

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

**STRATEGIA ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
ŚLĄSKIE 2020**

Śląskie.
Pozytywna energia

- PROJEKT -

Katowice, marzec 2009 r.

Wszelkie uwagi do projektu
Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”
prosimy zgłaszać pocztą elektroniczną na adres:

strategia@silesia-region.pl

lub pocztą na adres:

Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
ul. Ligonía 46
40-037 Katowice

w terminie do 30 czerwca 2009 r.

SPIS TREŚCI:

WPROWADZENIE	4
1. DIAGNOZA OGÓLNA.....	5
2. WIZJA	33
3. BILANS STRATEGICZNY REGIONU - SWOT.....	40
4. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘCIA.....	43
4.1. PRIORYTETY	43
4.2. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	50
4.3 LISTA ISTOTNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DLA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	81
5. RAMY WDRAŻANIA I FINANSOWANIA	95
6. MONITORING REALIZACJI	101
ANEKSY	107
1. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA STRATEGICZNA.....	108
1.1. ŚRODOWISKO NATURALNE	108
1.2. ROZWÓJ TECHNOLOGICZNY REGIONU.	124
1.3. ROZWÓJ KULTURY I TURYSTYKI.	132
1.4. WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA.....	139
1.5. ROZWÓJ PRZESTRZENI PUBLICZNYCH I MIESZKALNICTWA.	142
1.6. ROZWÓJ REGIONALNYCH USŁUG PUBLICZNYCH I SPOŁECZNYCH.	150
1.7. METROPOLIZACJA REGIONU	164
2. PROGNOZY TENDENCJI UWARUNKOWAŃ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	167
3. ZGODNOŚĆ Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	175
SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ	184

WPROWADZENIE

Planowanie rozwoju jest jednym z kluczowych zadań, jakie ustawowo zostały przypisane samorządowi województwa. Opracowuje on strategię, stanowiącą zapis świadomych wyborów społeczności regionu, zorientowanych na rozwiązanie głównych problemów i utrzymanie województwa na ścieżce trwałego i zrównoważonego rozwoju. Jako główne narzędzie polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd województwa wyznacza zakres działań podejmowanych przez władze regionu, a także stanowi punkt odniesienia dla inicjatyw oraz dokumentów o charakterze planistycznym, przestrzennym i programowym, podejmowanych i tworzonych na poziomie regionalnym, lokalnym, a także przez środowiska branżowe.

Pierwsza Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego została przyjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego w 2000 roku. Po pięciu latach w wyniku zmiany uwarunkowań gospodarczych i społecznych oraz zasad i uwarunkowań prowadzenia polityki regionalnej po akcesji Polski do Unii Europejskiej, przystąpiono do jej aktualizacji i opracowano obecnie obowiązujący dokument pt.: „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020”.

Władze regionalne ponownie podjęły trud aktualizacji zapisów tego najważniejszego dokumentu strategicznego regionu. Przesłankami aktualizacji były zmieniające się uwarunkowania rozwoju regionalnego, zawarte m.in. w dokumentach szczebla krajowego, prawodawstwie związanym z prowadzeniem polityki rozwoju. Celem aktualizacji strategii jest także jeszcze silniejsze wpisanie regionu w światowe trendy związane z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy, dyfuzją rozwoju poprzez ośrodki metropolitalne, podnoszeniem jakości życia przy uwzględnieniu wymogów wynikających z zasad zrównoważonego rozwoju. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w zdefiniowanych priorytetach rozwoju województwa ukierunkowanych na: wzmacnianie metropolizacji regionu poprzez rozwój funkcji związanych z kulturą i nauką, powiązanie z przestrzenią europejską, powszechną dostępność do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie, rozwój nowej gospodarki opartej na kreacji i absorpcji technologii. Na podstawie nakreślonej wizji rozwoju o horyzoncie do roku 2020 wyznaczono cele strategiczne, dla których określono kierunki działań i przedsięwzięcia w perspektywie 2015 roku, pozostając w zgodzie z okresem obowiązywania średniookresowej strategii rozwoju kraju - Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015.

Przy aktualizacji Strategii zachowano zgodność z przyjętą Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007-2013 wspierającymi wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności), z zapisami strategii sektorowych, wstępnego projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033, Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, dokumentami strategicznymi i operacyjnymi przyjętymi przez Sejmik Województwa Śląskiego opracowanymi w okresie 2005-2008, w tym Regionalnym Programem Operacyjnym a także dokumentami programowymi inicjowanymi przez Radę Europejską, takimi jak odnowiona Strategia Lizbońska, Strategia Goeteborska.

W pracach nad aktualizacją dokumentu Strategii czynny udział brali przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, środowisk gospodarczych, naukowych, zawodowych, organizacji pozarządowych, w ramach organizowanych konferencji oraz warsztatów. Opracowanie projektu zaktualizowanego dokumentu stanowi efekt wysiłków i konsensusu przedstawicieli różnych środowisk, to dowód silnego poczucia odpowiedzialności i dbałości wspólnoty samorządowej o przyszłość regionu.

1. DIAGNOZA OGÓLNA

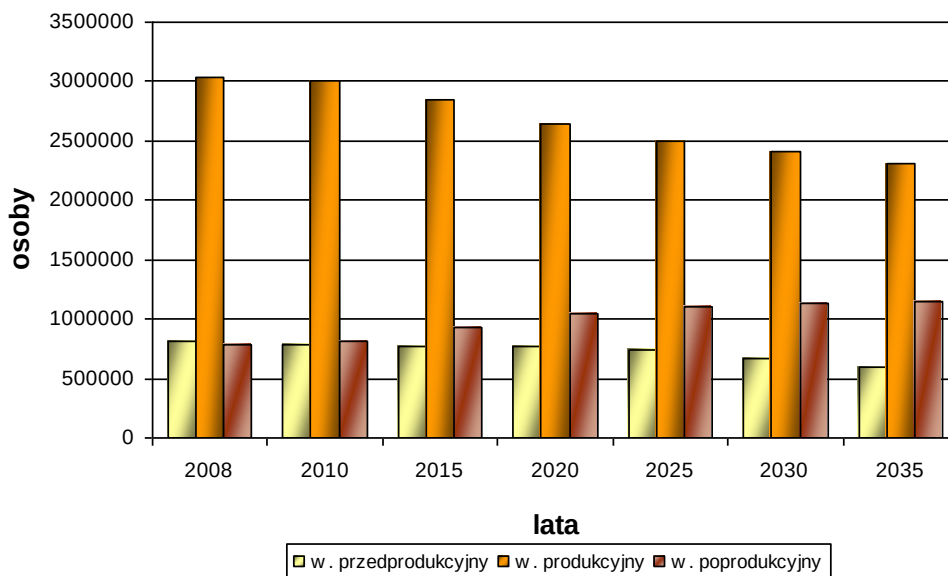
Województwo śląskie jest regionem Polski położonym w południowej części kraju, w dorzeczu górnego biegu trzech największych polskich rzek: Wisły, Odry i Warty. Obszar cechuje zróżnicowana rzeźba terenu obejmująca: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Wyżynę Śląską, Kotlinę Oświęcimsko-Raciborską, Nizinę Śląską, Beskid Zachodni i Pogórze Śląskie. Główne bogactwa naturalne to węgiel kamienny, złoża cynku i ołowiu, rudy molibdenowo-wolframowo-miedziowe, rudy żelaza, sól kamienna, pokłady metanu, gazu ziemnego, złoża margli, wapieni oraz kruszywa naturalnego, złoża wód leczniczych, mineralnych i termalnych. Na bazie tych surowców powstał tu największy w kraju okręg przemysłowy, odgrywający decydującą rolę w gospodarce narodowej jako podstawa krajowego bilansu paliwowo-energetycznego.

W układzie przestrzennym województwo dzieli się na 4 subregiony (tzw. obszary polityki rozwoju): północny (o powierzchni 3.050 km²), południowy (2.354 km²), środkowy (5.577 km²) i zachodni (1.353 km²). Największy obszarowo subregion środkowy zamieszkuje 2.847 tys. ludności (tj. 61% ludności regionu), ponad 4-krotnie więcej niż w pozostałych subregionach województwa. Drugi jest subregion południowy (649 tys. osób), następnie północny z liczbą 535 tys. osób, i zachodni, gdzie mieszka 639 tys. ludności województwa. Zgodnie z nową klasyfikacją NUTS, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z 14 listopada 2007 roku, województwo śląskie zostało podzielone dla celów statystycznych na 8 podregionów: bielski (o powierzchni 2.354 km²), bytomski (1.576 km²), częstochowski (o powierzchni 3.050 km²), gliwicki (879 km²), katowicki (380 km²), rybnicki (1.352 km²), sosnowiecki (1.799 km²), tyski (944 km²).

Region sąsiaduje z województwami: opolskim, łódzkim, świętokrzyskim i małopolskim, a od południa graniczy z Republiką Czeską i Republiką Słowacką. W promieniu 600 km od Katowic znajduje się sześć europejskich stolic: Berlin, Bratysława, Budapeszt, Praga, Warszawa i Wiedeń. Strukturę administracyjną województwa tworzy 167 gmin zgrupowanych w 36 powiatach: 17 powiatach ziemskich i 19 grodzkich (miasta na prawach powiatu). Spośród 167 gmin 49 to gminy miejskie, 22 miejsko-wiejskie i 96 wiejskie. Region zajmuje obszar 12.334 km² i pod względem powierzchni (3,9%) znajduje się na 14. miejscu w kraju, przed województwami świętokrzyskim i opolskim. System osadniczy województwa śląskiego składa się z 1.379 miejscowości, w tym z 71 miast, które tworzą sieć o gęstości 58 miast/10 tys. km². Gęstość ta jest ponad dwukrotnie wyższa od średniej krajowej, wynoszącej 28 miast/10 tys. km². Głównymi elementami systemu osadniczego województwa śląskiego są zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego aglomeracje miejskie: górnośląska (o znaczeniu europejskim) oraz bielska, częstochowska i rybnicka (o znaczeniu krajowym).

Województwo zamieszkuje 4,7 mln osób, co stanowi 12,3% ludności Polski i jest najbardziej zurbanizowanym regionem Polski (78,5% ludności miejskiej) oraz posiadającym najwyższą w kraju gęstość zaludnienia (379 osoby/km²), gdzie średnia krajowa to: 122 osoby/km². Pod względem liczby ludności znajduje się na 2. miejscu w kraju po województwie mazowieckim (13,6%).

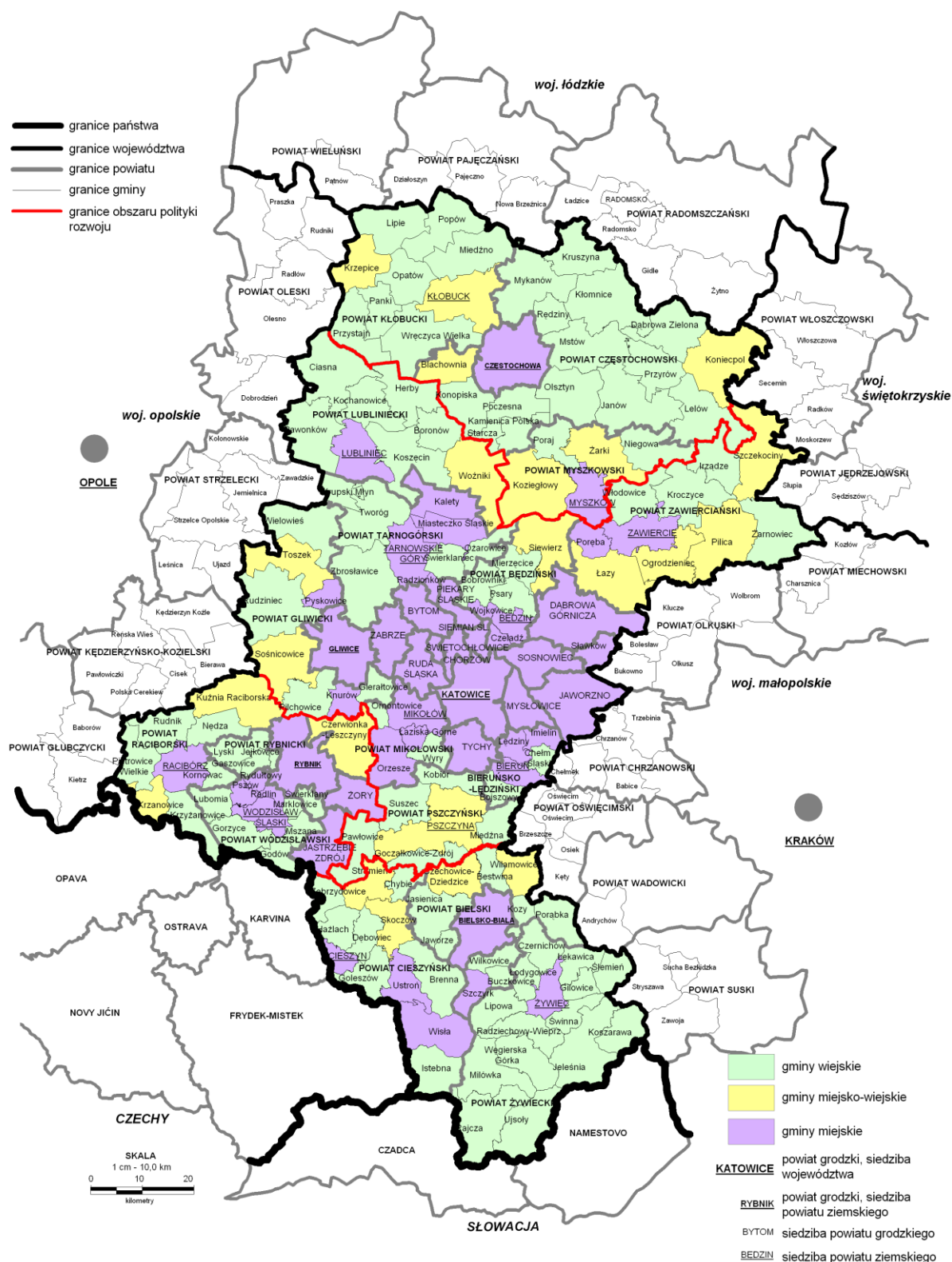
Wykres 1. Prognoza struktury wiekowej ludności województwa w latach 2008-2035.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Prognoza ludności na lata 2008-2035”, GUS Warszawa.

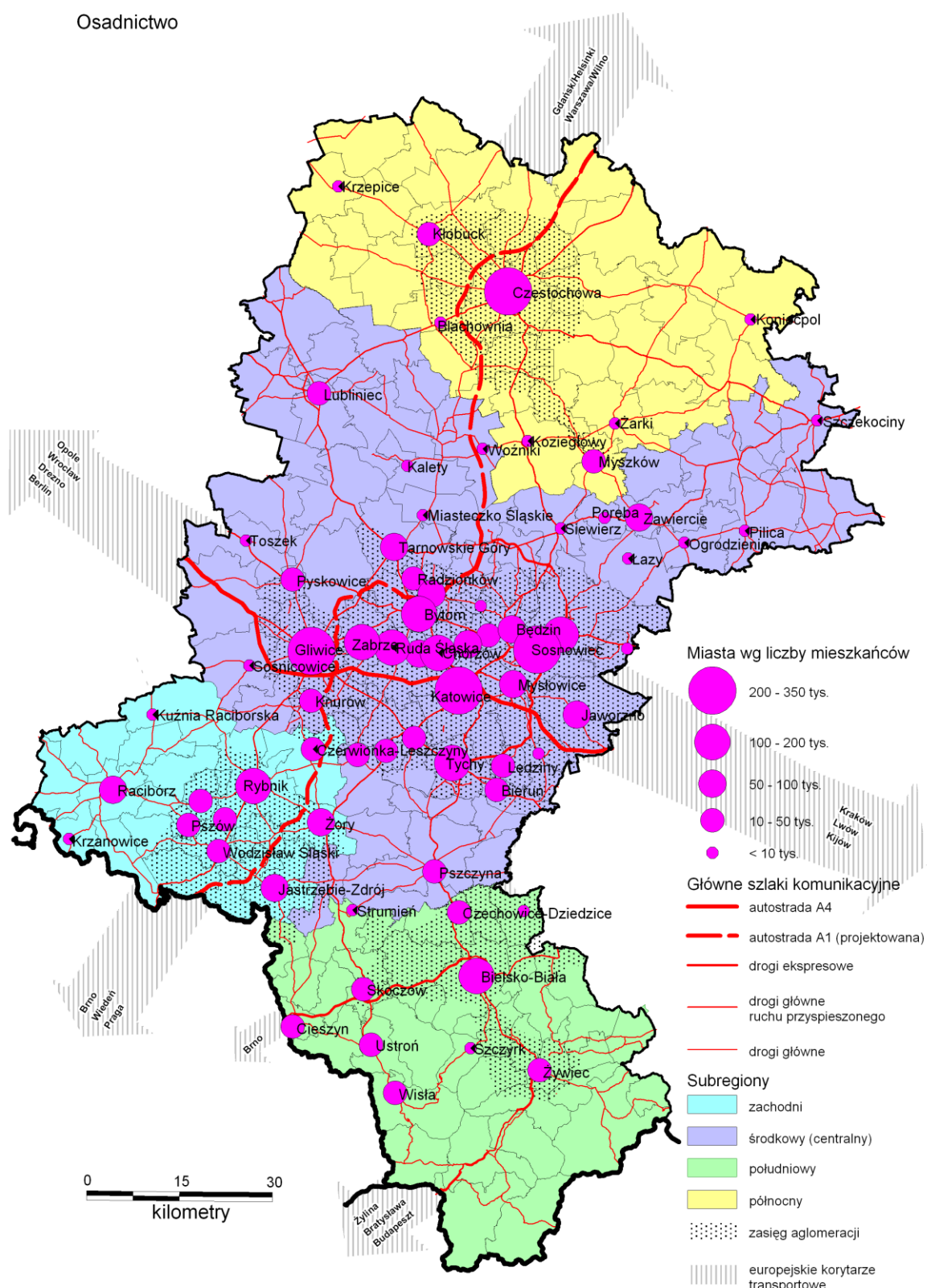
Prognozuje się, że w kolejnych latach w strukturze wiekowej ludności województwa śląskiego będzie postępował coraz szybszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym i w efekcie proces starzenia się społeczeństwa w regionie.

Podział administracyjny

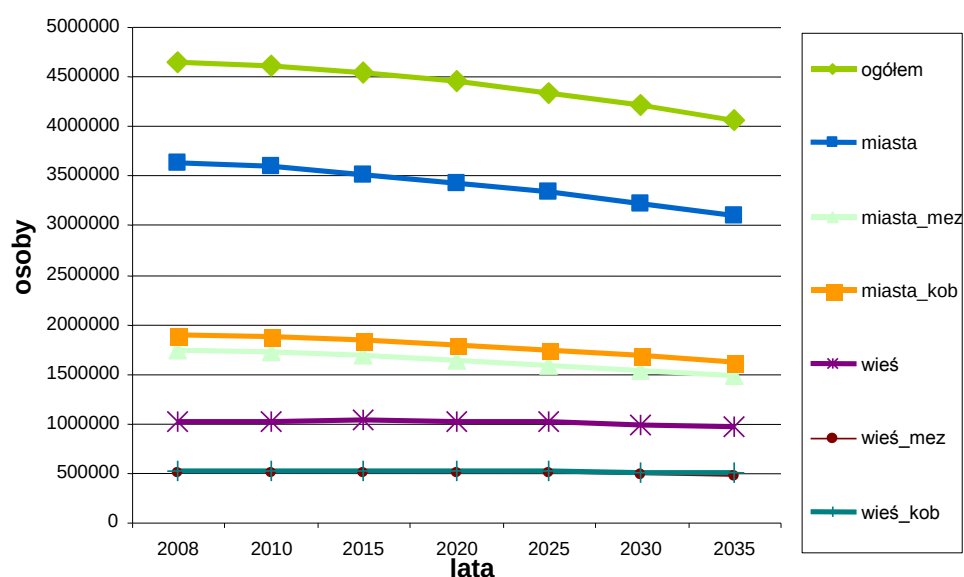
Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Osadnictwo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego-Kartograficznego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Wykres 2. Prognoza ludności w województwie śląskim w latach 2008-2035.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Prognoza ludności na lata 2008-2035”, GUS Warszawa.

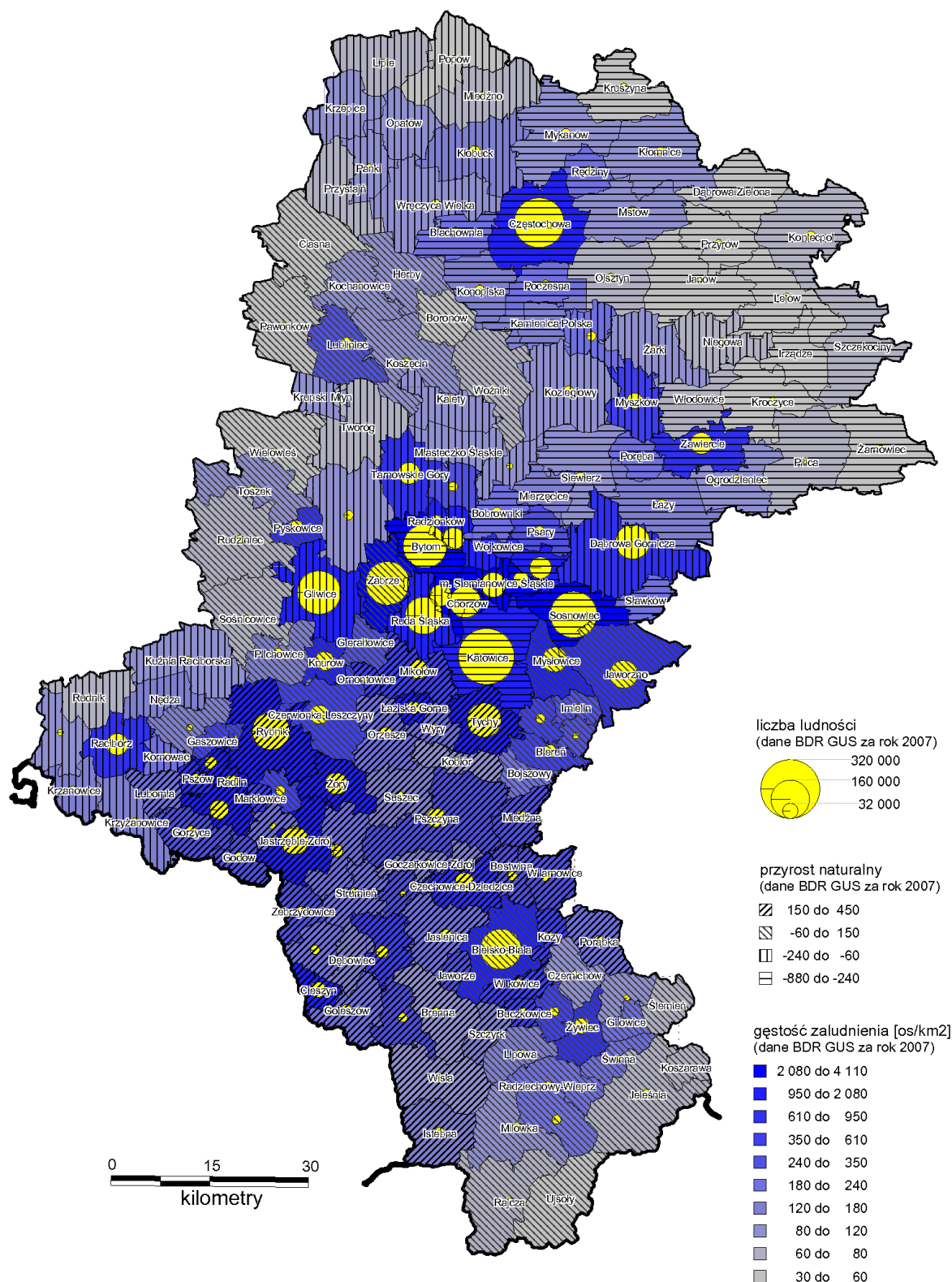
Zgodnie z prognozami demograficznymi dla województwa śląskiego w kolejnych latach w dużych miastach regionu przewiduje się wyraźny spadek liczby kobiet i mężczyzn, zwłaszcza w miastach środkowego obszaru polityki rozwoju, natomiast na obszarach wiejskich liczba ludności spadnie nieznacznie.

Tabela 1. Podstawowe dane demograficzne w roku 2007 w województwie śląskim na tle kraju.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Powierzchnia (km ²)	12.334,0	312.679,0
Ludność ogółem stan na 31 XII 2006 r. (tys. osób)	4.654,1	38.125,5
Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)	377	122
Stopień urbanizacji (%)	78,4	61,2
Ludność według płci (%)		
• kobiety	51,6	51,7
• mężczyźni	48,4	48,3
Liczba kobiet na 100 mężczyzn (osoba)	107	107
Struktura wiekowa ludności ogółem (%) w wieku		
• przedprodukcyjnym (poniżej 17 lat)		
• produkcyjnym	18,0	19,6
• poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej)	65,6 16,5	64,4 16,0
Przyrost naturalny na 1.000 ludności (‰)	-0,8	0,3
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na 1.000 ludności (osoba)	-2,1	-0,5

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2008.

Liczba ludności, gęstość zaludnienia i przyrost naturalny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Struktura wiekowa ludności województwa śląskiego jest zbliżona do struktury wiekowej Polski. Najniższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym występuje w subregionie środkowym (17,6% ludności), najwyższy w południowym (20,4%), w wieku produkcyjnym największy odsetek ludności przypada na subregion środkowy (66,02%) i zachodni (66%), najniższy natomiast na subregion południowy (63,8%). Z kolei najwyższa grupa osób w wieku poprodukcyjnym występuje w subregionie północnym (17,3%), a najniższa w zachodnim (14,3%).

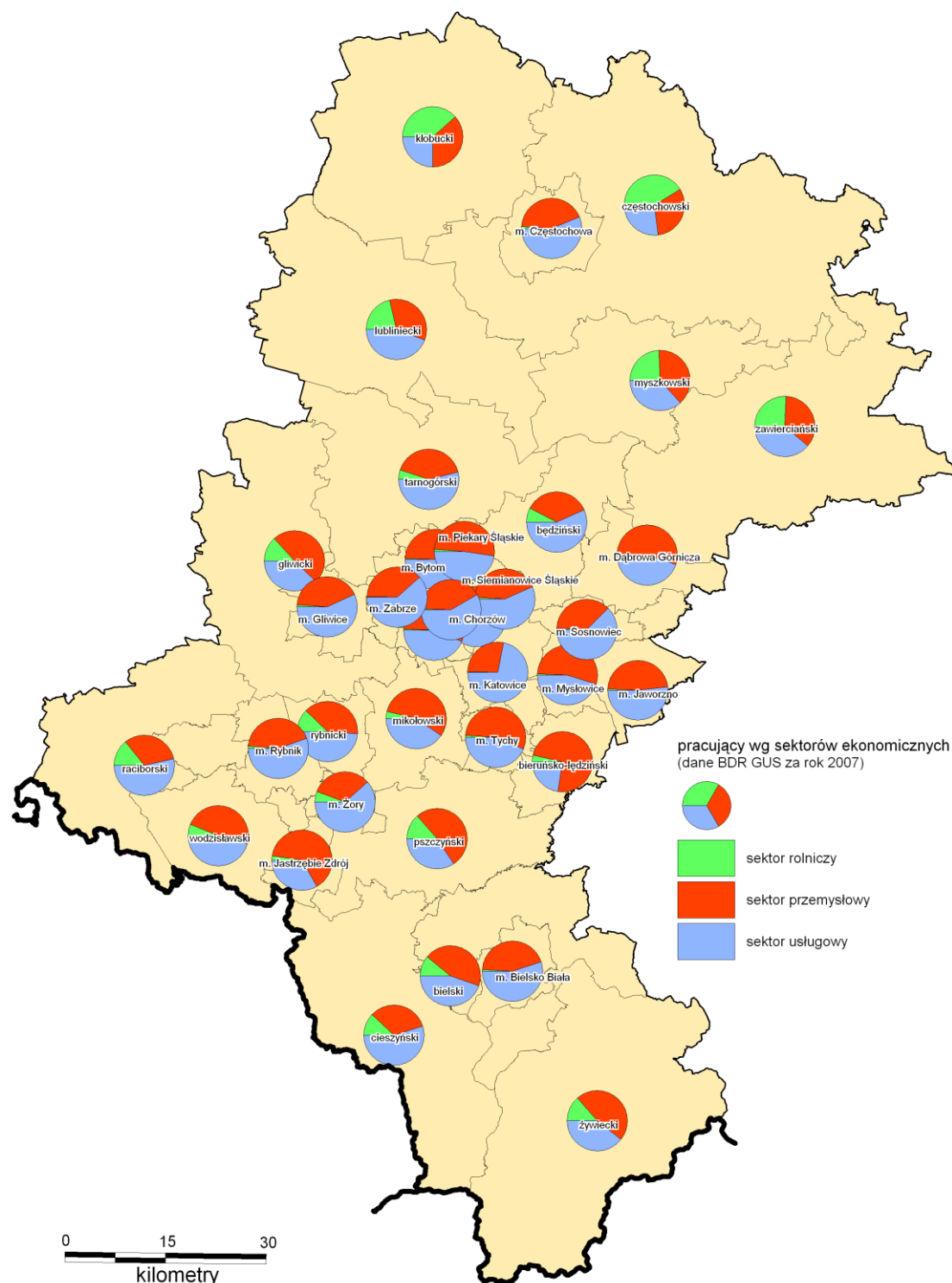
Tabela 2. Struktura zatrudnienia w województwie śląskim na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Struktura wiekowa ludności ogółem (%):		
• przedprodukcyjny	18,4	20,1
• produkcyjny	65,5	64,2
• poprodukcyjny	16,1	15,7
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (osoba)	52,7	55,7
Pracujący ogółem (tys. osób)	1.543,3	12.905,4
Struktura zatrudnienia ludności ogółem (%):		
• rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybołówstwo	4,6	16,6
• przemysł i budownictwo	38,0	28,5
• usługi rynkowe	39,9	37,0
• usługi nierynkowe	17,5	17,9
Struktura zatrudnienia ludności (%):		
• mężczyźni	52,6	54,1
• kobiety	36,0	39,6
• miasto	44,2	45,8
• wieś	42,4	47,8
Zatrudnienie w sektorze prywatnym (%)	55,7	72,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Z ogólnej liczby osób pracujących w gospodarce województwa 68% przypada na sektor prywatny, co stanowi 10,9% pracujących osób w kraju (kraj 74,3%). Procesom restrukturyzacji regionu towarzyszy zmiana struktury zatrudnienia ludności, polegająca na malejącym udziale pracujących w przemyśle i budownictwie i równoczesnym wzroście w sektorze usług, tj. 57,4% zatrudnionych ogółem w gospodarce narodowej regionu (kraj 54,9%), w tym w usługach rynkowych 39,9% (kraj 37,0%). Region charakteryzuje się najniższym w kraju odsetkiem osób pracujących w rolnictwie i leśnictwie 4,6% zatrudnionych (kraj 16,6%). Największy odsetek ludności pracującej w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie cechuje subregion środkowy (38%) oraz północny (32,8%). Najmniej osób zatrudnionych w tym dziale gospodarki pracuje w subregionie zachodnim (11,8%) i w południowym (17,4%). W przemyśle i budownictwie największy odsetek osób (63,2%) zatrudnionych jest w subregionie środkowym, w zachodnim odpowiednio (13,4%), południowym (12,7%), natomiast w północnym tylko 10,7%. W subregionie północnym w dziale usług rynkowych pracuje tylko 8,3% pracujących, nieco więcej, bo 12,15%, w subregionie południowym i 13,4% w zachodnim, najwięcej, bo 63,2%, cechuje subregion środkowy.

Struktura wiekowa ludności i pracujący wg sektorów ekonomicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

W 2006 roku w województwie śląskim pracowało 1.543,3 tys. osób (wg faktycznego miejsca pracy), tj. 12,0% ogółu zatrudnionych osób w kraju (wg BAEL pracujących w regionie było 1.704 tys. osób). Około 81,3% ludności pracującej znalazło pracę w miastach województwa. Udział pracujących kobiet w województwie wynosi 43% zatrudnionych w regionie osób.

Tabela 3. Aktywność zawodowa ludności w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Współczynnik aktywności zawodowej ogółem (%) *	51,1	54,0
w tym:		
• pracujący	43,9	46,6
• bezrobotni	7,2	7,5
Odsetek osób biernych zawodowo (%) *	49	46
Wskaźnik zatrudnienia (%)	43,9	46,5

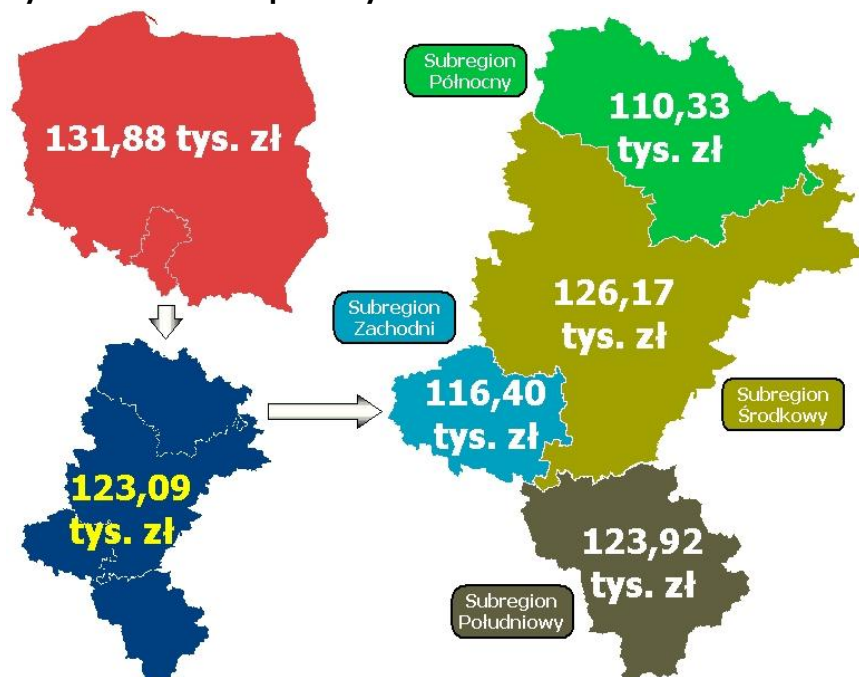
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS,

*Według BAEL.

Aktywna ekonomicznie ludność regionu (w wieku 15 lat i więcej) stanowiła 3.884 tys. osób, tj. 12,4% aktywnej ekonomicznie ludności kraju. W ostatnich latach utrzymuje się, podobnie jak w kraju, tendencja rosnąca liczby tej grupy ludności z powodu sukcesywnego wchodzenia do niej roczników wyżu demograficznego z lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Wśród ludności w tym przedziale wiekowym zbiorowość aktywnych zawodowo liczyła 11,7% aktywnych zawodowo osób w kraju (z tego pracujących 11,7% i 11,9% bezrobotnych) oraz 13,2% biernych zawodowo osób w kraju. Na 1.000 ludności w województwie śląskim przypada 331 osób pracujących (w kraju 338,5 osoby).

W regionie niższa jest produktywność liczona stosunkiem PKB do liczby zatrudnionych od średniej krajowej. Należy zauważyć, że w regionie występują znaczne rozpiętości tego wskaźnika od 110,3 tys. zł w subregionie północnym do 126,17 w subregionie środkowym.

Rysunek 1. Wskaźnik produktywności.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR, GUS

Tabela 4. Pracujący wg sektorów oraz stopa bezrobocia w województwie na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Struktura pracujących wg sektorów (%):		
• publiczny	44,3	27,8
• prywatny	55,7	72,2
Stopa bezrobocia ogółem * (%):	14,1	13,8
• kobiety	16,9	14,9
• wieś	12,2	12,9
• osoby w wieku 15-24 lata	25,3	27,0

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS,

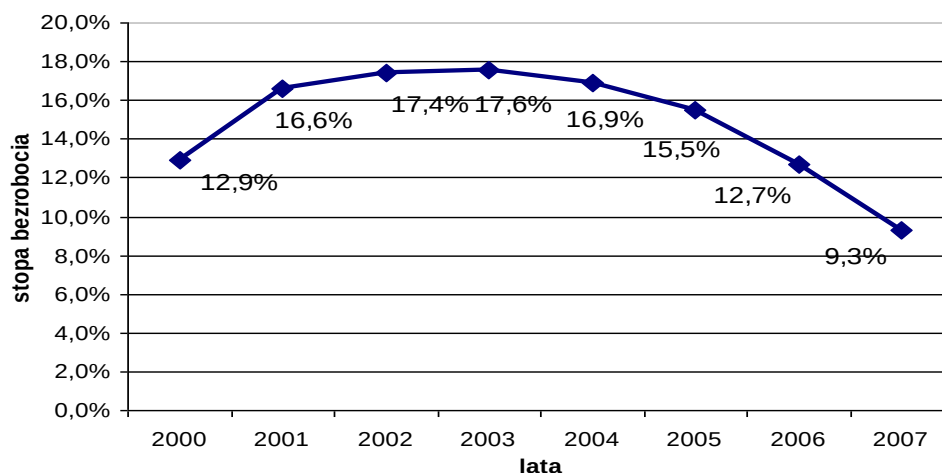
* Według BAEL.

Województwo śląskie cechuje jeden z niższych w kraju wskaźnik zatrudnienia wynoszący 43,9% (kraj 46,5%). Jest to 14. miejsce w gronie województw przed warmińsko-mazurskim (43,2%) i zachodniopomorskim (42,1%). Wyższy natomiast od przeciętnego w kraju jest udział zatrudnionych w sektorze publicznym oraz pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy (11,8% wszystkich pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy).

Atutem rynku pracy województwa jest duża liczba wysoko wykwalifikowanych pracowników. Wśród osób pracujących w województwie 22,2% posiadało wykształcenie wyższe, 7,2% legitymowało się wykształceniem średnim ogólnokształcącym, 33,6 posiadało wykształcenie policealne i średnie zawodowe, 32,3% posiadało kwalifikacje na poziomie zasadniczym zawodowym, natomiast 4,7% posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe. Pracujące kobiety były lepiej wykształcone od mężczyzn. Szacuje się, że odsetek osób pracujących z wykształceniem wyższym jest dwukrotnie wyższy w miastach (15%) niż na wsi (6%). Wśród aktywnych zawodowo stosunkowo niski był udział pracujących ludzi młodych w wieku 15-24 lat (10,3%) oraz ludzi po 55 roku życia (7%). Największy odsetek aktywnych zawodowo był w przedziale wiekowym 25-34 lat i wyniósł w 2006 roku 31,6%, a wśród grupy osób w wieku 35-44 25,7%. Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła w województwie 52,7 (w kraju 55,7%).

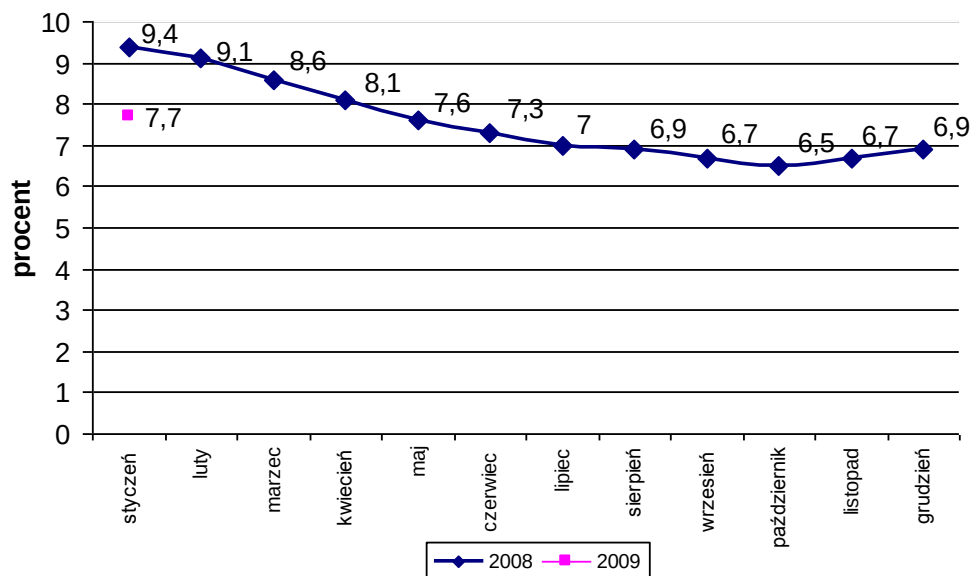
Na koniec grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych w województwie śląskim wyniosła 122.748 osób i była o 3,9 tys. osób wyższa niż w miesiącu poprzednim (wzrost o 3,3%). W porównaniu do grudnia ubiegłego roku liczba bezrobotnych jest mniejsza o 43,3 tys. (tj. o 26,1%) i stanowi 8,3% ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w kraju. Stopa bezrobocia wyniosła 6,9%. Według stanu na 31.12.2008 najwyższa stopa bezrobocia występowała w powiecie myszkowskim (15,3%), zawierciańskim (13,2%), i w częstochowskim (13,0%).

Wykres 3. Stopa bezrobocia w województwie śląskim.

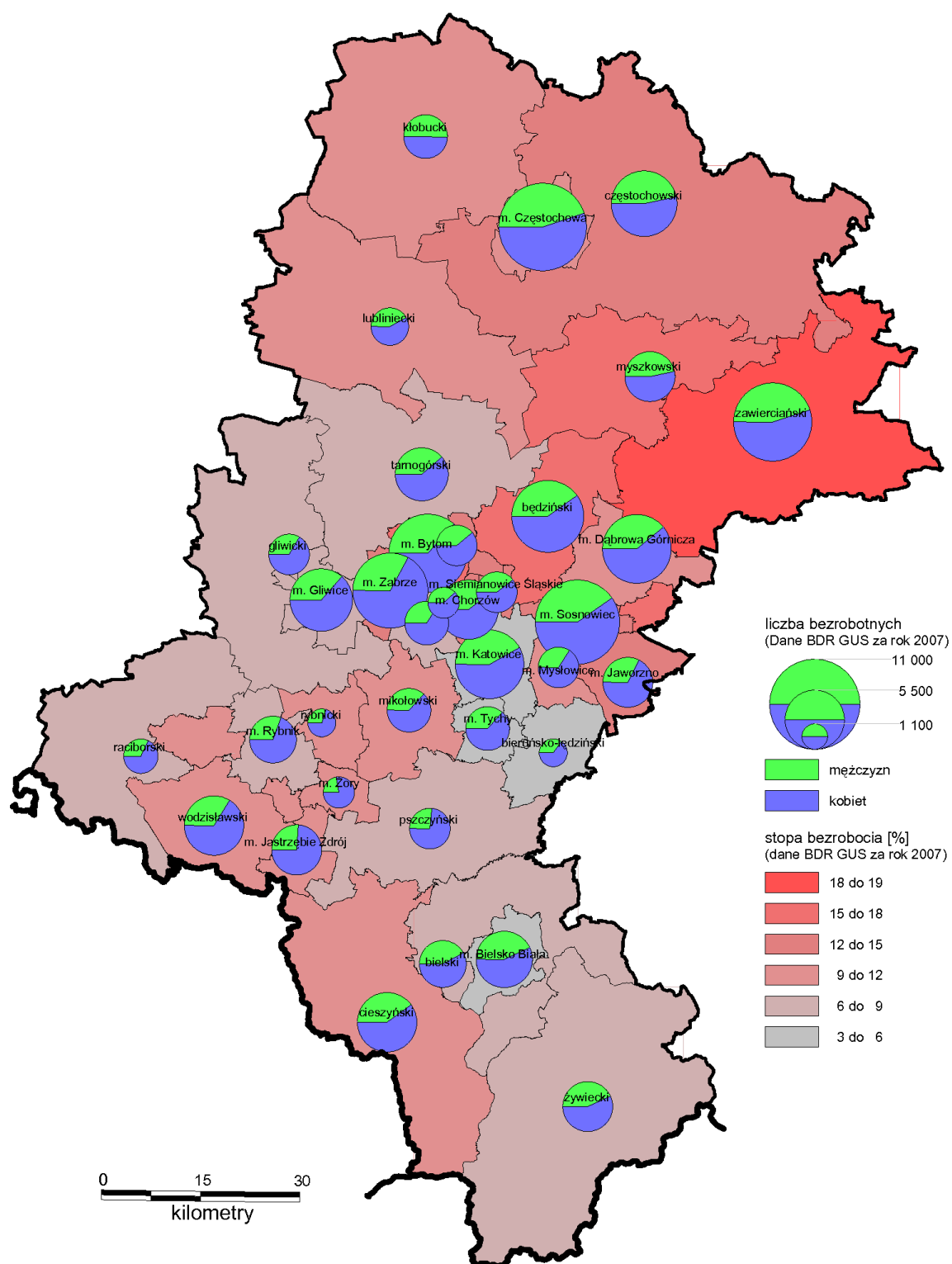
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego GUS 2007.

Wykres 4. Stopa bezrobocia na koniec miesiąca w woj. śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach (http://www.wup-katowice.pl/badania_i_analazy/statystyka_wykresy/stopa_bezrobocia).

Stopa bezrobocia i wielkość bezrobocia wg płci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

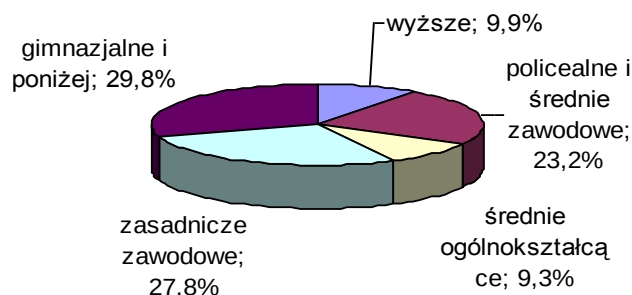
W końcu IV kwartału 2008 r. w województwie śląskim liczba bezrobotnych wyniosła 122,7 tys. i zmniejszyła się zarówno w relacji do danych sprzed roku, jak i poprzedniego kwartału odpowiednio o prawie 26% i ponad 8. W populacji bezrobotnych województwa zdecydowanie dominują kobiety (59,5%), wg stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku. Biorąc pod uwagę rok 2007 jako bazowy liczba bezrobotnych kobiet zmniejszyła się w skali roku (o ponad 28%), jak i kwartału (o 9%). Udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 59,5% i był o 0,35 pkt procentowego niższy niż przed rokiem. Najwyższy odsetek kobiet wśród ogółu bezrobotnych odnotowano w Żorach (76,1%) i Rybniku (70,1%) oraz powiecie rybnickim (72,4%) i pszczyńskim (72,3%), natomiast najniższy – w powiecie kłobuckim (50,2%). Bezrobotne kobiety były lepiej wykształcone niż mężczyźni. w końcu IV kwartału 2007 r. wykształcenie wyższe, policealne oraz średnie zawodowe i ogólnokształcące posiadało 43,1% kobiet bezrobotnych, podczas gdy odsetek mężczyzn o tym samym poziomie wykształcenia wyniósł 29,3% (przed rokiem odpowiednio: 41,5% i 27,5%).¹

Na koniec roku 2008 było zarejestrowanych 36 tys. bezrobotnych, z czego 29,4% to osoby bez kwalifikacji zawodowych – w tym 63% kobiet.

Na koniec IV kwartału 2008 r. 18% bezrobotnych stanowili ludzie młodzi do 25. roku życia. Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby w wieku powyżej 50 lat, tj. 29,9 tys. osób (24,4%). Struktura wykształcenia bezrobotnych odbiega nieco od przeciętnych wskaźników w tym zakresie dla całego kraju. Najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (29,8%), następnie zasadniczym i zawodowym (27,8%) oraz policealnym i średnim zawodowym (23,2%). 9,3% bezrobotnych ma wykształcenie ogólnokształcące, a 9,9% wyższe. Łącznie bez wykształcenia średniego na koniec 2008 roku odnotowano 57,6% bezrobotnych. Im wyższe wykształcenie, tym generalnie łatwiej o pracę.

¹Bezrobocie w województwie śląskim w 2007 roku, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice marzec 2008 r.

Wykres 5. Stopa bezrobocia na koniec IV kwartału 2008 wg wykształcenia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach (http://www.wup-katowice.pl/badania_i_analizy/statystyka_wykresy/bezrobotni_wg_poziomu_wyksztalcenia).

Tabela 5. Bezrobocie w województwie śląskim na tle kraju. Stan na 31.12.2008 r.

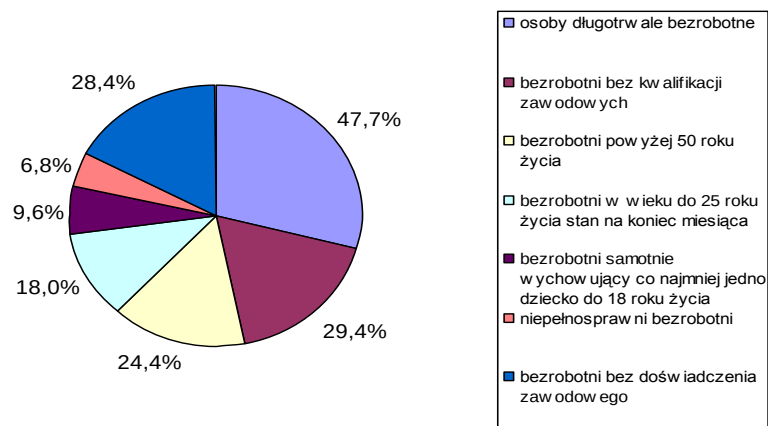
Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Liczba bezrobotnych (tys. osób)	122,7	1.473,8
Stopa bezrobocia rejestrowanego(%)	6,9	9,5
Bezrobotne zarejestrowane kobiety (%)	59,5	56,6
Bezrobotna zarejestrowana młodzież do 25. roku życia (%)	18,0	20,7
Zarejestrowani długotrwale bezrobotni powyżej 12 miesięcy (%)	47,6	51,5
Bezrobotni zarejestrowani zamieszkali na wsi (%)	21,3	45,5
Bezrobotni zarejestrowani zwolnieni z przyczyn zakładów pracy (%)	3,4	2,8
Bezrobotni bez prawa do zasiłku (%)	82,8	81,6
Struktura wiekowa bezrobotnych zarejestrowanych (%):		
• 18- 24 lat	18,0	20,7
• 25-34 lata	27,9	28,4
• 35-44 lata	18,5	18,6
• 45-54 lata	25,6	23,6
• 55 lat i więcej	10,0	8,7
Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych (%):		
• wyższe	9,9	8,5
• średnie techniczne i zawodowe	23,2	22,3
• średnie ogólnokształcące	9,3	10,2
• zasadnicze zawodowe	27,8	28,6
• gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe	29,8	30,4

Źródło: Obliczenia WUP na podstawie sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01 oraz zał.01 do MPiPS-01; www.stat.gov.pl

Spośród wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w województwie w IV kwartale 2008 roku, aż 47,6% zalicza się do grupy bezrobotnych długoterminowych pozostających bez pracy powyżej jednego roku, a 82,8% w nie posiada uprawnień do zasiłku dla bezrobotnych (w kraju 81,6%). Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w subregionie środkowym (63,2% bezrobotnych województwa i 64% bezrobotnych kobiet regionu). Z 105 tys. osób bezrobotnych subregionu środkowego 62% stanowiły kobiety. Najniższy odsetek bezrobotnych zanotowano w subregionie

południowym 10,8% i 10,2% bezrobotnych kobiet. Najkorzystniejsza sytuacja wśród długotrwale bezrobotnych występuje w subregionie zachodnim (41% ogółu bezrobotnych), najgorsza w południowym (48,7%). Największą grupą młodych bezrobotnych w przedziale wiekowym do 25 lat cechuje się subregion zachodni 22%, najniższą subregion północny 13,8%.

Wykres 6. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy (31.12.2008).

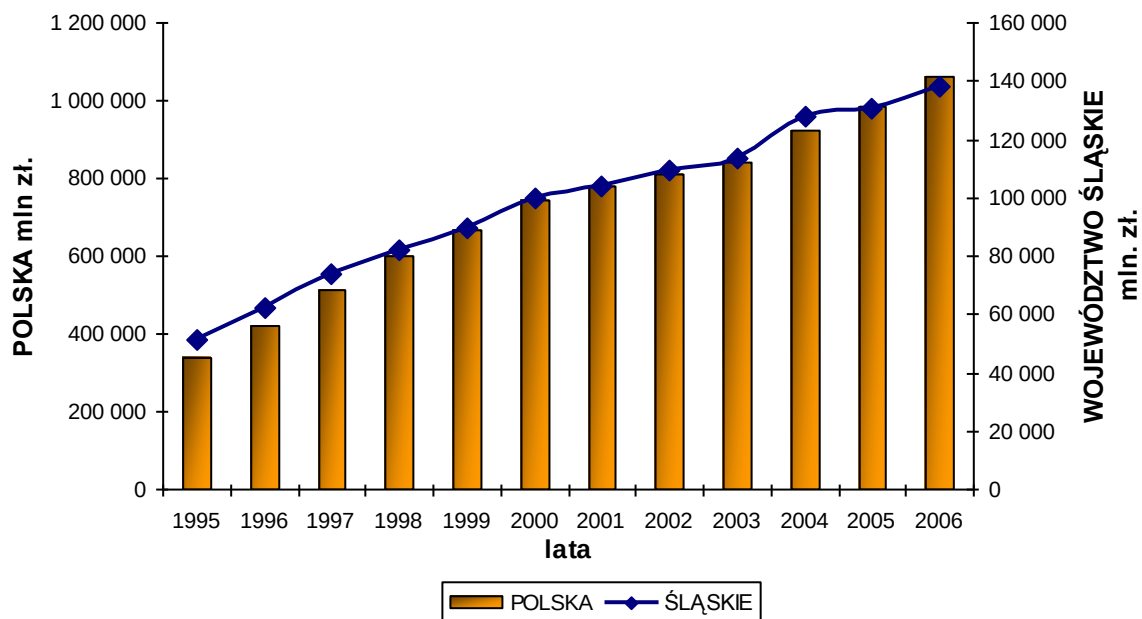
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach (http://www.wup-katowice.pl/badania_i_analizy/statystyka_wykresy/stopa_bezrobocia).

Pod koniec roku 2008 w województwie zarejestrowanych było 6.938 bezrobotnych zwolnionych z przyczyn zakładu pracy, co stanowiło 5,7% ogółu bezrobotnych tego regionu. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie śląskim na koniec grudnia 2008 roku wynosiła 6,9% i kształtowała się na poziomie województwa wielkopolskiego (6,4%) i mazowieckiego (7,3%), podczas gdy w kraju wynosiła 9,5%. Bezrobotni mieszkańcy wsi regionu stanowią na koniec 2008 roku 21,34% ogólnej liczby bezrobotnych województwa, z tego ponad 22% stanowią bezrobotni długoterminowi powyżej 24 miesięcy (dane w 2007 roku). Bezrobocie na wsi jest przestrzennie zróżnicowane. W ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców wsi ponad 17,4% (2007 rok) stanowi subpopulacja osób poprzednio pracujących. Podobnie jak w miastach, bezrobocie na wsi dotyczy głównie ludzi młodych. Ponad 39,13% (dane za 2007 rok) bezrobocia na wsi dotyczy subpopulacji w wieku 15-24 lat, a 30,4% (dane za 2007 rok) bezrobotnej ludności wiejskiej w wieku 25-34 lat. Szczególnie zagrożone bezrobociem są osoby o najniższych kwalifikacjach zawodowych. Ponad 39% ogółu bezrobotnych na wsi stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (dane za 2007 rok).

Zdecydowana większość osób, które utraciły pracę, nie posiada prawa do zasiłku. W praktyce oznacza to z reguły przejście wyżej wymienionych osób i ich rodzin w sferę działania pomocy społecznej. W 2006 r. liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności wynosiła 520,8 osób, w kraju odpowiednio 738,4 osób. Z istniejących w województwie 132 zakładów stacjonarnych pomocy społecznej o liczbie miejsc 9.873 (10,5% placówek krajowych) najwięcej tj. 61,4% zlokalizowanych jest w subregionie środkowym (81 placówek), 22% bazy występuje w subregionie południowym (29 zakładów), 10% w zachodnim (13 placówek) i 7% w północnym (9 zakładów).

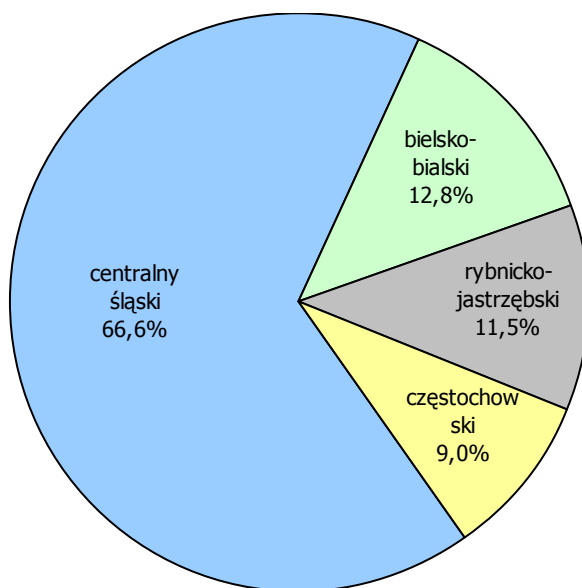
Województwo śląskie mieści się w grupie najsilniejszych gospodarczo regionów Polski. W regionie wytwarza się 13,0 % (2006 r.) Produktu Krajowego Brutto (PKB), co daje drugie miejsce w kraju. Produkt Krajowy Brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosi 29,5 tys. zł i jest wyższy od średniej krajowej (27,8 tys. zł).

Wykres 7. Produkt Krajowy Brutto.

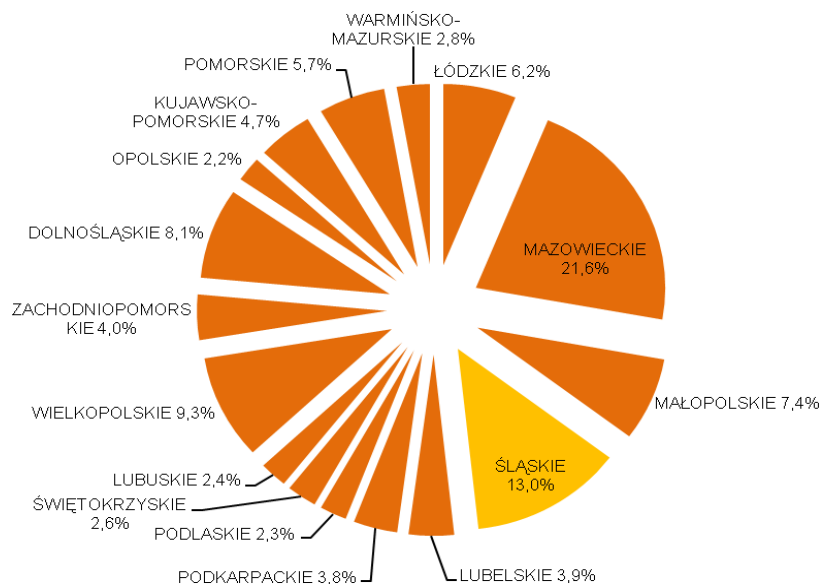
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Wykres 8. Procentowy udział podregionów w PKB województwa śląskiego w roku 2006 (województwo=100%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Produkt krajowy brutto. Rachunki regionalne w 2006 r., Urząd Statystyczny, Katowice 2008

Wykres 9. Udział województw w tworzeniu PKB kraju.

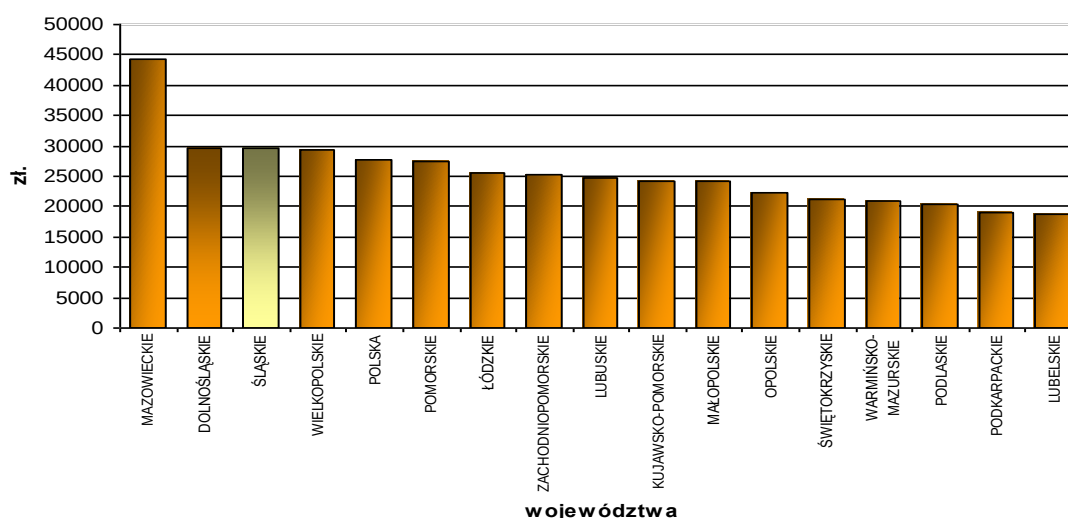

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych, GUS.

Pod względem gospodarczym w ostatnich latach 2000 - 2006 województwo intensywnie się rozwijało, zarówno wartość PKB, jak i wartość dodana brutto wykazywały tendencję rosnącą, co było wynikiem ogólnego ożywienia gospodarczego na rynkach światowych. Wartość PKB wynosząca 100,1 mld zł (w 2000 r.) wzrosła w 2006 r. do poziomu 137,96 mld zł, tj. o 37,8%, przy czym tempo wzrostu było w regionie niższe niż w kraju o 4,6 pkt. proc.

W 2006 r. wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu kształtowała się na poziomie 29.497,0 zł (trzecia po mazowieckim i dolnośląskim pozycja w kraju) i była wyższa od średniej krajowej o 1.698,0 zł (tj. o 6,1%). Pomimo wysokiej pod tym względem pozycji regionu w kraju należy zaznaczyć, że w porównaniu do wartości PKB liczonego na 1 mieszkańca w 27 krajach Unii Europejskiej osiągnęły w regionie poziom tego wskaźnika to jedynie około 55,3% poziomu unijnego.

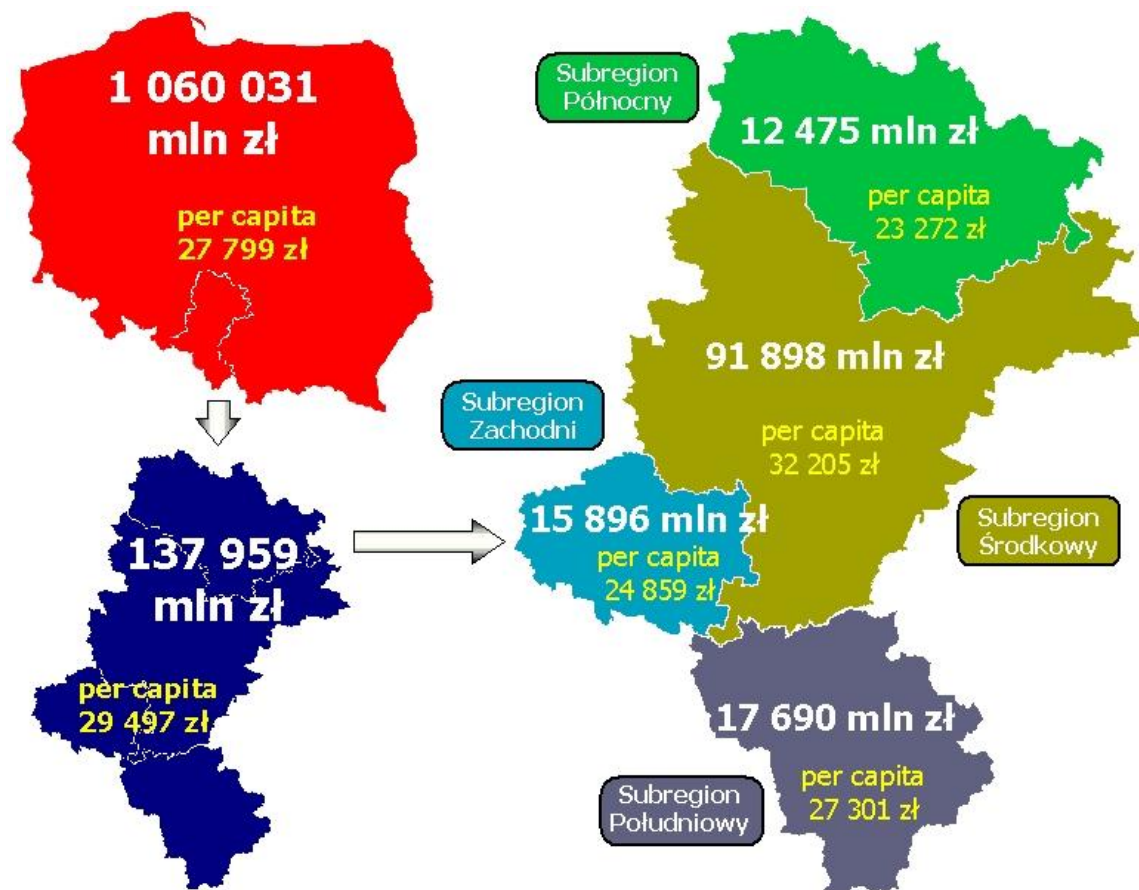
Wykres 10. Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Należy również zaznaczyć, że wartość PKB liczona na 1 mieszkańca wykazywała duże zróżnicowania wewnątrzregionalne. Najwyższy poziom zanotowano w subregionie centralnym – 109,2% wartości wojewódzkiej, a najniższy w subregionie północnym – 78,9%.

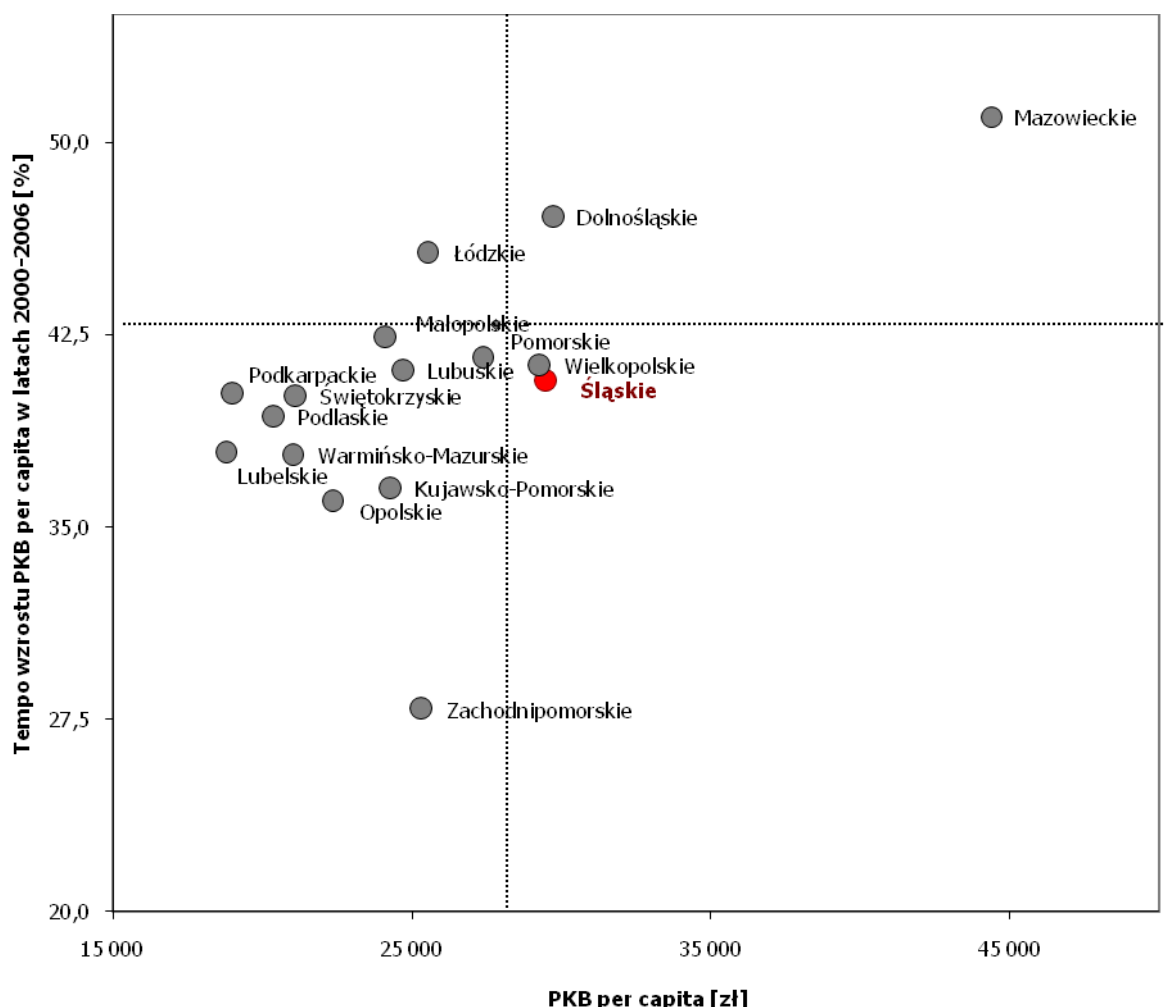
Rysunek 2. Produkt Krajowy Brutto w podziale na subregiony w 2006 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Produkt krajowy brutto. Rachunki regionalne w 2006r.”, Urząd Statystyczny w Katowicach, 2008.

Analizując zmiany wielkości PKB w latach 2000-2006 w układzie regionalnym należy stwierdzić, że województwo śląskie należy do grupy województw o stosunkowo wysokim wskaźniku PKB per capita, lecz jednocześnie o niskiej dynamice wzrostu.

Wykres 11. Dynamika i potencjał rozwoju regionów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS, www.stat.gov.pl

W latach 2000 – 2006 w województwie wartość dodana brutto wzrosła z 89.070 mln zł do 121.189 mln zł (tj. o 36,1%) podczas gdy w kraju wzrosła ona o 40,6%.

Wartość dodana brutto (wartość nowo wytworzona) wg rodzajów działalności:

- w przemyśle najwyższą wartość dodaną cechował subregion środkowy (65,4%), najniższą natomiast północny (9,1%), w subregionie zachodnim wartość dodana brutto wyniosła w 2005 roku (13,0%), a w południowym (12,6%),
- w działalności usługowej najwyższa wartość dodana brutto przypadała na subregion środkowy (67,9%) i południowy (12,9%),
- w rolnictwie najwyższa była w subregionie środkowym (41,6% wartości dodanej województwa) i północnym (30,2%).

Pod względem wartości dodanej brutto na 1 pracującego w 2006 roku województwo śląskie (76,7 tys. zł) znajduje się na miejscu trzecim po województwie mazowieckim, w którym wskaźnik ten osiągnął wartość 94,2 tys. zł i województwie dolnośląskim (80,9 tys. zł).

W 2006 roku największy udział wartości sprzedanej przemysłu przypada na subregion środkowy (62% produkcji sprzedanej przemysłu województwa), 21,3% na południowy, 8,7% północny i 8% na

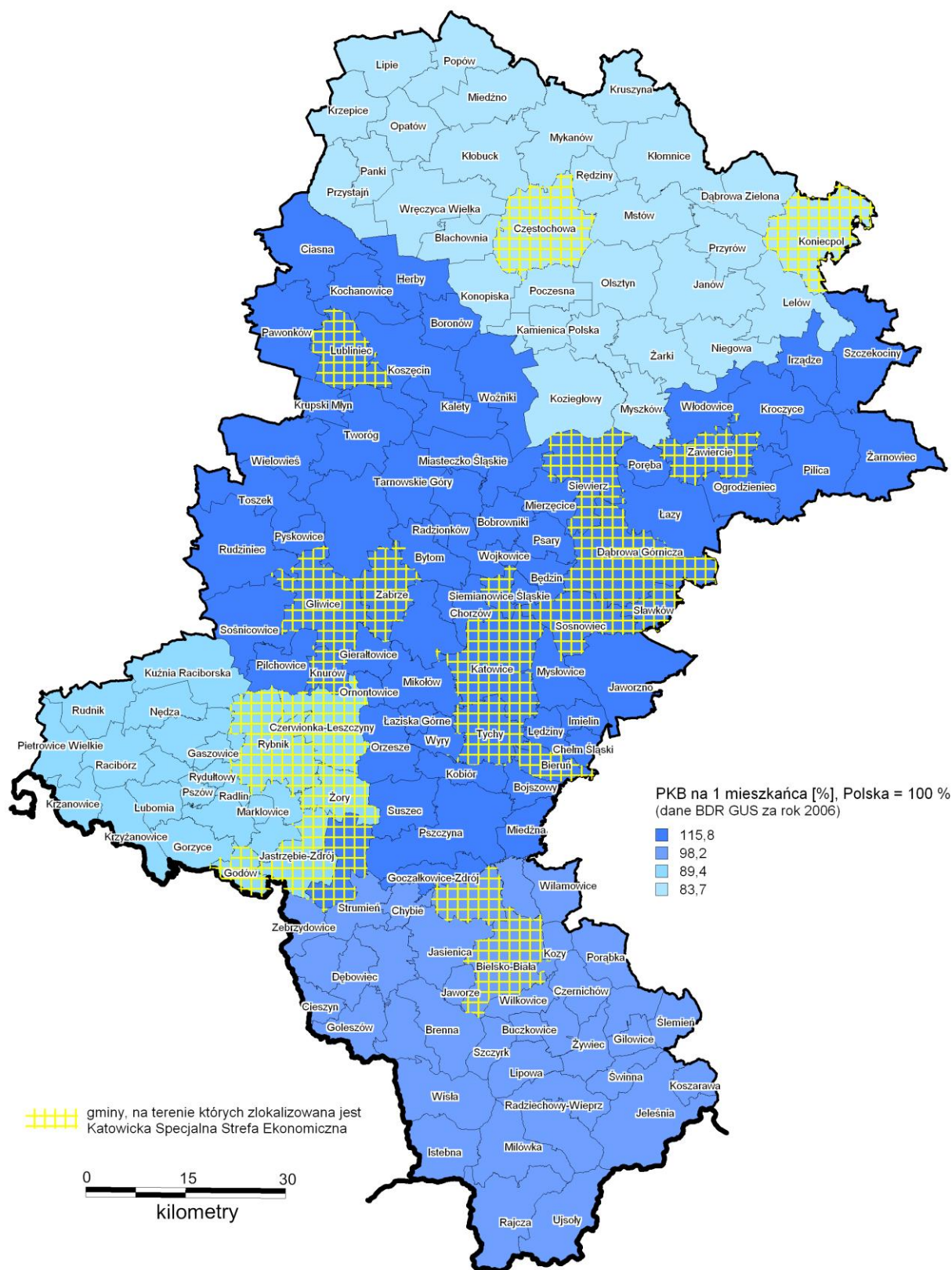
subregion zachodni. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca najwyższa była w subregionie południowym (43,8 tys. zł), w subregionie środkowym 29 tys. zł, północnym 21,6 tys. zł, a zachodnim tylko 16,6 tys. zł.

Z działających w województwie 426 tys. podmiotów gospodarki narodowej 27 tys. to spółki prawa handlowego (z tego ponad 4.716 to spółki z udziałem kapitału zagranicznego), 39 tys. spółki cywilne, 1.239 spółdzielnie oraz 324 tys. osoby fizyczne prowadzących własną działalność gospodarczą natomiast 110 przedsiębiorstwa państwowe. Na 10 tys. ludności przypadało 911 podmiotów gospodarki narodowej (w kraju średnio 954 podmiotów), co plasowało województwo na 9. pozycji w kraju. Z ogólnej liczby podmiotów gospodarczych działających w województwie 95,6% przypada na sektor prywatny (tj. 11,6% podmiotów krajowych). W podziale na subregiony najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w subregionie środkowym (62,7% podmiotów regionu). Na subregion południowy przypadało 15,6% podmiotów województwa, na zachodni 10,9%, a na północny 10,8%. Największy udział podmiotów z osobowością prawną przypadał również na subregion środkowy (66,58%), następnie południowy (14,88%), zachodni (9,68%) i północny (8,86%). Z osób fizycznych prowadzących własną działalność gospodarczą 61,45% zarejestrowanych zostało w subregionie środkowym, 15,87% w południowym, 11,38% w subregionie północnym i 11,3% w zachodnim.

Województwo śląskie posiada znaczący udział w krajowym eksporcie i imporcie. Pod względem udziału w obrotach handlu zagranicznego region zajmuje drugie miejsce w kraju po województwie mazowieckim, odnotowując jednocześnie najwyższe dodatnie saldo bilansu handlu zagranicznego ze wszystkich województw. Około 75% obrotów handlu zagranicznego regionu odbywa się z krajami Unii Europejskiej. Wyroby i usługi eksportowane są przez województwo do ponad 100 krajów świata. Najważniejszym rynkiem zbytu dla regionu są Niemcy oraz Włochy, Czechy, Wielka Brytania. Do najważniejszych wyrobów eksportowych należą: węgiel kamienny, wyroby walcowane na gorąco, środki transportu samochodowego, produkty koksownictwa, wyroby przemysłu odzieżowego, wyroby hutnictwa metali nieżelaznych, maszyny i urządzenia energetyczne. Większość towarów i usług importowanych jest przede wszystkim z Włoch, Niemiec, Czech i Francji. W strukturze importu zwraca uwagę wysoki udział wyrobów przemysłu elektromaszynowego, przemysłu metalurgicznego i chemicznego.

O atrakcyjności inwestycyjnej województwa śląskiego decydują: położenie geograficzne, olbrzymi rynek zbytu, duże zaplecze surowcowe, dobrze rozwinięta infrastruktura, wysoko wykwalifikowana kadra pracownicza, wyróżniająca mieszkańców regionu kultura i dyscyplina pracy, tańsza niż w wysoko rozwiniętych krajach UE siła robocza, uzbrojenie terenu oraz bliskość lotniska o znaczeniu międzynarodowym, port rzeczny w Gliwicach i szerokotorowa linia kolejowa w Sławkowie, a także zlokalizowana na obszarze województwa Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE).

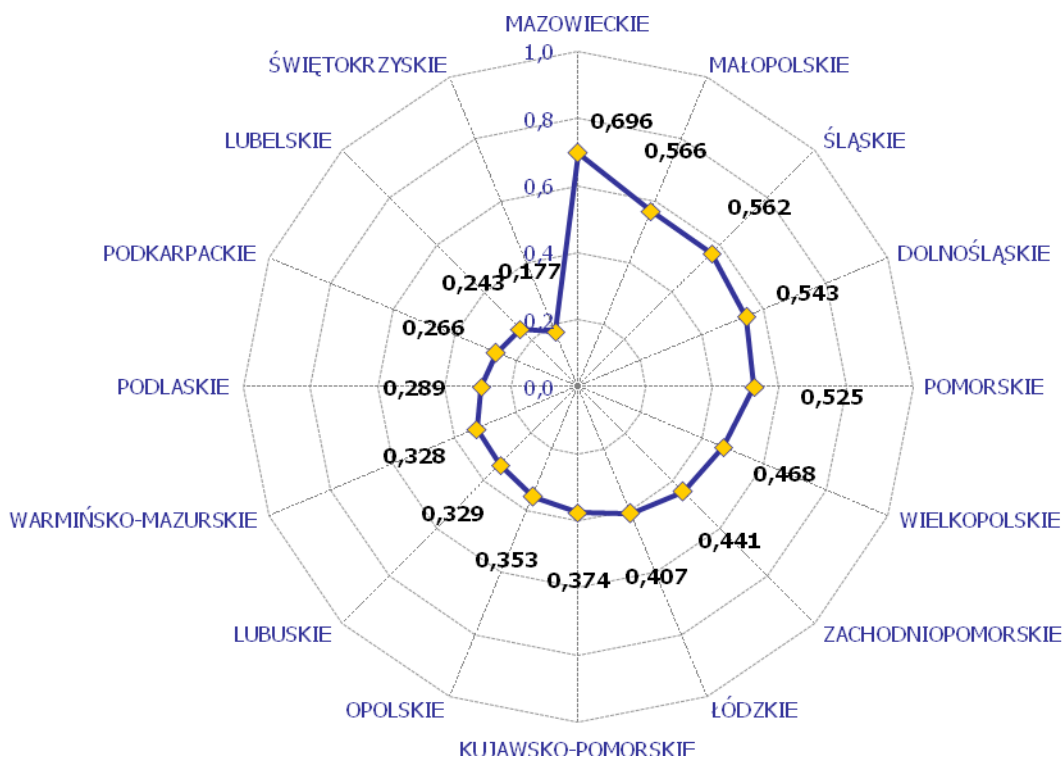
Produkt Krajowy Brutto i Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego, danych Banku Danych Regionalnych GUS i Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie katowickiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. Nr 232, poz. 1550).

Przeprowadzona analiza konkurencyjności w oparciu o 28 czynników wykazała, że województwo śląskie jest jednym z najbardziej konkurencyjnych regionów w Polsce. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności dla województwa śląskiego wyniósł 0,562. Lepiej wypadły jedynie województwa: mazowieckie (zdecydowany lider – wartość wskaźnika 0,696) oraz małopolskie (0,566).²

Wykres 12. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności województw (wg danych za rok 2007).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Poniższa tabela prezentuje wartości poszczególnych czynników rozwoju dla województwa śląskiego, średnią krajową danego czynnika, pozycję województwa śląskiego oraz odchylenie wartości czynnika w województwie od średniej. W przypadku 13 czynników województwo śląskie osiągnęło wartość poniżej średniej krajowej. Najsłabiej wypadło pod względem liczby profesorów na 1000 studentów, liczby muzeów na 100 tys. ludności oraz liczby przestępstw na 1000 ludności i wskaźnika wykrywalności przestępstw. Dwa ostatnie czynniki mogą świadczyć o niskim poziomie bezpieczeństwa publicznego w województwie. W największym stopniu na plus od średniej województwo śląskie

² Obliczeń dokonano w ten sposób, że najpierw znormalizowano wartości poszczególnych cech zgodnie ze wzorem $(X_i - X_{\min}) / (X_{\max} - X_{\min})$ dla stymulant rozwoju (27 spośród 28 czynników) oraz $(X_{\max} - X_i) / (X_{\max} - X_{\min})$ dla destymulant rozwoju (przestępstwa na 1000 ludności). w ten sposób każdy z czynników przyjął wartości od 1 (wartość czynnika w najsilniejszym województwie) do 0 (wartość czynnika w najsłabszym województwie). Następnie zsumowano wartość wszystkich czynników i podzielono przez 28.

odbiega z kolei w przypadku odsetka powierzchni zajmowanego przez parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, jak również w przypadku długości linii kolejowych oraz dróg o nawierzchni twardej na 100 km². W przypadku wymienionych trzech czynników województwo śląskie uplasowało się na pierwszych pozycjach w kraju. Ponadto pierwsze miejsce województwo śląskie zajęło także w przypadku liczby miejsc w kinach na 1000 ludności. Biorąc pod uwagę całościową analizę województwo śląskie wypadło lepiej niż średnia krajowa w 15 przypadkach.

Tabela 6. Regionalne czynniki konkurencyjności województwa śląskiego (wg danych za 2007 rok).

REGIONALNE CZYNNIKI KONKURENCYJNOŚCI		pozycja województwa	średnia krajowa	wartość cechy dla województwa śląskiego	odchylenie od średniej
1.	drogi o twardej nawierzchni na 100 km ²	1	0,28	1,00	0,72
2.	linie kolejowe ogółem na 100 km ²	1	0,21	1,00	0,79
3.	pasażerowie transportu lotniczego na 1000 ludności	5	0,28	0,24	-0,04
4.	przewozy cargo w transporcie lotniczym [t]	3	0,18	0,14	-0,04
5.	telefoniczne łącza główne na 1000 ludności	8	0,43	0,37	-0,06
6.	wyposażenie gospodarstw domowych w komputer osobisty z dostępem do Internetu [%]	2	0,58	0,81	0,23
7.	mieszkania na 1000 ludności	3	0,60	0,87	0,26
8.	wyposażenie mieszkań w wodociąg [%]	3	0,67	0,95	0,28
9.	wyposażenie mieszkań w ustęp spłukiwany [%]	3	0,64	0,85	0,21
10.	wyposażenie mieszkań w łazienkę [%]	3	0,67	0,92	0,25
11.	wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie [%]	4	0,61	0,74	0,13
12.	wyposażenie mieszkań w gaz sieciowy [%]	4	0,62	0,80	0,18
13.	liczba osób w wieku produkcyjnym na 100 osób w wieku nieprodukcyjnym	4	0,51	0,88	0,37
14.	muzea na 100 tys. ludności	14	0,32	0,02	-0,30
15.	miejsca w kinach na 1000 ludności	1	0,60	1,00	0,40
16.	miejsca w teatrach na 1000 ludności	5	0,49	0,61	0,12
17.	galerie na 100 tys. ludności	6	0,34	0,31	-0,02
18.	przestępstwa na 1000 ludności	14	0,42	0,18	-0,24
19.	wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	14	0,35	0,05	-0,30
20.	odsetek powierzchni zajmowany przez parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej [%]	1	0,18	1,00	0,82
21.	studenci na 1000 ludności	10	0,50	0,26	-0,24
22.	absolwenci na 1000 ludności	11	0,54	0,37	-0,17
23.	nauczyciele akademicki na 1000 studentów	10	0,64	0,56	-0,08
24.	profesorowie na 1000 studentów	13	0,57	0,15	-0,42
25.	patenty na 100 tys. ludności	3	0,46	0,61	0,15
26.	nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca [zł]	7	0,30	0,20	-0,10

27.	jednostki B+R na 100 tys. ludności	6	0,40	0,38	-0,02
28.	nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca [zł]	5	0,43	0,48	0,05
WSKAŹNIK SYNTETYCZNY		3	0,458	0,562	0,104

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Syntetyczna ocena atrakcyjności inwestycyjnej województw dokonana przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) plasuje województwo śląskie niezmiennie od 2005 roku na najwyższej pozycji wśród innych regionów. Jednocześnie z roku na rok wartość wskaźnika syntetycznego maleje na korzyść województwa mazowieckiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego i małopolskiego. Pozycja województwa śląskiego jako lidera wśród reszty województw jest efektem przede wszystkim bardzo dobrej sytuacji w czterech aspektach atrakcyjności inwestycyjnej: zasobach i kosztach pracy, rynku zbytu, infrastruktury gospodarczej i społecznej, przeciętnej sytuacji w zakresie dostępności komunikacyjnej i aktywności województwa wobec inwestorów. Słabą stroną województwa jest bardzo niski poziom bezpieczeństwa powszechnego. Najsilniejszą pozycję zarówno w województwie śląskim, jak i w kraju ma podregion katowicki³, który co roku uzyskuje pierwszą pozycję pod względem atrakcyjności inwestycyjnej podregionów dla działalności przemysłowej, drugą pozycję w kolejnych latach w tym obszarze osiągał podregion rybnicki. Przez okres trzech lat od roku 2005 do 2007, najpierw podregion centralny, obecnie katowicki osiągał drugą lokatę pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności usługowej. W ostatnim roku 2008 ocena ta uległa pogorszeniu powodując spadek podregionu na pozycję trzecią. Ze względu na atrakcyjność inwestycyjną dla działalności zaawansowanej technologicznie podregion centralny uzyskiwał w kraju trzecią pozycję w latach 2005-2007, natomiast w ostatnim roku jego pozycja pogorszyła się znacząco w stosunku do pozostałych podregionów i osiągnęła siódmą lokatę. Stosunkowo wysoką ocenę pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie uzyskiwał w kolejnych latach podregion bielski, chociaż pozycja ta ulega z roku na rok stopniowemu osłabieniu.

³ Przestrzenny zakres raportu obejmują Polskę w podziale na: 16 województw, 54 podregiony (formalnie jest ich 66, ale dla potrzeb raportu podregiony-duże miasta, takie jak: Katowice, Kraków, Łódź, Poznań, Szczecin, Trójmiasto, Warszawa, Wrocław połączono z jednostkami otaczającymi, funkcjonalnie powiązanymi z tymi miastami). Stąd wskazywany w raporcie IBnGR podregion katowicki jest tożsamy z podregionem centralnym wskazywanym w statystyce jako NTS 3 do 2007 roku. W chwili obecnej w statystyce jako poziom NTS 3 dla byłego podregionu centralnego wskazujemy podregiony: bytomski, gliwicki, katowicki, sosnowiecki i tyski.

Tabela 7. Atrakcyjność Inwestycyjna województw 2008.

		Dostępność transportowa		Zasoby i koszty pracy		Rynek zbytu		Infrastr. gosp.		Infrastr. społ.		Bezp. pow.		Aktyw. woj. wobec inw.		Atrakc. inwest. województw	
		Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga
	Wagi	20		25		15		10		5		5		20			
1	Śląskie	0,46	4	1,45	1	1,31	2	1,41	1	2,18	1	-1,04	16	0,02	8	0,85	1
2	Mazowieckie	0,39	6	-0,26	12	1,73	1	0,72	3	0,33	4	-0,48	12	1,20	3	0,58	2
3	Dolnośląskie	0,49	3	-0,03	7	0,44	5	0,91	2	0,79	3	-0,95	15	1,29	2	0,50	3
4	Wielkopolskie	0,51	2	0,12	4	0,02	6	0,24	4	-0,51	10	0,45	5	1,30	1	0,41	4
5	Małopolskie	0,26	8	0,47	2	0,50	4	0,16	5	1,81	2	-0,15	9	-0,44	11	0,25	5
6	Pomorskie	-0,21	11	-0,17	11	1,05	3	0,07	6	0,22	5	-0,64	14	0,42	4	0,14	6
7	Łódzkie	0,24	9	0,21	3	-0,04	7	-0,35	10	-0,19	7	-0,39	11	0,33	5	0,10	7
8	Zachodniopomorskie	0,45	5	-0,14	10	-0,12	8	-0,36	11	-0,05	6	-0,50	13	0,24	6	0,02	8
9	Lubuskie	0,53	1	-0,12	9	-0,15	10	-0,32	9	-0,70	15	-0,35	10	0,18	7	0,01	9
10	Opolskie	0,30	7	-0,31	14	-0,13	9	-0,01	7	-0,59	13	0,25	7	-0,11	9	-0,08	10
11	Kujawsko-Pomorskie	0,04	10	0,02	5	-0,19	11	-0,51	14	-0,19	8	-0,02	8	-0,69	13	-0,21	11
12	Podkarpackie	-0,68	14	-0,01	6	-1,04	15	-0,08	8	-0,56	12	1,61	1	-0,45	12	-0,34	12
13	Warmińsko-Mazurskie	-0,59	13	-0,35	15	-0,78	13	-0,38	12	-0,45	9	0,40	6	-0,17	10	-0,40	13
14	Świętokrzyskie	-0,34	12	-0,11	8	-1,26	16	-0,54	15	-0,53	11	0,52	3	-1,06	15	-0,55	14
15	Lubelskie	-0,72	15	-0,31	13	-0,97	14	-0,41	13	-0,93	16	0,83	2	-1,00	14	-0,61	15
16	Podlaskie	-1,11	16	-0,45	16	-0,36	12	-0,54	16	-0,63	14	0,46	4	-1,08	16	-0,67	16

Źródło: IBnGR

Tabela 8. Atrakcyjność województw – zestawienie wyników z lat 2005-2008.

	Wartość wskaźnika synt. 2005	Pozycja w rankingu 2005	Wartość wskaźnika synt. 2006	Pozycja w rankingu 2006	Wartość wskaźnika synt. 2007	Pozycja w rankingu 2007	Wartość wskaźnika synt. 2008	Pozycja w rankingu 2008	Zmiana pozycji 2008/2007
Śląskie	0,93	1	0,92	1	0,86	1	0,85	1	0
Mazowieckie	0,62	2	0,75	2	0,61	3	0,58	2	+1
Dolnośląskie	0,47	4	0,73	3	0,73	2	0,50	3	-1
Wielkopolskie	0,31	5	0,32	5	0,30	5	0,41	4	+1
Małopolskie	0,49	3	0,35	4	0,31	4	0,25	5	-1
Pomorskie	-0,08	7	0,09	6	0,03	7	0,14	6	+1
Łódzkie	0,04	6	0,01	7	0,09	6	0,10	7	-1
Zachodniopomorskie	-0,09	8	0,01	8	0,03	8	0,02	8	0
Lubuskie	-0,13	10	-0,14	10	-0,06	10	0,01	9	+1
Opolskie	-0,11	9	-0,09	9	0,00	9	-0,08	10	-1
Kujawsko-Pomorskie	-0,31	12	-0,30	11	-0,31	11	-0,21	11	0
Podkarpackie	-0,29	11	-0,45	13	-0,35	12	-0,34	12	0
Warmińsko-Mazurskie	-0,39	13	-0,34	12	-0,38	13	-0,40	13	0
Świętokrzyskie	-0,40	14	-0,54	14	-0,55	14	-0,55	14	0
Lubelskie	-0,49	15	-0,61	15	-0,64	15	-0,61	15	0
Podlaskie	-0,58	16	-0,68	16	-0,69	16	-0,67	16	0

Źródło: IBnGR

W oparciu o analizę spójności w przekroju społecznym ekonomicznym i terytorialnym w województwie śląskim można zauważyć znaczne zróżnicowania wewnątrzregionalne, które w sposób ogólny charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 9. Wybrane wskaźniki spójności społeczno-gospodarczo-terytorialnej województwa śląskiego

Wskaźniki (wartość dla 2007 roku)	Województwo Śląskie	Obszar północny	Obszar południowy	Obszar środkowy	Obszar zachodni
Migracje na pobyt stały międzypowiatowe	-3578	-147	1 407	-3 523	-1 315
Współczynnik dzietności	1,211	1,173	1,341	1,182	1,238
Współczynnik reprodukcji brutto	0,587	0,562	0,649	0,575	0,6
Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	52,5	55,0	56,4	51,4	51,5
Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	25,1	27,2	25,3	25,3	22,4
Współczynnik skolaryzacji - licea ogólnokształcące (wiek 16-18 lat)	51,05	59,38	47,73	51,98	44,14
Współczynnik skolaryzacji - szkoły zawodowe i ogólnozawodowe (wiek 16-18 lat)	46,45	43,47	48,79	46,57	45,92
Współczynnik skolaryzacji - zasadnicze szkoły zawodowe (wiek 16- 18 lat)	14,15	11,86	15,24	12,91	19,83
Liczba studentów	203 238	31 074	20 880	143 354	7 930
Liczba absolwentów szkół wyższych	43 127	7 306	5 078	29 223	1 520
Liczba szkół wyższych	44	6	9	28	1
Liczba filii, punktów konsultacyjnych szkół wyższych	27	0	3	16	8
liczba komunalnych i przemysłowych oczyszczalni ścieków	399	47	65	244	43
liczba ludności obsługiwana przez oczyszczalnie miejskie i wiejskie	3 222 908	304 014	384 694	2 149 833	384 367
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku [t]	1 302 359,20	118 443,08	133 189,97	886 799,10	163 927,05
Zakłady stacjonarne pomocy społecznej	78	4	16	48	10
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. Ludności w 2006 roku	57,0	42,0	59,2	62,2	43,9
Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych w 2006 roku	134,06	175,30	120,75	129,44	144,81
Liczba komputerów w szkole w 2006 roku	33 904	4 096	5 321	18 816	5 671
Liczba komputerów w szkole z podłączeniem do internetu w 2006 roku	28 331	3 419	4 287	15 795	4 830
Długość tras komunikacyjnych autobusowych w km	4 528	272	353	3 200	703
Długość tras komunikacyjnych	209	9	0	200	0

tramwajowych w km					
Długość tras komunikacyjnych trolejbusowych w km	23	0	0	23	0
Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności w 2006 roku	911	857	1 025	937	727
Podmioty nowozarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności w 2006 roku	68	79	81	66	54
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca	32 357,0	24 844,0	50 668,0	32 812,0	17 993,0
PKB na 1 mieszkańca w 2006 roku	29 497	23 272	27 301	32 205	24 859
Wartość dodana brutto w 2006 roku [mln zł]	121 189	10 958	15 540	80 727	13 963
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej w 2006 roku	103,5	82,3	90,6	108,5	106,7
Udział bezrobotnych zarejestrowanych do ludności w wieku produkcyjnym	5,4	7,2	4,3	5,6	4,4
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych [ha]	272 480,50	57 855,80	94 439,40	82 174,80	38 010,50
Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	93,2	89,9	75,6	97,4	95,0
Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	68,1	55,8	50,8	76,5	58,3
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	61,7	42,4	62,8	67,0	53,0
Liczba nowych budynków oddanych do użytkowania	10 123	1 519	2 612	4 437	1 555
Liczba nowych budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania	7 500	1 191	2 292	2 926	1 091
Powierzchnia użytków rolnych w 2005 roku [ha]	611 167	185 155	95 969	254 989	75 054
Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych na podst. ustawy z dnia 27 marca 2003 r.	785	120	96	407	162
Liczba pow. gminy objęta obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego sporządzonym na podst. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. w ha	402 474	76 079	73 124	183 088	70 183
Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania	394	30	203	133	28

Wartość minimalna

Wartość maksymalna

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDR, GUS

Uzupełnienie diagnozy w obszarach: środowisko naturalne, rozwój technologiczny, rozwój kultury i turystyki, współpraca terytorialna, rozwój przestrzeni publicznych i mieszkalnictwa, rozwój regionalnych usług publicznych i społecznych oraz metropolizacja, znajduje się w aneksie nr 1.

W aneksie nr 2 znajdują się zidentyfikowane prognozowane tendencje oraz scenariusze rozwoju województwa śląskiego w w/w obszarach.

2. WIZJA

Wiodące idee rozwoju

Procesy rozwoju województwa śląskiego są ściśle związane z europejską polityką spójności oraz przeobrażeniami Unii Europejskiej, które są determinowane zachodzącymi zmianami społeczno-gospodarczymi w skali globalnej. Globalizacja i związane z nią zmiany w międzynarodowym podziale pracy, wzrastające znaczenie sektora usług i tworzenia technologii, pogarszająca się sytuacja demograficzna Europy i województwa śląskiego przy jednocześnie wzrastającym poziomie urbanizacji i rosnącym znaczeniu miast w gospodarkach regionalnych, wzrastająca presja energetyczna w powiązaniu z wymogami środowiska naturalnego oraz zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi to najważniejsze trendy kształtujące procesy rozwoju regionu oraz tworzenia jego pozycji konkurencyjnej w skali krajowej i międzynarodowej.

Dbając o zrównoważony i harmonijny rozwój województwa śląskiego należy dążyć do jak najlepszego wykorzystania pozytywnych tendencji zmian oraz przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom, tak by stworzyć warunki dla rozwoju mieszkańców, przedsiębiorstw i organizacji w globalnej konkurencji.

Opierając rozwój województwa na jego relacjach z otoczeniem oraz budowaniu jego pozycji w układzie europejskim, a także dążąc do równoważenia funkcji wewnętrznych regionu w procesie jego rozwoju, można wyznaczyć wartości tworzące i kształtujące jego przyszłość.

Województwo śląskie posiada cenne i trwałe wartości wymagające podtrzymania, wśród których najistotniejsze są: więzi międzypokoleniowe, rodzinne, aspiracje życiowe i zawodowe społeczności, etos pracy, aktywność i przedsiębiorczość młodych ludzi, wysokie poczucie przynależności i identyfikacji z „małymi ojczyznami” w warunkach globalnej transgraniczności, dziedzictwo duchowe i materialne regionu.

Dla harmonijnego i zrównoważonego rozwoju województwa śląskiego niezbędna jest także zmiana strategiczna dotycząca wartości tzw. zaprzeczonych, czyli takich, które wymagają podjęcia działań zmierzających do usunięcia barier. Do tego typu wartości wpływających na kształt województwa śląskiego zaliczyć należy:

- niewystarczającą spójność i integralność terytorialną regionu,
- słabą integrację systemu transportu i komunikacji,
- duże zróżnicowanie w dostępności do infrastruktury,
- postawy zachowawcze, roszczeniowe i ksenofobiczne niektórych grup społeczno- zawodowych i społeczności lokalnych,
- wykluczenie społeczne, w tym „wykluczenie cyfrowe”,
- bariery mentalne i postawy pasywne w dążeniu do nowoczesności.

Niezwykle istotny będzie także rozwój nowych i cennych dla przyszłości województwa śląskiego wartości takich jak integracja społeczna, postawy kreatywne i innowacyjne, umiejętność działania w sieciach współpracy w oparciu o zasady partnerstwa i otwartości.

Tworzeniu silnego i nowoczesnego regionu służyć będzie także organizowanie znaczących wydarzeń kulturalnych, artystycznych i naukowych o randze europejskiej oraz stworzenie nowych przestrzeni i obiektów kultury wysokiej, turystyki i rekreacji, co stanowić będzie czynnik promujący województwo i wpłynie na tworzenie i ugruntowanie pozytywnego wizerunku województwa w świadomości Europejczyków.

Wizja województwa śląskiego w roku 2020

Województwo śląskie będzie regionem zapewniającym swoim mieszkańcom dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie, o nowoczesnej i zaawansowanej technologicznie gospodarce oraz istotnym partnerem w procesie rozwoju Europy.

Osiągnięcie tak nakreślonej wizji rozwoju poprzez wykorzystanie i wzmocnienie posiadanych pozytywnych wartości, usuwanie barier rozwojowych oraz kreowanie nowych wartości, oznacza, iż województwo śląskie będzie regionem:

- stwarzającym szanse rozwojowe mieszkańcom, dającym poczucie bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i socjalnego,
- którego mieszkańców cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny, przedsiębiorczość, wysokie kompetencje, zdolność adaptacyjna i kreacyjna, mobilność zawodowa, ugruntowana tożsamość kulturowa i wysoki stopień identyfikacji z regionem,
- o dobrze rozwiniętym i dostępnym systemie szkolnictwa na wszystkich poziomach, zapewniającym wysoką jakość kształcenia i dostosowanym do potrzeb rynku pracy,
- o efektywnym i innowacyjnym systemie kształcenia ustawicznego, zorientowanym na różne środowiska i zaspokajającym oczekiwania różnych grup wiekowych ludności oraz aktywnym systemie przekwalifikowań zawodowych zwiększającym mobilność zawodową,
- o ugruntowanym, pozytywnym wizerunku, funkcjonującym w świadomości Europejczyków,
- otwartym na współpracę zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów,
- organizującym procesy rozwojowe i skuteczną współpracę społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze administracyjno-gospodarczym obszarach polityki rozwoju, kreującym i wspierającym rozwój funkcji metropolitalnych w aglomeracjach miejskich,
- w którym nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, edukacji i kultury zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski i Europy,
- kreatywnym i innowacyjnym o dużej koncentracji aktywności w dziedzinie badawczo-rozwojowej, zaawansowanych technologii, tworzącym i absorbującym liczące się w skali międzynarodowej innowacje, dysponującym dużym potencjałem wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-badawczej, otwartym na współpracę z otoczeniem europejskim i światowym,
- rozwijającym nowe produkty przy wykorzystaniu dorobku innowacyjnego i wynalazczego regionu oraz zdolności do komercjalizacji technik i rozwiązań innowacyjnych,
- o zdywersyfikowanej nowoczesnej strukturze gospodarczej, wydatnie przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego kraju, m.in. odgrywającym czołową rolę w jego systemie energetycznym dzięki swoim tradycyjnym przemysłom oraz posiadającym silny sektor MŚP, charakteryzujący się licznymi powiązaniem z międzynarodowymi koncernami,
- o rozbudowanej i zmodernizowanej infrastrukturze, włączonym w transeuropejskie systemy infrastrukturalne – zwłaszcza transportowo-logistyczne, energetyczne, komunikacyjne i informacyjne,
- „czystym” we wszystkich składnikach środowiska naturalnego, zapewniającym zachowanie bioróżnorodności obszarów, stwarzającym warunki do zdrowego życia i realizującym zasady zrównoważonego rozwoju,

- o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania czasu wolnego.

Uczestnicy i organizacja procesów rozwoju

Głównymi beneficjentami rozwoju województwa śląskiego są mieszkańcy regionu, których cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny. Władze publiczne mając na uwadze rozwój rodziny tworzą odpowiednie warunki pracy, mieszkania i wypoczynku, zapewniają dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie. Województwo śląskie jest regionem otwartym na otoczenie, atrakcyjnym dla przedsiębiorców i inwestorów, a poprzez rozbudowaną infrastrukturę turystyczną i kulturalną oraz bogate walory przyrodnicze i kulturowe atrakcyjnym także dla turystów.

Województwo śląskie jest regionem o wysokim potencjale rozwojowym, rozwiązującym swoje najważniejsze problemy i przełamującym bariery. Opierając rozwój na relacjach z otoczeniem oraz budowie silnej pozycji w zjednoczonej Europie, a także dążąc do równoważenia funkcji wewnętrznych i budowy spójności regionalnej, województwo śląskie organizuje procesy rozwoju kładąc nacisk na współpracę i współdział społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze organizacyjno-gospodarczym obszarach polityki rozwoju. Dzięki temu województwo śląskie jest regionem otwartym na współpracę zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów.

Powodzenie realizacji planowanych działań oraz osiągnięcie wyznaczonej wizji zależało będzie w głównej mierze od wewnątrzregionalnej organizacji procesów rozwojowych oraz skutecznej współpracy gmin i powiatów, a także wspierania policentrycznego rozwoju struktury osadniczej regionu. Rozwój współpracy na poziomie lokalnym zwiększy możliwości wykorzystania szans płynących z otoczenia, jednocześnie pozwoli na wdrożenie polityki przestrzennej. Dlatego celowe jest organizowanie procesów rozwojowych na poziomie lokalnym w ramach czterech zidentyfikowanych obszarów polityki rozwoju, tj.:

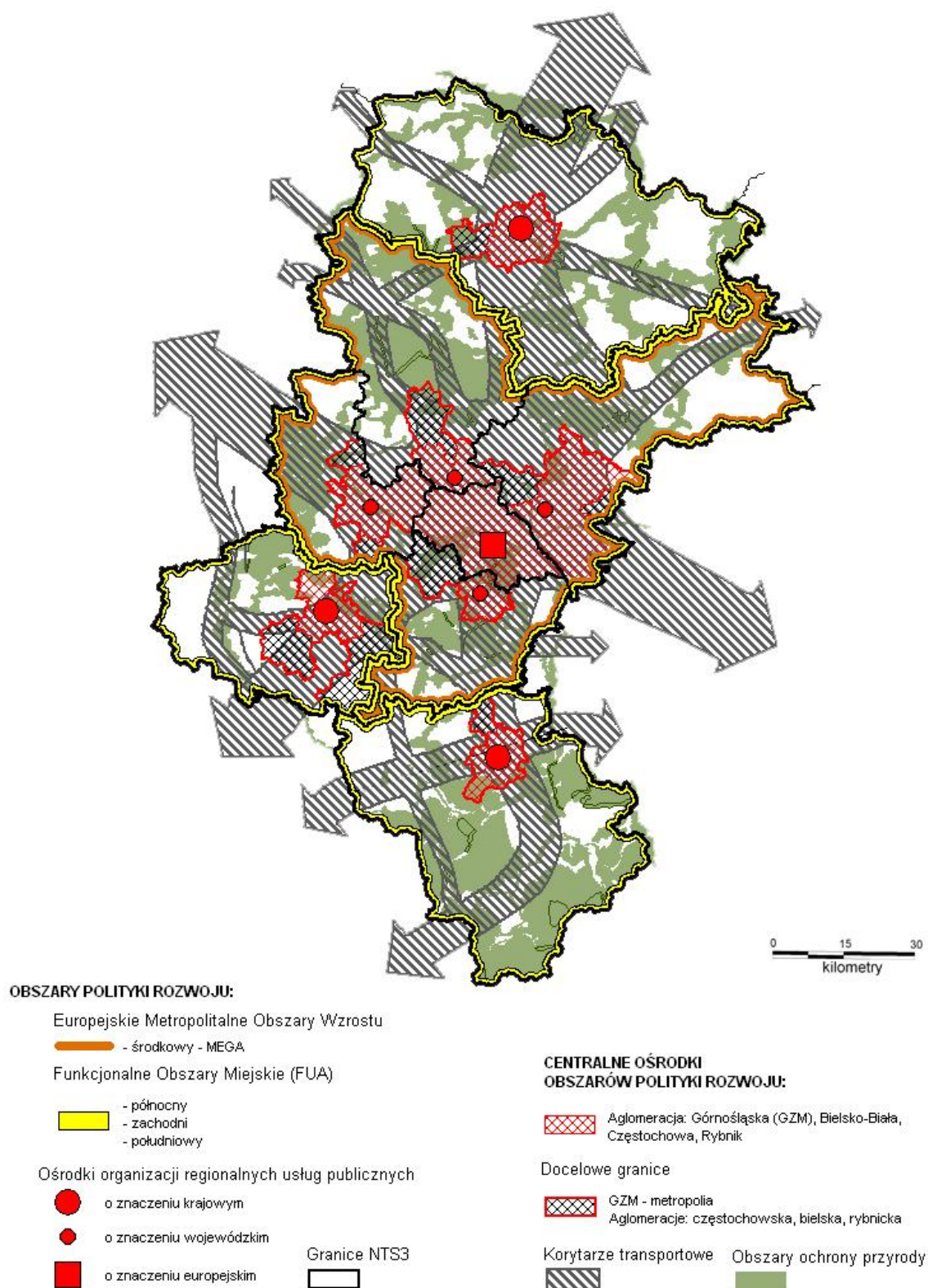
- a. Środkowego obszaru polityki rozwoju⁴ – będący obszarem metropolitalnym o znaczeniu europejskim, którego centralną składową jest Górnośląski Związek Metropolitalny z takimi miastami, jak: Katowice, Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jaworzno, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze stanowiące ośrodki organizacji usług publicznych o zasięgu europejskim i krajowym. Obszar ten będzie charakteryzował się zrównoważonym wyskalowaniem funkcji rozwoju cywilizacyjnego i gospodarczego, nowoczesną i innowacyjną gospodarką z dużą liczbą przedsiębiorstw wysokich technologii oraz koncentracją sfery usług zapewniających wysoką pozycję konkurencyjną regionu w skali globalnej oraz o dobrze rozwiniętych związkach z atrakcyjnym otoczeniem miejskim i wiejskim. Dobrze rozwinięte funkcje metropolitalne, w tym silny ośrodek związany z nauką i kulturą, zapewnią mu wysoką pozycję konkurencyjną w skali kraju i Europy, w tym wysoką atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych. Będzie to obszar o dobrze funkcjonującym wewnętrznym systemie transportowym i dostępny poprzez różne formy transportu z ośrodków metropolitalnych Europy i świata oraz ośrodków rozwoju cywilizacyjnego kraju. W otoczeniu centrum metropolii zachowane zostaną walory przestrzenne o naturalnym krajobrazie, w tym wielkie kompozycje lublinieckie, kozielsko-jaworznickie, jurajskie. Obszar będzie przyjaznym środowiskiem zamieszkania i pracy dla ponad 3 milionów ludzi.

⁴ Obszar ten złożony jest z pięciu jednostek typu NUTS 3 jednak ze względu na potrzebę dalszej integracji i rozwoju Górnośląskiego Związku Metropolitalnego (Aglomeracji Górnośląskiej) i kreacji na jej obszarze funkcji metropolitalnych konieczne jest organizowanie współpracy w ramach tak zorganizowanego obszaru współpracy.

- b. Północnego obszaru polityki rozwoju, zorganizowanego wokół Częstochowy, będącej ośrodkiem organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym. Rozwój ośrodka zwiększy atrakcyjność całego obszaru. Funkcje edukacyjne, kulturowe i koncentracja regionalnych usług publicznych Częstochowy zostaną rozwinięte dla wzmocnienia rozwoju przedsiębiorczości, w tym sektora małych i średnich przedsiębiorstw, turystyki, w tym obsługi światowego centrum pielgrzymkowego Jasnej Góry, oraz poprawy jakości życia i poprawy dostępności do usług publicznych na otaczających Częstochowę obszarach. Powinien nastąpić także rozwój funkcji turystycznych, rekreacyjnych oraz rolniczych tego obszaru.
- c. Południowego obszaru polityki rozwoju – zorganizowanego wokół Bielska-Białej, będącego ośrodkiem organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym, który z innymi miastami obszaru powiązany jest międzyregionalną i regionalną siecią transportową. Dzięki swojej „żywołności” i rozwiniętej przedsiębiorczości, przez poprawę dostępności komunikacyjnej stanie się ośrodkiem ekologicznie bezpiecznego i nowoczesnego przemysłu, edukacji i konkurencyjnym centrum turystyki i rekreacji w obszarze Polski południowej, z dobrze chronionym krajobrazem i rozwiniętą siecią instytucji usług publicznych. Dodatkowym walorem obszaru jest jego położenie na styku granic trzech państw: Polski, Czech i Słowacji co znacznie wpływa na rozwój współpracy transgranicznej.
- d. Zachodniego obszaru polityki rozwoju – zorganizowanego wokół Rybnika będącego ośrodkiem o zróżnicowanej nowoczesnej strukturze gospodarczej z ograniczonym wydobyciem węgla kamiennego, dobrze rozwiniętej sieci małych i średnich przedsiębiorstw o profilu usługowym i wytwórczym, jak również rozwijającym się obszarem szkolnictwa wyższego. Poprzez budowę autostrady A1 i towarzyszącej jej sieci dróg uzyska nowy impuls do współpracy z regionami południowych sąsiadów. Nowego znaczenia nabiorą w nim aktywności gospodarcze związane z zagospodarowaniem doliny Odry oraz Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich.

Integracja przestrzenna realizowana poprzez budowę sieci autostrad, dróg ekspresowych, a także dróg wojewódzkich i powiatowych oraz zmodernizowanych sieci kolejowych i ożywiona współpraca dużych miast doprowadzi do podniesienia pozycji konkurencyjnej regionu dzięki czemu, województwo śląskie ma szansę stać się ważnym ośrodkiem rozwoju Europy.

Wizja rozwoju województwa śląskiego

Źródło: Opracowanie własne

Osiągnięcie wizji wymaga skoncentrowania działań prowadzonych w regionie w 3 priorytetach:

- województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie,
- województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie,
- województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej.

Dziedziny wsparcia i wyzwania polityki rozwoju województwa śląskiego

W wyniku odniesienia wizji rozwoju województwa śląskiego do rezultatów przeprowadzonej analizy jego stanu oraz w oparciu o trendy i wyzwania determinujące kierunki rozwoju polityki europejskiej i regionalnej, wyznaczono następujące dziedziny wsparcia umożliwiające osiągnięcie zamierzonej wizji i zarysowanych priorytetów.

W obrębie priorytetu I Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie wyzwaniami strategicznymi województwa śląskiego jest:

- w dziedzinie wsparcia *Usługi społeczeństwa wiedzy*
rozwijanie kompetencji mieszkańców umożliwiających wdrożenie usług zaawansowanych, tworzących warunki dla gospodarki wiedzy, przepływów informacji, przyciąganie inwestorów zewnętrznych, lokalizacje firm oraz internacjonalizacje przedsiębiorstw w powiązaniu z konwersją sektora B+R, promocja i tworzenie warunków do rozwoju kształcenia przez całe życie aktywizującego zawodowo mieszkańców regionu;
- w dziedzinie wsparcia *Infrastruktura nowej gospodarki*
rozbudowa infrastruktury przedsiębiorczości technologicznej, w tym obszarów inwestycyjnych oraz parków technologicznych, naukowych, platform i inkubatorów technologicznych jako narzędzi ułatwiających dostęp nowopowstającym innowacyjnym przedsiębiorstwom do transmisji wiedzy kreowanej, w tym w sektorze B+R oraz ułatwiającej wprowadzenie produktów na Jednolity Rynek Europejski, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz rozbudowy telekomunikacyjnej i informatycznej;
- w dziedzinie wsparcia *Innowacje technologiczne*
wzmacnianie kapitału kreatywnego województwa i uczestnictwa osób, zespołów instytucji naukowych z województwa śląskiego w kształtowaniu europejskiej przestrzeni badawczej dla wzrostu gospodarczego regionu, wspieranie przedsiębiorczości oraz tworzenia i implementacji nowych technologii do przedsiębiorstw.

W obrębie priorytetu II Województwo śląskie regionem powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie wyzwaniami strategicznymi województwa śląskiego jest:

- w dziedzinie wsparcia *Usługi społeczne*
zmiana standardu i dostępu do regionalnych usług zdrowotnych i społecznych uwzględniających potrzeby mieszkańców, w tym potrzebę bezpieczeństwa zdrowotnego, socjalnego i publicznego oraz tworzenie warunków do rozwoju przestrzeni i usług upowszechniających aktywny styl życia;

- w dziedzinie wsparcia *Usługi i infrastruktura bezpieczeństwa ekologicznego* rozbudowa i budowa infrastruktury ryzyka środowiskowego w warunkach zmian klimatycznych i presji społecznej na regenerację środowiska naturalnego i terenów przemysłowych oraz zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańcom województwa poprzez rozwijanie usług i transfer technologii ochrony środowiska;
- w dziedzinie wsparcia *Mieszkalnictwo i regionalne przestrzenie publiczne* stworzenie warunków rozwoju mieszkalnictwa oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych i odnowa dzielnic mieszkaniowych podlegających społecznemu wykluczeniu i degradacji środowiskowej w przeszłości funkcjonalnie i przestrzennie powiązanych z restrukturyzowanymi czy zlikwidowanymi dużymi przedsiębiorstwami przemysłowymi.

W obrębie priorytetu III Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej wyzwaniami strategicznymi województwa śląskiego jest:

- w dziedzinie wsparcia *Infrastruktura metropolitalna* zintegrowanie układu transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) z metropolitalnym i aglomeracyjnym układem komunikacyjnym w szczególności połączeń obszaru metropolitalnego z Częstochową, Bielsko-Białą i Rybnikiem, w tym budowa nowego układu szynowego z wykorzystaniem technologii lekkich kolei, rewitalizacji terenów transportu kolejowego oraz ukształtowaniem się nowych źródeł generowania ruchu transportu pasażerskiego związanych z powstającymi strefami biznesowymi, koncentracją instytucji nauki i szkolnictwa wyższego oraz węzłów transportowo-komunikacyjnych;
- w dziedzinie wsparcia *Partnerstwo regionalne i międzynarodowe* wspieranie instytucji i form współpracy sieciowej miast, w tym miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, z Krakowem, Wrocławiem i Ostrawą oraz rozwój współpracy z partnerami europejskimi;
- w dziedzinie wsparcia *Kultura wysoka, nauka, turystyka kulturowa* zniesienie barier dostępu do obiektów infrastruktury kultury wysokiej, w tym obiektów kultury o funkcjach narodowych, przy wzrastającym uczestnictwie znacznej części społeczności regionalnej w wydarzeniach kulturalnych i wzrastającej sile potencjału oraz aktywności środowisk twórczych regionu, realizujących swoje aspiracje zawodowe w innych ośrodkach metropolitalnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym ponadto wykreowanie silnego ośrodka szkolnictwa wyższego wpisującego się w międzynarodowe sieci współpracy międzyuczelnianej.

3. BILANS STRATEGICZNY REGIONU - SWOT

W oparciu o opis sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analizę programów i strategii opracowanych w województwie śląskim, a także uwzględniając główne trendy i kierunki europejskiej i krajowej polityki rozwoju przeprowadzono analizę SWOT.

MOCNE STRONY - SIŁY	SŁABE STRONY - SŁABOŚCI
• Zdywersyfikowana struktura gospodarki, • Znacząca pozycja przemysłu elektromaszynowego, informatycznego, energetyki oraz przemysłu motoryzacyjnego, • Największy w kraju ośrodek produkcji energii elektrycznej, • Tranzytowe położenie województwa śląskiego w strefie nadgranicznej wzdłuż międzynarodowych szlaków komunikacyjnych i transportowych, • Zdywersyfikowany system połączeń transportowych łączący region z rynkami zagranicznymi: w tym Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice Airport” w Pyrzowicach, szerokotorowa linia kolejowa LHS z punktem przeładunkowym w Sławkowie, kanał gliwicki na rzece Odrze i węzeł autostrad A1 i A4, • Duża koncentracja bezpośrednich inwestycji zagranicznych, • Duży rynek konsumencki (4,7 mln ludzi), • Policentryczność sieci osadniczej regionu, złożonej z aglomeracji miejskich oraz licznej grupy dużych i średnich miast, • Duża powierzchnia terenów inwestycyjnych w ramach KSSE i parków przemysłowo-technologicznych, • Gęsta sieć infrastruktury komunalnej, • Intensyfikacja współpracy w ramach Górnośląskiego Związku Metropolitalnego i wzmacnianie potencjału subregionów, • Duża liczba różnorodnych placówek i instytucji kulturalnych (teatry, opera, filharmonia, kina, galerie sztuki, muzea), • Drugi pod względem wielkości ośrodek naukowo-dydaktyczny w kraju, • Wysoka jakość specjalistycznych usług medycznych w ramach rozwiniętej sieci placówek służby zdrowia, • Sektorowe sieci współpracy i struktury wspierające w województwie śląskim, w tym m. in. Śląska Sieć Wyrobów Medycznych, Śląski Klaster Wodny, Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych, • Różnorodność kulturowa regionu, mocno ugruntowane poczucie tożsamości społeczności lokalnych, etos pracy,	• Duży udział sektora wydobywczego z niezakończonymi procesami przekształceń strukturalnych, • Niekorzystne tendencje demograficzne (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, rosnący wskaźnik starzenia się społeczeństwa), • Niski poziom aktywności zawodowej, • Brak central instytucji międzynarodowych, • Niska jakość przestrzeni publicznych i standardów mieszkaniowych obniżająca warunki życia, • Brak systemowych rozwiązań w zakresie transportu publicznego - słaba dostępność i szybkość przemieszczania się, • Mała integracja wewnątrzregionalna, • Brak skonsolidowanych kampusów akademickich, • Słabo rozwinięte funkcje metropolitalne na obszarze Aglomeracji Górnośląskiej, • Odpływ wysoko wykwalifikowanych kadr, • Niska wartość wydatków na B+R w relacji do PKB województwa, • Niski stopień współpracy pomiędzy sferą B+R i przedsiębiorstwami, • Niewystarczająca promocja regionu jako potencjalnego miejsca lokalizacji europejskich ośrodków naukowych, • Brak biura organizacji międzynarodowych imprez, • Ograniczone możliwości uczestnictwa mieszkańców w kulturze wysokiej, wynikające m.in. z barier organizacyjnych i funkcjonalnych usług i przestrzeni publicznych, • Brak integracji systemu informacji kulturalnej i turystycznej oraz nieumiejętność wykorzystania nowoczesnej promocji kultury wysokiej, • Zły stan techniczny obiektów kultury i ich wyposażenia (w tym zbyt mało wielofunkcyjnych i nowoczesnych sal oraz prestiżowych obiektów), • Mała ilość wydarzeń o ogólnopolskim i europejskim charakterze umożliwiających prezentację twórczości artystycznej oraz

• Duża koncentracja wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-technicznej (technicznej, ekonomicznej, medycznej) sektora B+R, • Współpraca jednostek sektora B+R z ośrodkami w kraju i za granicą, • Wysoki udział firm wprowadzających nowe rozwiązania w zakresie produktu, metody produkcji lub organizacji, • Wysoki poziom nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw w odniesieniu do średniej krajowej, • Bogate zasoby kadrowe zaangażowane w rozwój kultury, a także duży potencjał środowisk twórczych, • Wysoki poziom edukacji artystycznej, • Unikatowe w skali europejskiej zabytki przemysłowe oraz zabytki architektury modernistycznej i drewnianej, • Atrakcyjne warunki krajobrazowo-przyrodnicze oraz bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki i wypoczynku, • Intensywna współpraca w ramach Euroregionów ze Słowacją i Czechami, • Rozbudowana współpraca międzyregionalna i międzynarodowa (liczne porozumienia, udział w pracach organizacji międzynarodowych, uczestnictwo w projektach współfinansowanych ze środków UE), • Udział w pracach organizacji międzynarodowych, działalność Biura Regionalnego Województwa Śląskiego w Brukseli, • Duży potencjał organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej, • Występowanie na obszarze województwa dużych, zwartych ekosystemów leśnych, • Występowanie obszarów o bardzo korzystnych warunkach do rozwoju produkcji rolniczej i dla rozwoju rolnictwa ekologicznego.	dziedzictwa kulturowego regionu, jego tradycji i obyczaju, • Niedostosowany do standardów europejskich poziom obiektów kongresowo-wystawienniczych, urządzeń rekreacyjnych i infrastruktury turystycznej, • Niski udział technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w usługach, • Wysoki wskaźnik zachorowalności i umieralności, • Brak właściwego zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży ze względu na niską dostępność do obiektów sportowych, • Niedopasowanie struktury infrastruktury społecznej do zmian demograficznych, • Zróżnicowanie dostępu do kształcenia mieszkańców miast i obszarów wiejskich, w tym zbyt niski poziom wykształcenia ludności rolniczej i wiejskiej, • Nasilanie się zjawisk przestępczości i patologii społecznych na obszarach dużych miast, niskie poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców województwa, • Degradacja starych dzielnic przemysłowych i centrów miast wymagających rewitalizacji, • Brak regionalnego planu rewitalizacji obszarów miejskich, poprzemysłowych i powojaskowych, • Bariery urbanistyczne i architektoniczne uniemożliwiające mobilność osób niepełnosprawnych oraz niedostosowanie środków transportu i komunikacji do potrzeb osób niepełnosprawnych, • Zły stan techniczny i niedoinwestowanie infrastruktury komunikacyjnej, telekomunikacyjnej i środowiskowej, • Niedrożność systemu transportowego i niespójność układu komunikacyjnego, • Wysoki poziom niskiej emisji, miejscowe i okresowe wysokie stężenie pyłów i zanieczyszczeń gazowych, wysoki poziom hałasu, • Nagromadzenie znacznych ilości odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych oraz znikomy stopień ich recyklingu, • Nadmierne zanieczyszczenie wód i wysoki stopień antropopresji.
--	---

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Postępujący proces metropolizacji przestrzeni europejskiej, a także jej policentryczności i rosnące znaczenie polityki miejskiej w politykach rozwoju, • Wzrost znaczenia polityki spójności UE, • Rosnący potencjał regionalnych instytucji wsparcia biznesu oraz ich wpływ na rozwój gospodarczy, • Rozwój gospodarki opartej na wiedzy, • Wzrastające zapotrzebowanie na nowe technologie w związku z przyjęciem pakietu klimatycznego i występującym kryzysem energetycznym, • Rozwój e-usług i nowoczesnych rozwiązań informatycznych, • Wzrastające wymagania w stosunku do jakości przestrzeni publicznej (ład i estetyka), • Wzrost poziomu wykształcenia, • Zmiana wizerunku regionu, • Zwiększenie znaczenia turystyki jako istotnego czynnika restrukturyzacji i aktywizacji gospodarczej, • Rozwój ruchu lotniczego, w tym międzynarodowych i krajowych połączeń lotniczych, zwłaszcza ze strony tzw. tanich przewoźników, • Włączenie regionu w transeuropejskie systemy transportowe i telekomunikacyjne (sieci TEN-T), • Rozwój współpracy transgranicznej oraz międzyregionalnej ze szczególnym uwzględnieniem współpracy w ramach pasa południowego (Kraków – GZM – Wrocław), • Rozwój badań i ośrodków edukacji interdyscyplinarnej oraz ich wsparcie finansowe, • Dostępność funduszy strukturalnych przeznaczonych na rozwój zasobów ludzkich, • Organizacja Mistrzostw Europy w piłce nożnej Euro 2012, • Wzrastająca świadomość ekologiczna społeczeństwa, • Wspólna polityka rolno-UE kładąca nacisk na rozwój obszarów wiejskich i restrukturyzację sektora rolno-spożywczego, • Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, • Rozwój turystyki i agroturystyki, jako alternatywnych form zatrudnienia na obszarach rolniczych, • Powstanie nowych obiektów uzdrowiskowych wykorzystujących zasoby wód termalnych.	• Spadek zainteresowania przedsiębiorstw zagranicznych inwestycjami w Europie Środkowej, • Opóźnienia w tworzeniu krajowych ram prawnych dla funkcjonowania aglomeracji i możliwość niezgodności zapisów prawnych z oczekiwaniami społeczności tworzącej aglomerację, • Rozwój konkurencyjnych obszarów metropolitalnych, wysoka pozycja konkurencyjna metropolii Warszawy, Krakowa, Gdańska, Poznania, Wrocławia, i Ostrawy, • Dekoniunktura wywołana kryzysem gospodarczym na rynkach światowych, • Peryferyzacja regionu w stosunku do ośrodka stołecznego kraju, • Ograniczona skuteczność rządowych programów restrukturyzacji sektorów gospodarczych, • Niewystarczające działania restrukturyzacyjne w sektorze rolnictwa wobec silnej konkurencji z zewnątrz, • Przyjmowanie przez społeczeństwo modelu kultury „domowej”, co ma swoje odzwierciedlenie w ignorowaniu oferty instytucji kultury ze względu na łatwość dostępu do produktów kultury za pośrednictwem Internetu, telewizji, kina domowego, itd., • Brak rozwiązań systemowych w zakresie ochrony zdrowia, • Opóźnienia realizacji krajowego programu budowy autostrad i dróg ekspresowych, • Wzrastająca kongestia ruchu i niewydolności systemu transportowego oraz związane z tym zanieczyszczenie środowiska i hałas, • Wzrost transgranicznych zanieczyszczeń wód i powietrza, • Pogłębianie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wewnątrz regionu oraz marginalizacja i stagnacja gospodarcza niektórych obszarów województwa, • Niedostosowanie tempa budownictwa mieszkaniowego do potrzeb społecznych, • Konflikty społeczne i ekologiczne związane z istniejącymi i przyszłymi ciągami infrastrukturalnymi oraz degradacja krajobrazów spowodowana, m.in. nadmierną presją urbanistyczną.

4. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘCIA

4.1. PRIORYTETY

Priorytet A: Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie

Podstawą rozwoju regionu są jego mieszkańcy z ich wiedzą, kompetencjami i umiejętnościami. Konieczne jest zatem promowanie stałego doksztalcania, zwiększania kwalifikacji zawodowych i poziomu wykształcenia mieszkańców oraz mobilności na rynku pracy. Podjęte działania będą wpływały na podniesienie aktywności ekonomicznej ludności, a co za tym idzie przyczynią się do poprawy zatrudnialności. Wspieranie zróżnicowania kierunków kształcenia, poprawa jakości i rozwój systemu edukacji na wszystkich poziomach zdecydują o pozycji konkurencyjnej regionu. Istotne jest zatem zarówno zapewnienie rozwoju odpowiedniej jakości bazy edukacyjnej, jak i wykwalifikowanej kadry, otwartej na realizację nowatorskich programów nauczania i wykorzystanie nowoczesnych metod i technik przekazywania wiedzy.

W regionie, w którym w dalszym ciągu trwają procesy restrukturyzacyjne, ważną kwestią jest podnoszenie aktywności zawodowej oraz rozwój zdolności przystosowania się i przedsiębiorczości. Duże znaczenie ma stworzenie efektywnego systemu przekwalifikowań i reorientacji zawodowej. Wspierana powinna także być forma przedsiębiorczości przez samozatrudnienie.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i wiedzy wymaga nie tylko dostępności do odpowiedniego sprzętu, ale przede wszystkim wykorzystania technologii mających na celu efektywne zaspokojenie gospodarczych, społecznych, administracyjnych, naukowych i kulturalnych potrzeb. W tym kontekście istotne jest stymulowanie rozwoju usług (np. w zakresie handlu, administracji, edukacji, zdrowia, rozrywki i kultury) oraz stosowanie sieci informacyjnych dla telepracy.

W województwie śląskim, a szczególnie w dużych miastach, niezbędna jest rozbudowa sieci teleinformatycznych, warunkujących między innymi sprawne zarządzanie procesami, na przykład: ruchem drogowym, transportem publicznym, systemami bezpieczeństwa, nadzoru i kontroli infrastruktury, systemem przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska, administracją. Tego typu zarządzanie jest kluczowe w warunkach silnej koncentracji różnorodnych zjawisk i procesów, jakie występują w aglomeracjach w kontekście zapewnienia funkcjonalności i bezpieczeństwa. Dążyć należy do podnoszenia standardów usług telekomunikacyjnych i informatycznych zarówno w miastach, jak i w ośrodkach wiejskich. Obok dostępności przyłączy ważna jest jakość infrastruktury telekomunikacyjnej, która warunkować będzie poszerzanie świadczonych usług odpowiednio do wzrostu zaawansowania technologicznego systemów telekomunikacyjnych i informatycznych.

Za istotny czynnik rozwoju uznaje się, tworzenie, wymianę oraz wykorzystanie informacji i wiedzy oraz zaawansowanych technologii i innowacji. Coraz większego znaczenia nabiera zdolność do uczenia się i stawania się bardziej innowacyjnym. Przedsiębiorstwa działające w województwie śląskim są bardzo zróżnicowane, jeśli chodzi o poziom innowacyjności, stosowane rozwiązania technologiczne oraz sposoby wdrażania działań innowacyjnych oraz nawiązywanie kontaktów z otoczeniem.

Zmiany poziomu aktywności w sferze badań naukowych, rozwoju technologicznego oraz innowacji są ważnymi składowymi środowiska produkcyjnego, przyczyniającymi się do jego konkurencyjności.

Środowiska naukowo-badawcze powinny współdziałać między sobą, jak i z firmami zarówno w skali krajowej i międzynarodowej, aby w ten sposób wspierać sektor biznesu. Dlatego polityka gospodarcza regionu powinna uwzględnić zestaw różnorodnych instrumentów z zakresu tworzenia i implementacji technologii i innowacji, które mogą prowadzić do zwiększonej konkurencyjności firm, co pozwoli na wzmocnienie pozycji gospodarki województwa śląskiego wśród regionów Unii Europejskiej.

Działania restrukturyzacyjne prowadzone na szczeblu krajowym powinny być uzupełnione komplementarnymi działaniami władz samorządowych, skoncentrowanymi przede wszystkim na zmniejszaniu negatywnych skutków społecznych restrukturyzacji, a szczególnie trwałego bezrobocia i obniżania się mobilności zawodowej, przestrzennej i sektorowej pracowników związanych z tradycyjnym przemysłem np. z górnictwem i hutnictwem.

Dużego znaczenia nabiera współpraca pomiędzy firmami sektora MŚP, a także ich powiązanie z koncernami działającymi na rynku globalnym.

Dywersyfikacja struktury i podnoszenie konkurencyjności gospodarczej regionu wymaga szybszego tempa inwestycji na rzecz usług i uruchamiania produkcji wyrobów o wysokim stopniu przetworzenia i myśli technologicznej. Dla zwiększenia konkurencyjności istotne jest stworzenie środowiska rozwoju przedsiębiorczości, które zapewni dobrą obsługę inwestorów, od poszukiwania lokalizacji po zakończenie procesu inwestycyjnego, nabór pracowników i zapewnienie kontaktów z zapleczem naukowo-badawczym. Wymaga to także zmian w przedsiębiorstwach kooperujących z przedsiębiorstwami restrukturyzowanych sektorów, posiadających niejednokrotnie wysoki potencjał technologiczny, który jednak dotychczas był w niepełnym stopniu wykorzystywany.

Istniejący potencjał gospodarczy może stanowić podstawę do rozwoju dotychczasowych i kreowaniu nowych specjalności województwa, m.in. przetwórstwa przemysłowego, informatyki, automatyki, telekomunikacji, elektroniki, farmacji, specjalistycznych usług medycznych i rehabilitacyjnych, inżynierii materiałowej, biotechnologii i technologii ochrony środowiska.

Dla rozwoju gospodarczego regionu duże znaczenie ma także integracja środowisk gospodarczych poprzez przynależność do samorządu gospodarczego czy też izb przemysłowo-handlowych odgrywających istotną funkcję opiniotwórczą, organizacyjną, promocyjną, kooperacyjną i szkoleniową dla swoich członków we współpracy z administracją rządową i samorządową.

Wykorzystaniu szans związanych z położeniem regionu na szlaku korytarzy komunikacyjnych służyć powinno wspieranie budowy centrów logistycznych i terminali transportu kombinowanego oraz powiązań między nimi, w tym sieci dróg publicznych przystosowanych do ciężkiego transportu.

Równolegle do restrukturyzacji przemysłu powinny być kontynuowane i realizowane działania związane z restrukturyzacją rolnictwa. Konkurencyjność sektora rolno-spożywczego zależeć będzie m.in. od prowadzenia procesów zmian własnościowych zorientowanych na scalanie gruntów i konsolidację gospodarstw oraz procesów kreowania alternatywnych funkcji rozwojowych na terenach wiejskich poprzez promowanie nowych działalności gospodarczych – pozarolniczych, a w szczególności turystyki, rekreacji i usług czy produkcji w zakresie odnawialnych źródeł energii.

Jednym z wymogów współczesnej gospodarki będzie także proekologiczna przebudowa i rozbudowa istniejących systemów przesyłowych, ze szczególnym uwzględnieniem wartości krajobrazowych.

Priorytet B: Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie

Istotnym wyzwaniem stojącym przed władzami publicznymi w województwie śląskim jest niwelacja różnic w zakresie ochrony zdrowia, opieki społecznej oraz bezpieczeństwa publicznego. Z tego też względu należy dążyć w województwie śląskim do osiągnięcia wewnątrzregionalnej spójności społecznej poprzez zapewnienie równomiernego dostępu do usług, a także zbliżonego standardu usług w zakresie wyrównywania szans życiowych mieszkańców. Dlatego należy podjąć działania, które

zapewnią odpowiedni poziom ochrony socjalnej, będą przeciwdziałać marginalizacji społecznej i dyskryminacji, zapewnią ochronę najsłabszym grupom społeczeństwa, a także zapewnią rozwój regionalnego systemu ochrony zdrowia, osiągany wraz z poprawą jakości i dostępności usług medycznych. Konieczna jest również poprawa stanu i poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i osób przebywających na terenie województwa oraz koordynacja współpracy służb i administracji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w regionie.

Usługi publiczne są elementem kluczowym dla społecznej, ekonomicznej i regionalnej spójności w Europie. Usługi te muszą być wysokiej jakości oraz dostępne dla każdego – oczywiście w ramach stanowionych prawem zasad. Dostarczanie ich powinno być oparte na rachunku ekonomicznym rozumianym szerzej niż nakład/efekt wyrażony w pieniądzu rozumianym jako zysk, który przynosi społeczeństwu w długookresowej perspektywie trwania inwestowanie w kapitał ludzki.

Rozwój gospodarczy regionu musi być ściśle powiązany z poprawą jakości życia mieszkańców. Przyjazne warunki życia oznaczają m.in. powszechny i łatwy dostęp mieszkańców do opieki zdrowotnej, wysokiej jakości przestrzeni publicznych i warunków zamieszkania, systemu pomocy społecznej oraz zapewnienie bezpieczeństwa zarówno socjalnego, jak i publicznego.

Zapewnienie powszechności dostępu do profilaktyki i świadczeń zdrowotnych z zachowaniem równych praw co do zakresu i jakości opieki dla wszystkich osób uprawnionych będzie służyć poprawie bezpieczeństwa zdrowotnego. Wdrożenie i stała koordynacja działań z zakresu ratownictwa medycznego, wysoka jakość usług zdrowotnych oraz łatwy do nich dostęp pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego i poprawę warunków życia w regionie. Należy dążyć również do rozbudowy i powstania w regionie ośrodków leczenia o europejskim standardzie oraz podwyższenia standardu ośrodków leczenia specjalistycznego – w szczególności kardiologicznego, onkologicznego, nerkozastępczego, okulistycznego, leczenia uzdrowiskowego i rehabilitacyjnego oraz ratownictwa medycznego.

Do poprawy stanu zdrowia mieszkańców przyczynić się powinna także promocja zdrowego, aktywnego trybu życia. Sport i rekreacja są ważnymi czynnikami prawidłowego rozwoju oraz poprawy stanu zdrowia ludzi w każdym wieku. Dlatego też należy dążyć do rozbudowy zaplecza i tworzenia atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu.

Istotne znaczenie dla rozwoju każdej społeczności mają przestrzeń publiczna i przestrzeń zamieszkania. W tej pierwszej ma miejsce proces socjalizacji, realizacji jednostki i rodziny w relacjach społecznych o zasięgu lokalnym, regionalnym, czy krajowym. W przestrzeni mieszkania realizuje się codzienny byt, który ma wymiar nie tylko indywidualnego schronienia, ale i życia rodzinnego kształtującego podstawy osobowości.

W województwie śląskim, podobnie jak w innych częściach kraju i Europy zachodzą zjawiska, które należy uwzględnić przy planowaniu sfery przestrzeni publicznej, tj. m.in.: zmianę jej funkcji, degradację przestrzeni publicznych (zaniedbanie wynikające z braku środków, niewłaściwego zarządzania, itp.), komercjalizację i prywatyzację tej przestrzeni, czy proces starzenia się społeczeństwa (zmiany demograficzne) rodzące potrzebę przystosowania przestrzeni publicznych do funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w tym również możliwość zamiany mieszkania – rodziny – osoby starsze, samotne).

Mieszkanie jest podstawową potrzebą każdego człowieka. Niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe niosą za sobą wiele negatywnych skutków nie tylko społecznych, ale także ekonomicznych i przestrzennych. W związku z powyższym, mieszkalnictwo powinno być jednym z ważniejszych obszarów interwencjonizmu publicznego. Problemem jest brak jakościowego podejścia do problemu mieszkaniowego. Samo podejście ilościowe nie jest w stanie spowodować rzeczywistej poprawy sytuacji mieszkaniowej. Z tego względu niezbędne jest również podjęcie kroków mających na celu poprawę warunków mieszkaniowych. Do wzrostu liczby i jakości mieszkań na terenie województwa przyczyni się m.in. rewitalizacja zabudowy mieszkaniowej w centrach miast, tworzenie nowych dzielnic

mieszkaniowych na obrzeżach miast i na terenach niezdegradowanych ekologicznie, dostępnych dla wszystkich grup społecznych.

Przestrzeń, w której żyjemy i pracujemy uwarunkowana jest również funkcjonowaniem transportu publicznego. Konieczny jest zatem wzrost jakości usług świadczonych przez transport publiczny i integracja systemu komunikacji pasażerskiej, w tym działania ukierunkowane powinny być na rozbudowę i modernizację infrastruktury kolejowej i tramwajowej. Poprawi to jakość i bezpieczeństwo podróżowania i transportu oraz umożliwi szybkie przemieszczanie się mieszkańców na obszarze województwa, wpływając na zwiększenie dostępności regionalnych usług publicznych zlokalizowanych głównie w centrach obszarów miejskich.

Dla mieszkańców regionu bardzo ważne jest poczucie bezpieczeństwa i ładu publicznego, które z jednej strony wpływa na kształtowanie zachowań społecznych, a z drugiej poprawia wizerunek naszego regionu. Zadanie to powinno być w zasadniczej warstwie realizowane przez administrację rządową, dysponującą odpowiednimi instytucjami, finansami i strukturą organizacyjną. Kształtując rozwój regionu, należy jednak uwzględnić możliwości wspierania tego procesu. Jednym z zadań, które powinno być realizowane w tym zakresie, jest wspieranie inicjatyw samorządowych i społeczności lokalnych w celu zapobiegania przestępczości i narkomanii szczególnie wśród nieletnich. Istotną sprawą jest również wspomaganie rozwoju instytucji obywatelskich, współpracujących w tym obszarze z wyspecjalizowanymi instytucjami powołanymi do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Skuteczna realizacja zadań związanych z polityką bezpieczeństwa i przeciwdziałania przestępczości związana jest również z realizacją polityki społecznej.

Wspieranie grup zagrożonych marginalizacją lub patologią społeczną, jak np. długotrwale bezrobotnych, ludzi starszych i bezdomnych, niepełnosprawnych czy opuszczających zakłady penitencjarne, pozwoli na ograniczenie tych niekorzystnych zjawisk. Dlatego też należy wzmacniać zarówno działania instytucjonalne, jak i tworzyć warunki do rozwoju oraz efektywnej działalności organizacji realizujących cele społeczne. Istotną kwestią jest współdziałanie administracji publicznej, organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych. Realizacja tych działań pozwoli na wyrównywanie szans rozwoju zawodowego i poprawę sytuacji materialnej środowisk oraz grup zmarginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją. Działania te będą miały wpływ na umacnianie solidarności i więzi międzyludzkich oraz przyczynią się do kształtowania postaw prorodzinnych, prospołecznych i budowania tożsamości regionalnej.

W województwie śląskim konieczna jest dalsza rozbudowa oraz unowocześnianie infrastruktury ochrony środowiska na całym jego obszarze. Jej wysoka jakość będzie przyczyniała się do wzrostu konkurencyjności i atrakcyjności regionu.

Infrastruktura środowiskowa w zakresie gospodarki wodnej powinna zapewniać dostawę odpowiedniej ilości wody pitnej oraz zbieranie, oczyszczanie i zrzut ścieków. Budowa infrastruktury środowiskowej w zakresie gospodarki wodnej powinna łączyć w miarę możliwości retencję wód oraz gospodarcze i rekreacyjne jej wykorzystanie. Szczególną uwagę należy zwrócić na przebudowę systemu retencji wód powierzchniowych oraz ochronę terenów występowania zbiorników wód głębinowych. Wspierać należy nietechniczne sposoby zwiększania retencji oraz procesów samooczyszczania wody w dolinach nieuregulowanych rzek i ograniczać tendencje do wprowadzenia nowej zabudowy na terenach zalewowych dolin rzecznych. Obecność zbiorników wodnych przyczynia się do zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego poprzez spłaszczenie fali powodziowej. Należy przeprowadzić restytucję zbiorników małej retencji i tam, gdzie jest to możliwe, zbudować nowe, aby przywrócić równowagę stanu wód w glebie.

Warunkiem uzyskania i utrzymania wysokiej jakości wód powierzchniowych jest budowa systemów gromadzenia i oczyszczania ścieków, systemów dopasowanych do przestrzennej struktury zabudowy i

układu hydrologicznego województwa. Istotnym czynnikiem wpływającym na stan wód jest także dostępność i jakość infrastruktury komunalnej.

Problem racjonalnego gospodarowania odpadami zdecydowanie wykracza poza obszar gminy czy powiatu, dlatego też działania te powinny być koordynowane na szczeblu regionalnym, a dla odpadów niebezpiecznych nawet na szczeblu ponadregionalnym. Skuteczna gospodarka odpadami ma duże znaczenie dla poprawy atrakcyjności terenu i powinna obejmować m.in.: minimalizację ilości powstających odpadów, segregację, powtórne wykorzystanie bądź bezpieczne składowanie.

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami jest jednym z ważniejszych zagadnień w ochronie środowiska, bowiem zanieczyszczenia powietrza oddziałują bezpośrednio na zdrowie człowieka, organizmy żywe, gleby, wody, budowle, w tym zabytki. Ponadto zanieczyszczenia powietrza szybko przenoszą się na znaczne odległości, oddziałują na zmiany klimatu i wywołują niekorzystne zmiany w warstwie ozonowej. Należy zatem ograniczać główne źródła zanieczyszczenia powietrza, którymi są emisja przemysłowa, niska emisja oraz emisja z wyrobów zawierających azbest. Znacznym emitorem zanieczyszczeń powietrza jest również transport samochodowy, który stanowi także główne źródło hałasu.

W celu uniknięcia defragmentaryzacji ogólnodostępnych terenów otwartych niezbędna staje się ochrona i wzmocnienie walorów środowiska przyrodniczego oraz kształtowanie powiązań terenów otwartych w ramach regionalnej sieci ekologicznej i systemu obszarów chronionych. Dla podniesienia atrakcyjności regionu konieczna jest rewitalizacja terenów poprzemysłowych (w tym pogórnich i powojaskowych) oraz rekultywacja terenów zdegradowanych. Ważne jest również odnowienie i modernizacja infrastruktury urbanistycznej zdegradowanych centrów i dzielnic miast oraz struktury osadniczej obszarów wiejskich. Uwzględniając rozwój ośrodków wiejskich w oparciu o specyficzne walory, należy również podjąć wysiłki zmierzające do zachowania ich różnorodności i spuścizny kulturowej. Dlatego też tak istotne jest zachowanie i kształtowanie krajobrazu, ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego wsi, dokumentowanie i popularyzacja tradycji oraz wspieranie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw skierowanych na kultywowanie tradycji obszaru wiejskiego.

W gospodarce regionu coraz większego znaczenia nabiera sektor turystyki, w tym turystyki kulturalnej, sentymentalnej, poprzemysłowej, aktywnej czy agroturystyki. Jednak osiągnięcie wysokiej atrakcyjności turystycznej jest uzależnione od modernizacji infrastruktury i wzbogacenia oferty turystycznej. Wymaga to także zwiększenia kwalifikacji zatrudnionych w tym sektorze osób. O korzystaniu z oferty turystycznej zadecyduje przede wszystkim powszechność informacji o niej oraz umiejętność promocji regionu. Dlatego też konieczne jest zbudowanie systemu informacji turystycznej, szerokie promowanie walorów regionu wśród jego mieszkańców w kraju i za granicą. Konieczne jest także integrowanie różnego rodzaju produktów i usług turystycznych, co pozwoli na lepsze spełnianie oczekiwań turystów.

Realizacja powyższych zamierzeń, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, będzie miała pozytywny wpływ na środowisko przyrodnicze, walory krajobrazowe i jakość życia mieszkańców.

Priorytet C: Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej

Metropolie oraz duże miasta organizują życie polityczne i gospodarcze regionów i całych krajów. Obszary metropolitalne w najbliższej przyszłości winny stać się punktem styku polskiej gospodarki z gospodarką światową oraz środowiskiem zdolnym do absorpcji, adaptacji i przede wszystkim

kreowania innowacji. W województwie śląskim, jednym z najbardziej zurbanizowanych regionów Polski, szczególnego znaczenia nabierają zagadnienia rozwoju i integracji aglomeracji miejskich będących ośrodkami gospodarczego wzrostu i innowacji, a oddziałując na otoczenie, stają się centrami obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych obszarów miejskich. Jako ośrodki gospodarczego wzrostu i innowacji, oddziałują na otoczenie poprzez dyfuzję, a oddziaływanie to tworzy na terytorium województwa śląskiego w miarę wyrównane warunki życia i równe szanse życiowe wszystkich jego mieszkańców. Z tego też względu rozwijanie funkcji metropolitalnych aglomeracji miejskich oraz dużych miast ma kapitalne znaczenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju województwa śląskiego. Rozwój tych funkcji promuje rozwój infrastruktury społecznej, kultury, edukacji i wiedzy, co w rezultacie powinno ułatwić zachodzące procesy transformacji tradycyjnej struktury gospodarki.

Jednym z elementów funkcjonowania metropolii i dużych miast jest rozwinięta sfera nauki i szkolnictwa wyższego. Pożądane jest wspieranie tworzenia nowych i rozbudowa istniejących ośrodków akademickich, wspieranie współpracy środowiska akademickiego z uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą, co pozwoli na zwiększenie i wzmocnienie potencjału innowacyjnego regionu. Istnieje również potrzeba rozwoju powiązań między uczelniami a przemysłem. Nauka coraz szerzej wkracza do przemysłu, technologie w coraz większym stopniu opierają się o wyniki badań naukowych, z drugiej strony badania naukowe są w coraz większej mierze pobudzane przez rozwój technologii.

Województwo śląskie jest obszarem wielokulturowym o licznych powiązaniach kulturowych i cywilizacyjnych. Zróżnicowanie kulturowe województwa śląskiego stwarza możliwości do wzmocnienia atrakcyjności regionu, zarówno dla mieszkańców, jak i przyjezdnych.

Przełamaniu stereotypowego wizerunku województwa i wzmocnieniu funkcji metropolitalnych ośrodków regionalnych powinny służyć inwestycje m.in. w sferze kultury i nauki oraz rozwoju infrastruktury o znaczeniu europejskim.

Kultura kreuje postawy i normy społeczne, oraz kształtuje moralne, etyczne i estetyczne wartości. Umiejętności w zakresie rozumienia kultury i jej "produktów", ich oceny, poruszania się w różnych środowiskach kulturowych, stanowią podstawę do tworzenia społeczeństwa tolerancyjnego, otwartego, rozumiejącego kulturę. Kompetencje kulturalne mają także znaczny wpływ na umiejętności zdobywania wiedzy, współpracy, tworzenia innowacyjnych rozwiązań, są także podstawą tworzenia otwartego społeczeństwa wiedzy i włączenia się w światową sieć współpracy.

Wzrost aktywności środowisk twórczych, zarówno profesjonalnych, jak i amatorskich, przede wszystkim powinien być wspierany poprzez tworzenie warunków dla rozwoju działalności twórczej oraz promocję na terenie województwa, kraju i poza jego granicami. Należy dążyć do poszerzania oferty przedsięwzięć kulturalnych regionu. Oparciem i bazą dla tych działań są instytucje, ośrodki i organizacje kultury.

Współpraca międzynarodowa województwa powinna obejmować w szczególności realizację porozumień na poziomie regionalnym, udział w pracach organizacji międzynarodowych, uczestnictwo w projektach oraz współpracę z instytucjami unijnymi. Współpraca międzynarodowa nie jest celem samym w sobie, lecz metodą osiągania celów głównie w zakresie: rozwoju gospodarki, ochrony środowiska, zagospodarowania terenów poprzemysłowych, przeciwdziałania bezrobociu, polityki społecznej, nauki i kultury, m.in. poprzez wykorzystanie wiedzy i doświadczeń regionów o podobnej strukturze gospodarki i potencjale ludnościowym. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej nadało nowy wymiar współpracy międzyregionalnej poprzez położenie nacisku na wykorzystanie doświadczeń w zarządzaniu rozwojem regionalnym. Ranga współpracy międzynarodowej może nadal rosnąć w perspektywie proponowanych zmian celów polityki spójności.

Ważnym elementem współpracy międzynarodowej jest współpraca transgraniczna, polegająca na wspieraniu wspólnych działań podejmowanych m.in. w ramach istniejących euroregionów

funkcjonujących na pograniczu polsko-czeskim oraz polsko-słowackim. W procesie tym szczególnie ważna jest rozbudowa infrastruktury współpracy transgranicznej oraz przełamanie barier kulturowych i prawnych w kontaktach międzyludzkich. Istotne jest także, by współpraca ta bazowała na wspólnym dziedzictwie kulturowym. Prowadzenie współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej umożliwi także promocję regionu i jego produktów regionalnych, co wpłynie na kształtowanie pozytywnego wizerunku województwa śląskiego.

Istotnym zagadnieniem rozwoju w procesie kształtowania przestrzeni europejskiej oraz wzmacniania jej spójności terytorialnej oraz kreowania nowej gospodarki regionu jest również stworzenie odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną województwa i ułatwiającej jego rozwój gospodarczy. Województwo śląskie jest położone w obszarze węzłowym dwóch głównych europejskich korytarzy wymiany i komunikacji, które biegną z zachodu na wschód i z północy na południe Europy, tj.: korytarz III dla relacji Berlin-Wrocław-Katowice-Kraków-Kijów oraz korytarz VI dla relacji Sztokholm-Gdańsk-Katowice-Żylica.

Budowa autostrad, dróg ekspresowych, obwodnic, przebudowa dróg wojewódzkich oraz modernizacja europejskich i regionalnych szlaków kolejowych w województwie śląskim przesądzi o strukturze komunikacyjnej i kierunkach rozwoju urbanistycznego regionu. Ulepszenie sieci i systemów transportowych będzie prowadzone w celu obniżenia kosztów transportu, zmniejszenia zagęszczenia i skrócenia czasu podróży, zmniejszenia obciążeń środowiskowych generowanych przez transport, jak również poprawy jakości usług i bezpieczeństwa. Stworzenie spójnego systemu transportowego doprowadzi do lepszego dostępu do usług metropolitalnych dla mieszkańców całego regionu. Przy planowaniu rozwoju infrastruktury transportowej prowadzone będą rozpoznania i wprowadzane rozwiązania techniczne uwzględniające wymogi ochrony środowiska. Rozwijając i integrując różne formy transportu należy wspomnieć o konieczności dalszej rozbudowy Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice Airport” w Pyrzowicach.

4.2. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

W obrębie wyznaczonych priorytetów rozwoju w oparciu o zidentyfikowane obszary wsparcia wyznaczono cele strategiczne, dla których określono kierunki działań i przedsięwzięcia w perspektywie 2015 roku. Wybór celów, kierunków i przedsięwzięć dokonany został na podstawie nakreślonej wizji rozwoju oraz wyznaczonych na jej podstawie priorytetów rozwoju.

Dla priorytetu pn.: **Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie** wyznaczono 3 cele strategiczne, których osiągnięcie jest uwarunkowane podjęciem działań w zdefiniowanych kierunkach:

CEL STRATEGICZNY A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców

Istotnym wyzwaniem polityki rozwoju regionu jest dostosowanie wykształcenia mieszkańców do potrzeb rynku pracy i globalizującej się gospodarki, podniesienie kwalifikacji, umiejętności oraz aktywności mieszkańców. Z tego też względu konieczne jest zapewnienie możliwości wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem aspektów wychowawczych oraz kształtowania postaw patriotycznych i tożsamości regionalnej.

Nowe wyzwania przed władzami województwa stawia ciągle rozwijające się społeczeństwo informacyjne, któremu towarzyszy digitalizacja wszystkich sfer życia zarówno zawodowego jak i prywatnego.

Niezbędnym warunkiem jest zatem podejmowanie działań ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji i motywacji do pracy oraz rozwoju zdolności reagowania i wykorzystywania pojawiających się możliwości będące rezultatem postępu w świecie nauki i techniki.

Wysoki poziom wykształcenia mieszkańców pozwoli na sprostanie wyzwaniom rynku pracy. Wymaga to rozwoju szkolnictwa z uwzględnieniem racjonalności terytorialnej sieci zapewniającej dostęp do szkół, a także działań związanych z poszerzeniem bazy, form i specjalności kształcenia, upowszechnieniem wykształcenia średniego poprzez wspieranie rozwoju szkół ponadgimnazjalnych w oparciu o współpracę samorządów różnych szczebli. Osiągnięciu celu służyć będzie również wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności i jakości szkolnictwa na wszystkich poziomach kształcenia dzięki zwiększeniu form wykorzystania rozwiązań informatycznych w procesie kształcenia. Dla uelastycznienia umiejętności przystosowania się do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych współczesnego świata, wymaga się uczenia przez całe życie, w tym przede wszystkim kształcenia ustawicznego, podnoszenia posiadanych kwalifikacji i reorientacji zawodowej osób, które są zatrudnione lub które poszukują pracy i muszą się przekwalifikować. Należy również podejmować starania na rzecz aktywizacji osób starszych, niepełnosprawnych oraz grup zagrożonych marginalizacją.

Kierunek działań A.1.1: Poprawa jakości kształcenia

Realizacja działań w kierunku poprawy jakości i efektywności szkolnictwa powinna doprowadzić do podniesienia kompetencji mieszkańców wyrażającej się zwiększeniem liczby mieszkańców z co najmniej średnim wykształceniem, a także liczby osób kontynuujących swoją edukację na uczelniach wyższych przy uwzględnieniu wymagań rynku pracy. Do głównych wyzwań związanych z poprawą jakości szkolnictwa w regionie zaliczyć należy między innymi przygotowanie i realizację nowatorskich programów nauczania, kształtowanie postaw prospołecznych i budowanie poczucia tożsamości regionalnej, a także wyrównywanie różnic w poziomie nauczania pomiędzy obszarami miejskimi i terenami wiejskimi, co wymaga kadry o wysokich kwalifikacjach, motywacji i mającej odpowiednie warunki do ciągłego rozwoju umiejętności i wiedzy. Program nauczania na wszystkich poziomach edukacji powinien uwzględniać przeobrażenia jakie zachodzą w społeczeństwie, związane z coraz większą jego mobilnością i rozwojem społeczeństwa informacyjnego, globalizacją, a także rozwojem nauki i techniki. Szkoła powinna ponadto aktywnie uczestniczyć w procesie wychowawczym uczniów i współpracować w tym zakresie z rodziną, a także instytucjami społecznymi promując i rozwijając postawy kreatywne, przedsiębiorcze, a także tolerancję i otwartość. Niezbędne jest wzmocnienie roli szkoły jako lokalnego centrum kultury, kształcenia ustawicznego i aktywności obywatelskiej – włączanie szkół w realizowanie polityki edukacyjnej, społecznej, zatrudnienia i rozwoju. Wyposażenie szkół, placówek edukacyjnych i uczelni w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz wyposażenie do prowadzenia badań, powinno zapewnić absolwentom nabycie kompetencji kluczowych w zakresie technologii informatycznych, języków obcych i kwalifikacji zawodowych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie opracowywania i wdrażania autorskich programów i nowoczesnych narzędzi nauczania, w tym e-learningu;
- wspieranie dostosowań programów kształcenia do wymagań rozwoju nowoczesnej i innowacyjnej gospodarki regionu, współpracy z instytucjami kultury i nauki, w ramach prowadzonych zajęć lekcyjnych;
- stworzenie podstawowej oferty zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania uczniów, współuczestnictwo szkoły w realizacji programu wychowawczego po zajęciach lekcyjnych;
- rozwój systemu stypendiów nagradzających wybitnie uzdolnionych uczniów oraz nagradzania postaw prospołecznych i inicjatyw obywatelskich;
- wspieranie rozwoju narzędzi oraz podnoszenia jakości doskonalenia zawodowego nauczycieli;
- wsparcie doradcze i opieka nad rozwojem uczniów uzdolnionych;
- promowanie szkolnych programów praktyk zawodowych kształtujących postawy kreatywne i przedsiębiorcze;
- podnoszenie poziomu zajęć językowych;
- promocja różnorodnych form zajęć z zakresu kultury fizycznej kształtująca postawę zdrowego stylu życia;
- wprowadzenie i upowszechnienie doradztwa zawodowego na poziomie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym;
- wspieranie kształcenia w ramach uniwersytetów trzeciego wieku;
- poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym, w tym infrastruktury naukowej, informatycznej, multimedialnej, muzycznej, kulturalnej itp.;
- wspieranie rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;
- uruchomienie proinnowacyjnych profili kształcenia, w tym stworzenie sieci szkół średnich wyprofilowanych pod kątem branż zidentyfikowanych w ramach regionalnego foresight'u technologicznego.

Kierunek działań A.1.2: Rozwój kompetencji i usług społeczeństwa informacyjnego

Rozwój społeczeństwa informacyjnego będącego nową fazą rozwoju społeczeństw stanowi wyzwanie dla województwa śląskiego oraz jest ważnym elementem tworzenia nowoczesnej opartej na innowacjach i zaawansowanych technologiach gospodarki. Ważnym czynnikiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego, a w konsekwencji gospodarki opartej na wiedzy, jest kapitał intelektualny. Na kapitał ten składają się np. wszelkie wartości intelektualne, praktyczne doświadczenia, umiejętności i wiedza mieszkańców, organizacji publicznych i prywatnych funkcjonujących w regionie. To właśnie podnoszenie poziomu kompetencji i umiejętności w zakresie wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych rozwijane poprzez poprawę dostępności oraz równe formy szkolenia oraz doskonalenia umiejętności pojedynczych osób i organizacji w zakresie możliwości wykorzystania potencjału technologii informatycznych i telekomunikacyjnych jest determinantem kreowania społeczeństwa informacyjnego. Niezbędnym wypełnieniem oraz swoistym stymulatorem rozwoju społecznego i gospodarczego jest szeroka gama wysokiej jakości usług świadczonych drogą elektroniczną, obejmujących między innymi e-administrację, e-biznes, e-ochronę zdrowia, e-transport, e-edukację, e-kulturę.

Z tychże względów w dobie globalizującej się gospodarki istotnym jest promowanie oraz rozwój możliwości wykorzystywania technik informacyjnych w codziennym życiu i działaniu mieszkańców oraz przeciwdziałaniu marginalizacji osób zagrożonych tzw. wykluczeniem cyfrowym.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rozwijanie platform cyfrowych w instytucjach publicznych (takich jak np. PeUP, SEKAP) i podnoszenie kompetencji pracowników tych instytucji w zakresie ICT;
- wspieranie rozwoju i standaryzacji elektronicznych usług publicznych;
- digitalizacja zasobów i treści związanych m.in.: z nauką, edukacją, kulturą, ochroną i stanem środowiska, przestrzenią, transportem publicznym oraz rozwój narzędzi dostępu do tych treści;
- rozwój interoperacyjnych platform e-usług publicznych w tym m.in. w zakresie edukacji, zdrowia, ochrony środowiska, transportu, kultury;
- wdrażanie rozwiązań integrujących elektroniczne usługi publiczne w ramach regionu i włączenie ich w sieci krajowe (międzynarodowe);
- podnoszenie umiejętności mieszkańców, w tym dzieci młodzieży dorosłych oraz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, w obszarze ICT;
- edukacja w zakresie nowych form kontaktów z administracją publiczną;
- wdrażanie i promocja działań z zakresu e-demokracji, integracja społeczeństwa informacyjnego w regionie z wykorzystaniem kanałów elektronicznych;
- promocja i marketing społeczny w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie, a także upowszechnianie, transfer i stworzenie bazy dobrych rozwiązań.

Kierunek działań A.1.3: Poprawa zatrudnialności i aktywności zawodowej mieszkańców

Zmiany zachodzące obecnie na rynku pracy, wynikające m.in. z czynników demograficznych, strukturalnych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz podniesienia aktywności mieszkańców, obejmującą szczególnie aktywizację zawodową osób pozostających bez zatrudnienia, w tym osób biernych zawodowo. Niskie kwalifikacje są jedną z przyczyn utrzymywania się długotrwałego bezrobocia, prowadzącego do wykluczenia społecznego. Niezbędny jest również rozwój postaw związanych z uczeniem się przez całe życie oraz korzystania z poradnictwa i kształcenia zawodowego. Wyzwaniem dla polityki rozwoju jest wyrównywanie szans w zakresie dostępu do rynku pracy i awansu zawodowego, w tym: wyrównanie szans kobiet w zakresie dostępu do awansu zawodowego, znoszenie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym znalezienie zatrudnienia oraz ułatwienie powrotu na rynek pracy osobom długotrwale bezrobotnym. Istotnym elementem jest również poprawa adaptacyjności zawodowej osób z wyższym wykształceniem w szczególności absolwentów poprzez wspieranie staży, wolontariatu oraz zajęć praktycznych.

Elastyczność i dostosowanie kształcenia do rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu i wzrostu zaawansowania technologicznego procesów gospodarczych będzie miało wpływ na rozwój województwa, podnosząc jednocześnie jego atrakcyjność i siłę konkurencyjną w otoczeniu. Sprawny system przekwalifikowań zawodowych i kształcenia ustawicznego powinien stwarzać warunki rozwoju zdolności do podejmowania pracy, nabycia kompetencji kluczowych oraz funkcjonowania w społeczeństwie.

Kształcenie ustawiczne umożliwi podnoszenie posiadanych kwalifikacji oraz reorientację zawodową powodując pobudzenie aktywności obywatelskiej, zwiększenie równości szans i spójności społecznej. Regionalny system kształcenia ustawicznego oraz orientacji zawodowej powinien być stworzony z

wykorzystaniem już istniejących jednostek edukacyjnych publicznych i prywatnych oraz jednostek monitorujących zmiany na rynku pracy.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- zintegrowanie działań i budowanie dialogu instytucji rynku pracy w tym urzędów pracy, agencji pośrednictwa pracy, instytucji szkoleniowych;
- promocja samozatrudnienia,
- rozwój usług z zakresu planowania i rozwoju kariery zawodowej;
- promocja i upowszechnienie kształcenia ustawicznego ukierunkowanego na podnoszenie kwalifikacji bądź reorientację zawodową (szkolenia i kursy specjalistyczne, studia podyplomowe);
- propagowanie aktywności zawodowej i mobilności w samodzielnym poszukiwaniu pracy poprzez zapewnienie doradztwa, szkoleń oraz usług finansowo-prawnych;
- pomoc doradczo-szkoleniowa przy podejmowaniu własnej działalności gospodarczej, w tym dla osób w wieku 45+;
- wsparcie aktywizacji osób zagrożonych marginalizacją;
- współpraca doradców zawodowych pracujących w szkołach z urzędami pracy;
- prowadzenie stałego monitoringu rynku pracy.

CEL STRATEGICZNY A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki

Wyzwaniem w procesie budowania nowoczesnego regionu, którego gospodarka jest oparta na nowoczesnych technologiach jest stworzenie wysokiej jakości infrastruktury obejmującej zarówno przygotowane atrakcyjne obszary i tereny inwestycyjne, jak również sprawnie działający sektor usług dla biznesu. Dla dynamizacji i stworzenia odpowiednich warunków do rozwoju gospodarki należy również podjąć działania ukierunkowane na rozwój sieci teleinformatycznych oraz stworzenie infrastruktury energetycznej zapewniającej bezpieczeństwo. Znaczące zaniedbania w zakresie infrastruktury stanowią barierę rozwoju społeczno-gospodarczego i są najbardziej jaskrawym przejawem istniejących różnic w poziomie rozwoju między województwem śląskim a regionami o wyższym poziomie zaawansowania technologicznego. Dostępność i jakość infrastruktury technicznej decyduje o sprawności funkcjonowania organizmów miejskich oraz regionu jako całości. Odpowiednie wyposażenie w infrastrukturę gospodarczą obejmującą uzbrojone tereny inwestycyjne, sieć instytucji wspierania biznesu oraz rozwiniętą i dobrze wyposażoną sieć instytucji badawczo-rozwojowych decyduje w dużej mierze o zdolności do przyciągania inwestorów oraz ma znaczący wpływ na zmniejszenie obciążenia środowiska – będącego efektem działalności gospodarczej.

Uzupełnianie braków oraz modernizacja infrastruktury służącej rozwojowi nowej gospodarki powinna obejmować m.in. sieci telekomunikacyjne, informatyczne i przesyłowe zapewniające bezpieczeństwo energetyczne, a także sieć drogową „otwierającą” obszary inwestycyjne. Uwzględniając bieżące i przyszłe potrzeby społeczeństwa, korzystny wpływ na stan środowiska naturalnego, spowoduje poprawę warunków życia mieszkańców oraz stworzenie korzystnych warunków rozwoju przedsiębiorstw.

Kierunek działań A.2.1: Poprawa warunków inwestycyjnych w regionie

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu będzie prowadzić do zwiększenia nowoczesności gospodarki, transferu technologii, rozwoju kooperujących przedsiębiorstw. Tym samym na zasadzie synergii będzie wzrastała liczba nowych miejsc pracy i zwiększy się zdolność konkurencyjna regionu. Wymaga to przede wszystkim działań, zarówno o charakterze organizacyjnym jak i inwestycyjnym, w

zakresie tworzenia stref aktywności gospodarczej i technologicznej, w tym nowych obszarów objętych specjalnymi strefami ekonomicznymi, przygotowywania nowych, uzbrojonych terenów pod inwestycje, o uregulowanych kwestiach własności. Należy realizować działania poprawiające dostępność komunikacyjną i transportową już istniejących i nowo tworzonych obszarów inwestycyjnych.

W celu przyciągnięcia wartościowych inwestorów i sprostania rywalizacji pod względem atrakcyjności inwestycyjnej, w regionie musi być przygotowana konkurencyjna i kompleksowa oferta lokalizacyjna. W dobie globalizacji i wysokiej mobilności kapitału dogodne połączenia są podstawą przy wyborze lokalizacji inwestycji. Rozbudowana sieć infrastruktury inwestycyjnej będzie stanowić atut przy przyciąganiu i rozwoju przedsiębiorczości i implementacji innowacji na tym terenie.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rozbudowa i poprawa infrastruktury transportowej służącej obsłudze obszarów stref atrakcyjnych gospodarczo;
- zagospodarowanie obiektów i obszarów przemysłowych pod tereny inwestycyjne;
- tworzenie i wspieranie stref aktywności gospodarczej i technologicznej, w tym specjalnych stref ekonomicznych;
- wspieranie rozwoju międzynarodowego portu lotniczego Katowice Airport oraz sieci lotnisk lokalnych ze szczególnym uwzględnieniem ruchu biznesowego oraz turystycznego;
- tworzenie i rozwój oraz inwestycje w centra zaawansowanych technologii, parków przemysłowych i technologicznych, w tym we współpracy z ośrodkami akademickimi i jednostkami badawczo-rozwojowymi;
- budowa systemu promocji atrakcyjności inwestycyjnej;
- przyciąganie do regionu inwestycji, w szczególności o wysokim zaawansowaniu technologicznym.

Kierunek działań A.2.2: Finansowe i organizacyjne wsparcie biznesu

Infrastruktura nowej gospodarki wymaga kreowania nowych oraz rozwoju istniejących usług biznesowych dla przedsiębiorców. Prowadzone w regionie działania w obszarze gospodarczym powinny być skoncentrowane na wsparciu szeroko rozumianego biznesu, przedsiębiorczości, w tym działalności rzemieślniczej. Spowoduje to wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach oraz wzrost ich konkurencyjności i zdolności do funkcjonowania na krajowym i jednolitym rynku europejskim, jak również stworzy odpowiednie warunki dla rozwoju i przyciągania inwestorów zagranicznych.

Zarówno duże przedsiębiorstwa, międzynarodowe korporacje, jak i sektor małych i średnich przedsiębiorstw pełnią ważną rolę w gospodarce regionu, wpływając na tak istotne kwestie, jak: wzrost gospodarczy, konkurencyjność, zmiany struktury. Działania na rzecz wzrostu potencjału, przeżywalności i zatrudnienia w małych i średnich przedsiębiorstwach warunkują w dużym stopniu możliwości restrukturyzacji i wzrostu gospodarczego.

Inwestycje dużych korporacji i przedsiębiorstw umożliwiają implementację nowoczesnych rozwiązań i innowacji, dzięki czemu region staje się bardziej konkurencyjny na arenie międzynarodowej. Zachowanie odpowiednich proporcji pomiędzy przedsiębiorczością o zasięgu regionalnym a międzynarodowymi korporacjami umożliwi całłościowy rozwój regionu. W tym celu powinna również nastąpić mobilizacja regionalnego potencjału finansowego na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i zróżnicowania gospodarki.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- zapewnienie obsługi inwestora oraz stworzenie spójnej oferty inwestycyjnej i promocyjnej gospodarki regionu;
- ułatwienie dostępu instrumentów finansowych, w tym gwarancji i poręczeń na inwestycje szczególnie istotne dla rozwoju województwa;
- tworzenie i rozszerzenie dostępu do regionalnych instytucji wsparcia kapitałowego;
- wsparcie szkoleniowe, doradcze i informacyjne dla rozpoczynających działalność gospodarczą i istniejących MŚP;
- upowszechnienie inwestycji realizowanych w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne;
- wsparcie finansowe i organizacyjne dla instytucji otoczenia biznesu;
- tworzenie, wspieranie rozwoju i promocja działalności izb gospodarczych i rzemieślniczych, agencji rozwoju, inkubatorów, centrów transferu technologii, innowacji i przedsiębiorczości;
- promowanie stosowania systemów zarządzania jakością, oraz uzyskiwania certyfikatów jakości.

Kierunek działań A.2.3: Rozwój informatyki i telekomunikacji

Rozwój infrastruktury teleinformatycznej ma istotny wpływ na podwyższenie jakości życia mieszkańców, zmniejszenie kosztów funkcjonowania administracji publicznej przy zwiększeniu jej efektywności, a także ułatwienie dostępu do edukacji. Zwiększy to również dostępność informacji dla ludności, w tym ludności wiejskiej, poprawi atrakcyjność lokalizacyjną działalności gospodarczej, a w szczególności inwestycji zagranicznych.

W zakresie rozwoju infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej należy dążyć do eliminowania obszarów charakteryzujących się jej deficytem jak również poprawy jakości już istniejącej infrastruktury. Należy także dążyć do upowszechnienia dostępu do sieci ICT dla przedsiębiorstw co w znacznym stopniu pozwoli na podniesienie ich konkurencyjności oraz stworzy nowe możliwości współpracy i kooperacji gospodarczej.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- koordynacja i wspieranie działań związanych z rozbudową sieci teleinformatycznych w województwie oraz wspieranie integracji sieci szerokopasmowych;
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej z zapewnieniem jej bezpieczeństwa oraz mechanizmów jakości, w tym likwidacja „białych plam” w dostępie do Internetu szerokopasmowego;
- zwiększenie poziomu rozwoju systemów informatycznych na całym obszarze województwa, w tym w instytucjach publicznych;
- wspieranie firm sektora ICT świadczących usługi w zakresie infrastruktury sieci teleinformatycznych;
- upowszechnienie dostępu do Internetu w miejscach publicznych jako elementu przestrzeni publicznej.

Kierunek działań A.2.4: Rozbudowa i unowocześnienie systemów energetycznych i przesyłowych

Jednym z wymogów współczesnej gospodarki jest proekologiczna przebudowa i rozbudowa istniejących systemów energetycznych ze szczególnym uwzględnieniem wartości krajobrazowych. Systemy energetyczne muszą zapewniać bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą i gaz, umożliwiać racjonalne gospodarowanie nośnikami energii oraz minimalizację kosztów, a także w jak najwyższym stopniu wykorzystywać lokalne zasoby i nadwyżki paliw i energii z uwzględnieniem

wykorzystania źródeł energii odnawialnej, energii cieplnej skojarzonej z wytwarzaniem energii elektrycznej oraz ciepła i paliw odpadowych pochodzących z działalności górniczej i przemysłowej. W powiązaniu z dużym oddziaływaniem sieci przesyłowych na środowisko naturalne należy położyć nacisk na redukcję nadmiernych kosztów ekonomicznych i ekologicznych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie prac nad rozwojem alternatywnych, odnawialnych i ekologicznych źródeł energii gwarantujących bezpieczeństwo energetyczne;
- wsparcie rozwoju i wdrożeń technologii energetycznych;
- ułatwienie implementacji nowatorskich rozwiązań z dziedziny energetyki;
- zintensyfikowanie badań w dziedzinie energetyki w ośrodkach naukowych i badawczych;
- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej do wykorzystania energii odnawialnej,
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury sieci przesyłowej;
- wsparcie produkcji energii elektrycznej i cieplnej w ramach elektrowni wodnych i energetyki geotermalnej oraz elektrowni wiatrowych;
- wspieranie rozwoju energetyki rozproszonej na terenach wiejskich.

CEL STRATEGICZNY A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka

Konkurencyjność gospodarki jest podstawą rozwoju regionu. Pożądanym trendem jest wzrost zdolności: do eksportu, przyciągania inwestycji zagranicznych i krajowych, oraz do zwiększania poziomu PKB. Województwo śląskie powinno stać się przykładem gospodarki zrównoważonego rozwoju, gdzie obok unowocześniania tradycyjnych sektorów (węglowy, stalowy i koksowniczy) kreowane są przyszłościowe sektory gospodarki wykorzystujące najnowsze technologie. Region dysponuje wieloma możliwościami pozwalającymi na rozwój działalności innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie, które związane są z kulturą przemysłową, wykwalifikowanymi kadrami oraz zapleczem edukacyjnym i naukowo-badawczym wyższych uczelni i instytutów naukowych.

Jednym z elementów konkurencyjności regionu jest stałe podnoszenie jego atrakcyjności inwestycyjnej, warunkującej przyciąganie nowych inwestorów, co wiąże się z absorpcją technologii i innowacji. Istotne jest zatem tworzenie nowoczesnej tkanki przedsiębiorczości, w tym centrów transferu technologii i rozwijanie współpracy sektora B+R z przedsiębiorstwami wraz z systemem pomocy w zakresie przygotowania dokumentacji i patentowania wynalazków oraz wspieranie rozwoju produktów niszowych mogących stanowić ważny element eksportowy regionu.

Pomimo odmiennych uwarunkowań rolnictwo i sektor rolno-spożywczy staje również przed wyzwaniem związanym ze wzrostem poziomu innowacyjności. W regionie istnieje potencjał badawczo-wdrożeniowy, który może przyczynić się do wzrostu konkurencyjności sektora rolnego i zapewnienia odpowiednich standardów produktów w celu ich sprzedaży na rynkach międzynarodowych.

Kierunek działań A.3.1: Wspieranie wdrożeń nowych technologii i rozwój sektora B+R

Poprawa konkurencyjności we współczesnej gospodarce dokonuje się w dużej mierze poprzez wzrost innowacyjności, w tym zwiększenie transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych do przedsiębiorstw i instytucji. Stąd konieczność lepszego wykorzystania infrastruktury naukowo-badawczej na rzecz gospodarki i jej wzmocnienia oraz zwiększenia wykorzystania wyników prac badawczo-rozwojowych poprzez intensyfikację współpracy między sferą naukowo-badawczą a przedsiębiorstwami. Takie działania będą również czynnikiem

stymulującym współpracę z regionami partnerskimi oraz otwarciem województwa na otoczenie i rozwój społeczeństwa informacyjnego. Rozwój nauki może również w sposób znaczący przyczynić się do polepszenia sytuacji gospodarczej regionu oraz wsparcia procesów reindustrializacji.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie instytucjonalne i finansowe badań naukowych i ich promocja;
- integracja działań ośrodków badawczych, naukowców i przemysłu mające na celu wykreowanie nowatorskich kierunków badawczych;
- budowanie partnerstwa i współpracy między organizacjami wsparcia biznesu, sektorem B+R, samorządem terytorialnym oraz firmami, w tym promowanie powiązań sieciowych, kooperacyjnych i inicjatyw oddolnych, a także włączenie tych powiązań w sieci międzynarodowe umożliwiające m.in. stworzenie systemu wymiany informacji o prowadzonych badaniach;
- wsparcie ośrodków badawczych przy uczelniach wyższych mające na celu umożliwienie prowadzenia prac badawczych z zakresu nauk wysoko-specjalistycznych;
- wspieranie rozwoju i tworzenia klastrów sektora kultury i przemysłów kreatywnych (technologie i kultura jako filary budowy nowoczesnego społeczeństwa);
- utworzenie systemu stypendialnego dla pracowników naukowych oraz wsparcie finansowe i instytucjonalne dla wdrożenia wyników ich prac;
- stworzenie infrastruktury instytucjonalnej i prawnej komercjalizacji nauki i technologii dla zrównoważonego rozwoju województwa śląskiego;
- finansowe wsparcie rozwoju innowacyjności i nowoczesnych technologii, w tym m.in. biotechnologii i technologii węglowych.

Kierunek działań A.3.2: Wspieranie procesów restrukturyzacji i adaptacji gospodarczej

Dominująca pozycja tradycyjnych sektorów w strukturze gospodarki regionu powoduje, iż wszelkie działania podejmowane wobec nich rzutują znacząco na kondycję całej gospodarki regionu. Mechanizmy gospodarki rynkowej w pełni ujawniły nierentowność wielu zakładów przemysłowych, a także ich niską innowacyjność. Jednym z pozytywnych efektów dotychczasowych przemian gospodarczych regionu jest coraz szybszy rozwój nowoczesnych gałęzi przemysłu, takich jak: elektronika, przemysł samochodowy, przetwórstwo spożywcze.

Na bazie przemysłu wydobywczego rozwijają się branże związane z jego obsługą, czyli przede wszystkim nowoczesny przemysł maszynowy, dysponujący odpowiednim parkiem oraz doświadczoną kadrą pracowniczą. Po trudnościach transformacji na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku przemysł ten zaistniał na wielu rynkach zagranicznych i stanowi dziś ważny element gospodarczego krajobrazu województwa.

Należy mieć jednak na uwadze, że dla utrzymania pozycji konkurencyjnej górnictwa konieczne będzie systematyczne zwiększanie nakładów na jego modernizację i wprowadzanie nowych technologii. Drugim obok górnictwa głównym przemysłem regionu jest hutnictwo, które również przechodzi głęboki proces restrukturyzacji. Niezbędnym zadaniem jest także podjęcie działań mających na celu wspieranie sektorów zagrożonych niekorzystnym wpływem sytuacji na światowych rynkach, mając na uwadze międzynarodowe porozumienia i ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie modernizacji i zwiększenia efektywności przemysłów tradycyjnych;
- podejmowanie inwestycji odtwarzających moce wydobywcze;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii w sektorze górnictwa węgla kamiennego dla zwiększenia konkurencyjności cenowej, bezpieczeństwa pracy, ochrony środowiska oraz stworzenia podstaw pod rozwój technologiczny i naukowy;

- poszukiwanie nowych możliwości wykorzystania węgla;
- wspieranie ograniczenia szkodliwego oddziaływania tradycyjnych sektorów na środowisko naturalne, w tym wprowadzenie i promocja proekologicznych sposobów produkcji;
- stały monitoring sytuacji tradycyjnych i dużych sektorów przemysłu w województwie.

Kierunek działań A.3.3: Unowocześnienie rolnictwa i wsparcie przeobrażeń gospodarczych na terenach wiejskich

Koniecznym elementem rozwoju gospodarki regionu jako całości jest modernizacja sektora rolno-spożywczego, przyczyniająca się do podniesienia jego konkurencyjności w kraju i za granicą. Przeobrażenia obejmujące zarówno poprawę struktury obszarowej gospodarstw organizację, profil i jakość produkcji pozwalają na stworzenie nowych możliwości rozwojowych gospodarstw rolnych. Istotne jest w tym aspekcie przełamywanie niekorzystnego wizerunku ekologicznego województwa służące poprawie postrzegania produktów żywnościowych wytwarzanych w regionie czego dobrym przykładem jest zainteresowanie producentów rolnych przekształceniem klasycznej produkcji rolniczej w produkcję ekologiczną. Pożądanym będzie również realizacja działań ukierunkowanych na aktywizację przedsiębiorczości na terenach wiejskich wpływających jednocześnie na kultywowanie miejscowych tradycji i zwyczajów, jak też promowanie walorów turystycznych i przyrodniczych województwa.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- kreowanie i promocja rolnych produktów markowych i ekologicznych;
- promowanie partnerstwa i współpracy pomiędzy producentami żywności oraz przetwórcami, tworzenie tzw. grup spółdzielczych;
- wspieranie inicjatyw służących podnoszeniu jakości produktów rolnych;
- wsparcie dla rozwijania wielofunkcyjności gospodarstw rolnych;
- wspieranie poprawy komunikacji handlowej producentów żywności z odbiorcami na rynkach światowych poprzez tworzenie sieci kooperacji z partnerami zagranicznymi oraz wprowadzanie i upowszechnianie technik sprzedaży wykorzystujących narzędzia internetowe;
- stworzenie warunków do magazynowania, konfekcjonowania i standaryzacji produkcji oraz zorganizowanie sprawnego systemu rynków hurtowych;
- scalanie gruntów i poprawa ich żyzności;
- wprowadzenie instytucjonalnych form doradztwa i szkoleń zawodowych dla ludności terenów wiejskich;
- promowanie na terenach wiejskich nowych działalności gospodarczych-pozarolniczych, a w szczególności turystyki, rekreacji i usług oraz produkcję w zakresie odnawialnych źródeł energii.

Dla priorytetu pn.: **Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie** wyznaczono 3 cele strategiczne, których osiągnięcie jest uwarunkowane podjęciem działań w zdefiniowanych warunkach:

CEL STRATEGICZNY B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowiec województwa

Nieodzownym elementem polityki rozwoju regionu jest zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług publicznych o wysokim standardzie. W szczególności dotyczy to usług, które warunkują bezpieczeństwo na najbardziej podstawowym poziomie, dotyczącym jakości życia. Mieszczą się tu działania z zakresu polityki ochrony zdrowia, pomocy społecznej, czy bezpieczeństwa publicznego.

Do polepszenia jakości życia w regionie przyczyni się zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych oraz tworzenie warunków do uprawiania sportu i prowadzenia aktywnego trybu życia. Jest to tym bardziej istotne w przypadku województwa śląskiego, które charakteryzuje się niskim poziomem zdrowotności.

Wzrost poczucia bezpieczeństwa społecznego i publicznego, jako czynnik kształtujący zachowania społeczne, jednocześnie decydujący o wizerunku regionu na zewnątrz, wymaga podjęcia szeregu odpowiednich działań. Wspieranie grup osób zagrożonych marginalizacją i patologią społeczną pozwala na ograniczenie negatywnych zjawisk oraz umocnienie solidarności i więzi międzyludzkich. Należy zatem wspierać zarówno samorządy lokalne, jak i organizacje pozarządowe oraz społeczne w organizowaniu polityki społecznej, prowadzeniu działań na rzecz wyrównywania szans rozwoju zawodowego i społecznego z uwzględnieniem równego statusu kobiet i mężczyzn. Należy zatem dążyć do koncentracji regionalnych usług publicznych przy jednoczesnym zapewnieniu dostępności dla wszystkich mieszkańców.

Kierunek działań B.1.1: Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług medycznych

Uzyskanie pełnego potencjału zdrowotnego powinno być rozumiane jako najlepszy stan zdrowia, jaki można osiągnąć, poprzez możliwość podejmowania decyzji i kontrolowania własnego życia oraz pewność, że są stworzone warunki pozwalające na uzyskanie i poprawę zdrowia. Prowadzenie działań profilaktycznych i wzrost powszechności dostępu do świadczeń zdrowotnych równocześnie z rosnącą jakością opieki jest niezbędnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego i decyduje w dużej mierze o poczuciu bezpieczeństwa mieszkańców. Rozwój profilaktyki oraz rynku usług medycznych – zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych – dopasowany do zmieniających się potrzeb pozwoli na poprawę warunków życia w regionie. Zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej osobom pracującym pozwoli na wydłużenie czasu aktywności zawodowej oraz ograniczy wyłączenie osób z rynku pracy z powodów zdrowotnych.

Zmniejszenie zachorowalności, w tym na choroby cywilizacyjne, powinno odbywać się poprzez dobrze rozwinięty, łatwo dostępny system leczenia oparty w pierwszej kolejności na podstawowej opiece zdrowotnej oraz instytucji lekarza rodzinnego. Jest to najkrótsza droga zapewniająca profilaktykę, ułatwienie leczenia chorób we wcześniejszym, często odwracalnym stadium. W dalszej kolejności system opieki zdrowotnej oparty powinien być na sieci szpitali zarówno ogólnych, jak i specjalistycznych, a także opieki długoterminowej, leczenia uzdrowiskowego, rehabilitacji i hospicjów.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- programy wczesnego wykrywania chorób układu krążenia i nowotworów;
- wspieranie i promocja badań profilaktycznych, w tym realizacja programów profilaktycznych i promocyjnych dotyczących ochrony zdrowia;
- poprawa dostępu do specjalistycznych usług medycznych;
- poprawa dostępności opieki długoterminowej;
- wzmocnienie opieki nad matką (kobietą ciężarną) i noworodkiem umożliwiające eliminację narażeń środowiskowych, występujących w okresie płodowym życia dziecka;

- wspieranie prewencji środowiskowego zatrucia ołowiem u dzieci (wczesne wykrywanie dzieci z podwyższonym stężeniem ołowiu) wraz z edukacją zdrowotną rodziców;
- modernizacja infrastruktury leczenia ambulatoryjnego i stacjonarnego;
- poprawa standardu usług i wyposażenia w sprzęt oraz aparaturę medyczną zakładów opieki zdrowotnej,
- wzmocnienie jakości i dostępności szkoleń dla sektora medycznego;
- informatyzacja świadczenia usług medycznych;
- dostosowanie struktury oddziałów szpitali do potrzeb zdrowotnych mieszkańców;
- integracja i poprawa efektywności służb ratownictwa medycznego;
- wsparcie rozwoju usług uzdrowiskowych.

Kierunek działań B.1.2: Upowszechnienie oraz promocja aktywnego i zdrowego stylu życia

Do poprawy stanu zdrowia prowadzi również aktywny tryb życia i profilaktyka zdrowotna. Aktywność fizyczna jest niezbędna dla prawidłowego rozwoju oraz zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego ludzi w każdym wieku. Kreowaniu postaw zdrowego stylu życia towarzyszyć powinny działania zmierzające do powstania odpowiedniego zaplecza i atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu.

Realizacja koncepcji aktywnego społeczeństwa wymaga podjęcia skoordynowanych działań promocyjnych i informacyjnych oraz zaangażowania władz lokalnych, regionalnych, przedstawicieli sektora zdrowia, edukacji, a także organizacji pozarządowych i mediów. Szczególnie ważną rolę pełni promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród społeczności, ograniczając ryzyko zachorowania na wiele chorób. Dla podjęcia tego typu działań należy budować partnerską współpracę pomiędzy samorządami, organizacjami pozarządowymi, organizacjami zawodowymi oraz innymi partnerami działającymi na rzecz pobudzania aktywności i promocji zdrowego trybu życia.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie realizacji programów promujących zdrowy tryb życia;
- zapobieganie otyłości u dzieci i dorosłych poprzez promocję zdrowego odżywiania, odpowiedniej aktywności ruchowej i zrównoważonej diety;
- rozwój współpracy samorządów oraz placówek służby zdrowia z organizacjami społecznymi i pozarządowymi w zakresie upowszechniania zdrowego stylu życia;
- modernizacja i rozbudowa ośrodków sportowych i rekreacyjnych oraz infrastruktury okołoturystycznej;
- tworzenie i rozbudowa ścieżek pieszo-rowerowych;
- tworzenie systemu informacji o ośrodkach rekreacyjnych i sportowych;
- poprawa jakości i dostępności terenów zielonych.

Kierunek działań B.1.3: Podniesienie skuteczności polityki społecznej

Pomoc społeczna zorientowana na zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwianie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, powinna doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Przeciwdziałanie i łagodzenie skutków negatywnych zjawisk, w tym: ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, uzależnień oraz towarzyszącym im zjawiskom wykluczenia społecznego i marginalizacji, jest niezbędnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego. Do najbardziej zagrożonych jednostek i grup należą: dzieci, młodzi ludzie, rodziny w trudnej sytuacji życiowej, zwłaszcza rodzice samotnie

wychowujący dzieci, imigranci, mniejszości etniczne i narodowe, ludzie niepełnosprawni, ludzie starsi, a także osoby powracające z zakładów penitencjarnych.

Priorytetowym obszarem wspieranym przez region w ramach polityki społecznej, jest instytucja rodziny. Rodzice potrzebują pomocy w przeciwdziałaniu szkodliwym naciskom społecznym i rynkowym, zwłaszcza kiedy muszą godzić wymogi pracy i życia rodzinnego. Bezrobocie, będące głównym powodem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, skutkuje ubożeniem rodzin oraz ich dezintegracją.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie instytucji pomocy społecznej i podniesienie jakości usług świadczonych przez te instytucje;
- wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej;
- wspieranie rozwoju zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej;
- podnoszenie kwalifikacji, system szkoleń dla pracowników socjalnych;
- rozwój systemu usług świadczonych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych w domach pomocy społecznej i miejscu zamieszkania;
- tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu różnych form asystencji socjalnej nad osobami zależnymi, w tym m.in. dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i starszymi;
- wzmocnienie lokalnych systemów wsparcia dziecka i rodziny poprzez wspieranie istniejących i tworzenie nowych placówek realizujących programy opiekuńcze i socjoterapeutyczne;
- rozwój i modernizacja bazy materialnej, merytorycznej i organizacyjnej placówek lecznictwa uzależnień;
- rozwój i promocja wolontariatu szczególnie na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych oraz zagrożonych marginalizacją społeczną;
- poprawa wykorzystania i zwiększenie dostępności istniejącej infrastruktury instytucji pomocy społecznej, w szczególności świetlic środowiskowych np. na rzecz przeciwdziałania patologii i przestępczości wśród młodzieży;
- wzmocnienie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunek działań B.1.4: Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Rozwojowi społeczno-gospodarczemu towarzyszyć musi wzrost zainteresowania problemami bezpieczeństwa publicznego, wiktymizacji życia społecznego oraz przeciwdziałanie dezorganizacji i przejawom patologii społecznej. Mając na uwadze podniesienie standardu życia w województwie, a także jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania, konieczne jest podjęcie działań z zakresu kompleksowej rewitalizacji obszarów problemowych w dużych miastach województwa, a także przeciwdziałanie patologii i marginalizacji społecznej w mniejszych miejscowościach. Walka z przestępczością, jak również skuteczna resocjalizacja to wyzwania, których osiągnięcie zapewni przywrócenie poczucia bezpieczeństwa w regionie.

Istotnym zadaniem jest zorganizowanie sprawnego i skutecznego systemu ratownictwa oraz zapewnienie opieki osobom dotkniętym skutkami klęsk żywiołowych i katastrof. Skuteczność działań w tym obszarze w dużej mierze zależeć będzie od prawidłowej koordynacji działań wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, administracji rządowej oraz odpowiednich służb.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie wdrożenia programów i projektów mających na celu aktywizację społeczeństwa, kształtowanie poprawnych zachowań w sytuacjach zagrożenia oraz edukację na rzecz poprawy bezpieczeństwa;
- wspieranie systemów integrowania służb ratowniczych (straż pożarna, ratownictwo medyczne, policja) oraz rozwój współpracy w ramach obszarów transgranicznych;
- rozwój systemu zarządzania antykrzysowego;
- wsparcie osób, które ucierpiały w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof;
- wspieranie nowoczesnych rozwiązań sprzyjających bezpieczeństwu poprzez rozwijanie monitoringu;
- ograniczanie ryzyka środowiskowego;
- stworzenie systemu i rozwiązań organizacyjnych obsługujących system reagowania na potencjalne zagrożenia.

CEL STRATEGICZNY B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego

Polityka zrównoważonego rozwoju stanowi jeden z ważnych elementów działań UE, a Polska będąca jej członkiem musi dostosować się do jej wysokich wymagań w tym zakresie. Po latach prowadzenia polityki gospodarczej nieliczącej się z kosztami ponoszonymi przez środowisko konieczne są działania ukierunkowane na jego poprawę.

Poprawa jakości środowiska przyrodniczego musi uwzględniać m.in.: zmniejszenie ilości zanieczyszczeń odprowadzanych do wód i gruntów, budowę systemu oczyszczalni ścieków, ograniczanie zanieczyszczeń powierzchniowych gruntów, działania z zakresu ochrony powietrza, ograniczenia emisji CO₂ oraz eliminacji pyłów zawieszonych. Istotna będzie racjonalna gospodarka odpadami poprzez stworzenie infrastruktury do wtórnego ich wykorzystania, a także usuwania i bezpiecznego unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Duże znaczenie będzie miała budowa systemu retencji wód powierzchniowych, ograniczenie nadmiernego ich zasolenia, a także objęcie szczególną ochroną najbardziej zasobnych zbiorników wód podziemnych. Zwiększeniu atrakcyjności terenu województwa będzie także sprzyjać zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz ochrona zasobów leśnych.

Istotne jest dbanie o zachowanie istniejących zasobów przyrodniczych regionu oraz poprawę jakości terenów poprzez rewitalizację terenów przemysłowych i zdegradowanych, co umożliwi wzmocnienie turystycznej atrakcyjności regionu. Poprawi to również wizerunek województwa, które cały czas postrzegane jest jako region silnie zanieczyszczony i zdegradowany. Przede wszystkim jednak realizacja tego celu umożliwi wzrost jakości życia mieszkańców i zabezpieczy możliwości rozwojowe przyszłych pokoleń.

Kierunek działań B.2.1: Utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych

Ograniczone zasoby wodne sytuujące się na terenie województwa śląskiego wymuszają podjęcie działań w kierunku racjonalizacji gospodarki wodnej.

Działania w zakresie ochrony zasobów wodnych województwa śląskiego są to z jednej strony osiągnięcie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych, zaś z drugiej zapewnienie mieszkańcom dostępu do wody pitnej dobrej jakości. Szczególnie istotne jest poprawienie jakości wody poprzez ograniczenie ilości produkowanych zanieczyszczeń oraz tworzenie systemów ich eliminowania. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi oraz konsekwentne prowadzenie działań zmierzających do poprawy ich jakości, ilości i dostępności w znaczący sposób poprawi warunki życia mieszkańców województwa śląskiego. Należy również oczekiwać znaczącej poprawy jakości środowiska przyrodniczego, czego przejawem będzie wzrost bioróżnorodności, rozwój ekosystemów

wodnych. W konsekwencji wzrosnąć atrakcyjność regionu w aspekcie rozwoju turystyki. Należy również dążyć do tworzenia warunków dla właściwego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią oraz zagrożonych suszą hydrologiczną.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- poprawa jakości wody pitnej;
- poprawa jakości wód zbiorników wodnych;
- tworzenie racjonalnej polityki gospodarowania zasobami wodnymi;
- ochrona zbiorników wód głębinowych w tym na terenach wiejskich;
- wdrażanie zasad zrównoważonego planowania i zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych;
- prowadzenie monitoringu jakości wód;
- modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków;
- usprawnienie systemu technicznej retencji wodnej, w tym budowa zbiorników retencyjnych;
- propagowanie i wdrażanie nietechnicznych form retencji wodnej;
- modernizacja urządzeń melioracyjnych;
- wzmocnienie systemu ochrony przeciwpowodziowej;
- integracja działań mających na celu zagospodarowanie zbiorników i cieków wody w zakresie turystyki;
- wsparcie wykorzystania wód geotermalnych do celów leczniczych i rekreacyjnych.

Kierunek działań B.2.2: Poprawa jakości powietrza

Zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń powietrza oraz ograniczanie lub eliminowanie wprowadzanych do powietrza substancji zanieczyszczających w tym CO₂, w celu zmniejszenia stężeń do dopuszczalnego poziomu, wpłynie pozytywnie na poprawę jakości gleb i wód powierzchniowych, oraz w znacznym stopniu przyczyni się do polepszenia stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz ograniczenia efektu cieplarnianego. Poprawa jakości powietrza należy również do istotnych elementów kreowania nowego wizerunku województwa śląskiego.

Istotnym problemem w kontekście zanieczyszczenia powietrza w województwie śląskim jest tzw. niska emisja, a zwłaszcza wysokie stężenie pyłu zawieszonego. Pył zawieszony pochodzi z wielu źródeł: komunalnych, przemysłowych i oddziaływania komunikacji. Głównie związany jest z ruchem samochodowym i zużyciem paliw na cele grzewcze, w tym z powszechnością stosowania węgla oraz stosowaniem paliw o niskiej jakości, w tym różnego rodzaju odpadów w indywidualnym ogrzewaniu, a także dużą ilością skorodowanych materiałów budowlanych zawierających azbest. Na jakość powietrza negatywnie wpływa także emisja gazowych zanieczyszczeń, w tym zwłaszcza zubożających warstwę ozonową. Należy zatem ograniczać główne źródła zanieczyszczenia powietrza, którymi są emisja przemysłowa, niska emisja oraz emisja z wyrobów zawierających azbest.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- promocja ekologicznych rozwiązań grzewczych eliminującą niską emisję;
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń z dużych źródeł spalania paliw,
- promocja badań i wdrożenia technologii ekologicznego źródła napędu pojazdów szczególnie w transporcie publicznym;
- optymalizacja i podniesienie efektywności sieci ciepłowniczych;

- wsparcie dla rozwiązań zwiększających efektywność produkcji i wykorzystania energii elektrycznej m.in. poprzez stosowanie nowoczesnych technologii i odnawialnych źródeł energii (OZE);
- ograniczenie emisji gazów i pyłów ze zwałowisk odpadów;
- promocja postaw związanych z oszczędzaniem energii przez mieszkańców regionu;
- intensyfikacja prac na rzecz usuwania i utylizacji oraz implementacja technologii eliminujących ze środowiska wyroby zawierające azbest.

Kierunek działań B.2.3: Ochrona przed hałasem

Hałas zalicza się do czynników środowiskowo uciążliwych, obniża warunki życia człowieka i powoduje negatywne konsekwencje dla zdrowia. Nieustanny rozwój komunikacji i urbanizacji pociąga za sobą negatywne konsekwencje w postaci narażenia mieszkańców województwa na coraz wyższe poziomy hałasu. Największe natężenie hałasu występuje wzdłuż ciągów komunikacyjnych (terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie tras komunikacyjnych) oraz w obrębie obszarów przemysłowych. Jednak natężenie hałasu pochodzącego ze źródeł przemysłowych jest dużo mniejsze niż hałasu komunikacyjnego. Zmniejszenie poziomu hałasu znacząco wpłynie na polepszenie warunków życia regionalnej społeczności poprzez wpływ na ich komfort psychiczny i poprawę stanu fizycznego.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- budowa ekranów akustycznych przy drogach o dużym natężeniu ruchu przebiegających w pobliżu zabudowy mieszkaniowej;
- tworzenie pasów zieleni przy głównych trasach komunikacyjnych;
- modernizacja środków transportu w celu jego wyciszenia;
- opracowanie standardów akustycznych danego terenu;
- stworzenie systemu monitoringu hałasu opracowanie mapy akustycznej województwa;
- zwiększenie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu.

Kierunek działań B.2.4: Uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami

Dla zapewnienia właściwego rozwoju regionu i poprawy atrakcyjności terenu ważne jest uporządkowanie gospodarki odpadami w województwie oraz promowanie postaw ograniczających produkcję odpadów. Ograniczenie ilości odpadów niebezpiecznych i ich neutralizacja oraz bezpieczne składowanie pozostałych odpadów jest czynnikiem wpływającym na bezpieczeństwo istniejących zasobów przyrodniczych, w tym przede wszystkim wody i gleb. Minimalizacja ilości powstających odpadów, segregacja i powtórne wykorzystanie zmniejszy powierzchnię i pojemność składowisk oraz ogólne zużycie surowców.

Gospodarka odpadami powinna być ukierunkowana na ograniczanie ilości odpadów, a w przypadku już wytworzonych poddanie ich procesom odzyskiwania, niszczenia i w ostateczności składowania. Szczególnie ważna jest neutralizacja odpadów niebezpiecznych. Działania w tym zakresie umożliwią poprawę warunków życia mieszkańców województwa, a tym samym poprawę wizerunku samego województwa jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- podniesienie efektywności systemu zbiórki, transportu, przetwarzania i utylizacji odpadów;
- propagowanie wśród mieszkańców regionu wiedzy o sposobach segregacji składowania i przetwarzania odpadów;
- ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów poprzez wdrażanie niskoodpadowych technologii produkcji, odzysk i ich unieszkodliwianie, w ostateczności ich bezpieczne składowanie;

- likwidacja składowisk niespełniających norm w zakresie ochrony środowiska;
- wprowadzanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi w układzie ponadlokalnym, w tym budowa zakładów zagospodarowania odpadów (sortownie, kompostownie, obiekty termicznego przekształcania odpadów, składowiska o funkcji ponadlokalnej, sieć punktów zbiórki odpadów niebezpiecznych).

Kierunek działań B.2.5: Rewitalizacja terenów zdegradowanych

Rozwojowi gospodarczemu i społecznemu oraz zmianie wizerunku regionu towarzyszyć musi rewitalizacja terenów zdegradowanych, w tym przemysłowych, pogórnich i powojennych. Znaczenie problematyki przekształcania terenów przemysłowych wynika ze skali ich występowania, a także z ich lokalizacji w potencjalnie wartościowych miejscach – centrach miast, w pobliżu arterii komunikacyjnych, w sąsiedztwie obszarów o walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Większość obszarów miejskich województwa śląskiego zawiera w sobie tereny przemysłowe lub z nimi sąsiaduje. W ostatnich latach przemysł podlega znacznym przemianom związanym między innymi z procesami globalizacji i transformacji gospodarczej, co powoduje degradację zurbanizowanych obszarów o przemysłowym charakterze, pozostawianie w centrach miast nieużytkowanych terenów i obiektów przemysłowych.

Głównym celem tych działań będzie przystosowanie zdegradowanych terenów do pełnienia nowych funkcji, m.in.: gospodarczych, społecznych, rekreacyjnych, edukacyjnych, a w konsekwencji ich rewaloryzacja i poprawa warunków życia mieszkańców. Niedostrzeganie konieczności rewitalizacji stwarza zagrożenie dla ludzi i środowiska oraz skutkuje dalszą degradacją terenu poprzez przeznaczanie pod działalność gospodarczą terenów „zielonych”.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rekultywacja obiektów zdegradowanych z przeznaczeniem na realizację funkcji kulturalno-edukacyjnych oraz rekreacyjnych i gospodarczych;
- wzmocnienie współpracy na zasadzie partnerstwa prywatno-publicznego w procesie zagospodarowania terenów zdegradowanych;
- opracowanie i wdrożenie systemu monitoringu i rewitalizacji terenów zdegradowanych, w tym m.in. przemysłowych, pogórnich i powojennych.

Kierunek działań B.2.6: Zachowanie i odtworzenie bio- i georóżnorodności

Brak ochrony najcenniejszych przyrodniczo ekosystemów może powodować zubożenie zasobów biologicznych. Degradacja ekosystemów wywołać może szereg nieodwracalnych zmian w ich strukturze, przede wszystkim ich uproszczenie. Konsekwencją tego będą zaburzenia równowagi ekologicznej oraz zakłócenia przepływu energii i materii w ekosystemie. Zachowanie dziedzictwa przyrody jest nie tylko obowiązkiem wynikającym z przepisów prawa, ale także naszą powinnością wobec przyszłych pokoleń. Ochrona bio- i georóżnorodności służyć będzie zarówno zachowaniu najatrakcyjniejszych przyrodniczo obszarów województwa, jak i wykorzystaniu ich do wypoczynku, rekreacji i regeneracji sił człowieka.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- opracowanie programów ochrony i restytucji gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz struktur ekologicznych;
- opracowanie kompleksowego programu edukacji ekologicznej;
- przeprowadzenie waloryzacji przyrody ożywionej i nieożywionej;
- określenie zagrożeń dla przyrody ożywionej i nieożywionej;

- wyznaczenie struktur ekologicznych i obszarów przyrodniczych o znaczeniu światowym, krajowym, regionalnym i lokalnym;
- utrzymanie i wzmocnienie korytarzy ekologicznych;
- określenie form ochrony przyrody adekwatnych do znaczenia i zagrożenia wartości przyrodniczych oraz struktur ekologicznych;
- organizacja systemu monitoringu stanu przyrody;
- wzmocnienie służb ochrony przyrody;
- ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych;
- promocja inicjatyw dydaktyczno-informacyjno w zakresie ochrony środowiska.

CEL STRATEGICZNY B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni

Zachodzące w województwie przemiany gospodarcze i społeczne mają bezpośredni wpływ na procesy rozwojowe w miastach województwa śląskiego – ich depopulację, degradację przestrzeni miejskich, substandaryzację zasobów mieszkaniowych oraz niską jakość przestrzeni publicznych. Wiele miast województwa wymaga modernizacji struktury urbanistycznej, rewitalizacji centrów, starych zabytkowych dzielnic, poprawy ich wewnętrznej struktury przestrzennej, społecznej i ekonomicznej, a także stworzenia warunków do wypoczynku i rekreacji. Dodatkowym czynnikiem powodującym degradację przestrzeni miejskich jest wysokie natężenie ruchu tranzytowego, prowadzonego przez centra miast. Zachowanie i odpowiednie wyeksponowanie walorów środowiska kulturowego miast, w tym charakterystycznych dla industrialnych tradycji regionu obiektów poprzemysłowych, będzie miało istotne znaczenie dla nadania krajobrazowi miast województwa śląskiego indywidualnego charakteru i wzmocnienia funkcji miejskich decydujących o ich randze i konkurencyjności. Jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie działania ukierunkowane na polepszenie warunków mieszkaniowych w miastach, podniesienie jakości architektury i przestrzeni publicznych oraz radykalną zmianę wizerunku przemysłowych miast, można spodziewać się zwiększenia negatywnych rezultatów procesu suburbanizacji. Rozwój przestrzeni publicznych będzie się dokonywał poprzez wzmacnianie poczucia wspólnoty regionalnej, ułatwianie komunikacji i wymiany pomiędzy mieszkańcami różnych gmin i powiatów, tworzenie przestrzeni dla kultury, edukacji, rozrywki i rekreacji na poziomie ponadlokalnym, kształtowanie wizerunku regionu oraz rozwijanie funkcji metropolitalnych (ponadregionalnych).

Kierunek działań B.3.1: Zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic

Nasilający się proces urbanizacji stref podmiejskich aglomeracji powoduje zagospodarowanie najbliższej położonych małych miast i gmin wiejskich w sposób dekomponujący ich dotychczasową strukturę funkcjonalno-przestrzenną i powodujący powstawanie zagrożeń dla krajobrazu przyrodniczo-kulturowego i ładu przestrzennego. Prowadzi to do zmniejszania powierzchni terenów zielonych i otwartych oraz do nieodwracalnych zmian w krajobrazie. Zasadniczym elementem podniesienia atrakcyjności miast regionu i głównym warunkiem wzrostu jakości życia staje się zagospodarowanie centrów oraz przebudowa dzielnic zdegradowanych, charakteryzujących się złym stanem technicznym i niskim standardem życia mieszkańców. Znaczna część miast i ich centra posiadają tereny w znaczny sposób przekształcone przez wieloletnie kształtowanie przestrzeni związane z produkcją przemysłową. Z tego też względu działania władz publicznych w zakresie kształtowania tych przestrzeni powinny być skierowane na zacieranie śladów po likwidacji stref działalności produkcyjnych. Działania te powinny obejmować modernizację struktury urbanistycznej oraz stworzenie warunków do wypoczynku i rekreacji. Wspieranie działań modernizacyjnych i rewitalizacyjnych powinno opierać się na koncentracji wsparcia na wybranych projektach.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie opracowania i wdrożenia polityk miejskich, w tym dla centrów miast i zdegradowanych dzielnic, koniecznych do zrewitalizowania;
- inwentaryzacja przestrzeni publicznych i określenie ich znaczenia w skali subregionalnej, regionalnej i ponadregionalnej;
- promocja partnerstwa publiczno-prywatnego dla tworzenia i poprawy jakości przestrzeni publicznych;
- inicjowanie i promocję przedsięwzięć, imprez, aktywności w obrębie przestrzeni publicznych;
- kreowanie nowej polityki lokalizacji obiektów budowlanych uwzględniające zagadnienia bezpieczeństwa publicznego, nowe trendy architektury;
- wspieranie tworzenia „małych osiedli” zachowujących i tworzących nowe obszary zieleni miejskiej.

Kierunek działań B.3.2: Poprawa warunków mieszkaniowych

Poprawa warunków zamieszkania oraz wspieranie inicjatyw podnoszenia standardów istniejących zasobów mieszkaniowych wraz ze wzrostem podaży nowych mieszkań, przy uwzględnieniu prognoz demograficznych i możliwości finansowych społeczeństwa, przyczyni się do polepszenia jakości życia w regionie. Własne mieszkanie w przyjaznym otoczeniu jest jednym z warunków prawidłowego rozwoju rodziny. Stan mieszkalnictwa wpływa bowiem bezpośrednio na stan zdrowia, bezpieczeństwo i dobrobyt mieszkańców. Przy niewielkim tempie budownictwa mieszkaniowego i prognozowanym wzroście jednoosobowych gospodarstw domowych wskaźnik niezaspokojenia potrzeb mieszkaniowych może wzrastać.

Polityka mieszkaniowa powinna kształtować zdrowe, wygodne środowisko mieszkaniowe, zrównoważony społecznie rozwój terenów mieszkaniowych, sprawiedliwe korzystanie z przestrzeni, zachowanie zasobów środowiska naturalnego oraz terenów otwartych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rozbudowa i modernizacja zasobów mieszkaniowych oraz wsparcie realizacji lokalnych programów rozwoju budownictwa mieszkaniowego, w tym komunalnego;
- humanizacja dzielnic zdegradowanych i przeludnionych;
- poprawa wizerunku mieszkania w województwie śląskim;
- podnoszenie jakości nowobudowanych mieszkań oraz jakości przestrzeni miejskiej w miastach regionu, w tym przede wszystkim jakości przestrzeni publicznych (parkingów, placów zabaw i terenów zieleni);
- zrównoważony rozwój terenów podmiejskich dla zachowania zasobów środowiska naturalnego, oraz terenów otwartych;
- wspieranie lokalnych programów termomodernizacyjnych - zmniejszenie energochłonności w tkance mieszkaniowej.

Kierunek działań B.3.3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej

Rozwój infrastruktury komunalnej, a w szczególności zmniejszenie dysfunkcjonalności technicznego wyposażenia regionu, znacząco poprawi warunki życia mieszkańców regionu i stan środowiska naturalnego. Inwestowanie w infrastrukturę komunalną pozwoli również na kompleksowe uzbrojenie terenu, poprawę jakości otoczenia i stworzenie warunków do dywersyfikacji działalności gospodarczej. Zmodernizowana infrastruktura komunalna wpłynie na rozwój przedsiębiorczości regionu, umożliwi jego ekonomiczny, ekologicznie zrównoważony rozwój.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej, w tym budowę i rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej, w tym kanalizacji deszczowej;
- modernizacja i budowa nowych oczyszczalni ścieków oraz innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków;
- opracowanie bilansu zapotrzebowania i zużycia wody przez gospodarstwa domowe;
- budowa i modernizacja urządzeń zaopatrzenia, poboru i uzdatniania wody;
- zwiększenie wykorzystywania efektywnych komunalnych systemów ciepłowniczych, opartych o proekologiczne rozwiązania, przy równoczesnej eliminacji systemów indywidualnych – stanowiących poważne źródło zanieczyszczeń powietrza.

Kierunek działań B.3.4: Rozwój i modernizacja komunikacji publicznej obszarów miejskich

Komunikacja publiczna jest składową systemu transportowego województwa wywierającą istotny wpływ na sposób przemieszczania się jego mieszkańców oraz stanowi istotny element decydujący o możliwościach dostępu do regionalnych usług publicznych zlokalizowanych głównie w centrach największych ośrodków miejskich regionu. Unowocześnienie i zintegrowanie różnych form komunikacji publicznej powinno doprowadzić do zwiększenia mobilności ludzi, otwierając tym samym możliwość tworzenia regionalnego rynku pracy. Konieczny jest wzrost jakości usług świadczonych przez transport publiczny dokonujący się poprzez modernizację istniejących oraz rozwój nowych form komunikacji pasażerskiej. Poprawi to stan bezpieczeństwa podróżowania oraz umożliwi szybkie przemieszczanie się mieszkańców na obszarze województwa poprawiając spójność terytorialną całego obszaru województwa.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie studiów i analiz dla rozwoju transportu publicznego;
- rozbudowa i modernizacja obiektów i infrastruktury szynowej transportu publicznego;
- poprawa jakości taboru publicznego transportu autobusowego i szynowego;
- koordynacja sieci połączeń i rozkładów jazdy komunikacji publicznej;
- wprowadzenie wspólnego biletu dla różnych środków transportu publicznego;
- tworzenie punktów i węzłów przesiadkowych oraz miejsc typu „park and ride”.

Kierunek działań B.3.5: Kształtowanie ośrodków wiejskich

Rozwój i wzrost atrakcyjności terenów wiejskich jest uzależniony przede wszystkim od potencjału ośrodków wiejskich zlokalizowanych na tym obszarze. Powstanie wielofunkcyjnych ośrodków na terenach wiejskich wymaga wyposażenia w odpowiednią infrastrukturę techniczną, skutecznego zarządzania i integrowania życia społecznego oraz wspierania lokalnych inicjatyw na tych obszarach. Działalność ośrodków wiejskich stanowi ważne ogniwo wspierania inicjatyw na rzecz rozwoju rolnictwa, głównie dzięki zwiększeniu potencjału zasobów ludzkich oraz tworzeniu odpowiednich warunków ich rozwoju. Silne ośrodki wiejskie ułatwią koordynację działań na terenach wiejskich w ramach większych obszarów.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, działalności ośrodków kulturalnych i edukacyjnych;
- przyciąganie inwestycji przyjaznych środowisku i podnoszących atrakcyjność terenach wiejskich;

- zniesienie barier przestrzennych – czasu dostępu ludności wiejskiej do usług oferowanych na terenach miejskich, przy jednoczesnym zachowaniu i kształtowaniu krajobrazu, ochronie i wykorzystaniu zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego wsi;
- wspieranie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw skierowanych na kultywowanie tradycji.

Kierunek działań B.3.6: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu

Gospodarka turystyczna oceniana jest jako najbardziej przyszłościowy pod względem dynamiki działań gospodarki narodowej. Podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu przyczyni się do rozwoju działalności nie tylko bezpośrednio powiązanej z turystyką, wypoczynkiem i rekreacją, ale w dużym stopniu ze sferą okołoturystyczną, tj. gastronomią i hotelarstwem. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu jest uwarunkowane działaniami kreującymi pozytywny wizerunek województwa.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie rozwoju produktów markowych w turystyce, takich jak turystyka biznesowa, miejska i kulturowa, wiejska, pielgrzymkowa, rekreacyjna, uzdrowska, aktywna i specjalistyczna;
- tworzenie infrastruktury rekreacyjnej i aktywnego wypoczynku, w tym szlaków pieszych, tras rowerowych, narciarskich i konnych;
- budowa sprawnego systemu promocji produktów turystycznych w kraju i zagranicą, obejmującego zintegrowaną sieć informacji i obsługi turystycznej, z zastosowaniem technik informatycznych;
- rozbudowa zaplecza noclegowo-gastronomicznego, infrastruktury turystycznej na terenach o walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych;
- identyfikacja, ochrona i turystyczne zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym promocję i rozwój Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego;
- tworzenie centrów sportowo-rekreacyjnych z bazą hotelarską;
- zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne zbiorników wodnych;
- prezentacja ofert promujących walory turystyczne regionu na targach i wystawach krajowych i zagranicznych.

Dla priorytetu pn.: **Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej** wyznaczono 3 cele strategiczne, których osiągnięcie jest uwarunkowane podjęciem działań w zdefiniowanych kierunkach:

CEL STRATEGICZNY C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej

Rozwój obszarów metropolitalnych to jeden z najważniejszych czynników służących utrzymaniu oraz podnoszeniu znaczenia i konkurencyjności regionu w przestrzeni krajowej oraz europejskiej, a także mający wpływ na kształtowanie i funkcjonowanie jego wewnętrznej struktury przestrzennej. Współczesne metropolie organizują życie polityczne i gospodarcze regionów i całych krajów. Obszary metropolitalne w najbliższej przyszłości powinny stać się punktem styku polskiej gospodarki z gospodarką światową oraz środowiskiem zdolnym do absorpcji, adaptacji i przede wszystkim kreowania innowacji. Rozwój obszarów metropolitalnych wymaga prowadzenia aktywnej polityki. Miasta różnej wielkości tworzą w przestrzeni województwa śląskiego system ośrodków centralnych – w których koncentrują się ważne dla województwa funkcje, w tym funkcje metropolitalne. System ten stanowi o potencjalnych korzyściach, jakie województwo może odnosić w konkurencji międzynarodowej. Miasta jako ośrodki gospodarczego wzrostu i innowacji, poprzez dyfuzję oddziałują na otoczenie, a ich stosunkowo duża liczba powoduje, że oddziałując tworzą na terytorium województwa śląskiego w miarę wyrównane warunki życia i równe szanse wszystkich jego mieszkańców. Aglomeracje miejskie stanowiące centra obszarów metropolitalnych mogą stać się biegunami regionalnego rozwoju w województwie śląskim, a odpowiednio dobrze powiązane infrastrukturą techniczną między sobą jak i z innymi europejskimi aglomeracjami, mogą także odgrywać bardziej znaczącą rolę na arenie europejskiej.

Z tego też względu zarówno utrzymanie funkcji metropolitalnych jak i ich wzbogacanie i rozwój, mają fundamentalne znaczenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju województwa śląskiego oraz podnoszenia konkurencyjności w przestrzeni europejskiej stając się istotnym partnerem w procesie jej kształtowania. Konkurencyjność i atrakcyjność regionu zapewniona będzie poprzez dogodne krajowe i zagraniczne połączenia komunikacyjne oraz budowę zintegrowanego systemu komunikacji wewnątrz województwa, uwzględniającego realne potrzeby i planowanie kierunków rozwoju przestrzennego.

Kierunki działań C.1.1: Wspieranie rozwoju obszarów metropolitalnych

Rozwój funkcji metropolitalnych wpływa na rozwój infrastruktury społecznej, kultury, edukacji i wiedzy, co w rezultacie powinno ułatwić zachodzące procesy transformacji tradycyjnej struktury gospodarki. Kształtujący się Śląski Obszar Metropolitalny w powiązaniu z obszarem krakowskim stanowi największą w kraju koncentrację ludności i potencjału gospodarczego, a także jedną z największych koncentracji zagranicznych inwestycji przemysłowych. W województwie śląskim, jednym z najbardziej zurbanizowanych regionów Polski, szczególnego znaczenia nabierają zagadnienia rozwoju i integracji aglomeracji miejskich, w tym realizacja wizji regionu silnego metropoliami.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie procesów metropolizacyjnych i rozwoju funkcji metropolitalnych na obszarach aglomeracji miejskich w regionie;
- lobbing na rzecz ukształtowania się silnych aglomeracji stanowiących centra obszarów metropolitalnych, w wymiarze prawnym, organizacyjno-administracyjno-gospodarczym i ich zarządzania, w tym w szczególności wspieranie rozwoju oraz wzmocnienie organizacyjne Górnośląskiego Związku Metropolitalnego;
- wzmacnianie funkcji miejskich obszarów metropolitalnych mających znaczenie dla policentrycznego rozwoju na obszarze województwa;

- integracja przestrzenna obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych regionu, w tym przede wszystkim reprezentacyjnych przestrzeni publicznych dla osiągnięcia wysokiej jakości rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych o znaczeniu ponadregionalnym;
- wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu zarządzania usługami publicznymi w obszarach metropolitalnych i funkcjonalnych obszarach miejskich.

Kierunek działań C.1.2: Rozbudowa i integracja systemu transportowego

Rozwój infrastruktury transportowej służy poprawie dostępności komunikacyjnej głównych ośrodków województwa oraz terenów atrakcyjnych turystycznie. Szczególne znaczenie ma obecnie poprawa stanu technicznego oraz modernizacja sieci drogowej województwa śląskiego. Stan infrastruktury transportowej będący głównym czynnikiem determinującym rozwój gospodarczy, jest jednym z najważniejszych kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno – gospodarczego regionu.

Równoważenie struktury przestrzennej poprzez zapewnienie odpowiednich standardów dostępu do usług i infrastruktury społecznej poza ośrodkiem centralnym adekwatnie do rangi ośrodków lokalnych, wymaga stworzenia sprawnego układu transportowego obejmującego zarówno nowoczesny i sprawny wewnętrzny układ drogowy jak i kolejowy.

Mimo względnie dobrej sytuacji regionu w zakresie infrastruktury transportowej na tle kraju, konieczne jest podjęcie kroków w celu optymalizacji i integracji systemów transportowych w kierunku zwiększenia ich efektywności, zmniejszenia obciążeń środowiskowych i poprawy bezpieczeństwa. Transport, jako gałąź gospodarki silnie oddziałująca na jakość życia człowieka, powinna być planowana przy priorytetowym uwzględnieniu potrzeb ludzkich i minimalizacji efektów zewnętrznych, w tym ingerencji w środowisko przyrodnicze. Zwłaszcza w sytuacji ogromnych zaniedbań w zakresie transportu kolejowego konieczne jest gałęziowe równoważenie rozwoju transportu. Budowa strategicznych obiektów systemu transportu publicznego będzie decydująca z punktu widzenia międzynarodowych połączeń regionu.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- budowa i rozbudowa elementów infrastruktury transportowej o znaczeniu europejskim w ramach wyznaczonych korytarzy europejskich, w tym budowę, rozbudowę oraz remonty autostrad, dróg ekspresowych, szlaków kolejowych i rozwój połączeń i infrastruktury lotniczej;
- budowa nowej oraz stałe podnoszenie jakości istniejącej infrastruktury transportowej, w tym: drogowej, kolejowej, lotniczej na rzecz stworzenia spójnego systemu transportowego w regionie z udrożnieniem połączeń między ośrodkami metropolitalnymi (aglomeracjami) i węzłowymi wraz z wzmocnieniem połączeń komunikacyjnych wewnątrz regionu, w tym budową nowych odcinków dróg (krajowych, wojewódzkich, powiatowych) oraz przebudową istniejących odcinków dróg do parametrów zgodnych z wymogami UE;
- powiązanie węzłów autostradowych i dróg ekspresowych z istniejącą siecią;
- budowa i przebudowa dróg dojazdowych do autostrad i dróg ekspresowych;
- implementacja narzędzi inteligentnego transportu, w tym systemów monitorowania i sterowania ruchem;
- wspieranie tworzenia infrastruktury, służącej powiązaniu poszczególnych gałęzi transportu, poprzez rozbudowę m.in. centrów logistycznych i przeładunkowych, centrów przesiadkowych i miejsc postojowych dla samochodów (park and ride);
- budowa obwodnic miejskich ograniczających natężenie ruchu w centrach;
- racjonalizacja wykorzystania infrastruktury kolejowej, w tym linii przeznaczonych do ruchu towarowego;

- ułatwienie dostępu do infrastruktury kolejowej regionu dla niezależnych operatorów kolejowych.

Kierunek działań C.1.3: Organizacja i uczestnictwo w przedsięwzięciach o zasięgu międzynarodowym

Działalność promocyjna województwa powinna się skupiać na realizacji imprez o skali co najmniej ogólnokrajowej, europejskiej i światowej. Pozycja aglomeracji górnośląskiej oraz jej wizerunek zyska gdy obszar będzie przyciągał biznes turystyczno-wystawienniczy nie tylko w związku z jednorazową organizacją dużych imprez sportowych i kulturalnych, ale cyklicznymi imprezami i festiwalami. Dzięki organizacji imprez i wydarzeń kulturalnych, sportowych czy gospodarczych region stanie się również platformą organizacji międzynarodowych targów gospodarczych, konferencji i seminariów. Uzyskane w ten sposób zaangażowanie mieszkańców regionu oraz społeczności ogólnopolskiej ułatwi organizację kolejnych przedsięwzięć, umacniając tym samym konkurencyjną pozycję województwa śląskiego w stosunku do innych ośrodków w kraju.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- budowa i modernizacja infrastruktury wystawienniczej, targowej, noclegowej, gastronomicznej i okołoturystycznej (m.in: sale koncertowe, hale wystawowe, hotele, parkingi);
- prowadzenie kampanii promocyjnej regionu i imprez organizowanych w województwie;
- wspieranie rozwoju przedsięwzięć sektora kultury – targi, wystawy, festiwale, produkcja filmowa i muzyczna.

CEL STRATEGICZNY C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy

Województwo śląskie będzie mogło stać się konkurencyjnym partnerem na europejskiej arenie regionów tylko jako region zintegrowany wewnętrznie a zarazem otwarty na współpracę. Do osiągnięcia sukcesu i wysokiej pozycji niezbędne jest wykreowanie pozytywnego wizerunku regionu zarówno skierowanego do wewnątrz, co zwiększy zaangażowanie jego mieszkańców w działania na rzecz jego rozwoju i współpracy, jak i na zewnątrz w celu pozyskania partnerów i inwestorów.

Współpraca międzynarodowa i międzyregionalna w dzisiejszej Europie to klucz do realizowania polityki spójności w wymiarze terytorialnym. Przyczynia się ona do zmniejszania różnic społeczno-gospodarczych pomiędzy regionami, a także zapobiega marginalizacji terenów przygranicznych. Dzięki współpracy terytorialnej każdy region może się włączyć we współpracę i aktywnie uczestniczyć w kreowaniu Wspólnoty Europejskiej, jednocześnie osiągając wysoką europejską wartość dodaną. W rezultacie ściślejsza współpraca między regionami UE powinna przyczynić się do przyspieszenia rozwoju gospodarczego oraz osiągnięcia wyższego wzrostu. Głównymi dziedzinami współpracy powinna stać się infrastruktura transportowa, ochrona środowiska i gospodarka wodna, zapobieganie zagrożeniom naturalnym oraz transfer wiedzy.

Z uwagi na przygraniczne położenie, a także lokalizację na skrzyżowaniu głównych transeuropejskich szlaków transportowych współpraca terytorialna powinna stanowić jeden z ważniejszych kierunków działań realizowanych w regionie.

Kierunek działań C.2.1: Rozwój współpracy międzyregionalnej, transnarodowej i transgranicznej

Województwo śląskie jest obszarem współpracy transgranicznej realizowanej w ramach dwóch programów: EWT Czechy-Polska i EWT Polska-Słowacja. Często rynki pracy i kapitału, powiązania gospodarcze pomiędzy przedsiębiorstwami, a także zwykłe więzi międzyludzkie wynikające ze wspólnej tradycji kulturowej zostały rozdzielone sztucznie granicami państw. Celem jest rozwój

obszarów przygranicznych dzięki ich integracji z terenami po drugiej stronie granicy i wspólnym rozwiązywaniu problemów. Euroregiony stają się obszarami współpracy europejskiej umożliwiając aktywizację społeczności lokalnych i podniesienie konkurencyjności często zacofanych w stosunku do reszty kraju terenów.

Z kolei współpraca transnarodowa ma na celu zwiększenie integracji i spójności społeczno-gospodarczej w ramach współpracy w obrębie obszaru Europy Środkowej i Regionu Morza Bałtyckiego.

Kolejnym poziomem współpracy, który będzie się przyczyniał do osiągnięcia wysokiej pozycji regionu w Unii Europejskiej będzie współpraca międzyregionalna, która umożliwi przede wszystkim większą integrację wewnątrz regionu, jak i podniesienie pozycji województwa w kraju.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie inicjatyw współpracy i ich promocja przez władze województwa;
- wsparcie działalności w ramach euroregionów i ich promocja;
- organizacja wspólnych przedsięwzięć kulturalno-artystycznych z partnerami zza granicy;
- kreowanie wspólnych projektów w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego;
- rozwijanie współpracy zagranicznej w ramach zawartych porozumień z regionami partnerskimi;
- współpraca z UE w zakresie organizacji posiedzeń komisji, konferencji, seminariów i innych;
- wzmacnianie promocyjnej roli Biura Regionalnego Województwa Śląskiego w Brukseli.

Kierunek działań C.2.2: Intensyfikacja współpracy wewnątrzregionalnej

Sukces rozwojowy województwa w dużej mierze zależy od racjonalnej, wewnątrzregionalnej organizacji procesów rozwojowych oraz skutecznej współpracy gmin i powiatów. Istniejące podziały nieformalne są efektem zasłóci historycznych, a także faktu likwidacji byłych województw i utworzenia w ich miejsce jednego województwa, czego efektem jest brak poczucia wspólnej tożsamości regionalnej oraz wspólnoty interesów. Władze województwa przy wypracowywaniu wspólnej polityki rozwoju regionalnego powinny brać pod uwagę odrębność i specyfikę poszczególnych obszarów. Dzięki odpowiedniemu skomunikowaniu regionu i rozwojowi policentrycznemu województwo ma szansę stać się ważnym ośrodkiem rozwoju Europy, co umocni jego pozycję konkurencyjną na arenie międzynarodowej, a także da możliwość wykreowania spójnego pozytywnego wizerunku.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie kampanii ukierunkowanych na kreowanie pozytywnego wizerunku całego województwa wśród jego mieszkańców;
- wspieranie działań na rzecz spójności wewnętrznej regionu przy poszanowaniu i promocji jego różnicowań kulturowych, historycznych, przyrodniczych;
- organizacja spotkań konferencji i imprez z zakresu edukacji regionalnej;
- promowanie partnerstwa w zakresie przygotowania i realizacji projektów o charakterze ponadlokalnym.

Kierunek działań C.2.3: Kreowanie pozytywnego wizerunku regionu

Wśród partnerów krajowych i zagranicznych województwo śląskie w dalszym ciągu postrzegane jest jako region o tradycyjnym przemyśle, z problemami strukturalnymi i o niskiej jakości życia. Może to zniechęcać do lokalizowania działalności gospodarczej na tym terenie i jego zamieszkiwania, mimo jego niewątpliwych walorów gospodarczych, turystycznych czy przyrodniczych. Efektem tego jest migracja mieszkańców województwa śląskiego, brak chęci utożsamiania się z regionem, a także niska

ocena jego pozycji konkurencyjnej w świadomości mieszkańców, pomimo wysokich wskaźników ekonomicznych.

Niezbędne jest stworzenie pozytywnego wizerunku województwa śląskiego jako dynamicznie rozwijającego się regionu europejskiego, w którym warto mieszkać i pracować. W ramach promocji władze regionalne i lokalne powinny aktywnie uczestniczyć w staraniach o lokalizację siedzib ośrodków naukowych i badawczych, czy pozyskanie praw do organizacji cyklicznych imprez masowych, które podniosą rangę województwa i jego obiektów kulturalnych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- kampanie promocyjne skierowane na zewnątrz regionu m.in. do turystów, inwestorów i ogólne kampanie wizerunkowe;
- stworzenie sprawnego systemu informacji regionalnej;
- wdrożenie spójnej strategii promocji regionu, w tym promocji gospodarczej;
- promocja markowych produktów regionalnych, zabytków, terenów o wysokich walorach przyrodniczych i turystycznych, oferty inwestycyjnej;
- organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych, sportowych czy gospodarczych o zasięgu europejskim.

CEL STRATEGICZNY C.3: Silny ośrodek nauki i kultury

Funkcjonowanie kultury zależy nie tylko od stanu liczebnego instytucji, organizacji i innych podmiotów świadczących usługi w zakresie kultury, ale również od ich aktywności, a zatem od ilości i jakości oferty kulturalnej. Chcąc być konkurencyjnym zarówno jako region i metropolia należy rozwijać ofertę kulturalną nie tylko o zasięgu krajowym, ale także międzynarodowym, co przyczyni się także do zmiany wizerunku i promocji regionu.

Kluczowym aspektem funkcjonowania kultury jest wykreowanie zainteresowania i zapotrzebowania na kulturę wysoką, które należy kształtować w świadomości społeczeństwa od najmłodszego wieku. Udział w wydarzeniach kulturalnych jest wyrazem przynależności do określonej grupy społecznej, pozwala na zaspokojenie potrzeb socjalizacji, uznania i szacunku. Kultura stanowi również środek realizacji potrzeb estetycznych i poznawczych.

O randze województwa śląskiego i jego pozycji konkurencyjnej w kraju świadczy także siła ośrodków naukowo-badawczych i uczelni. Jest to drugi pod względem wielkości ośrodek naukowy w kraju. Jednakże niewystarczająca promocja, a także brak odpowiednio zintegrowanego campusu studenckiego z uczelniami wyższymi deprecjonują województwo śląskie jako miejsce, w którym warto studiować. O sile i potencjale ośrodków naukowych województwa śląskiego świadczy także liczba prowadzonych badań naukowych, a także zarejestrowanych patentów czy innowacji. Zwiększeniu potencjału uczelni wyższych będzie służyć intensyfikacja ich współpracy z ośrodkami badawczymi, jak również gospodarczymi. Województwo powinno wykorzystać doświadczenie w takich obszarach jak przemysł ciężki, czy ochrona środowiska do kreowania kierunków specjalizacji regionu zwłaszcza w ich aspektach naukowych czy badawczych. Większe możliwości kształcenia i rozwoju przyczynią się do przyciągnięcia kapitału ludzkiego i inwestorów, a także stworzą możliwość uczestniczenia w międzynarodowych sieciach transferu wiedzy i innowacji.

Kierunek działania C.3.1: Tworzenie warunków rozwoju nauki i wzmocnienie potencjału uczelni wyższych oraz ośrodków badawczych

Dobrze rozbudowana baza uczelni wyższych oraz duża koncentracja wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-technicznej są podstawą tworzenia kapitału intelektualnego w regionie. Coraz większa liczba wykształconych pracujących i studiujących ludzi wymaga wsparcia dla szkół wyższych ze strony władz publicznych oraz ze strony instytucji naukowych w kwestii rozwoju innowacyjnych koncepcji

kształcenia. Wzrost zainteresowania biznesu współpracą ze środowiskami akademickimi i naukowymi pozwoli stworzyć konkurencyjną ofertę edukacyjną i naukowo-badawczą obszaru metropolitalnego przy optymalnym wykorzystaniu dostępnych środków.

Tworzenie nowych i rozbudowa istniejących ośrodków akademickich, w szczególności ośrodków regionalnych, oraz wspieranie współpracy środowiska akademickiego z uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą, pozwoli na zwiększenie i wzmocnienie potencjału innowacyjnego regionu.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- podnoszenie kwalifikacji kadr naukowych oraz rozwój kontaktów międzynarodowych;
- wzmocnienie współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej w zakresie badań naukowych;
- transfer wiedzy i rozwiązań pomiędzy ośrodkami badawczymi i naukowym;
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury obiektów dydaktycznych oraz badawczych i ich wyposażenia;
- włączenie się w akademickie sieci współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej;
- stworzenie i modernizację zintegrowanego systemu zarządzania w szkołach wyższych;
- zapewnienie szerokiego dostępu do edukacji za pomocą nowoczesnych środków komunikacji;
- wspieranie tworzenia nowych i rozbudowę infrastruktury istniejących ośrodków akademickich oraz wspólnych kampusów uniwersyteckiego integrującego społeczność akademicką;
- wspieranie współpracy środowiska akademickiego z uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą;
- wzmacnianie i wykorzystanie potencjału regionalnego sektora akademickiego i naukowo-badawczego dla rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności regionu;
- promocja śląskiego środowiska akademickiego, jego wizerunku oraz możliwości studiowania w województwie śląskim;
- wspieranie tworzenia nowych interdyscyplinarnych kierunków studiów;
- wspieranie tworzenia kierunków studiów realizowanych w językach obcych;
- wsparcie szkół wyższych w realizacji projektów w zakresie promocji i tworzenia dobrego klimatu wokół szkolnictwa wyższego szczególnie politechnicznego;
- wspieranie realizacji Strategii Szkolnictwa Wyższego Województwa Śląskiego.

Kierunek działań C.3.2: Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych

W procesie rozwoju regionu kultura pełni istotną rolę jako niezbędny element kształtowania nowoczesnego społeczeństwa, tolerancyjnego i kreatywnego, przyczyniającego się do wzrostu wartości zasobów ludzkich. Uczestnictwo w kulturze pełni fundamentalną rolę w kształtowaniu i rozwoju osobowości człowieka, buduje sferę wartości, umożliwia realizację twórczych uzdolnień, rozwija wyobraźnię i wrażliwość emocjonalną, jest warunkiem dla korzystnych społecznie zmian. Wzmocnienie środowisk twórczych pozwoli na pełniejsze wykorzystanie istniejącego potencjału kulturalnego i artystycznego, co stanowi realny czynnik rozwoju regionalnego, wpływający na zwiększenie atrakcyjności regionu dla mieszkańców, inwestorów i turystów. Prężne instytucje kulturalne pomagają budować poczucie tożsamości regionalnej, wzmacniają poczucie więzi z miejscem, w którym się żyje.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie poprawy warunków instytucjonalnych i materialnych instytucjom kultury, środowiskom twórczym;

- rozwijanie twórczych uzdolnień w ramach edukacji szkolnej i zajęć pozalekcyjnych;
- kształcenie potrzeby uczestnictwa w kulturze i upowszechnienie dziedzictwa kultury narodowej poprzez edukację regionalną i kulturalną;
- promocja, stworzenie i rozwój systemu informacji o wydarzeniach kulturalnych, w tym stworzenie systemu e-kultura;
- wspieranie cyfryzacji zasobów bibliotecznych;
- promowanie kultury regionu w kraju i poza jego granicami (wojewódzki mecenas);
- wykreowanie sprawnego systemu zarządzania ośrodkami kultury;
- realizowanie programów stypendialnych dla uzdolnionych artystów;
- nagradzanie twórców i animatorów kultury;
- powołanie fundacji na rzecz rozwoju kultury;
- wzmocnienie funkcji edukacyjnej oraz podniesienie atrakcyjności ofert muzeów, w tym poprzez wprowadzanie nowoczesnych sposobów prezentacji zasobów muzealnych – multimedialność;
- wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami kultury z kraju i zagranicy.

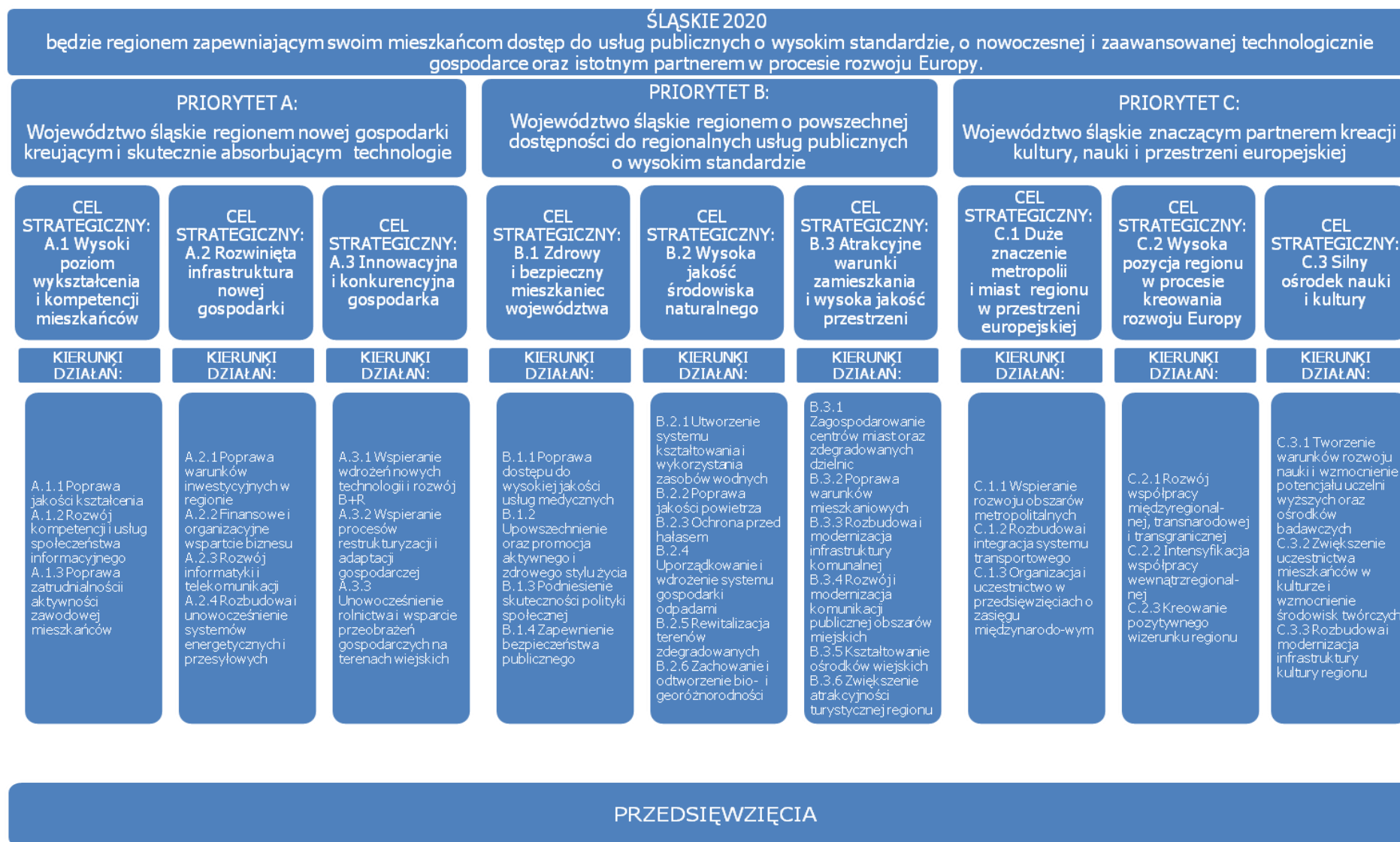
Kierunek działań C.3.3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu

Bogata infrastruktura kulturalna w regionie jest tworzona przez instytucje kultury o znaczeniu narodowym i regionalnym (teatry, opera, filharmonia, kina, galerie sztuki, muzea) obejmując zasięgiem swojego oddziaływania zarówno obszary aglomeracji miejskich jak i tereny wiejskie. Funkcjonowanie kultury zależy w równym stopniu od liczby jak i standardu instytucji i organizacji świadczących usługi w zakresie kultury, ale również od ich aktywności, a zatem od ilości i jakości oferty. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu pozwoli na optymalne wykorzystanie potencjału regionu oraz przyczyni się do podniesienia jakości życia jego mieszkańców. Lepsze wyposażenie i warunki pracy dla środowisk twórczych umożliwią przyciągnięcie nowych odbiorców kultury, w tym kultury wysokiej oraz konkurowanie z ofertą kulturalną spoza regionu. Metropolizacja obszaru wymaga stworzenia miejsc odbioru kultury wysokiej, o znaczeniu europejskim, odpowiadającej potrzebom osób realizujących swoje aspiracje zawodowe na obszarze regionu. Modernizacja infrastruktury wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu oraz podniesienie jego rangi w sieci europejskich ośrodków kultury.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- stworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych i organizacyjnych dla realizacji ofert kultury wysokiej;
- poprawa standardu oraz wyposażenia obiektów kultury w regionie;
- budowa nowych obiektów spełniających standardy wymagane dla organizacji dużych imprez, wydarzeń artystycznych o znaczeniu międzynarodowym;
- stworzenie warunków dla skutecznego sposobu wykorzystania i promowania istniejącego potencjału środowisk twórczych;
- rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów;
- rewaloryzacja zabytkowych obiektów przemysłowych;
- zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego przez rozwój szlaków dziedzictwa kulturowego i digitalizacja zbiorów w celu ich zachowania dla przyszłych pokoleń;
- tworzenie, organizację i promocję szlaków turystycznych w tym np. architektury militarnej, architektury modernistycznej oraz turystyki przemysłowej.

STRUKTURA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO – ŚLĄSKIE 2020 - PODSUMOWANIE

PRZEDSIĘWZIĘCIA

4.3 LISTA ISTOTNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DLA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Dla realizacji strategii rozwoju województwa śląskiego, obok wyznaczonych kierunków i typów działań wskazuje się listę przedsięwzięć regionalnych (grupę projektów, zadań i inicjatyw) za pomocą, których możliwe będzie zdynamizowanie przeobrażeń regionu przyczyniających się do osiągania strategicznych celów rozwoju województwa. Wskazane poniżej przedsięwzięcia mają istotne znaczenie dla kształtowania procesów rozwoju regionu, jednak nie wykluczają i nie ograniczają podejmowania oraz wspierania projektów prorozwojowych służących realizacji celów Strategii a realizowanych zarówno przez samorząd województwa jak i inne podmioty, w tym projektów już wpisanych do regionalnych i krajowych programów operacyjnych realizowanych w obecnym okresie programowania, obejmującym lata 2007-2013.

Podjęcie wskazanych poniżej przedsięwzięć zależne będzie od możliwości organizacyjnych oraz pozyskania odpowiednich funduszy, a ich wdrażanie przewiduje się do 2015 roku.

Priorytet A: Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.1. Rozbudowa Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> opracowanie koncepcji integracji i współdziałania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wymiany informacji i wzajemnego zasilania i wykorzystywania systemów źródłowych, dostarczenie dla systemów informatycznych wspomagających zarządzanie jednostkami samorządu terytorialnego jednolitej i aktualnej oraz zintegrowanej informacji przestrzennej pochodzącej z wielu rozproszonych zasobów źródłowych. Rdzeniowym zadaniem w ramach tego przedsięwzięcia powinna być budowa regionalnego węzła infrastruktury informacji przestrzennej. Ponadto przewiduje się organizację szkoleń obejmujących użytkowników systemu, w tym szkoleń i kursów e-learningowych. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • usprawnienie procesów administrowania województwem na wszystkich szczeblach administracji publicznej w zakresie planowania i monitoringu jego rozwoju i zmian zagospodarowania przestrzennego; • wsparcie procesów restrukturyzacji regionu z wykorzystaniem zasobów informacyjnych w postaci interaktywnych zestawień mapowych; • monitorowanie komponentów środowiska naturalnego; • poprawienie dostępu i przepływu danych i informacji przestrzennych pomiędzy jednostkami administracji publicznej, instytucjami publicznymi i podmiotami gospodarczymi; • wzrost umiejętności użytkowników systemu w zakresie korzystania z elektronicznych zestawień mapowych; • komplementarność systemu względem tworzonych platform e-usług.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	administracja publiczna, podmioty gospodarcze, mieszkańcy województwa śląskiego
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne w szczególności Budżetu Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE

Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze
--	--

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.2. Wykreowanie i rozwój TECHNOLII SILESIA
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> podjęcie sformalizowanej współpracy w postaci aliansów gospodarczo-naukowo-technologicznych zawieranych przez jednostki badawczo-rozwojowe, naukowe, akademickie, gospodarcze oraz zawieranie wspólnych umów z partnerami krajowymi i zagranicznymi; organizowanie wspólnych badań, konferencji naukowych, realizacja zagranicznych staży dla pracowników naukowych. Podjęte działania powinny być ukierunkowane na włączenie jednostek badawczo-rozwojowych oraz uczelni wyższych w układ międzynarodowych sieci współpracy. Ponadto jednym z zadań powinno być wypracowanie właściwych relacji z środowiskiem gospodarczym, w celu zainteresowania przedsiębiorców realizacją i wdrażaniem oraz współfinansowaniem badań naukowych w praktyce oraz wsparcie tworzenia i rozwoju instytucji i platform współpracy działających na rzecz rozwoju technologicznego województwa śląskiego np. Regionalnego Instytutu Technologicznego czy Centrum Nowoczesnych Technologii Informacyjnych. Istotnym elementem realizacji przedsięwzięcia będzie również wspieranie utworzenia sieci szkół średnich profilowanych dla wdrażania protechnologicznego i zrównoważonego rozwoju województwa. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • wymiana myśli naukowej i wdrażanie wyników badań w przemyśle; • sieciowanie potencjału badawczo-naukowego różnego typu jednostek badawczo-naukowych, powodujący wzrost konkurencyjności sektora B+R; • podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa; • zmiana wizerunku regionu; • tworzenie nowych rozwiązań proekologicznych; • tworzenie środowiska przedsiębiorczości; • stworzenie oferty edukacyjnej odpowiadającej zapotrzebowaniu rynku pracy w kierunkach dających województwu silną pozycję konkurencyjną; • wykształcenie młodzieży ukierunkowanej na podejmowanie (specjalistycznych) studiów politechnicznych; • wzrost kompetencji i doświadczenia środowisk naukowo-badawczych, w tym również studentów; • włączenie w międzynarodowe sieci współpracy.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	uczelnie wyższe, ośrodki badawczo-rozwojowe, podmioty gospodarcze, parki technologiczne, inkubatory, szkoły średnie
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne w tym Budżetu Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	jednostki samorządu terytorialnego, jednostki badawczo-rozwojowe, uczelnie wyższe, szkoły średnie, podmioty gospodarcze

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.3. Stworzenie regionalnej sieci szerokopasmowej
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.: opracowanie studium rozwoju sieci szerokopasmowych w województwie śląskim, skoordynowanie i wyznaczenie standardów rozwoju sieci szerokopasmowej, budowa i przebudowa sieci i urządzeń dostępowych, budowa i przebudowa lokalnych sieci szkieletowych. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • powszechna terytorialna dostępność do bezpiecznego szerokopasmowego Internetu, tym samym likwidacja „białych plam”; • stworzenie sprawnej, bezpiecznej regionalnej sieci szkieletowej obejmującej swym zasięgiem obszar całego województwa; • efektywna i sprawna administracja publiczna dzięki szerokiemu zastosowaniu rozwiązań ICT; • podniesienie pozycji konkurencyjnej województwa i podmiotów gospodarczych.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze, administracja publiczna
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym samorządu województwa, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, firmy telekomunikacyjne i informatyczne

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.4. Stworzenie regionalnej internetowej platformy e-usług publicznych
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.: tworzenie, rozwój i standaryzacja elektronicznych usług publicznych poprzez stworzenie wielojęzycznej, otwartej, wojewódzkiej cyfrowej platformy integrującej regionalne zasoby informacyjne np. z zakresu usług administracji publicznej, szkolnictwa, nauki, ochrony zdrowia, ochrony środowiska i przyrody, przestrzeni geograficznej regionu i stanu jego zagospodarowania, komunikacji, turystyki, kultury i sztuki, w tym informacji o dziedzictwie kulturowym regionu, gospodarki, rynku pracy. Istotną składową przedsięwzięcia może być projekt ukierunkowany m.in. na umożliwienie dokonywania opłat za korzystanie z transportu zbiorowego, przechowywanie danych identyfikacyjnych użytkownika (podpis elektroniczny) pozwalających na załatwienie wielu spraw urzędowych w trybie on-line, np. Karta Usług Publicznych. W ramach wdrażanego rozwiązania system powinien umożliwić również obsługę miejsc parkingowych, dostęp do usług publicznych – zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych, w tym do bibliotek cyfrowych, rekreacyjnych i sportowych, płatność podatków lokalnych i opłat publicznych (np. opłat targowych). Stworzenie platformy wiąże się z digitalizacją zasobów, rozwojem narzędzi dostępu do tych treści oraz rozwojem kompetencji potencjalnych użytkowników platformy poprzez oferowanie kursów, szkoleń, w szczególności poprzez e-learning.

	<u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • wysoka jakość świadczonych usług publicznych prowadząca do wzrostu poziomu życia mieszkańców; • promocja i upowszechnienie korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną; • połączenie gmin i powiatów województwa śląskiego w ramach regionalnej platformy usług publicznych; • wzrost umiejętności mieszkańców województwa niezbędnych do samodzielnego wykorzystania potencjału ICT w życiu codziennym; • wzrost ilości ogólnodostępnych treści cyfrowych z obszaru wiedzy, nauki i kultury; • ułatwienie dostępu do informacji i wiedzy dla studentów i osób uczących się; • ułatwienie dostępu do usług publicznych dla użytkowników przestrzeni publicznej; • stymulowanie rozwoju treści cyfrowych i podnoszenie ich jakości; • wzrost atrakcyjności przestrzeni.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, przebywający w województwie, studenci i uczący się w województwie śląskim, firmy, administracja publiczna
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje użyteczności publicznej, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.5. Kreatywny region
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> stworzenie platformy współpracy biznesu i instytucji kultury, w ramach którego wspierane będą przemysły kultury zwane inaczej kreatywnymi oraz powstanie centrum przedsiębiorczości kulturalnej i centrum młodych talentów. Przedsięwzięcie powinno obejmować również stworzenie laboratorium wzornictwa przemysłowego, w tym wysokich technologii. Należy wykorzystać potencjał i dorobek artystyczny regionalnych twórców do promowania udziału sztuki w budowaniu jakości przestrzeni publicznej. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • wspieranie i rozwój potencjału środowiska artystycznego; • stworzenie nowych obszarów gospodarczych i przestrzeni publicznych; • promocja i tworzenie środowiska przedsiębiorczości; • wzrost atrakcyjności województwa i jego przestrzeni.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	środowisko artystyczne, ośrodki kultury, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	fundusze strukturalne UE, środki prywatne, środki publiczne

Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki kultury, uczelnie wyższe, w tym szczególnie artystyczne, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe (NGO)
--	--

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.6. Technologiczna przebudowa systemu energetycznego
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> utworzenie platformy współpracy pomiędzy jednostkami badawczo-rozwojowymi, uczelniami i podmiotami gospodarczymi w celu podjęcia i rozwoju badań dla stosowania technologii energetycznych nowej generacji, tzw. „czystych technologii węglowych”, połączonych z dostępnymi technologiami sekwestracji (separacji, transportu i magazynowania) dwutlenku węgla celem ograniczenia jego emisji. Działania podjęte w ramach realizacji przedsięwzięcia wpisują się w realizację Polityki energetycznej dla Europy określonej skrótem Pakiet energetyczny 3x20. Tworząc przebudowę systemu energetycznego należy mieć na względzie opracowywanie programów oszczędności energii, w tym programów termo modernizacyjnych. Opracowane rozwiązania w znacznym stopniu pozwolą ograniczyć negatywne skutki oddziaływania na środowisko naturalne. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii; • dostosowanie do regulacji Unii Europejskiej; • poprawa efektywności energetycznej i ekologicznej; • wytworzenie środowiska ekspertów i wysokospecjalistycznych fachowców; • poprawa stanu środowiska; • efektywne wykorzystanie energii pierwotnej; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	uczelnie wyższe, w szczególności techniczne, jednostki badawczo-rozwojowe, podmioty gospodarcze

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.7. Technologie inżynierii medycznych
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> utworzenie platformy współpracy pomiędzy jednostkami badawczo-rozwojowymi, uczelniami i firmami, uruchomienie interdyscyplinarnych studiów technicznych i medycznych, wspieranie wdrażania prototypowych rozwiązań i ich komercjalizacja. W opracowanym regionalnym foresight'cie technologicznym dla województwa śląskiego wskazuje się na kluczowe technologie dla inżynierii medycznych, wśród których wymienia m.in.: rozwój materiałów biologicznych, technologii

	telemedycznych, nowoczesną diagnostykę medyczną oraz molekularną. Rozwój metod molekularnych, głównie biologii molekularnej, inżynierii genetycznej i nanotechnologii stwarza unikatową dla medycyny możliwość osiągnięcia znaczących postępów w zakresie wczesnej, precyzyjnej, mniej inwazyjnej diagnostyki, a także stosowania skuteczniejszych metod leczenia farmakologicznego oraz protezowania z wykorzystaniem nowej generacji biomateriałów. W przyszłości technologie inżynierii medycznej będą stanowić ważny element programu rozwoju gospodarki bazującej na wiedzy. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • wzrost jakości ochrony zdrowia, tym samym jakości życia mieszkańców; • poprawa dostępu do wysokospecjalistycznych usług ochrony zdrowia; • unowocześnienie diagnostyki medycznej; • powstanie rozwiązań proekologicznych; • powstanie środowiska specjalistów.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, placówki ochrony zdrowia, jednostki badawczo-naukowe, uczelnie wyższe, w szczególności medyczne;
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	uczelnie wyższe, w tym medyczne i techniczne, jednostki badawczo-rozwojowe, placówki zdrowia, podmioty gospodarcze

Priorytet B: Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.1. Platforma współpracy bezpieczeństwa publicznego
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> Celem przedsięwzięcia jest ograniczenie liczby zjawisk i zdarzeń negatywnie wpływających na poczucie i stan bezpieczeństwa. Organizacja oraz działanie platformy ma być formułą kompleksowego i ukierunkowanego działania w celu ograniczenia zjawisk i zachowań, które budzą społeczny sprzeciw i powodują poczucie zagrożenia, poprzez stworzenie m.in.: portalu informatycznego stanowiącego miejsce wymiany informacji, doświadczeń, forum dyskusyjnego, organizację specjalistycznych targów, konferencji i tematycznych sympozjów. Wymiana doświadczeń oraz współpraca w ramach platformy powinna podnieść efektywność podejmowanych w regionie działań oraz umożliwienie podjęcia skuteczniejszych działań na obszarach szczególnie wrażliwych. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców województwa oraz odwiedzających region; • poprawa realnego stanu bezpieczeństwa; • zapobieganie przestępczości i aspołecznym zachowaniom;

	• poprawa wizerunku regionu i podniesienie jego atrakcyjności; • zmniejszenie konfliktów społecznych na tle użytkowania przestrzeni publicznych; • poprawa systemu ewakuacji w warunkach zagrożenia; • wzrost kwalifikacji i kompetencji służb ochrony bezpieczeństwa; • wzrost efektywności i konkurencyjności podmiotów gospodarczych realizujących zadania z zakresu bezpieczeństwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo,
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, administracja rządowa, policja, straż pożarna, służby ratownictwa cywilnego, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.2. Regionalna Sieć Transportu Szynowego
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> opracowanie koncepcji rozwoju kolei regionalnej z wykorzystaniem transportu tramwajowego, przeprowadzenie niezbędnych dostosowań organizacyjnych, rozwój sieci i modernizacja taboru kolejowego celem podniesienia konkurencyjności komunikacji w transporcie zarówno w aglomeracjach jak i pomiędzy nimi. Stworzona sieć powinna zapewnić bezkolizyjny przejazd transportem szynowym. Istotne również będzie włączenie sieci kolejowej województwa śląskiego w sieć kolei dużych prędkości w układzie krajowym i europejskim. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • zmniejszenie zatłoczenia dróg i zwiększenie bezpieczeństwa podróżnych; • integracja różnych form transportu szynowego i autobusowego; • wzrost jakości życia mieszkańców; • zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko; • poprawa dostępności komunikacyjnej aglomeracji województwa; • podniesienie atrakcyjności oraz konkurencyjności publicznego transportu szynowego; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej; • komplementarność przedsięwzięcia względem tworzonej regionalnej sieci dróg.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, PKP, KZK GOP i inni operatorzy ruchu pasażerskiego

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.3. Regionalna sieć rekreacyjnych przestrzeni publicznych
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.: delimitacja przestrzeni rekreacyjnych o znaczeniu regionalnym, opracowanie mapy przestrzeni rekreacyjnych, opracowanie master i biznes planów, a także studiów wykonalności określających kierunki rozwoju tych przestrzeni, zasady zarządzania rozwojem oraz kształtowania przestrzeni. Elementem przedsięwzięcia jest również wykreowanie projektów, których realizacja będzie służyła modernizacji, podniesieniu dostępności i atrakcyjności regionu, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji rekreacji i wypoczynku, możliwości uprawiania turystyki, w tym specjalistycznej, oraz sportu. Wskazując na rekreacyjne przestrzenie publiczne należy mieć na uwadze m.in. obszary Jury Krakowsko-Częstochowskiej, Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego jak również Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku znajdujący się w centralnej części województwa. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznych województwa śląskiego; • stworzenie atrakcyjnego produktu turystyczno-rekreacyjnego; • podniesienie jakości przestrzeni publicznych; • poprawa wizerunku województwa; • tworzenie nowych usług turystycznych i rekreacyjno-rozrywkowych.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne Samorządu Województwa Śląskiego i samorządów lokalnych, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, jednostki kultury i sportu, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.4. Stworzenie i wdrożenie regionalnego systemu gospodarki odpadami
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.: określenie ilości i rodzajów odpadów niebezpiecznych pochodzących z odpadów komunalnych, w oparciu o które możliwe będzie opracowanie programów gospodarki odpadami niebezpiecznymi w poszczególnych obszarach oraz stworzenie odpowiedniej struktury organizacyjnej w zakresie ich zagospodarowania. Eliminacja zagrożeń spowodowanych przez odpady niebezpieczne pochodzące z odpadów komunalnych i źródeł rozproszonych ma bardzo ważne znaczenie dla ochrony środowiska. Powiązane systemy lokalne powinny tworzyć regionalny system gospodarki odpadami komunalnymi, przemysłowymi, w tym odpadami niebezpiecznymi. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi oraz niebezpiecznymi; • poprawa stanu i bezpieczeństwa środowiska naturalnego;

	- wzrost jakości życia mieszkańców; - poprawa wizerunku województwa; - wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne jednostek samorządu terytorialnego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.5. Regionalny system obszarów chronionych
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> utworzenie systemu chroniącego przyrodę o zróżnicowanej wartości i zagrożeniu oraz zapewniającego prawidłowe funkcjonowanie środowiska naturalnego, wpisującego się w już utworzone systemy np.: Krajowy System Obszarów Chronionych, Ekonet – Polska, Europejską Sieć Ekologiczną – Natura 2000. W ramach powstającego systemu należy wyznaczyć struktury ekologiczne i obszary przyrodnicze o znaczeniu światowym, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz opracować i wdrożyć system informatyczny w celu sprawnego zarządzania i monitorowania obszarów chronionych. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> - ochrona różnorodności biologicznej; - utrzymanie i wzmocnienie korytarzy ekologicznych; - poprawa stanu środowiska; - wzrost jakości życia mieszkańców; - poprawa i wzmocnienie wizerunku regionu; - wykorzystanie obszarów cennych przyrodniczo jako terenów zrównoważonej turystyki i rekreacji.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje ochrony środowiska, podmioty gospodarcze, uczelnie wyższe, placówki edukacyjne, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.6. Model zarządzania zlewniowego dla województwa śląskiego
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> podjęcie współpracy przez jednostki odpowiedzialne za prawidłową gospodarkę wodną, opracowanie bilansu wodnego dla województwa, opracowanie cyfrowego modelu zlewniowego.

	W opracowanym regionalnym foresight'cie technologicznym dla województwa śląskiego wskazuje się na kluczowe technologie dla ochrony środowiska, wśród których w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi wymienia się m.in.: technologie membranowe w oczyszczaniu wody pitnej oraz w oczyszczaniu ścieków komunalnych, metody fermentacyjne odzysku energii z osadów ściekowych i osadów ze stacji uzdatniania wody wraz z odzyskiem energii, zintegrowane techniki i technologie do odtwarzania (rewitalizacji) ekosystemów wodnych, technologie wykorzystania wód kopalnianych do zaopatrzenia ludności i przemysłu w wodę. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • poprawa stanu i bezpieczeństwa środowiskowego; • wzrost jakości życia mieszkańców; • skuteczniejsza ochrona przeciwpowodziowa; • wzrost jakości wody pitnej; • wzrost jakości wody w zbiornikach wodnych; • wykorzystanie zasobów wodnych na cele rekreacyjno-turystyczne; • poprawa i zmiana wizerunku regionu.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki badawczo-rozwojowe, podmioty gospodarcze, instytucje branżowe

Priorytet C: Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.1. Multimodalne centrum pasażersko-komunikacyjne MPL Katowice Airport
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze <u>planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym</u>, w tym m.in.: budowa kolejnego terminalu, bazy cargo oraz nowego pasa startowego, rozwój i stworzenie nowych usług na terenie i wokół terenu portu lotniczego (noclegi, gastronomia, parkingi, rozrywka, ICT itp.), rozbudowa istniejących oraz stworzenie nowych szlaków komunikacyjnych, drogowych oraz szynowych prowadzących do lotniska z różnych części kraju, regionów sąsiednich i ośrodków miejskich województwa śląskiego. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • wzrost atrakcyjności portu lotniczego MPL Katowice Airport; • wzrost rangi portu lotniczego, w tym możliwość obsłużenia większej liczby pasażerów również z regionów sąsiednich oraz zwiększenie zasięgu oddziaływania i destynacji; • wzrost jakości życia mieszkańców; • podniesienie dostępności i atrakcyjności inwestycyjnej województwa.

Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, GTL, podmioty gospodarcze, PKP

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.2. Sieć drogowa województwa śląskiego
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> rozbudowa i wyznaczenie nowych szlaków komunikacyjnych, drogowych w oparciu o system autostrad, dróg ekspresowych, krajowych, wojewódzkich z uzupełnieniem o system dróg lokalnych, w tym połączenie i integracja sieciowa DTŚ z systemem autostrad. Realizacja inwestycji w zakresie rozbudowy sieci drogowej powinna być ukierunkowana na stworzenie układów interoperacyjnych w ramach poszczególnych form transportu oraz promować intermodalność pomiędzy różnymi formami transportu. Stworzona sieć powinna zapewnić policentryczny dostęp miast województwa oraz bezkolizyjny przejazd pomiędzy ośrodkami miejskimi województwa śląskiego. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • udrożnienie układu drogowego pod względem ruchowym, ekonomicznym i intermodalnym; • skrócenie czasu przejazdu oraz poprawa komfortu i bezpieczeństwa podróżowania; • wzrost jakości życia mieszkańców; • zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej; • wzrost i poprawa wizerunku województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, GDDKiA

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.3. Zintegrowany system transportowo-komunikacyjny
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> opracowanie spójnej polityki transportowej integrującej różne formy i środki transportowe oraz wypracowanie, wdrożenie modelu i narzędzi zarządzania układem transportowym województwa. Drogowy układ transportowy powinien być scalony z istniejącymi i planowanymi szlakami kolejowymi oraz z europejską, krajową i regionalną

	infrastrukturą kolejową w ramach opracowania tzw. studium zintegrowanego. Elementem systemu powinno być również tworzenie miejsc typu „park and ride”. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • udrożnienie układu komunikacyjnego pod względem ruchowym, ekonomicznym i intermodalnym; • skrócenie czasu przejazdu oraz poprawa komfortu i bezpieczeństwa podróżowania; • zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, przewoźnicy

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.4. Organizacja Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012
Istota przedsięwzięcia	<u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> realizacja koncepcji modernizacji Stadionu Śląskiego wraz z otaczającą go infrastrukturą, rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej, teleinformatycznej i transportowej, powstanie punktów informacyjnych o środkach komunikacji publicznej, hotelach, gastronomii i innej szeroko rozumianej rozrywce, umożliwiających sprawne poruszanie się po regionie; rozwój bazy okołoturystycznej funkcjonującej w otoczeniu stadionu zapewniającej szeroką ofertę usługową dla mistrzostw oraz kibiców. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • unowocześnienie Stadionu Śląskiego, zapewniające możliwość organizowania różnego rodzaju imprez sportowych, kulturalno-artystycznych na światowym poziomie; • zwiększenie dostępu do usług sportowo-rekreacyjnych; • promocja turystyczna, kulturalna i gospodarcza regionu; • wzrost atrakcyjności infrastruktury około turystycznej; • zwiększenie dostępności do e-usług; • podniesienie atrakcyjności województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, Wojewódzki Ośrodek Kultury i Sportu „Stadion Śląski”

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.5. Regionalne obiekty kultury wysokiej
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.: budowa nowych obiektów i urządzeń kultury wysokiej, w tym np. sali koncertowej NOSPRu, gmachu Teatru Wielkiego Opery i Baletu, Muzeum Śląskiego wraz z ich wyposażeniem i infrastrukturą towarzyszącą oraz modernizacja i rozbudowa istniejących obiektów np. Filharmonii Śląskiej. W ramach przedsięwzięcia przewiduje się adaptację obiektów przemysłowych o wysokiej wartości na cele kulturalne. Stworzenie sieci obiektów, o znaczeniu regionalnym oraz ponadregionalnym, wymaga zapewnienia multimedialnego dostępu do obiektów i realizowanej przez nie oferty oraz wspólnego zarządzania obiektami kultury wysokiej, m.in. poprzez prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej. <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • zwiększenie atrakcyjności oferty kultury wysokiej, poprzez możliwość realizacji imprez i wydarzeń artystyczno-kulturalnych z udziałem światowej klasy artystów i zespołów artystycznych; • zwiększenie i ułatwienie dostępu do uczestnictwa w kulturze wysokiej; • umożliwienie rozwoju artystycznego śląskim artystom; • zagospodarowanie obiektów i terenów przemysłowych; • powstanie ośrodka rozwoju kultury wysokiej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, powodujący wzrost konkurencyjności kulturalnej województwa; • stworzenie przestrzeni publicznych o wysokiej jakości; • poprawa i wzmocnienie wizerunku województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, jednostki kultury, uczelnie artystyczne
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, jednostki kultury, uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.6. Utworzenie i wsparcie działalności Fundacji Nauki Śląskiej
Istota przedsięwzięcia	W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym i wdrożeniowym, w tym m.in.: utworzenie fundacji pod patronatem/mecenatem Marszałka Województwa, powołanie rady fundacji oraz pozyskanie fundatorów, opracowanie zasad wspierania nauki śląskiej. W ramach działania fundacji utworzona zostanie prestiżowa Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego za osiągnięcia w nauce (Śląski Nobel). <u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u> • promocja osiągnięć nauki śląskiej; • wsparcie instytucjonalne, prawne, finansowe dla realizacji nowatorskich badań, działań podejmowanych przez młodych naukowców; • tworzenie środowiska przedsiębiorczości;

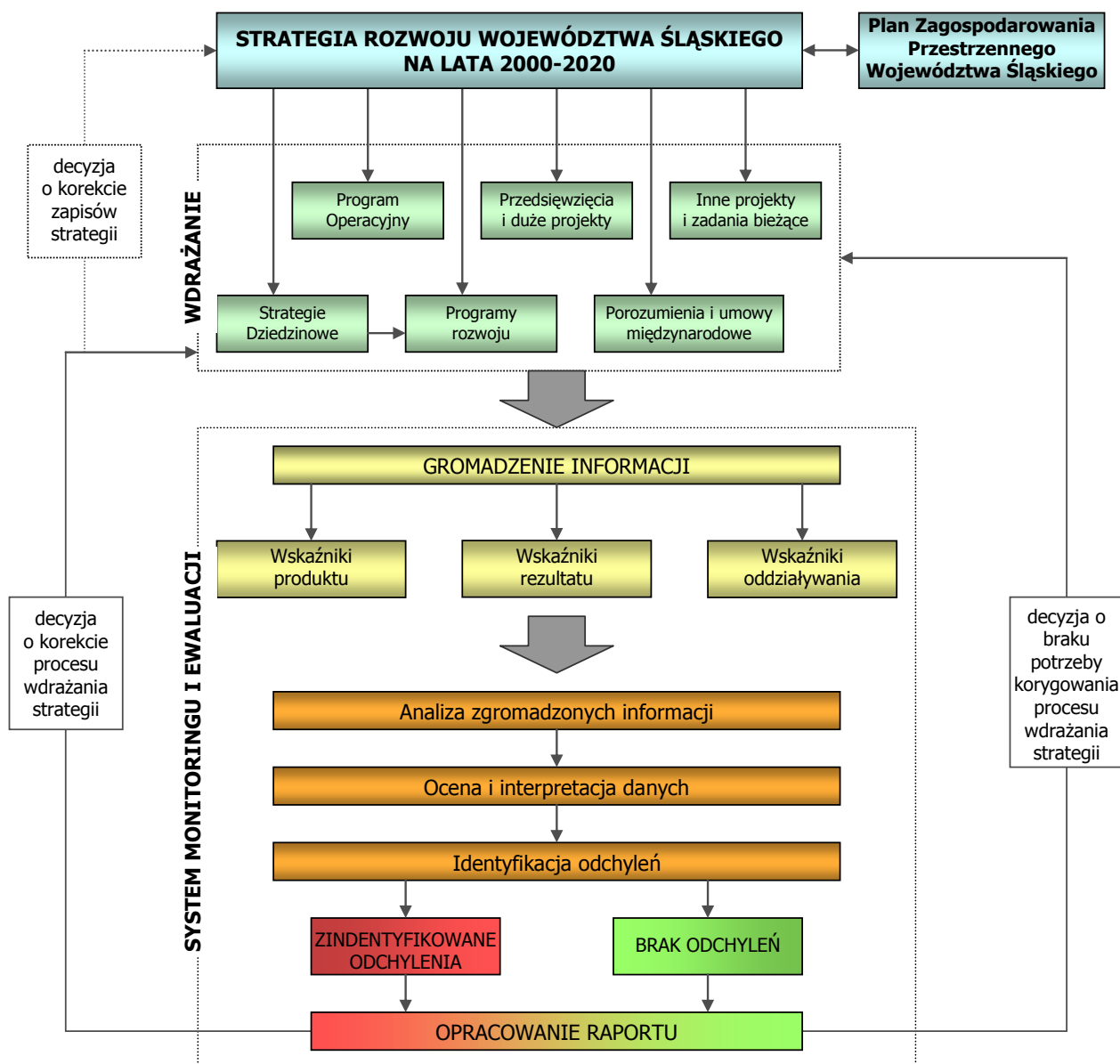
	• poprawa wizerunku województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	uczelnie wyższe, studenci, jednostki badawczo-rozwojowe, naukowcy
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe (NGO)

5. RAMY WDRAŻANIA I FINANSOWANIA

SYSTEM REALIZACYJNY STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Istotnym wymogiem stawianym dokumentom strategicznym jest implementacja efektywnego systemu realizacyjnego. Składa się na niego kilka elementów, których konsekwentna realizacja zapewni sukces w postaci osiągnięcia zamierzonej wizji województwa.

Rysunek 3. Schemat funkcjonowania systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii

Źródło: Opracowanie własne.

Wdrażanie Strategii musi być ściśle powiązane z systemem jej monitoringu i ewaluacji. Zgromadzone na etapie obserwacji liczne informacje poddane zostaną w dalszej fazie dogłębnej analizie, która będzie podstawą do oceny stanu i procesu wdrożenia Strategii. Jednocześnie prowadzone powinny być prace w zakresie studiów prospektywnych, opracowania prognoz i prac foresight'owych. Zgromadzone i przeanalizowane dane posłużą do identyfikacji ewentualnych odchyień od stanu pożądanego, by w

przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, mogły zostać podjęte działania zmierzające do wprowadzenia korekt w systemie wdrażania Strategii, a jeśli zajdzie taka potrzeba do aktualizacji zapisów samego dokumentu Strategii.

Istotnym elementem systemu wdrażania i monitoringu Strategii będzie cykliczny, dokonywany raz w trakcie kadencji Sejmiku Województwa Śląskiego, przegląd priorytetów, celów i kierunków działań zapisanych w dokumencie Strategii, pod kątem ich aktualności i stopnia realizacji.

Ponadto każdorazowo po uchwaleniu lub zaktualizowaniu dokumentów programowych wyższego rzędu, o których mówi ustawa o samorządzie województwa (tj. średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego, odpowiednich strategii ponadregionalnych) oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, z którym Strategia powinna być spójna, Zarząd Województwa Śląskiego przygotuje analizę w zakresie zgodności zapisów Strategii z dokonanymi zmianami w/w dokumentów, w oparciu o którą Sejmik Województwa Śląskiego podejmie decyzję o trybie i harmonogramie aktualizacji lub braku potrzeby dostosowania dokumentu Strategii.

SYSTEM WDRAŻANIA

Układ instytucjonalny

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego, jako podstawowy dokument programowy województwa śląskiego obok Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, będzie wdrażana poprzez programy operacyjne, strategie dziedzinowe, programy rozwoju (w tym programy wojewódzkie), przedsięwzięcia, duże projekty, umowy i porozumienia międzynarodowe, a także bieżące działania realizowane przez Urząd Marszałkowski i podległe mu jednostki organizacyjne oraz innych partnerów samorządowych, społecznych i gospodarczych.

Strategia została opracowana w oparciu o zasady partnerstwa społecznego, a co za tym idzie jej wdrażanie również będzie opierać się o tą samą filozofię. Głównym podmiotem odpowiedzialnym za przygotowanie oraz wdrożenie Strategii jest Samorząd Województwa, natomiast podmiotami współuczestniczącymi w tym procesie są jednostki lokalnego samorządu terytorialnego, administracja rządowa, w szczególności Wojewoda, liczne organizacje pozarządowe, przedstawiciele świata nauki, szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe, środowiska gospodarcze oraz samorządy zawodowe, a także partnerzy współpracy transgranicznej i międzyregionalnej. Zgodne współdziałanie wymienionych środowisk jest warunkiem osiągnięcia celów i realizacji założonej w Strategii wizji województwa śląskiego, ponieważ wyznaczone w dokumencie Strategii cele i kierunki działań często wykraczają poza możliwości bezpośredniego oddziaływania Samorządu. Stąd Strategia będzie realizowana z jednej strony poprzez zadania, pozostające we właściwości Samorządu Województwa, a z drugiej przez zadania, na które Samorząd może wpływać pośrednio, lub jedynie próbować oddziaływać np. poprzez kształtowanie opinii oraz podejmowanie działań mających na celu promowanie i kreowanie postaw prorozwojowych.

Skuteczna realizacja celów Strategii, pozwalająca osiągnąć efekt synergii, wymaga koordynacji działań wszystkich partnerów procesu wdrażania. W tym celu działać powinien Zespół ds. Wdrażania Strategii, w którego skład wejdą: reprezentant Zarządu Województwa, przedstawiciele merytorycznych wydziałów Urzędu Marszałkowskiego oraz jednostek organizacyjnych Urzędu. Ponadto, w zależności od realizowanych zadań, do udziału w pracach Zespołu zapraszani będą niezależni eksperci oraz przedstawiciele subregionów województwa, reprezentanci organizacji zrzeszających jednostki samorządowe województwa (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu).

Do zadań Zespołu należeć będzie w szczególności:

- inicjowanie projektów wykonawczych zadań wynikających ze Strategii;
- organizowanie szerokiej współpracy podmiotów zaangażowanych w proces wdrażania Strategii (forum wymiany informacji, konsultacji, poszukiwanie potencjalnych partnerów współpracy, opiniowanie propozycji współpracy płynących z zewnątrz);
- pełnienie funkcji doradczej wobec Zarządu Województwa Śląskiego w zakresie działań związanych ze Strategią, jej realizacją, monitorowaniem;

- promowanie Strategii jako efektywnego narzędzia zarządzania województwem;
- monitoring Strategii.

Realizacja Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego będzie odbywała się w zgodzie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2006 Nr 227, poz. 1658 z późn. zmianami) oraz ustawy o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. (Dz.U. 1998 Nr 91, poz. 576 z późn. zmianami).

Proces wdrażania Strategii będzie opierał się o następujące zasady:

- partnerstwa – polityka regionalna województwa śląskiego będzie prowadzona przy współpracy wszystkich zaangażowanych podmiotów (samorząd terytorialny, organizacje pozarządowe, podmioty publiczne, podmioty sektora prywatnego);
- programowania – proces prowadzenia polityki regionalnej odbywa się w kilku, określonych etapach;
- koordynacji – bardzo istotne znaczenie ma skorelowanie na poziomie województwa polityki rozwoju z polityką przestrzenną, tak aby tworzyły spójny system planowania rozwoju;
- subsydiarności – poszczególne zadania będą podejmowane na możliwie najniższym szczeblu decyzyjnym;
- spójności – oznaczająca zgodność Strategii z obowiązującymi krajowymi oraz europejskimi dokumentami programowymi, jak również zapewnienie takiej zgodności z powstającymi na bazie Strategii programami, strategiami dziedzinowymi;
- otwartości – możliwość aktualizacji zapisów strategii w trakcie jej realizacji.

Skuteczna realizacja celów Strategii wymagać będzie pewnych dostosowań instytucjonalnych. Struktura organizacyjna administracji samorządu województwa śląskiego powinna umożliwić przyporządkowanie konkretnym wydziałom lub jednostkom organizacyjnym Urzędu roli wiodącej w zakresie realizacji poszczególnych wskazanych w dokumencie kierunków działań i przedsięwzięć.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego będzie stanowić punkt wyjścia do opracowania strategii dziedzinowych i branżowych, a także programów, które rozwiną cele i kierunki działań Strategii i w rezultacie będą stanowić kluczowy element systemu wdrażania Strategii. Poza działaniami planistycznymi wskazanymi w poszczególnych przedsięwzięć proponuje się:

- w odniesieniu do priorytetu „Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie”:
- opracowanie polityki edukacyjnej,
- opracowanie studium w zakresie możliwości rozwoju stref gospodarczych, w tym KSSE z uwzględnieniem istniejącego i planowanego układu transportowego,
- w odniesieniu do priorytetu „Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie”:
- opracowanie i wdrożenie Wojewódzkiej Strategii Zdrowia, w tym dokonanie inwentaryzacji infrastruktury ochrony zdrowia dla województwa z uwzględnieniem potrzeb społeczeństwa,
- opracowanie i realizację programów promujących zdrowy styl życia oraz programów rewitalizacji społecznej,
- opracowanie i wdrożenie programów podnoszących poziom bezpieczeństwa publicznego oraz stworzenie regionalnego systemu oddziałów ratunkowych,
- opracowanie bilansu wodnego województwa śląskiego i planu gospodarowania wodami,
- w odniesieniu do priorytetu „Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej”:
- opracowanie strategii transportu dla województwa śląskiego,
- opracowanie studium rozwoju sieci drogowej,
- przeprowadzenie badań ewaluacyjnych w zakresie trwałości więzów i motywów wyboru przez młodych ludzi miejsca zamieszkania oraz podejmowania pracy.

Ponadto dokonany zostanie kompleksowy przegląd obowiązujących w województwie śląskim dokumentów programowych (branżowych, dziedzinowych) w zakresie ich zgodności z celami Strategii oraz pod kątem weryfikacji aktualności ich zapisów.

Kluczową rolę w stymulowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa śląskiego odgrywać będzie sprawna i efektywnie funkcjonująca administracja publiczna. Szczególnie istotne znaczenie będzie to miało w kontekście absorpcji środków pochodzących z zewnętrznych źródeł finansowania działań rozwojowych (głównie środki z funduszy Unii Europejskiej). Dlatego w celu zapewnienia realizacji zapisów Strategii powinny być podejmowane działania zmierzające do podniesienia jakości administracji wszystkich szczebli poprzez stworzenie efektywnego modelu doskonalenia kadr, wprowadzenie przejrzystych zasad działania, szerokie wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych w administracji (e-administracja), czy też poprawę jakości systemów zarządzania publicznego.

W rezultacie podejmowanych działań wzrośnie poziom kompetencji i profesjonalizmu kadr administracji publicznej, ich działania będą charakteryzować się większą przejrzystością, dzięki czemu umocniony zostanie pozytywny wizerunek administracji publicznej i wzrośnie zadowolenie klientów ze świadczonych przez te instytucje usług. Powinno to się przyczynić do wzrostu efektywności działań administracji publicznej, a co za tym idzie osiągnięcia celów Strategii.

W celu możliwie efektywnego wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego powinna zostać wykorzystana koncepcja budżetu zadaniowego, skoordynowana ze strukturą niniejszego dokumentu, co umożliwi planowanie, realizację i monitoring zadań wynikających ze Strategii na jednolitych zasadach. Realizacja tego zamierzenia będzie możliwa przy wdrożeniu odpowiednich rozwiązań prawnych.

Strategia stanowić powinna punkt wyjścia do stworzenia założeń do wieloletniego budżetowania zadaniowego, które będą określać główne kierunki polityki społeczno-gospodarczej województwa oraz priorytety polityki Zarządu Województwa. Z priorytetów tych będą wynikały cele główne polityki oraz cele operacyjne dotyczące poszczególnych zadań województwa.

Wynikiem planowania wieloletniego powinien być program zarządu, który obejmować będzie programy budżetowe (złożone z zadań budżetowych) określające sposoby realizacji poszczególnych celów, mierniki oraz niezbędne wydatki. Programy te będą ponadto określać sposób realizacji bieżących zadań niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania województwa.

Ramy finansowe

Tempo i skuteczność wdrażania Strategii będzie w dużej mierze zależeć od możliwości finansowania działań z niej wynikających. Do głównych źródeł finansowania powyższych działań należą m.in.:

- środki własne jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego;
- środki pochodzące z budżetu państwa;
- środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności);
- inne środki pochodzące ze źródeł zagranicznych (m.in. Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego);
- fundusze pochodzące z międzynarodowych instytucji takich, jak np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy;
- fundusze innych uczestników procesu wdrażania Strategii.

Według szacunków na lata 2007-2013, środki na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych wyniosą dla jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego 36 mld zł⁵. Największą częścią, tej kwoty (tj. ok. 40,3%) będą dysponowały miasta na prawach powiatu, natomiast na samorząd województwa przypadnie ok. 20,8% tych środków. Najmniejszymi środkami dysponować będą powiaty – 17,7% całości środków oraz gminy miejskie – 9,3%, a pozostałe gminy 11,9%.

Szacuje się iż, potencjał inwestycyjny generowany przez jednostki samorządu terytorialnego stanowić będzie ok. 64% środków jakimi JST województwa śląskiego będą dysponować na przedsięwzięcia rozwojowe (pozostałe 36% to fundusze pochodzące z Unii Europejskiej). Największym udziałem własnego potencjału inwestycyjnego w stosunku do całości środków na przedsięwzięcia rozwojowe dysponował będzie samorząd województwa (86%), natomiast w największym stopniu z funduszy unijnych swoje przedsięwzięcia finansować będą powiaty (bo aż w 80,5%).

Przewiduje się, iż potencjał inwestycyjny, czyli środki, które jednostka samorządu terytorialnego może w określonym czasie przeznaczyć na finansowanie nowych przedsięwzięć rozwojowych, będzie w najwyższej części lokował się w miastach na prawach powiatu (skupiają one blisko 44% potencjału inwestycyjnego województwa śląskiego). Szacuje się, że samorząd województwa dysponuje natomiast prawie 28% potencjału inwestycyjnego województwa, podczas gdy w powiatach ziemskich lokuje się niespełna 5,4% potencjału inwestycyjnego.

Potencjał własny (czyli środki pochodzące z dochodów JST) stanowi prawie 82% potencjału inwestycyjnego jednostek samorządowych województwa śląskiego. W zdecydowanej większości potencjał własny stanowią środki publiczne (ok. 99,3%).

Poniższe tabele pokazują wysokość środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej, które w latach 2007-2015 będą przeznaczone na finansowanie projektów rozwojowych w województwie śląskim. Wskazana została również szacunkowa wartość projektów kluczowych infrastrukturalnych (nie obejmujących działań miękkich np.: szkoleń, kampanii promocyjnych, programów grantowych itp.) wybranych w ramach realizacji programów operacyjnych „Infrastruktura i Środowisko” oraz „Innowacyjna Gospodarka”.

⁵ Ramy finansowe strategii rozwoju województw na lata 2007-2013, M. Mackiewicz, E. Malinowska-Misiąg, W. Misiąg, M. Tomalak, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2006

Tabela 10. Szacunkowa wielkość funduszy unijnych dla województwa śląskiego na lata 2007-2015

	Fundusze UE [mln euro]	Wkład krajowy [mln euro]	OGÓŁEM
Regionalny Program Operacyjny 2007-2013	1 712,98	303,71	2 016,69
Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”	627,35	110,71	738,06
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	239,51	77,46	316,97
RAZEM	2 579,84	491,88	3 071,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (http://www.mrr.gov.pl/Regiony/slaskie/Regionalny%20Program%20Operacyjny%202007%202013/Strony/RPO_slaskie.aspx)

Tabela 11. Szacunkowa wartość projektów kluczowych infrastrukturalnych realizowanych na terenie województwa śląskiego w ramach programów operacyjnych PO IiS i PO IG

Wartość projektów wskazanych do realizacji na terenie województwa śląskiego		
Program operacyjny	Wartość projektów (mln PLN)	Wartość dofinansowania (mln PLN)
PO IiS	24 962,62	14 761,01
PO IG	629,69	463,66
Wartość projektów realizowanych wyłącznie na terenie województwa śląskiego.		
Program operacyjny	Wartość projektów (mln PLN)	Wartość dofinansowania (mln PLN)
PO IiS	11 295,44	6 561,32
PO IG	533,98	396,98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Stan na styczeń 2009

6. MONITORING REALIZACJI

Skuteczne wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego zapewnia system monitoringu i ewaluacji strategii. Odpowiednio przeprowadzony monitoring w postaci analizy wskaźników ilościowych i jakościowych w odniesieniu do przedsięwzięć (wskaźniki produktu), celów strategicznych (wskaźniki rezultatu) i stopnia osiągnięcia wizji (wskaźniki oddziaływania) umożliwi sprawne zarządzanie rozwojem regionu. Dzięki niemu wdrażanie strategii jest procesem ciągłym i dynamicznym.

Wyniki analizy wskaźnikowej w postaci corocznego raportu monitoringowego będą przekazywane Zespołowi ds. Wdrażania Strategii, a następnie Zarządowi Województwa Śląskiego. Tak opracowany dokument będzie stanowił podstawę do przeprowadzenia ewaluacji raz w kadencji Sejmiku Województwa Śląskiego, która będzie obejmować ocenę spodziewanych efektów Strategii na tle zapisanych w niej wizji i celów, a w efekcie podejmowanie ewentualnych działań korygujących. Punktem wyjścia dla procesu ewaluacji będzie ocena ex-ante dokonywana w oparciu o diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie. Kolejne etapy ewaluacji będą obejmować ocenę mid-term (w trakcie realizacji działań), a także ex-post (ocena po realizacji działań). Stworzeniu kompleksowego systemu oceny będzie służyć połączenie wyników monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z monitoringiem Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, poprzez wykorzystanie Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej do analizy zjawisk społeczno-gospodarczych w układzie przestrzennym. Istotne z punktu widzenia całościowego rozwoju województwa i jego integracji wewnętrznej jest badanie stopnia rozpiętości rozwoju poszczególnych jego obszarów terytorialnych.

Obiektywna ocena postępu realizacji założonych celów strategii umożliwi:

- podjęcie decyzji odnośnie kontynuacji lub zaprzestania działań w ramach realizowanych projektów,
- zweryfikowanie poprawności zidentyfikowanych celów i kierunków działania, a także ich efektów w aspekcie zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego,
- badanie stopnia wpływu zapisanych w Strategii celów na rozwój województwa i rozwiązywania problemów dzięki realizacji,
- określenie trwałości, czyli oceny szans trwania efektów realizacji zapisów strategii w średnim i długim okresie po zaprzestaniu finansowania.

Tabela 12. Lista wskaźników do monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego

WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA				
Wielkość PKB województwa w porównaniu do średniej krajowej i europejskiej				
Udział wydatków na działalność badawczą i rozwojową (B+R) jako % PKB województwa				
Średnia stopa inwestycji (%)				
Saldo migracji				
Wskaźnik oceny bezpieczeństwa publicznego w województwie (%)				
WSKAŹNIKI REZULTATU				
CEL STRATEGICZNY A1: Wysoki poziom wykształcenia i kompetencji mieszkańców	CEL STRATEGICZNY A2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	CEL STRATEGICZNY A3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	CEL STRATEGICZNY B1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	CEL STRATEGICZNY B2: Wysoka jakość środowiska naturalnego
Liczba studentów na 10 tys. ludności	Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	Liczba zarejestrowanych patentów na 1 mln ludności	Przeciętna długość trwania życia: - kobiet - mężczyzn	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (dm ³ /rok)
Liczba usług publicznych realizowanych drogą elektroniczną w województwie	Liczba powstających MŚP w regionie	Liczba zarejestrowanych patentów z zakresu ochrony środowiska	Umieralność niemowląt na 1000 urodzeń żywych	Odsetek zbiorników i cieków wodnych o najwyższej klasie czystości
Odsetek osób wykorzystujących ICT w życiu codziennym (e-commerce, e-banking e-learning, e-government, e-health)	Liczba inwestycji na obszarze KSSE	Liczba przedsiębiorstw podejmujących działalność badawczą i rozwojową	Zgony z powodu chorób układu krążenia, nowotworów i urazów (na 100 tys. mieszkańców)	Redukcja emisji CO ₂
Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w ramach szkoleń organizowanych przez urzędy pracy, a także studiów podyplomowych	Odsetek osób posiadających dostęp do łączności szerokopasmowych	Udział dochodów z eksportu w PKB województwa	Ilość zachorowań na choroby układu krążenia, nowotwory	Wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza w kg na mieszkańca
	Wielkość produkcji energii elektrycznej (GW*h)	Odsetek przedsiębiorstw realizujących proekologiczne sposoby produkcji	Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%)	Odsetek zakładów przemysłowych w województwie śląskim emitujących hałas przekraczający poziom dopuszczalny

	Energochłonność gospodarki (zużycie energii w relacji do PKB)	Wydatki na działalność badawczo-rozwojową	Liczba przestępstw	Wskaźnik społecznego zapotrzebowania na środki ochronne /M/ ⁶
		Liczba produktów markowych produkowanych na obszarach rolniczych województwa śląskiego	Odsetek osób żyjących poniżej poziomu ubóstwa	Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku
		Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego (ha użytków)	Odsetek mieszkańców miast objętych programami rewitalizacji społecznej	Powierzchnia gruntów zrekultywowanych lub zagospodarowanych
			Poziom zaufania do służb porządkowych i ratowniczych	Długość ścieżek dydaktycznych
CEL STRATEGICZNY B3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni		CEL STRATEGICZNY C1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	CEL STRATEGICZNY C2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	CEL STRATEGICZNY C3: Silny ośrodek kultury i nauki
Korzystający z instalacji wodnokanalizacyjnej w % ogółu ludności	Wskaźnik urbanizacji	Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi, sieci współpracy	Liczba międzynarodowych projektów kulturalnych zrealizowanych na terenie województwa	
Odsetek ścieków oczyszczonych	Liczba siedzib oraz central instytucji, organizacji i firm o zasięgu europejskim, w tym zagranicznych zlokalizowanych na obszarze aglomeracji	Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi z zakresu ochrony środowiska	Wydatki mieszkańców na kulturę	
Czas podróży pasażerów transportu zbiorowego pomiędzy głównymi ośrodkami w województwie	Czas podróży pomiędzy największymi miastami województwa	Wartość projektów realizowanych w ramach współpracy terytorialnej (mierzonej wysokością budżetu po stronie województwa śląskiego) w tym dotyczących ochrony środowiska	Liczba widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych	
Czas oczekiwania na pojazd transportu zbiorowego w miastach	Ilość pojazdów transportu samochodowego poruszających się po ulicach Aglomeracji Górnośląskiej	Wielkość PKB per capita w subregionach	Liczba powiązań kooperacyjnych ośrodków naukowych i badawczych z sektorem przedsiębiorstw	
Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu	Liczba międzynarodowych kongresów, imprez wystawienniczych i konferencji naukowych w	Stopa bezrobocia w podregionach i powiatach	Liczba wdrożeń nowych technologii w sektorze przedsiębiorstw	

⁶ wyraża się stopniem przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu (Dz. U. Nr 178, poz. 1841 z 2004 r.) na danym terenie, w skojarzeniu z ilością osób zamieszkujących na tym terenie. Miara wskaźnika /M/ jest proporcjonalna do wielkości zapotrzebowania na środki ochronne na danym terenie.

ludności miast	regionie		
Saldo migracji na wsi		Poprawa wizerunku województwa zarówno wśród mieszkańców regionu jak i kraju (badanie ankietowe- odsetek osób pozytywnie oceniających województwo)	Liczba studentów spoza obszaru województwa, a także studentów zagranicznych
Liczba turystów zagranicznych (przyjazdy w mln osób)			Liczba umów międzynarodowych i międzyregionalnych w zakresie badań naukowych w ramach akademickich sieci współpracy
			Liczba absolwentów szkół wyższych z podziałem na kierunki
WSKAŹNIKI PRODUKTU			
Liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach strategii			
Liczba zadań podejmowanych w ramach przedsięwzięcia			
Liczba partnerów zaangażowanych			

Tabela 13. Źródło danych oraz pożądany kierunek zmian monitorowanych wielkości

Wskaźnik	Główne źródło danych	Pożądany kierunek zmian wartości wskaźnika
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA		
Wielkość PKB województwa w porównaniu do średniej krajowej i europejskiej	GUS	wzrost
Udział wydatków na działalność badawczą i rozwojową (B+R) jako % PKB województwa	GUS	wzrost
Średnia stopa inwestycji (%)	GUS	wzrost
Dodatnie saldo migracji	GUS	wzrost
Wskaźnik oceny bezpieczeństwa publicznego w województwie (%)	Badanie ankietowe	wzrost
WSKAŹNIKI REZULTATU		
Liczba studentów na 10 tys. ludności	GUS	wzrost
Liczba usług publicznych realizowanych drogą elektroniczną w województwie	Badanie ankietowe	wzrost
Odsetek osób wykorzystujących ICT w życiu codziennym (e-commerce, e-banking e-learning, e-government, e-health)	Badanie ankietowe	wzrost
Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w ramach szkoleń organizowanych przez urzędy pracy, a także studiów podyplomowych	Badanie ankietowe	wzrost
Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	GUS	wzrost

Liczba powstających MŚP w regionie	GUS	wzrost
Liczba inwestycji na obszarze KSSE	KSSE	wzrost
Odsetek osób posiadających dostęp do łączny szerokopasmowych	Badanie ankietowe	wzrost
Wielkość produkcji energii elektrycznej (GW*h)	GUS	wzrost
Energochłonność gospodarki (zużycie energii w relacji do PKB)	GUS	spadek
Liczba zarejestrowanych patentów na 1 mln ludności	GUS	wzrost
Liczba zarejestrowanych patentów z zakresu ochrony środowiska	GUS	wzrost
Liczba przedsiębiorstw podejmujących działalność badawczą i rozwojową	GUS	wzrost
Udział dochodów z eksportu w PKB województwa	GUS	wzrost
Odsetek przedsiębiorstw realizujących proekologiczne sposoby produkcji	Badanie ankietowe	wzrost
Wydatki na działalność badawczo-rozwojową	GUS	wzrost
Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego (ha użytków)	GUS	wzrost
Liczba produktów markowych produkowanych na obszarach rolniczych województwa śląskiego	Urząd Marszałkowski	wzrost
Przeciętna długość trwania życia: - kobiet - mężczyzn	GUS	wzrost
Umieralność niemowląt na 1000 urodzeń żywych	GUS	spadek
Zgony z powodu chorób układu krążenia, nowotworów i urazów (liczba na 100 tys. mieszkańców)	GUS	spadek
Ilość zachorowań na choroby układu krążenia, nowotwory	GUS	spadek
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%).	GUS	wzrost
Liczba przestępstw	GUS	spadek
Odsetek osób żyjących poniżej poziomu ubóstwa	GUS, ROPS	spadek
Odsetek mieszkańców miast objętych programami rewitalizacji społecznej	Badanie ankietowe	wzrost
Poziom zaufania do służb porządkowych i ratowniczych	Badanie ankietowe	wzrost
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (dm ³ /rok)	GUS	spadek
Odsetek zbiorników i cieków wodnych o najwyższej klasie czystości	GUS	wzrost
Redukcja emisji CO ₂	GUS	wzrost
Wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza w kg na mieszkańca	GUS	spadek
Odsetek zakładów przemysłowych w województwie śląskim emitujących hałas przekraczający poziom dopuszczalny	GUS	spadek
Wskaźnik społecznego zapotrzebowania na środki ochronne /M/ ⁷	GUS	spadek
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	GUS	wzrost
Powierzchnia gruntów zrekultywowanych lub zagospodarowanych	Urząd Marszałkowski	wzrost
Długość ścieżek dydaktycznych	Urząd Marszałkowski	wzrost

⁷ wyraża się stopniem przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu (Dz. U. Nr 178, poz. 1841 z 2004 r.) na danym terenie, w skojarzeniu z ilością osób zamieszkujących na tym terenie. Miara wskaźnika /M/ jest proporcjonalna do wielkości zapotrzebowania na środki ochronne na danym terenie.

Korzystający z instalacji wodnokanalizacyjnej w % ogółu ludności	GUS	wzrost
Odsetek ścieków oczyszczonych	GUS	wzrost
Czas podróży pasażerów transportu zbiorowego pomiędzy głównymi ośrodkami w województwie	Analiza czasów przejazdu pociągami	spadek
Czas oczekiwania na pojazd transportu zbiorowego w miastach	Badanie ankietowe	spadek
Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu ludności miast	GUS	wzrost
Saldo migracji na wsi	GUS	wzrost
Liczba turystów zagranicznych (przyjazdy w mln osób)	GUS	wzrost
Wskaźnik urbanizacji	GUS	wzrost
Liczba siedzib oraz central instytucji, organizacji i firm o zasięgu europejskim, w tym zagranicznych zlokalizowanych na obszarze aglomeracji	Badanie ankietowe, izby gospodarcze	wzrost
Czas podróży pomiędzy największymi miastami województwa	Badanie ankietowe	spadek
Ilość pojazdów transportu samochodowego poruszających się po ulicach Aglomeracji Górnośląskiej	KZK GOP, Urząd Marszałkowski	spadek
Liczba międzynarodowych kongresów, imprez wystawienniczych i konferencji naukowych odbywających się na obszarze Aglomeracji Górnośląskiej	Badanie ankietowe, GZM	wzrost
Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi, sieci współpracy	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi z zakresu ochrony środowiska	Urząd Marszałkowski	wzrost
Wartość projektów realizowanych w ramach współpracy terytorialnej (mierzonej wysokością budżetu po stronie województwa śląskiego), w tym dotycząca ochrony środowiska	Urząd Marszałkowski	wzrost
Wielkość PKB per capita w subregionach	GUS	wzrost
Stopa bezrobocia w podregionach i powiatach	GUS	spadek
Poprawa wizerunku województwa zarówno wśród mieszkańców regionu jak i kraju (badanie ankietowe- odsetek osób pozytywnie oceniających województwo)	Badanie ankietowe	wzrost
Liczba międzynarodowych projektów kulturalnych zrealizowanych na terenie województwa	Urząd Marszałkowski i instytucje kultury	wzrost
Wydatki mieszkańców na kulturę	GUS	wzrost
Liczba widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych	GUS	wzrost
Liczba powiązań kooperacyjnych ośrodków naukowych i badawczych z sektorem przedsiębiorstw	Ankieta jednostek badawczo-naukowych	wzrost
Liczba wdrożeń nowych technologii w sektorze przedsiębiorstw	GUS	wzrost
Liczba studentów spoza obszaru województwa, a także studentów zagranicznych	GUS, uczelnie wyższe	wzrost
Liczba umów międzynarodowych i międzyregionalnych w zakresie badań naukowych w ramach akademickich sieci współpracy	Ośrodki badawcze przy uczelniach wyższych	wzrost
Liczba absolwentów szkół wyższych z podziałem na kierunki	GUS	wzrost
WSKAŹNIKI PRODUKTU		
Liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach strategii	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba zadań podejmowanych w ramach przedsięwzięcia	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba partnerów zaangażowanych	Urząd Marszałkowski	wzrost

ANEKSY

ANEKS:

1. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA STRATEGICZNA

1.1. ŚRODOWISKO NATURALNE

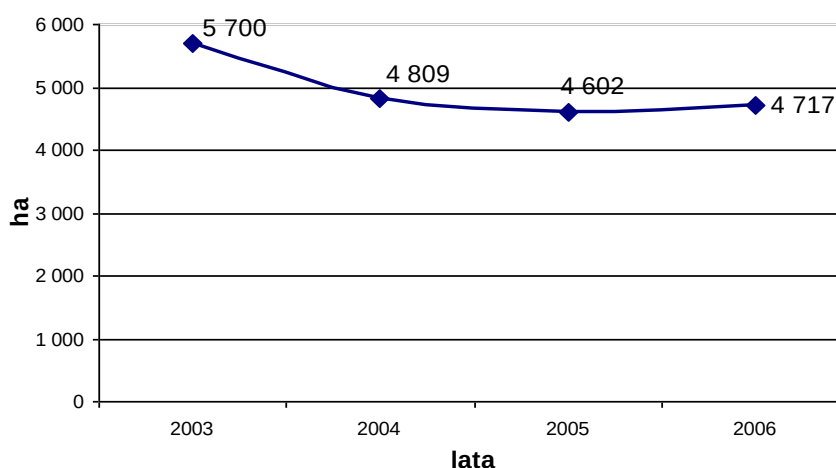
Stan środowiska naturalnego w województwie śląskim ulega sukcesywnej poprawie. Działania proekologiczne o charakterze inwestycyjnym i pozainwestycyjnym podejmowane przez organy samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, organy administracji rządowej oraz podmioty gospodarcze zobowiązane do usuwania skutków negatywnego oddziaływania na środowisko doprowadziły w ostatnich latach do widocznej poprawy stanu środowiska naturalnego. Wysoki stopień koncentracji przemysłu i urbanizacji spowodował trwałe przeobrażenia tego obszaru. Wyrażają się one w znacznym zanieczyszczeniu wód i powietrza atmosferycznego, skażeniach gleb, deformacjach terenu, zaburzeniach stosunków hydrologicznych, prawie całkowitym wylesieniu środkowej części województwa i uszkodzeniach pozostałego drzewostanu. Ilość substancji pogarszających stan środowiska oraz wytwarzanych w regionie odpadów jest nieporównywalna z jakimkolwiek innym regionem w Polsce. W skali lokalnej problem jest jeszcze intensywniejszy, ponieważ źródła emisji oraz wytwarzania odpadów skoncentrowane są głównie na terenach miejskich Aglomeracji Górnośląskiej i Rybnickiej.

Tabela 14. Emisja zanieczyszczeń w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Emisja pyłów (tys. ton/rok)	20,1	103
Emisja gazów, bez dwutlenku węgla (tys. ton/rok)	742,8	2.104
Emisja zanieczyszczeń na 1 km ² (tona)		
• pyłowych	1,6	0,3
• gazowych	60,2	6,7
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowania (ha)	4.717	65.143

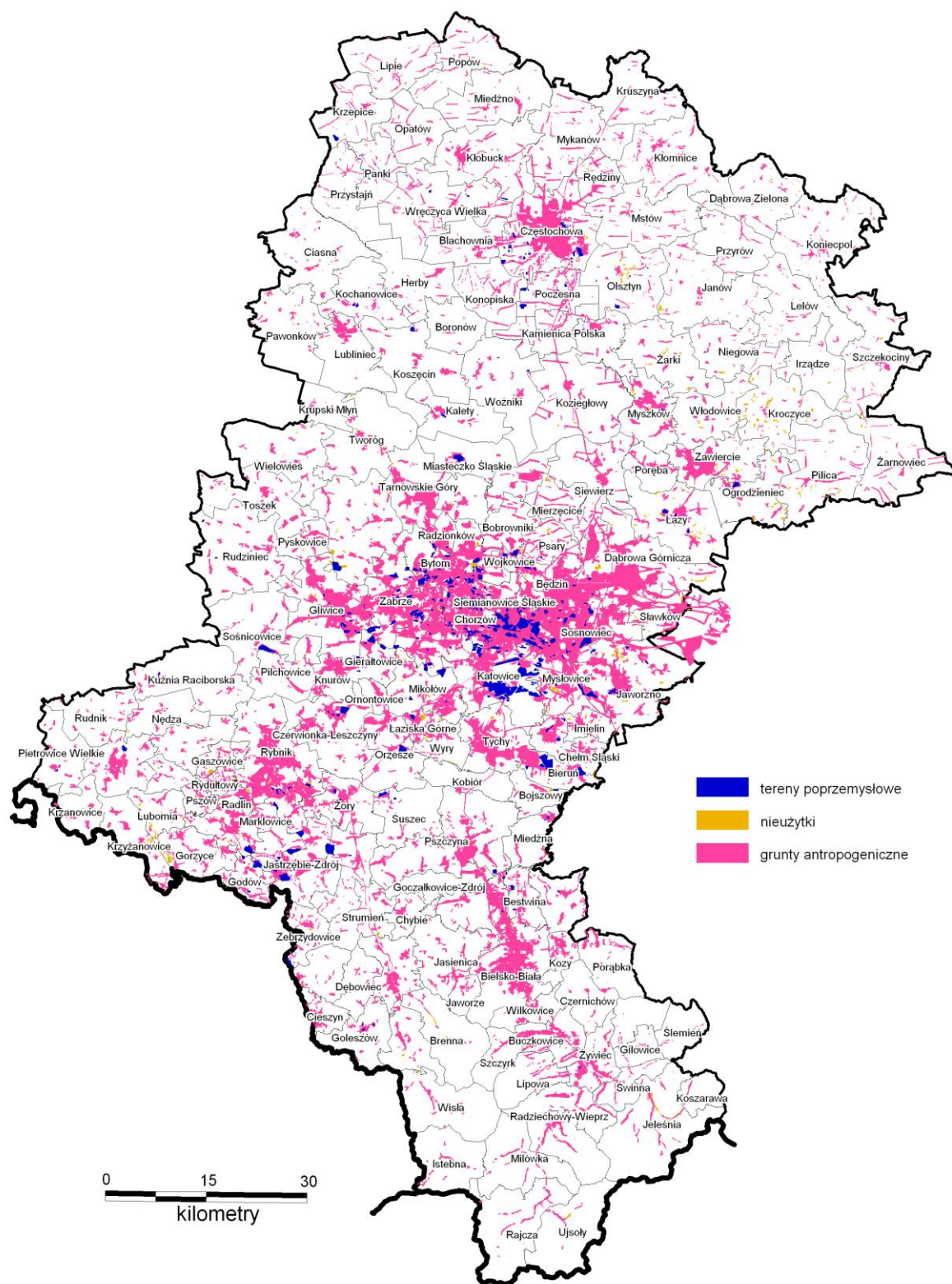
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny „Ochrona Środowiska”, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Wykres 13. Grunty zdegradowane i zdewastowane wymagające rekultywacji.

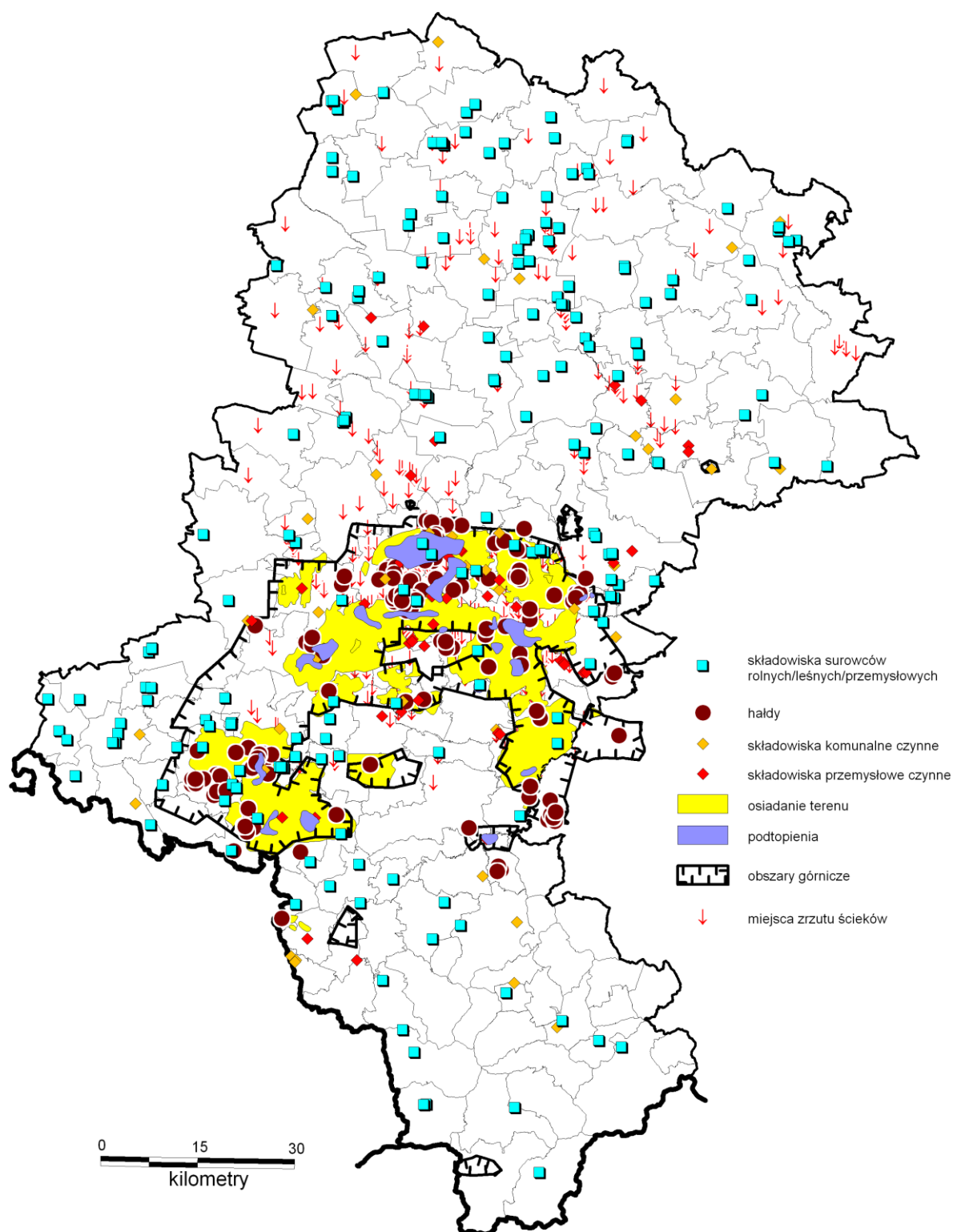
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tereny przemysłowe, grunty antropogeniczne i nieużytki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej.

Degradacja środowiska przyrodniczego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i bazy danych geośrodowiskowych opracowanych w ramach projektu celowego "Wdrożenie cyfrowych opracowań kartograficznych do bieżącego zarządzania przestrzenią i środowiskiem w województwie śląskim".

Województwo śląskie jest odpowiedzialne za emisję ok. 20% emisji krajowych oraz 35% emisji zanieczyszczeń gazowych (bez uwzględnienia CO₂). W przypadku gazów cieplarnianych pochodzących ze źródeł przemysłowych emisja metanu wynosi 83% w skali kraju, zaś CO₂ - 19%.

Emisja zanieczyszczeń pyłowych pochodząca z województwa śląskiego wynosząca 20,1 tys. Mg w 2006 r., zgodnie z obserwowanym w ostatnich latach trendem zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o ponad 10%, natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych, wynosząca 45.159,4 tys. Mg wzrosła o ok. 11%, przy czym emisja CO – wzrosła o 14%, CO₂ - o 11%, NO_x - o 2% zaś SO₂ – o 0,2%. Prowadzony przez WIOŚ w Katowicach monitoring powietrza wykazał także w 2006 roku niekorzystne warunki ze względu na pył zawieszony PM10 i SO₂ na obszarze 40% województwa, zamieszkanym przez 65% mieszkańców w obrębie Aglomeracji Górnośląskiej (Katowice, Sosnowiec, Gliwice, Dąbrowa Górnicza, Bytom, Piekary Śląskie, Jaworzno, Tychy, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Ruda Śląska, Mysłowice), Rybnicko-Jastrzębskiej (Rybnik, Żory, Jastrzębie Zdrój), Miasta Bielsko – Biała i Miasta Częstochowy oraz powiatów wodzisławskiego i żywieckiego.

Sytuacja ta potwierdza konieczność dalszego prowadzenia działań zmierzających do ograniczenia zanieczyszczeń pochodzących zarówno ze źródeł przemysłowych, jak i komunalnych.

Z kolei przeprowadzona ocena zanieczyszczenia powietrza pyłem PM 2,5 w aspekcie narażenia zdrowia mieszkańców na szkodliwe oddziaływanie cząstek stałych zawieszonych w powietrzu atmosferycznym wykazała wysoki poziom zagrożenia zdrowia mieszkańców Aglomeracji Górnośląskiej, wymagający podjęcia zdecydowanych działań naprawczych.

Województwo śląskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem emisji do powietrza zanieczyszczeń pyłowych (19,6% emisji krajowych) oraz gazowych (35,3%). Wskaźnik emisji na 1 km² powierzchni wyniósł w 2006 r. – 1,6 t. Najwyższą wartość osiągnął w Dąbrowie Górniczej 22,6 t na 1 km². Najgorsza sytuacja występuje w środkowej i zachodniej części regionu. Najwięcej pyłowych zanieczyszczeń powietrza opada w subregionie środkowym 13,2 tys. ton (tj. 66% zanieczyszczeń województwa) i zachodnim 4,7 tys. ton (23,3%), stosunkowo mało przypada na subregion północny 1,3 tys. ton (6,5%) i południowy 0,8 tys. ton (4,0% pyłowych zanieczyszczeń regionu). Podobna sytuacja występuje w emisji zanieczyszczeń gazowych. Najwięcej gazowych zanieczyszczeń powietrza emitowanych z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska przypada na subregion środkowy (70%) i zachodni (24,1%), najmniej na subregion południowy (2,6%) i północny (4,0%), łącznie w województwie rokrocznie opada 60,2 tony zanieczyszczeń na 1 km².

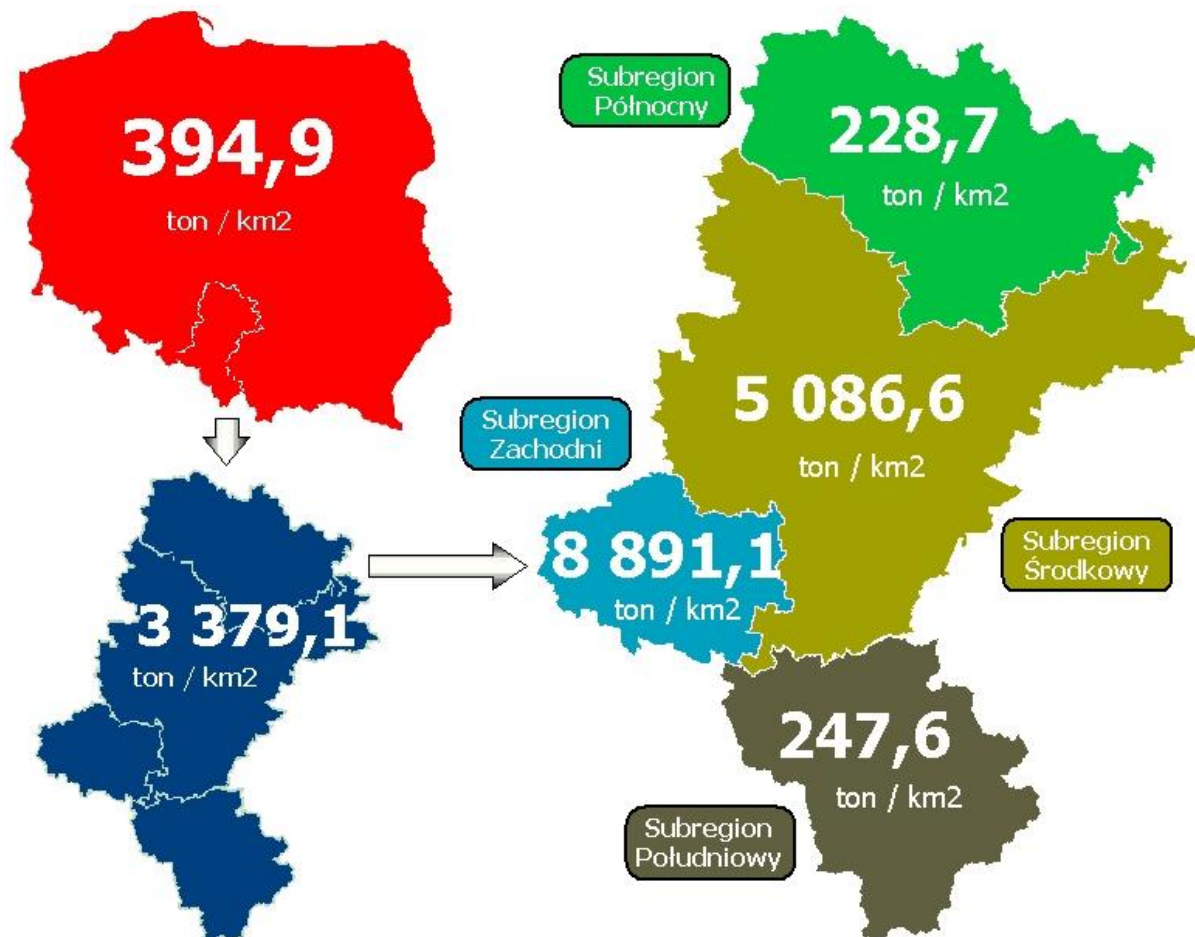
W 2006 r. na terenie województwa śląskiego działało 361 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (w 2000 r. było ich 341). Większość z tych zakładów, tj. 64%, posiadała urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, natomiast zaledwie 13% z nich wyposażonych było w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych. Ponad 99% zanieczyszczeń pyłowych i 30% gazowych zatrzymywanych jest w urządzeniach do redukcji (kraj odpowiednio 99% pyłowych i 50% gazowych). Głównymi źródłami emisji przemysłowych zanieczyszczeń pyłowych były jednostki wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę (61% emisji ogólnej) wprowadzające do atmosfery pyły ze spalania paliw. Pozostałe 35% stanowiły pyły z jednostek przetwórstwa przemysłowego oraz 4% z górnictwa. Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza koncentrowały się w 9 miastach województwa (Gliwice, Częstochowa, Katowice, Ruda Śląska, Bielsko-Biała, Bytom, Dąbrowa Górnicza, Rybnik, Sosnowiec) – razem 40% ogółu tych zakładów.

Stan środowiska naturalnego w dużym stopniu zróżnicowany jest w granicach samego województwa, obok terenów zdegradowanych i zdewastowanych występują tu również obszary rekreacyjne i miejsca bogactwa przyrodniczego. Do istotnych problemów ekologicznych należą: zanieczyszczenie wód powierzchniowych, ilość wytwarzanych ścieków komunalnych i odpadów przemysłowych oraz emisja pyłów i gazów. Na ekologicznym obrazie regionu ciążą zaszciski z minionych dziesięcioleci. Są one szczególnie drastyczne w gospodarce odpadami.

Według stanu na koniec 2006 r. w województwie śląskim na składowiskach zakładów pracy nagromadzono 667.393,6 tys. ton odpadów uciążliwych dla środowiska (z wyłączeniem komunalnych), co stanowiło ponad 38% odpadów krajowych. W latach 2000–2006 ilość odpadów dotychczas składowanych (nagromadzonych) według stanu na koniec roku zmniejszyła się o ponad 16%.

Nadal powstaje w regionie jeszcze 33,8% (41,6 mln ton w 2006 r.) krajowych odpadów przemysłowych (drugie miejsce zajmuje województwo dolnośląskie 35,2 mln ton). Najwięcej odpadów przemysłowych na 1 km² wytwarza się w subregionie zachodnim (8.891,1 ton), następnie środkowym (5.086,6 ton), w subregionie południowym wytwarza się prawie 36 razy mniej odpadów niż w subregionie środkowym (247,6 ton), a w północnym prawie 40-krotnie mniej (228,7 ton).

Rysunek 4. Ilość odpadów przemysłowych w podziale na subregiony (2006 rok).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDR

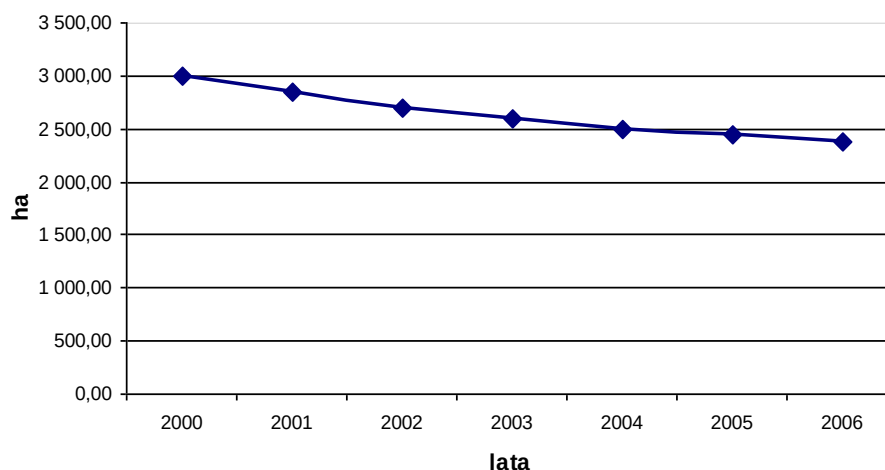
Tabela 15. Gospodarka w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Zakłady przemysłowe wytwarzające odpady (zakład)	251	1.686
Odpady wytworzone w ciągu roku (z wyłączeniem odpadów komunalnych; tys. ton)	41.678,1	123 463,4
w tym:		
wykorzystane (poddane odzyskowi) (%)	89,03	77
unieszkodliwione (%)	6,0	19,3
w tym:		
• składowane	5,0	15,2
• magazynowane	5,0	3,9
Odpady wytworzone w ciągu roku (z wyłączeniem odpadów komunalnych; tys. ton):		
• na 1 km ²	3 379,1	394,9
Zorganizowane składowiska odpadów komunalnych:		
• składowiska czynne	35	1.008
• powierzchnia składowisk czynnych (w ha)	147,1	3.309,5
Odpady komunalne zebrane przez zakłady oczyszczania w ciągu roku (tys. ton)	1.380,1	9.876,6
w tym:		
• unieszkodliwione w spalarniach i kompostowniach (tys. ton)	56,6	342,4
• wywiezione płynne (dam ³)	1169,0	18573,3
• na 1 mieszkańca w kg	295,1	259,0
Odpady – wskaźniki:		
• udział odpadów składowanych w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku (%)	5,0	15,2
• udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	89,0	76,8

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny „Ochrona Środowiska”, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Na terenie województwa śląskiego zbiera się rocznie około 1,4 mln (2006 r.) ton odpadów komunalnych (14% komunalnych odpadów krajowych), z tego składowanych jest 92%. Kompostowaniem objętych jest około 4,7% odpadów wywiezionych ogółem. Najwięcej odpadów komunalnych w regionie zebranych zostało w subregionie środkowym (893,1 tys. ton), prawie 5-krotnie więcej niż w subregionie zachodnim (169,6 tys. ton), 7-krotnie więcej niż w południowym (134,7 tys. ton) i 8-krotnie więcej niż w północnym (109,3 tys. ton). Na 1 mieszkańca zebranych zostało w subregionie środkowym 313kg, zachodnim 265kg, a 208kg w subregionie południowym i północnym 204kg.

Wykres 14. Powierzchnia składowania odpadów w województwie śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Odpady niebezpieczne wytworzone w 2006 roku stanowiły 0,5% wszystkich odpadów przemysłowych. Ponad 88% tych odpadów wytworzyło 9 zakładów: HMN „Szopienice” S.A. w Katowicach, Huta Cynku „Miasteczko Śląskie” SA w Miasteczku Śląskim, Koksownia „Przyjaźń” Sp. z o. o. w Dąbrowie Górniczej, Baterpol Sp. z o. o. w Katowicach, „Orzeł Biały” S.A. w Bytomiu, Zakład Galwaniczny „Łabędy” Sp. z o. o. w Gliwicach, FIAT – GM Powertrain Polska Sp. z o. o. w Bielsku-Białej, Sarpi Dąbrowa Górnicza Sp. z o. o. w Dąbrowie Górniczej, WRJ Serwis Sp. z o. o. Ciągarnia Rur w Siemianowicach Śląskich.

Silnie zurbanizowany, z nadmierną koncentracją przemysłu, obszar województwa śląskiego rodzi wiele problemów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków. Niezbyt bogate zasoby wód powierzchniowych województwa (region leży na działle wodnym między Wisłą i Odrą oraz w obszarze sztucznego deficytu wody wywołanego nadmierną i długotrwałą eksploatacją zasobów dla celów komunalnych i przemysłowych), pogarszane są przez wysokie zanieczyszczenia wód. Największe zagrożenia ekologiczne w województwie śląskim dotyczą wód powierzchniowych.

Tabela 16. Gospodarka ściekami w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Odprowadzane ścieki przemysłowe i komunalne do wód powierzchniowych lub ziemi (hm ³)	366,8	9.726
• odprowadzane bezpośrednio z zakładów	209,2	8.460,1
w tym: wody chłodnicze	4,7	7.597,5
• odprowadzane siecią kanalizacyjną	157,6	1.265,2
Ścieki wymagające oczyszczenia (hm ³)	362,1	2.127,7
Ścieki oczyszczone (hm ³)	311,5	1.960,4
Ścieki nieoczyszczone (hm ³)	50,6	167,4
Ścieki przemysłowe i komunalne nieczyszczone na 1 km ² (dam ³)	4,1	0,5
Odsetek ścieków wymagających oczyszczenia (%)	98,7	22
Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % wymagających oczyszczania (%)	86,0	92,13
Oczyszczalnie ścieków (obiekt):		
• komunalne	225	2.999
• przemysłowe	188	1.255
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków (%)	68,3	61,4
• miasto	80,7	86,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny „Ochrona Środowiska”, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

W roku 2006 zużycie wody wynosiło 442,1 hm³, co jest wartością o 3% większą w stosunku do roku poprzedniego, z czego ponad 48% przeznaczono na potrzeby komunalne, ponad 33% na potrzeby przemysłu (najwięcej energetyki, górnictwa i produkcji metali) a ponad 18% na potrzeby rolnictwa i leśnictwa.

Ze względu na przemysłowy charakter województwa oraz wysoką gęstość zaludnienia region zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem ilości wytwarzanych ścieków przemysłowych i komunalnych. Głównymi przyczynami zanieczyszczenia wód powierzchniowych są: nieoczyszczone i niedostatecznie oczyszczone ścieki komunalne, ścieki z zakładów przemysłowych, zasolone wody dołowe z odwadniania zakładów górniczych, spływy obszarowe. Do wód powierzchniowych i ziemi województwa śląskiego wprowadza się rocznie 366,8 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych, z tego 57% ścieków przemysłowych (w tym 1,3% to wody chłodnicze – umownie czyste) i 43% ścieków komunalnych. Mimo, iż wielkość odprowadzanych ścieków jest większa niż w roku 2005, z perspektywy roku 1999 ilość wytworzonych ścieków wymagających oczyszczenia zmniejszyła się aż o 28%. Największe ilości ścieków odprowadzono z terenu miasta Jaworzno, Katowice i Sosnowiec, jednakże przeliczając ilość odprowadzonych ścieków na km² powierzchni najwyższe wartości przekraczające 300 dam³/km² wystąpiły w Bytomiu, Rydułtowach, Siemianowicach Śląskich, Łędzinach i Sosnowcu. Ścieki przemysłowe oczyszczane były w 2006 roku w 80 oczyszczalniach mechanicznych, 34 chemicznych, 72 biologicznych oraz 2 z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Z kolei ścieki komunalne z terenu województwa śląskiego podlegały oczyszczeniu w 225 oczyszczalniach ścieków: 8 - mechanicznych, 136 – biologicznych oraz 81 – z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Z ponad 158 hm³ odprowadzonych do wód powierzchniowych ścieków komunalnych około 99% oczyszczono biologicznie, z czego 82% z podwyższonym usuwaniem biogenów. Mimo tego z terenu województwa śląskiego odprowadzonych zostało siecią kanalizacyjną 14 hm³ ścieków nieoczyszczonych, najwięcej z terenu miasta Katowice, Mysłowice i Ruda Śląska.

Prowadzony monitoring wód powierzchniowych w województwie śląskim wykazał nieznaczną poprawę jakości wód, szczególnie w zlewni Wisły. Wody dobrej (II klasa) i zadowalającej (III klasa) jakości w zlewni Wisły stanowiły w 2006 roku 44%, zaś w zlewni Odry – 21%. Z kolei wody niezadowalającej (IV klasa) oraz złej (V klasa) jakości stanowiły w zlewni Wisły odpowiednio: 23% i 33%, natomiast w zlewni Odry: 44% oraz 35%. Podobnie jak w przypadku wód powierzchniowych nieznaczną poprawę nastąpiła w zakresie wód podziemnych. Generalnie w stosunku do roku poprzedniego zmniejszył się udział wód jakości niezadowalającej jednakże przy niezmiennym poziomie wód złej jakości.

Odprowadzane ścieki z województwa stanowią 3,8% ogólnej ilości ścieków kraju (w tym 12,4% krajowych ścieków komunalnych i 2,5% krajowych ścieków przemysłowych). Niewielki w stosunku do produkcji udział ścieków przemysłowych jest wynikiem powszechnego stosowania w przemyśle obiegów zamkniętych.

Poprawę zaopatrzenia regionu w wodę upatruje się w zmniejszeniu poboru wody z ujęć wód podziemnych przez przemysł oraz w zwiększeniu pojemności zbiorników retencyjnych. Zbiorniki retencyjne są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu, ważnym elementem ochrony przeciwpowodziowej oraz odgrywają istotną rolę w wyrównywaniu przepływów (szczególnie w okresach posusznych). Do głównych zbiorników retencyjnych województwa śląskiego należy zaliczyć: na rzece Sole – zbiornik „Tresna” (pojemność 94,6 mln m³), zbiornik „Porąbka” (pojemność 28,4 mln m³) oraz zbiornik „Czaniec” (pojemność 1,3 mln m³), na rzece Wapienicy: zbiornik „Wapienica” (pojemność 1,1 mln m³), na rzece Warcie - „Poraj” (pojemność 25,1 mln m³), na rzece Wiśle – zbiornik „Goczałkowice” (166,8 hm³), który służy głównie dla celów wodociągowych.

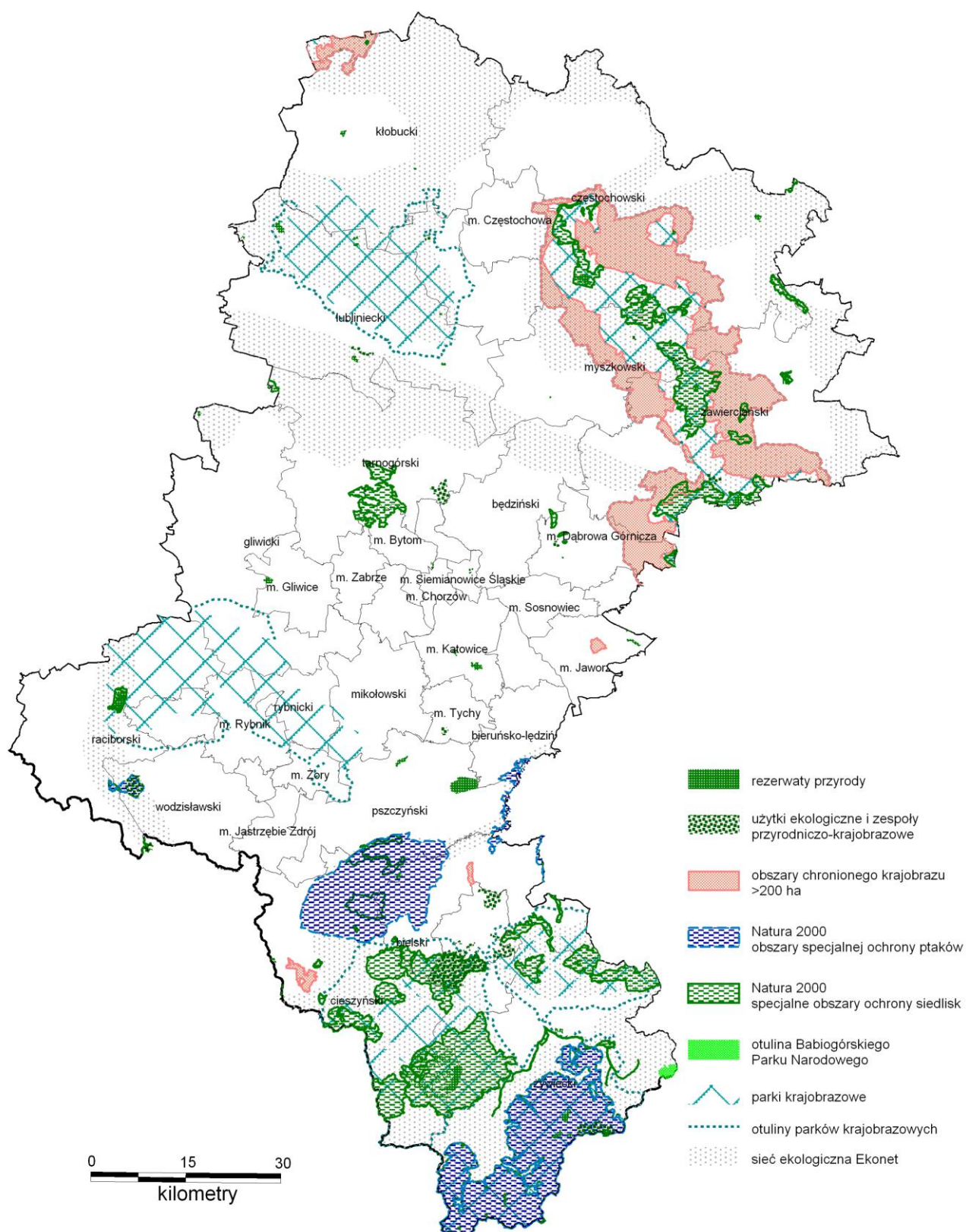
Woda w województwie śląskim charakteryzuje się niską jakością. Zanieczyszczenia powietrza, nieodpowiednie składowanie odpadów, wyłukiwane z pól nawozy i chemiczne środki ochrony oraz zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych do zbiorników i cieków wodnych prowadzą do sytuacji, w której jedynie niewielka część wód nadaje się do gospodarczego wykorzystania.

Na terenie województwa znajdują się uciążliwe źródła hałasu. Stałe zwiększanie się poziomu i zasięgu hałasu wynika z postępującej urbanizacji i rozwoju komunikacji. Głównymi sprawcami uciążliwości akustycznej dla środowiska zewnętrznego jest przede wszystkim ruch drogowy, kolejowy, lotniczy oraz działalność prowadzona na terenie obiektów przemysłowych.

Mimo intensywnej wielowiekowej działalności gospodarczej prowadzonej na terenie województwa śląskiego, 31,7% powierzchni regionu zajmują lasy z dobrze zachowanymi zespołami roślinnymi i różnorodnością szaty roślinnej: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe (4,3% ogólnej powierzchni lasów kraju). Pod względem lesistości daje to 5. miejsce w kraju (średnia krajowa 28,9%) po województwach: lubuskim (48,7%), podkarpackim (36,8%), pomorskim (35,9%) i zachodniopomorskim (34,9%). Ponad 50% ogółu lasów w województwie zajmowały lasy w powiecie żywieckim (53,8 tys. ha, 13,7%), częstochowskim (43,2 tys. ha, 11,04%), lublinieckim (40,9 tys. ha, 10,4%), tarnogórskim (31,7 tys. ha, 8,1%) i zawierciańskim (30,2 tys. ha, 7,7%).

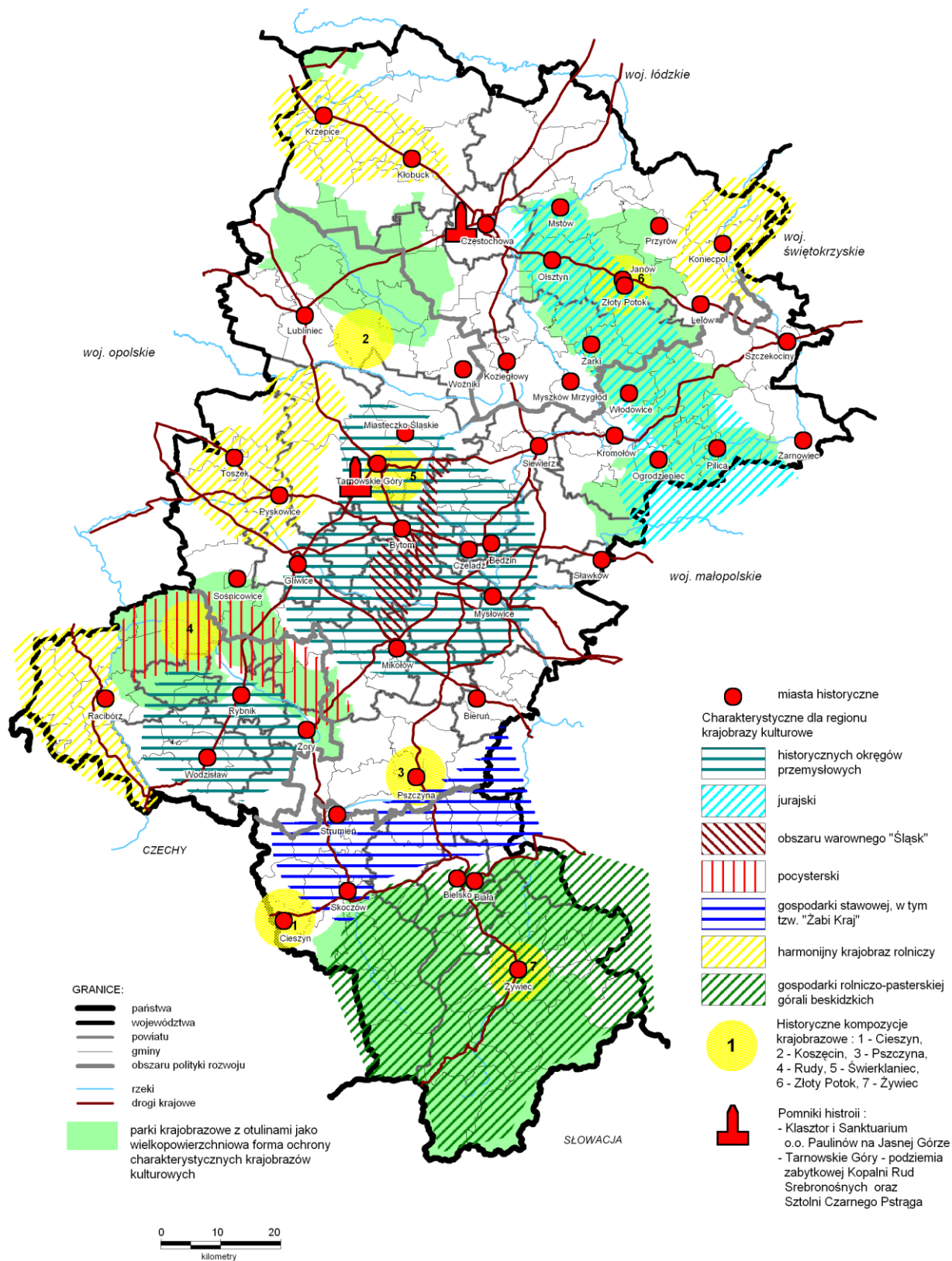
Do form ochrony przyrody i krajobrazu w województwie śląskim zalicza się 61 rezerwatów przyrody (o powierzchni 3.808,4 ha) oraz 7 parków krajobrazowych o powierzchni wynoszącej 226.969,3 ha, chroniących obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, 18 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (3.878,3 ha) i otulina Babiogórskiego Parku Narodowego (w znacznej części przynależnego do województwa małopolskiego).

Ochrona przyrody

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego, bazy danych geośrodowiskowych opracowanych w ramach projektu celowego "Wdrożenie cyfrowych opracowań kartograficznych do bieżącego zarządzania przestrzenią i środowiskiem w województwie śląskim" oraz danych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

Środowisko kulturowe
i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Na 1 mieszkańca przypada w województwie 581 m² powierzchni chronionej (w kraju 2.634 m²) i jest to najniższy wskaźnik w kraju.

Tabela 17. Grunty leśne i obszary chronione w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Powierzchnia gruntów leśnych ogółem (tys. ha)	400,8	9.229,3
w tym: lasy	391,4	9.026,4
Lesistość (%)	31,7	28,9
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (tys. ha)	271,3	10.042,3
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (%)	22,0	32,1
• na 1 mieszkańca (m ²)	581	2.634

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice, Ochrona Środowiska 2007, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Odmienny charakter parków przyrodniczo-krajobrazowych oddaje różnorodność krajobrazową i przyrodniczą regionu. W południowej części województwa znajdują się 3 parki o charakterze górskim: Żywiecki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego, Park Krajobrazowy Beskidu Małego. Na północy regionu usytuowany jest Park Krajobrazowy Orlich Gniazd (ze zróżnicowanym krajobrazem tworzonym przez malownicze wąwozy, jaskinie i skaliste wzgórza, na szczytach niektórych skał znajdują się ruiny dawnych zamków warownych, wyznaczających Szlak Orlich Gniazd), Park Krajobrazowy Stawki oraz Załęczański Park Krajobrazowy (fragment w granicach województwa). W południowo-zachodniej części województwa leży Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, utworzony dla ochrony wartości przyrodniczych i przyrodniczo-kulturowych, związanych z działalnością zakonu cystersów na Górnym Śląsku. Najmłodszym parkiem województwa jest Park Krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą.

Do największych rezerwatów województwa, charakteryzujących się obecnością naturalnych lub mało zmienionych ekosystemów, rzadkich roślin i zwierząt, należą: „Żubrowisko” – powołany w celu zachowania populacji żubra (742,56 ha), „Łęczczok” – obszar leśno-stawowy obejmujący między innymi miejsca masowego gnieźdzenia się ptactwa (396,21 ha), „Barania Góra” (383,04 ha) oraz „Sokole Góry” (215,95 ha). Najwięcej obszarów prawnie chronionych na jednego mieszkańca znajduje się w podregionie południowym (42,3% ogółu obszarów chronionych w województwie). Także tutaj jest największy udział powierzchni obszarów chronionych (odpowiednio 35%) i ogólnej powierzchni parków krajobrazowych województwa (40%). Najwyższy poziom lesistości odnotowano w 2006 roku w podregionie południowym (41,4%), natomiast około połowa powierzchni lasów znajduje się w podregionie środkowym.

Na terenie województwa śląskiego w 2006 roku znajdowały się następujące obszary „Natura 2000”:

- Beskid Śląski (26.249 ha),
- Beskid Żywiecki (34.896 ha),
- Cieszyńskie Źródła Tufowe (267 ha),
- Dolina Górnej Wisły (24.816 ha),
- Graniczny Meander Odry (157 ha),
- Kościół w Górkach Wielkich (0 ha),
- Kościół w Radziechowach (0 ha),
- Madohora (77 ha),
- Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie (3.491 ha),
- Szachownica (13 ha).

Wbrew utartym opiniom rolnictwo i tereny wiejskie województwa śląskiego stanowią istotny element gospodarki regionu. Na terenach wiejskich województwa żyje 1.001,4 tys. osób, co stanowi 21,4% ogółu mieszkańców regionu i 6,8% ludności wiejskiej kraju.

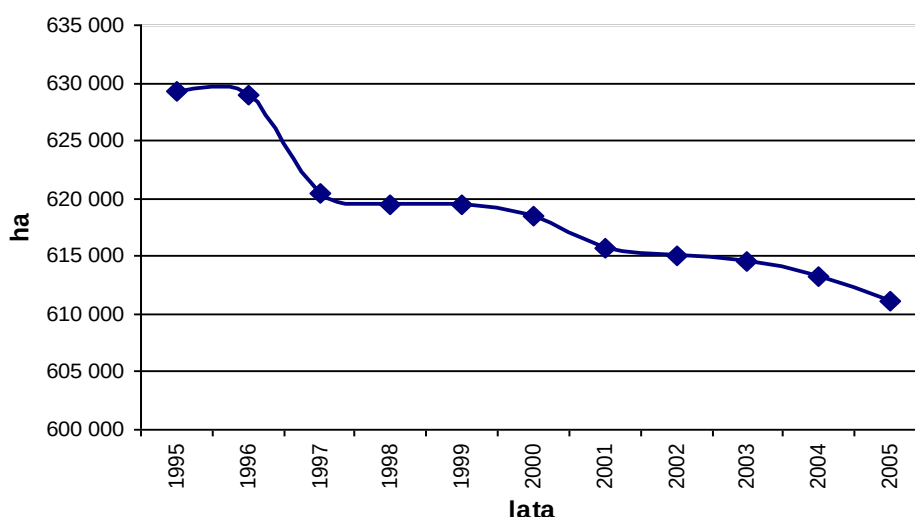
W strukturze agrarnej, podobnie jak w całym pasie Polski południowej, przeważają drobne gospodarstwa. Chociaż województwo śląskie kojarzone jest często wyłącznie z przemysłem ciężkim, udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogółem stanowi 37,4% powierzchni województwa (w kraju 51,03%). Obszar

ich wynosi 461,2 tys. ha, tj. 2,9% użytków rolnych kraju, z czego 90,3% znajduje się w gospodarstwach indywidualnych. Mały obszar i duże zaludnienie powodują, że powierzchnia użytków rolnych na 1 mieszkańca wynosi 0,1 ha, przy średniej krajowej 0,42 ha. Większość użytków rolnych zajmują grunty orne (77,5%). Do jednego z najwyższych w skali kraju należy udział łąk i pastwisk (22,13% użytków rolnych województwa), zlokalizowanych przede wszystkim w regionach górskich i podgórskich.

W przestrzeni produkcyjnej obszarów rolniczych województwa funkcjonuje 1.749 tys. gospodarstw rolnych. Ponad 56% gospodarstw rolnych województwa to gospodarstwa, których powierzchnia nie przekraczała 1ha (w Polsce 30,3%), 18,1% ogółu gospodarstw stanowiły gospodarstwa powyżej 1ha do mniej niż 2ha (16,18%), udział gospodarstw od 2 do mniej niż 5ha wyniósł 16,6% (23,5%).

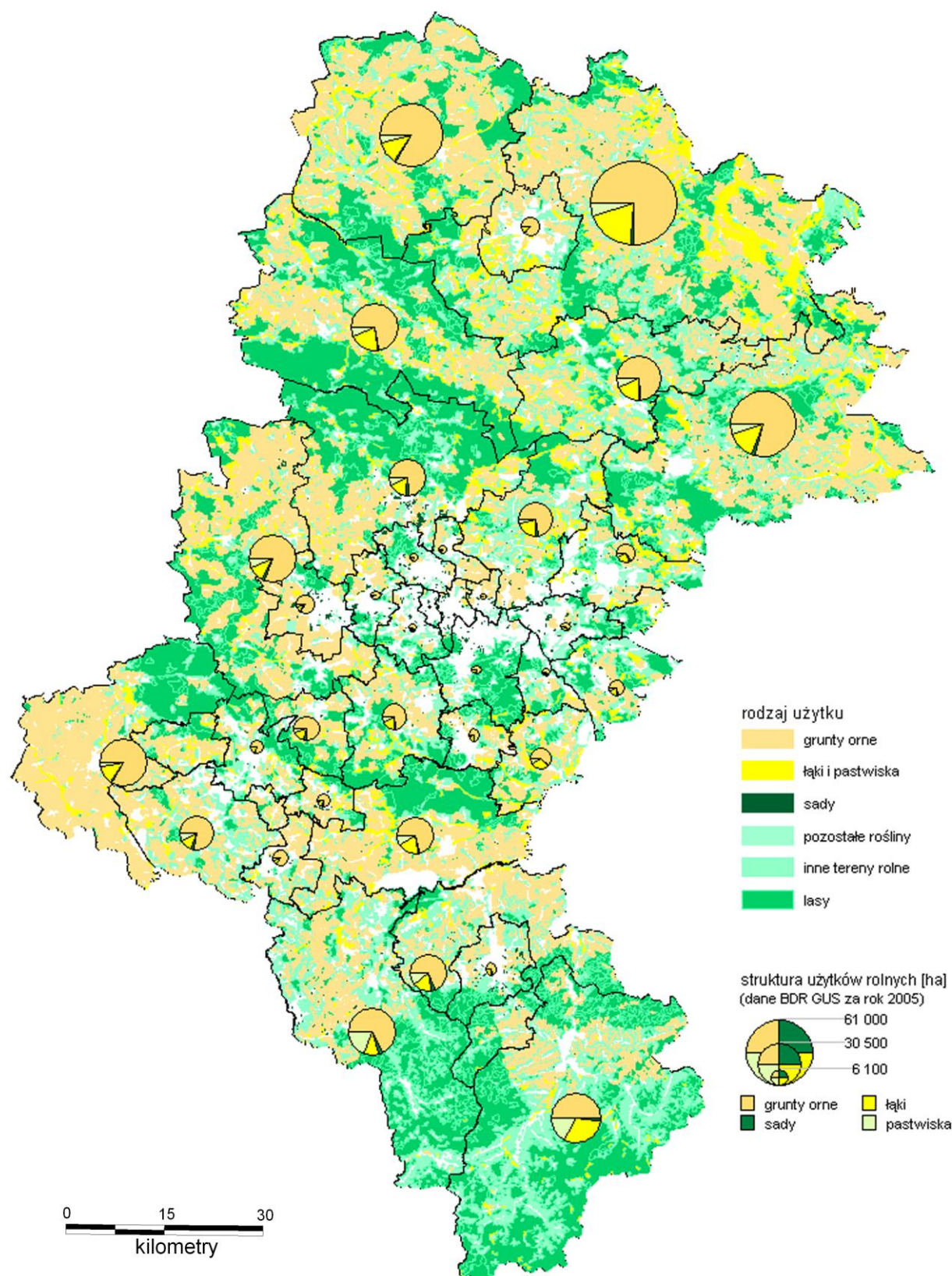
Przeciętna powierzchnia 1 gospodarstwa indywidualnego wynosiła w 2005 roku 2,25ha, w tym przeciętna powierzchnia użytków rolnych 2,43ha. w 2007 roku najmniejsza średnia powierzchnia użytków rolnych była w województwie małopolskim – 2,43ha (w 2005 r. – 2,18ha), podkarpackim – 2,69ha (w 2005 r. – 2,55ha) i śląskim – 2,90ha (w 2005 r. – 2,43ha). Przeciętna powierzchnia gospodarstw indywidualnych także była najmniejsza w województwie małopolskim – 2,37ha, podkarpackim – 2,51ha i śląskim – 2,70ha. W konsekwencji sprawia to, że rolnictwo województwa należy do jednego z bardziej rozdrobnionych w Polsce.

Wykres 15. Łączna powierzchnia użytków rolnych w województwie śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Użytkowanie ziemi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Największy udział powierzchni użytków rolnych przypadła w 2007 roku na gospodarstwa duże o powierzchni 50ha i więcej, co stanowi 18,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych regionu. Drugą pod względem powierzchni grupą były użytki rolne o wielkości 5-10 ha (17,5%). W 2006 roku największy udział powierzchni użytków rolnych posiadał subregion środkowy 44%, subregion północny 30%, następnie subregion południowy 15,5% i zachodni 10,5%.

Tabela 18. Tereny rolnicze w 2006 roku w województwie śląskim na tle kraju.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Powierzchnia ogółem (km ²)	12.334	312.683
Powierzchnia użytków rolnych (tys. ha)	461,2	15.957,3
w tym: grunty orne	357,2	12.449,3
Odsetek powierzchni użytków rolnych (%)	37,4	51,0
w tym:		
• grunty orne	77,5	78,0
• sady	0,5	1,8
• łąki i pastwiska	22,1	20,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2004, Rolnictwo w 2006, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Gleby województwa należą do przeciętnych, ich przydatność dla rolnictwa obniża skażenie odpadami (metale ciężkie) i emisjami przemysłowymi (kwaśne deszcze). Na terenie województwa dominują gleby brunatne i płowe. Do najżyźniejszych gleb w województwie należą czarnoziemy występujące w Kotlinie Raciborskiej.

Warunki przyrodniczo-glebowe na obszarze województwa są bardzo zróżnicowane. Najkorzystniejsze warunki dla produkcji roślinnej występują w subregionie zachodnim (dobre gleby, długi okres wegetacji, możliwość uprawy wymagających gatunków roślin), natomiast przeciętnymi warunkami charakteryzuje się subregion środkowy (szczególnie powiaty: gliwicki, tyski, tarnogórski, mikołowski, lubliniecki). Trudnymi warunkami charakteryzuje się subregion południowy, gdzie występują słabe i kwaśne gleby oraz tereny górskie. Równie trudnymi warunkami do produkcji rolniczej charakteryzuje się subregion północny (przewaga gleb lekkich o niskich klasach bonitacyjnych, często kwaśne i bardzo kwaśne).

Główną pozycję w strukturze zasiewów zajmują uprawy zbożowe, ziemniaki i rośliny pastewne. Mimo utrudnionych warunków produkcyjnych spowodowanych skutkami przemysłu, stałym zmniejszaniem się powierzchni użytków rolnych oraz dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, w rolnictwie województwa występuje wzrost we wszystkich podstawowych kierunkach produkcji. Powierzchnia zasiewów roślin stanowiła w 2006 roku 2,5% powierzchni zasiewów kraju. W powierzchni tej znaczący udział mają zboża podstawowe (57% w tym: pszenica-20,2%, żyto-8,4%), ziemniaki (6,2%) oraz buraki cukrowe (0,7%). Dominującą pozycję w strukturze zasiewów zajmują zboża, stanowiąc prawie 74% wszystkich zasiewów. Rośliny przemysłowe stanowią zaledwie 6,2% powierzchni zasiewów. Powierzchnia uprawy ziemniaków w ostatnich latach wykazuje tendencję spadkową.

Grunty orne stanowią średnio w województwie 77,5% użytków rolnych. Udział gruntów ornych w ich powierzchni ogółem w województwie wyniósł w subregionie środkowym 34,1%, północnym 24,8%, zachodnim 8,5% i południowym 10,1%. Największy udział gruntów ornych w użytkach rolnych odnotowano w subregionie północnym 83% i zachodnim 81%. Subregion południowy charakteryzuje się najwyższym w skali województwa udziałem trwałych użytków zielonych (38% użytków rolnych). W województwie występuje największy udział ugorów w gruntach ornych ogółem (21,45%; średnia dla kraju 8,3%).

Województwo śląskie charakteryzuje się niską i zróżnicowaną w subregionach obsadą zwierząt (bydła i trzody chlewnej). Główną przyczyną tego stanu jest mały udział trwałych użytków zielonych i roślin pastewnych w strukturze zasiewów.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich upatruje się w agroturystyce i dynamicznym rozwoju usług produkcyjnych i bytowych oraz wysokospecjalistycznych (doradztwo prawne, produkcyjne, podatkowe), co wiązać się musi z podniesieniem poziomu infrastruktury technicznej i społecznej wsi. W województwie śląskim coraz więcej gospodarstw rolnych (w 2006 r. 396 gospodarstw)⁸ świadczy usługi agroturystyczne. Najszybciej ten kierunek działalności rozwija się w subregionie południowym (najlepiej wyposażone w bazę noclegową są powiaty cieszyński i bielski, z gmin miejskich największą pojemnością bazy noclegowej charakteryzują się Ustroń i Szczyrk, spośród gmin wiejskich natomiast Czernichów i Jaworze) oraz północnym.

Województwo charakteryzuje się trudnymi warunkami gospodarowania z wyjątkiem subregionu zachodniego. Mimo bardzo dużego udziału gospodarstw małoobszarowych z dominującą produkcją na własne potrzeby, jedna piąta gospodarstw produkuje na rynek, stosując najnowsze technologie. W strukturze upraw dominuje nadal zboże, które pod wpływem nowej polityki UE będzie stopniowo ustępować na rzecz roślin przemysłowych wykorzystywanych głównie w celach energetycznych. W produkcji zwierzęcej rozwijają się gospodarstwa o dużej skali produkcji, w tym fermowe. Następuje zmiana źródeł dochodów w domowych gospodarstwach wiejskich. Zmniejsza się udział dochodów z rolnictwa na rzecz źródeł pozarolniczych, w tym agroturystyki. Przebudowa rolnictwa regionu to również modernizacja infrastruktury technicznej. Systematycznie wzrasta liczba maszyn specjalistycznych do produkcji roślinnej oraz wzrasta liczba gospodarstw stosujących nowe technologie w produkcji zwierzęcej. Najwyższą żywotność ekonomiczną w województwie wykazują gospodarstwa sklasyfikowane do typów rolniczych: uprawy ogrodnicze oraz chów zwierząt żywionych paszami treściwymi (kierunki produkcji rolniczej mające szansę rozwoju niezależnie od wielkości pomocy z zewnątrz). Wśród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą najwięcej było gospodarstw produkujących wyłącznie i głównie na własne potrzeby.

Ocenia się, iż blisko 78% gospodarstw, tj. 150.265 prowadzi produkcję rolniczą i wśród osób kierujących gospodarstwem rolnym około 6,9% legitymuje się wykształceniem wyższym, z których 1.238 osób tj. 12% posiada wykształcenie rolnicze. Wykształcenie średnie zawodowe oraz ogólnokształcące posiada 47.263 osób (7.163 osób (15%) to osoby z wykształceniem rolniczym). Wykształcenie zasadnicze zawodowe jest udziałem 61.098 kierowników gospodarstw rolnych, w tym 33.075 osób ma przygotowanie rolnicze.

Reasumując, w województwie śląskim wzrósł odsetek właścicieli gospodarstw z cenzusem wyższej uczelni, jednocześnie przeszło 72% kierowników – to jest z reguły właścicieli gospodarstw nie posiada jakiegokolwiek przygotowania rolniczego i niestety blisko 3% pozostaje bez wykształcenia szkolnego.

⁸ Wg danych ODR (Ośrodków Doradztwa Rolniczego)

1.2. ROZWÓJ TECHNOLOGICZNY REGIONU.

Istotnym czynnikiem wpływającym na możliwości rozwojowe regionu jest jego rozwój technologiczny. Jednak jest on w dużej mierze uzależniony od struktury produkcji gospodarczej województwa. Dla gospodarki województwa w dalszym ciągu duże znaczenie ma górnictwo węgla kamiennego (90% polskiego węgla kamiennego), hutnictwo żelaza (63,0% wyrobów walcowanych, 68,8% stali surowej), cynku i ołowiu, energetyka (20,4% energii elektrycznej), przemysł elektromaszynowy, spożywczy i chemiczny, a w ostatnim okresie również przemysł motoryzacyjny.

Tabela 19. Gospodarka województwa śląskiego na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Struktura zatrudnienia ludności ogółem (%):		
• rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybołówstwo	4,6	16,6
• przemysł i budownictwo	38,0	28,5
• usługi rynkowe	39,9	37,0
• usługi nierynkowe	17,5	17,9
Podmioty gospodarki narodowej na 1.000 mieszkańców (podmiot):		
• ogółem	91,1	95,4
• osoby prawne i jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej	21,9	22,8
• osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	69,3	72,5
Firmy z udziałem kapitału zagranicznego na 10.000 mieszkańców (podmiot)	10,1	15,12
Produkcja sprzedana na 1 mieszkańca w zł:		
• przemysłu	30,04	20,6
• budowlano-montażowa	2,6	2,5

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS,

Sektor prywatny systematycznie wzmacnia swoją pozycję, choć jego rozwój jest wolniejszy niż w pozostałych regionach kraju. Na jego terenie skoncentrowany jest poważny potencjał przemysłowy kraju. Zlokalizowanych jest tutaj 38 czynnych kopalń węgla kamiennego, 25 hut i zakładów hutniczych, 21 elektrowni i elektrociepłowni przemysłowych oraz 22 elektrownie i elektrociepłownie zawodowe.

W strukturze branżowej przemysłu po górnictwie węgla kamiennego dominującym sektorem jest hutnictwo. Zmiany związane z restrukturyzacją gospodarki regionu spowodowały, że coraz szybciej rozwijają się nowoczesne gałęzie, takie jak: elektronika, przemysł samochodowy, przetwórstwo spożywcze. Jednakże ze względu na kryzys światowy można spodziewać się spowolnienia rozwoju wymienionych powyżej branż.

Na bazie przemysłu wydobywczego rozwinęły się branże związane z jego obsługą, czyli przede wszystkim nowoczesny przemysł maszynowy, dysponujący odpowiednim parkiem oraz doświadczoną kadrą pracowniczą. Po trudnościach transformacji na początku lat dziewięćdziesiątych przemysł ten zaistniał na wielu rynkach zagranicznych i stanowi dziś ważny element gospodarczego krajobrazu województwa. Górnictwo węgla kamiennego oraz hutnictwo żelaza i stali poddawane są głębokim procesom restrukturyzacji. Efektem restrukturyzacji górnictwa są zasadnicze zmiany formy własności i struktury zarządzania. Restrukturyzacja branży pozwoliła zmniejszyć zatrudnienie w górnictwie z 165 tys. w roku 2000 do 124 tys. w 2006 r. oraz zapewniła poprawę efektywności kopalń. W hutnictwie znacznie szybciej niż w górnictwie dokonują się przemiany restrukturyzacyjne, dlatego też przeważająca liczba największych zakładów tej branży zmieniła swoje oblicze. Wycofano z użytkowania urządzenia najbardziej zanieczyszczające środowisko, zredukowano zatrudnienie, rozbudowano operatywne działy marketingu i promocji, wprowadzono równocześnie nowe proekologiczne sposoby produkcji, co dało widoczne efekty w postaci rentowności prawie całej branży. W przemyśle metalurgicznym działa wiele firm związanych z hutnictwem żelaza i metali nieżelaznych, w tym 25 hut i zakładów hutniczych. Równolegle do zmian zachodzących w górnictwie i hutnictwie restrukturyzowany jest cały kompleks paliwowo-energetyczny.

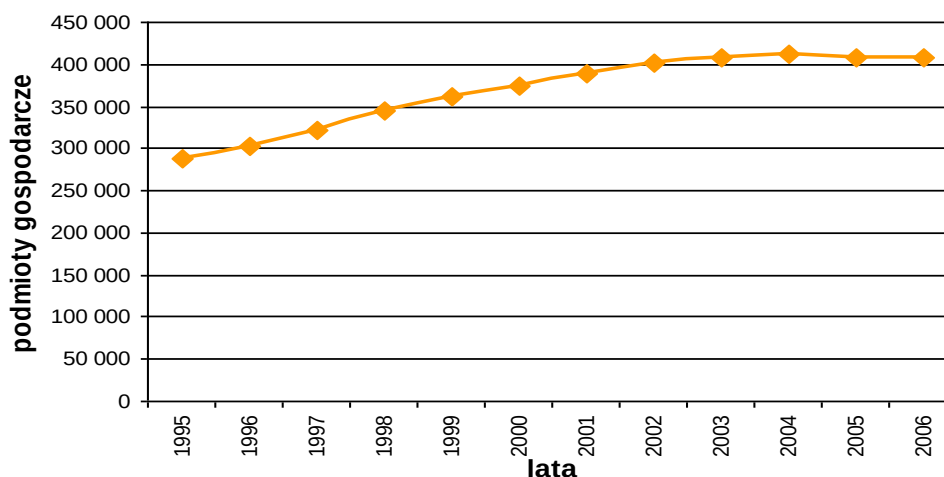
Województwo jest zarówno największym w kraju producentem energii elektrycznej (20,4% produkcji krajowej) jak i jej konsumentem.

W przetwórstwie przemysłowym województwa śląskiego na koniec 2006 r. zatrudnionych było 278 tys. osób. Przemysł elektromaszynowy zatrudniający około 117 tys. osób (43,4% zatrudnionych w branży przetwórczej) to jedna z najlepiej rozwiniętych branż regionu, chociaż zdominowana jest przez produkcję maszyn i urządzeń dla przemysłu. Ostatnie lata wymusiły jednak dynamiczny rozwój przemysłu precyzyjnego i elektronicznego, branż będących inkubatorami nowoczesnych technologii. Biorąc pod uwagę ogół zatrudnionych w przemyśle, który w roku 2006 wyniósł ok. 431 tys. osób, największe przeciętne zatrudnienie odnotowano w górnictwie 124 tys. osób (29% przeciętnego zatrudnienia), następnie przy produkcji artykułów spożywczych i napojów 37 tys. osób (8,6%), przy produkcji metali 35 tys. osób (8,1%), przy produkcji wyrobów z metali 33 tys. osób (7,7%), a także przy produkcji maszyn i urządzeń 31 tys. osób (7,2%). Znacząca liczba osób była też zatrudniona przy produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep i wyniosła w 2006 roku 30 tys. osób (7%). Przemysł budowlany tworzy ponad 43 tys. firm, z których aż połowa to niewielkie zakłady nastawione na roboty budowlane. Ogółem w branży zatrudnionych jest około 55 tys. osób, z tego 93% w sektorze prywatnym. Województwo śląskie to także olbrzymi rynek konsumencki dla towarów żywnościowych. Większość firm nastawiona jest na przetwórstwo mięsa, produkcję napojów i wyrobów mleczarskich.

Największym inwestorem w województwie śląskim jest włoski Fiat (drugi największy inwestor zagraniczny w Polsce i pierwszy w branży motoryzacyjnej) oraz General Motors Corporation (USA) inwestujący w gliwickiej fabryce Opla, Saint-Gobain (Francja) produkujący wyroby ze szkła oraz Electricite de France Internationale (Francja) inwestujący w branżę energetyczną (Elektrownia Rybnik S.A.). Atrakcyjne warunki inwestowania w Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (KSSE) spowodowały, że rozpoczęło w niej działalność kilkadziesiąt przedsiębiorstw, spośród których najważniejszymi są: General Motors (Gliwice), Isuzu Motors (Tychy) oraz Ekocem (Sosnowiec-Dąbrowa Górnicza), Guardian Industries Sp. z o.o. (Częstochowa). Największe inwestycje zlokalizowane poza KSSE to: Fiat Auto Poland (Bielsko-Biała), Pepsi Co. (Żywiec), Internationale Nederlanden (Katowice) oraz Philips (Bielsko-Biała), Statoil (Bielsko-Biała, Częstochowa, Racibórz). Wśród znaczących inwestorów należy wymienić również firmy: Roca (artykuły sanitarne), Delphi (produkcja akcesoriów samochodowych), Gullfiber (materiały izolacyjne), Raben (działalność spedycyjna), Isuzu (produkcja japońskich silników wysokoprężnych), Danone (wyroby spożywcze), Henkel Group (chemia gospodarcza), Heineken i Sab Miller (produkcja piwa), Saint Gobain (huta szkła), TRW Polska Sp. z o.o. (przemysł motoryzacyjny).

W procesie przebudowy gospodarki województwa śląskiego rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) ma znaczenie strategiczne. Od kilkunastu lat zmienia się struktura własnościowa i organizacyjna przedsiębiorstw województwa. Przybywa małych i średnich firm prywatnych, prowadzących różnorodną działalność gospodarczą. W 2006 r. w województwie śląskim w sektorze prywatnym pracowało 572 tys. osób (tj. 10,9% zatrudnienia krajowego tego sektora), co stanowiło 67,8% pracujących ogółem (w kraju 74,3%). Sektor małych i średnich przedsiębiorstw województwa skupia 99,8% wszystkich podmiotów gospodarki zlokalizowanych na tym terenie. Wśród działających w regionie 426 tys. podmiotów gospodarki narodowej 76,1% stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Z ogółu podmiotów gospodarczych regionu największy udział (94,4%) stanowią mikroprzedsiębiorstwa (firmy małe zatrudniające do 10 osób), 4,7% to firmy o liczbie pracujących od 10 do 49 osób, a tylko 0,8% stanowią przedsiębiorstwa zatrudniające 50 osób i więcej.

Wykres 16. Podmioty gospodarcze w województwie śląskim. Sektor prywatny.

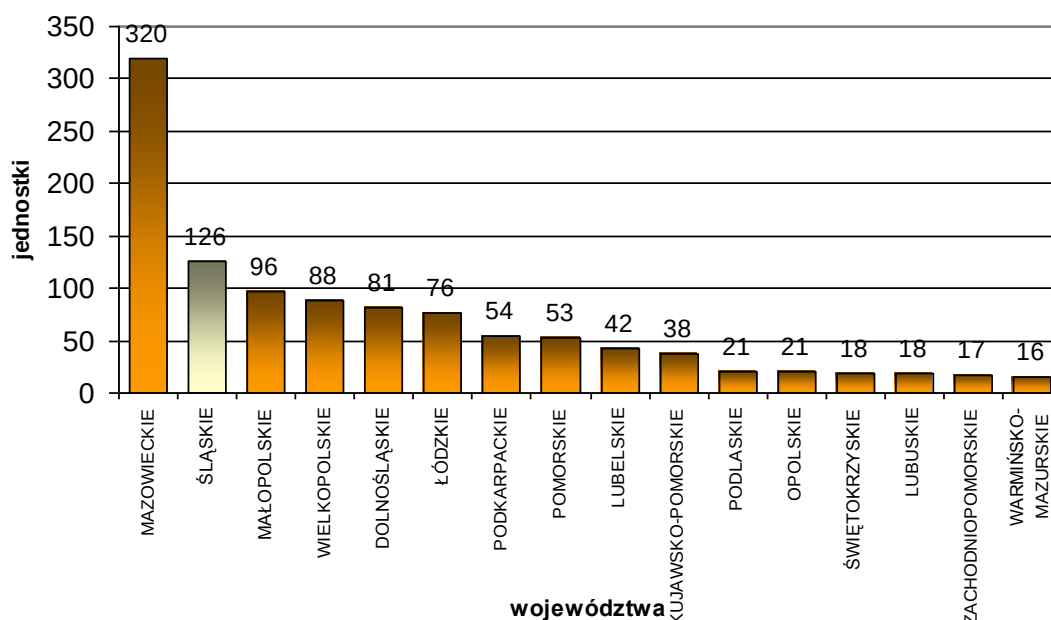
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Z ogólnej liczby zarejestrowanych w województwie podmiotów ponad 95,6% stanowiły podmioty sektora prywatnego.

Kluczowym czynnikiem determinującym transformację gospodarki regionu jest rozwijanie instytucji sektora otoczenia biznesu. W województwie istnieje blisko 200 instytucji, takich jak agencje rozwoju lokalnego i regionalnego, izby gospodarcze, przemysłowe, handlowe, stowarzyszenia gospodarcze, branżowe, cechy rzemieślnicze, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, ośrodki doradcze i ośrodki informacji gospodarczej. Zauważalna jest stale rosnąca liczba parków przemysłowych, technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości. Najważniejszymi instytucjami wspierającymi rozwój gospodarczy w regionie są: Śląskie Centrum Przedsiębiorczości, Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw S.A., Fundusz Górnośląski S.A. oraz kilka instytucji wyspecjalizowanych, Centrum Projektów Regionalnych-Inwestor S.A. Ponadto aktywne są fundusze pożyczkowe, poręczeniowe i fundusze venture capital. Istotną rolę na terenie województwa odgrywają organizacje gospodarcze.

Na terenie województwa śląskiego znajduje się 11,6% potencjału badawczo-rozwojowego istniejącego w Polsce. Jest to drugi co do wielkości po województwie mazowieckim ośrodek badawczy kraju, składający się z 126 jednostek, w tym: 36 jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych (w tym m.in. 6 placówek naukowych PAN oraz 26 jednostek badawczo-rozwojowych), 19 szkół wyższych prowadzących badania w tym zakresie. W 2006 roku w województwie zgłoszono 374 wynalazki (17,3% wynalazków zgłoszonych w kraju), udzielono 179 patentów (16% udzielonych patentów w kraju). W tym samym roku zgłoszono 121 wzorów użytkowych (19,36%), a dla 161 wzorów użytkowych udzielono praw ochronnych (18,5%). Pod względem udzielonych patentów województwo śląskie zajmuje drugą pozycję w kraju, po województwie mazowieckim.

Wykres 17. Jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe w 2006 r.

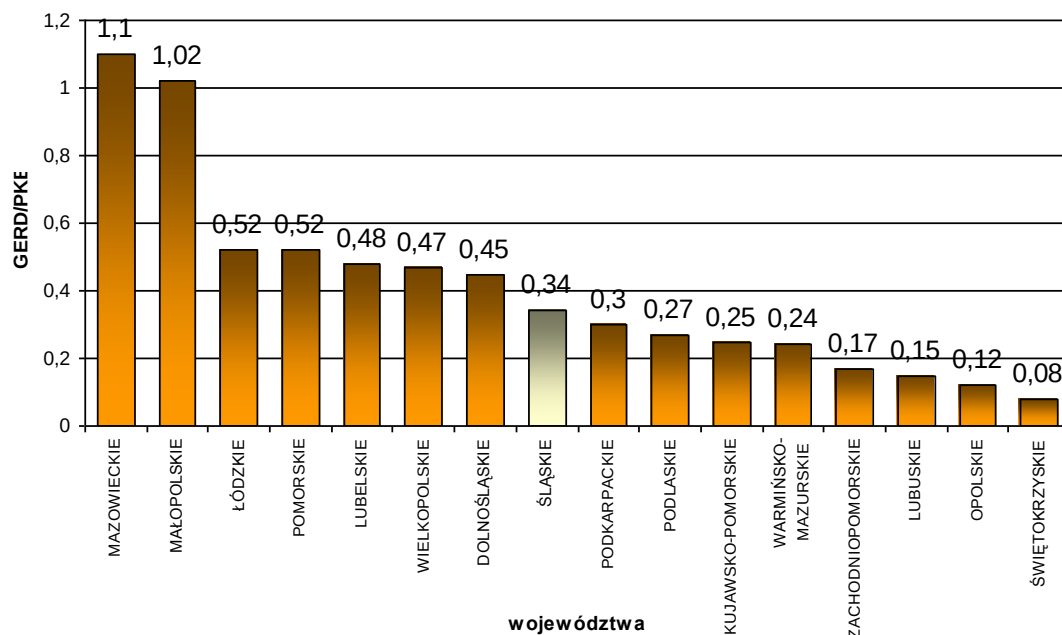
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Duży potencjał naukowo-badawczy regionu tworzą - Główny Instytut Górnictwa, Instytut Metalurgii Żelaza, Instytut Metali Nieżelaznych, Instytut Spawalnictwa, Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych, Instytut Systemów Sterowania, Instytut Przeróbki Chemicznej Węgla, Instytut Techniki i Aparatury Medycznej w Zabrze z kilkudziesięcioma innymi placówkami naukowo-badawczymi, dużymi i prężnymi uczelniami (Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska, Śląski Uniwersytet Medyczny, Akademia Ekonomiczna, Politechnika Częstochowska, Akademia Techniczno-Humanistyczna, instytuty PAN) – powoduje, że województwo śląskie staje się jednym z najważniejszych ośrodków naukowych w kraju. Dla wzmocnienia współpracy pomiędzy sferą badawczo-rozwojową a gospodarką w województwie działają trzy konsorcja naukowo-przemysłowe: Śląskie Centrum Zaawansowanych Technologii, Centrum Zaawansowanych Technologii Energia-Środowisko-Zdrowie oraz Centrum Zaawansowanych Technologii dla Ochrony i Promocji Zdrowia. Zmiana warunków makroekonomicznych i politycznych spowodowała rozszerzenie obszaru działalności regionalnych instytucji badawczo-rozwojowych oraz ich ukierunkowanie na ochronę środowiska, energetykę, automatykę i elektronikę oraz budownictwo.

W województwie utrzymuje się charakterystyczny dla krajów słabiej rozwiniętych, relatywnie wysoki (82,4%) udział pracowników naukowo-badawczych wśród ogółu zatrudnionych w B+R. Liczba ta stanowi 9,5% zatrudnionych pracowników naukowo-badawczych w kraju (4. miejsce w kraju po województwie mazowieckim, małopolskim i wielkopolskim). Relacja nakładów na działalność badawczą i rozwojową do produktu krajowego brutto (GERD⁹/PKB) jest jednym z najważniejszych wskaźników w statystyce nauki.

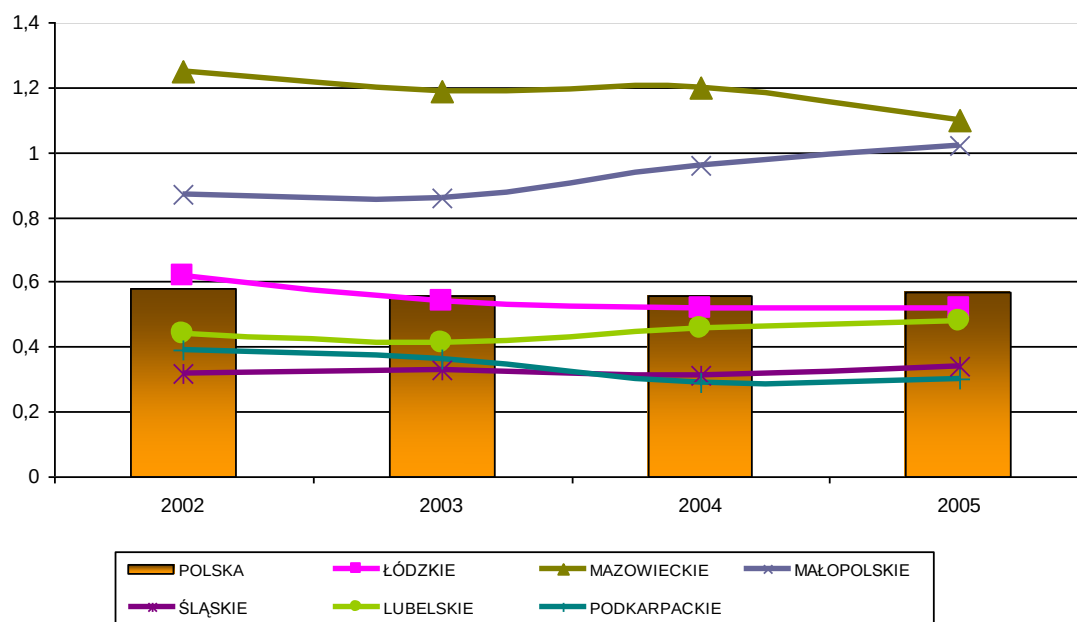
⁹GERD : Gross Domestic Expenditure on R&D – suma nakładów wewnętrznych poniesionych w danym roku na działalność B+R przez wszystkie jednostki prowadzące tę działalność w danym kraju.

Wykres 18. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w 2005 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Wykres 19. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w latach 2002-2005.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Nauka i technika w 2006 roku, GUS 2008.

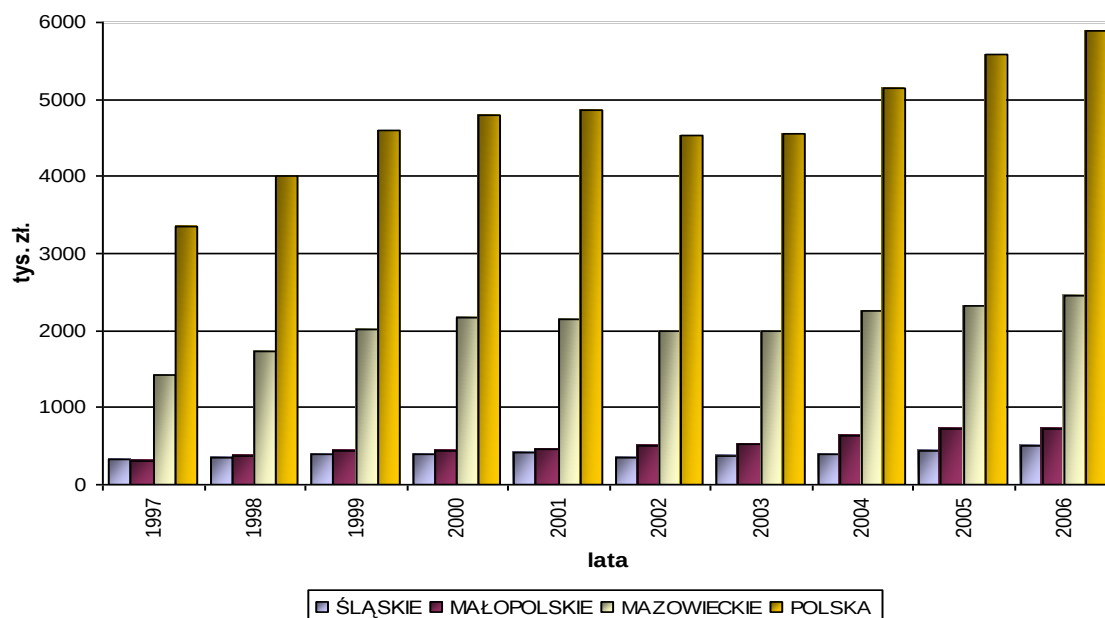
Tabela 20. Podstawowe dane dotyczące działalności B+R w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Jednostki w działalności badawczej i rozwojowej ogółem (jednostka)	126	1.085
Struktura zatrudnienia w działalności badawczo-rozwojowej (B+R) w (%):		
• z tytułem naukowym profesora	6,78	7,9
• ze stopniem naukowym doktora habilitowanego	8,5	9,4
• ze stopniem naukowym doktora	39,7	34,6
• pozostałe osoby z wykształceniem wyższym	30,8	33,5
Zatrudnieni w B+R na 1000 aktywnych zawodowo ogółem (osoba)	4,3	3,5
w tym:		
• pracownicy naukowo-badawczy	3,5	2,9
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową B+R (GERD) ceny bieżące:		
• na 1 mieszkańca w zł,	106,14	154,56
• relacja GERD/PKB (%)	0,36	0,56
Struktura nakładów wewnętrznych na działalność B+R według kategorii nakładów (%):		
• bieżące	80,2	81,3
• inwestycyjne	19,8	18,7

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego US Katowice 2007, Nauka i Technika w 2006 r. , GUS Warszawa 2005,

Niepokojącym faktem jest stałe zmniejszanie się nakładów na działalność badawczo-rozwojową (B+R), stanowiących jeden z najważniejszych składników nakładów na działalność innowacyjną. W województwie śląskim nakłady te wynosiły 495,6 mln zł (tj. 8,4% nakładów krajowych ogółem) i zwiększyły się o 13,02% w porównaniu z rokiem 2005 (438,5 mln zł). Pomimo tego, że region zajmował pod tym względem trzecią pozycję w kraju, były one znacznie (pięciokrotnie) niższe od wielkości nakładów poniesionych w województwie mazowieckim (41,8% nakładów krajowych) i małopolskim (12,33% nakładów kraju) i w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 106,14 zł (średnia krajowa 154,56 zł), dając 11. pozycję w rankingu województw.

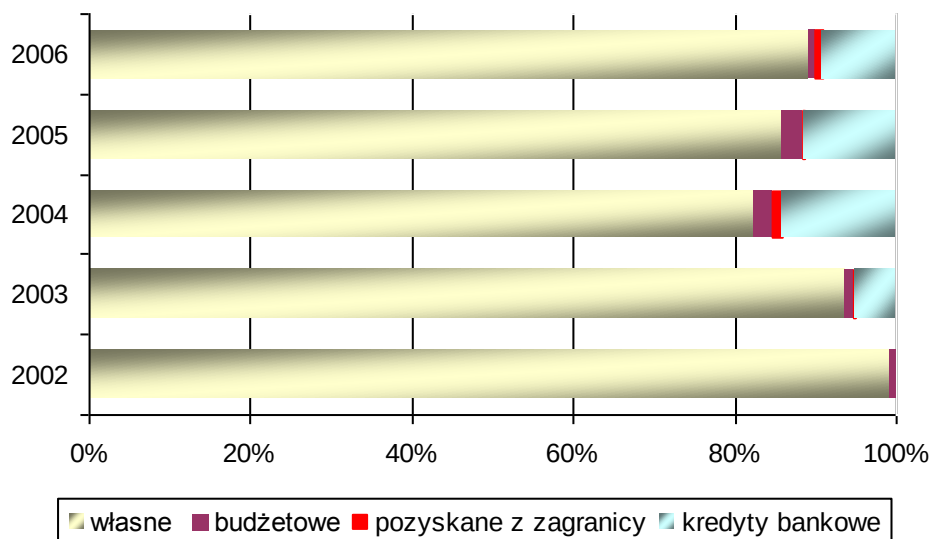
Wykres 20. Nakłady wewnętrzne na działalność B+R wg województw w latach 1997-2007 w tys. zł.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Nauka i Technika w 2006 r., GUS Warszawa 2008.

W latach 2004-2006 47,3% przedsiębiorstw przemysłowych w województwie śląskim wprowadziło innowacje, dla porównania w województwie mazowieckim (50,4%) i w województwie podkarpackim (47,7%). Z kolei przedsiębiorstwa innowacyjne w sektorze usług stanowiły w tym samym okresie w województwie śląskim 40,2%, w województwie świętokrzyskim (46,4%), podlaskim (46,3%) i w mazowieckim (45,2%). Nakłady przypadające na 1 przedsiębiorstwo w przemyśle prowadzące działalność innowacyjną wyniosły w 2006 roku w Polsce 4.888,7 tys. zł Województwo śląskie pod względem powyższego wskaźnika zajęło 2. pozycję z wartością 6.943,9 tys. zł po województwie mazowieckim (7.552,8 tys. zł). Z kolei nakłady przypadające na 1 przedsiębiorstwo z sektora usług prowadzące działalność innowacyjną wyniosły średnio w Polsce 6.202,0 tys. zł. Województwo śląskie z wartością 2.165,7 tys. zł znajdowało się na 6. pozycji. Wyższe nakłady w przedsiębiorstwach z sektora usług na działalność innowacyjną poniesiono w województwie mazowieckim (14.708,4 tys. zł), łódzkim (4.048,9 tys. zł), pomorskim (3391,5 tys. zł), małopolskim (2.304,8 tys. zł) i lubelskim (2.303,4 tys. zł).

Wykres 21. Nakłady na działalność innowacyjną wg. źródeł finansowania.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Nauka i Technika w 2006 r., GUS Warszawa 2008.

System łącznościowy województwa, mimo wyraźnego w ostatnich latach postępu w zakresie telefonii przewodowej i komórkowej, jest nadal niewystarczający w stosunku do istniejących potrzeb. W ostatnich latach po wybudowaniu kilku nowoczesnych central telefonicznych wzrosła liczba abonentów. Województwo śląskie posiada nieznacznie wyższy niż średnia w kraju wskaźnik nasycenia siecią telefoniczną przewodową, mierzony liczbą abonentów na 1.000 mieszkańców wynoszący 297,8 abonentów (kraj 296,0 abonentów). w rankingu województw daje to 6. miejsce w kraju.

Tabela 21. Infrastruktura telefoniczna w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Telefoniczne łącza główne na 1.000 ludności (osoba):	298,8	296,0
• miasto	328,7	389,9
• wieś	184,9	147,3

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice 2007, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Duże inwestycje poczynione w dziedzinie telekomunikacji spowodowały, że znaczna część sieci telefonicznej obsługiwana jest przez koncerny międzynarodowe. Z roku na rok coraz korzystniej przedstawia się obraz telekomunikacji regionu, która obsługuje prawie 1,5 mln abonentów. Oprócz klasycznych usług telekomunikacyjnych dostępne są także: usługi tzw. sieci inteligentnej IN (infolinia 800, Country-Direct, Centrex), usługi w sieci cyfrowej z integracją usług ISDN, pakietowa transmisja danych w sieci POLPAK (publiczna sieć teleinformatyczna) oraz poczta elektroniczna POLKOM (publiczny szyfrowy system obsługi wiadomości).

W ostatnich latach nastąpił szybki wzrost użytkowników sieci Internet. W 2006 roku z istniejących w województwie gospodarstw domowych 46% (5. miejsce w kraju) wyposażonych było w komputery osobiste, w tym z dostępem do Internetu 33,9% (2. miejsce w kraju). Średnia krajowa to odpowiednio 43,7% i 28,4% (najkorzystniej sytuacja przedstawiała się w województwach: pomorskim 50,6% i 37,3%, mazowieckim 48% i 32,5% oraz województwie małopolskim 47,6% i 32,5%). Pod względem wskaźnika - telefoniczne łącza główne na 1000 ludności województwo śląskie było na 6. pozycji z wartością 297,8 sztuk.

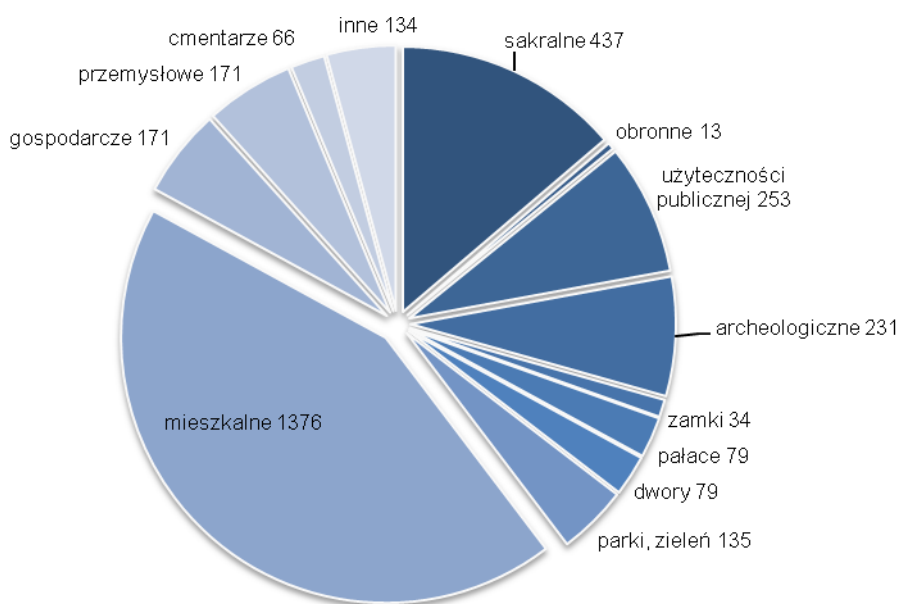
Ocena województwa śląskiego pod względem zasobów i kosztów pracy od roku 2005 ulega ciągłemu pogorszeniu, chociaż niezmiennie jest to ocena najwyższa, co jest przede wszystkim efektem wielkości zasobów pracy ale niekoniecznie ich jakości¹⁰. Pod względem oceny aktywności wobec inwestorów województwo śląskie plasuje się w środku rankingu województw, jednakże ocena ta ulega w kolejnych latach pogorszeniu, w 2008 roku była to pozycja 8., a w poprzednim roku 5. Dla porównania w 2006 roku województwo śląskie dysponowało 39 ofertami atrakcyjnymi inwestycyjnie, natomiast województwo dolnośląskie 105. Przewagę pod względem atrakcyjności inwestycyjnej zapewniała województwu dobra dostępność transportowa (4. pozycja), a także infrastruktura gospodarcza (1. pozycja). Województwo śląskie i dolnośląskie wyróżniają się ponadprzeciętną powierzchnią terenów pod inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych i jednocześnie dość małą aktywnością w organizacji imprez targowo-wystawienniczych. Z punktu widzenia potencjalnych inwestorów duże znaczenie ma także chłonność rynku i w tym obszarze województwo osiągało pozycję drugą za województwem mazowieckim, jednakże w kolejnych latach wskaźnik ten ulega stopniowemu pogorszeniu.

1.3. ROZWÓJ KULTURY I TURYSTYKI.

Województwo śląskie charakteryzuje wielokulturowość oraz silne utożsamianie się społeczności lokalnych z własną kulturą. Materialnym wyrazem bogactwa i zróżnicowania kulturowego są zabytki związane z kulturą przemysłową, między innymi fabryczne zespoły patronackie: Giszowiec, Nikiszowiec, podziemne wyrobiska w Tarnowskich Górach („Sztolnia Czarne Pstrąga”, zabytkowa Kopalnia Rud Srebrnośnych) w Zabrze (Luiza, Guido), zabytki architektury mieszkalnej (m.in. 38 układów urbanistycznych, bytomska secesja), kompozycje krajobrazowe, w tym 98 zabytkowych parków, a także zabytki „architektura militaris” od warowni jurajskich po śląski obszar warowny z lat 30. ubiegłego stulecia oraz charakterystyczne dla regionu drewniane budowle sakralne. Godna uwagi jest również architektura lat trzydziestych XX wieku (gmach Sejmu Śląskiego, architektura secesyjna i modernistyczna Bielska-Białej, Zameczek Prezydenta w Wiśle) oraz najbardziej współczesna (Planetarium, Spodek, gmach Biblioteki Śląskiej). Różnorodność ta pozostawiła świadectwo kunsztu architektonicznego oraz prężności i świetności tego regionu. Na mapie kulturowego dziedzictwa szczególne miejsce zajmuje Częstochowa z Klasztorem Jasnogórskim (obiekt wpisany na listę pomników historii obok „Sztolni Czarne Pstrąga”) i otaczającymi Jasną Górę historycznymi sanktuariami Gidle, Leśniów, Mrzygłód, Mstów, Św. Anna, Wielgomłyny, a także Bielsko-Biała, Cieszyn i ziemia cieszyńska, w tym najstarszy zabytek województwa – romańska rotunda z XII wieku.

¹⁰ Na podstawie raportu IBnGR „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008”

Wykres 22. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru z wyłączeniem zabytków będących wielkoobszarowymi założeniami miejskimi lub wiejskimi, nieruchomości przeniesionych do skansenów oraz nieistniejących, wpisanych nadal do rejestru zabytków w województwie śląskim w roku 2006 według ich rodzaju.

Źródło: Opracowanie Wydział Kultury UM Województwa Śląskiego na podstawie danych zawartych na stronie internetowej Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach www.wkz.katowice.pl/bip/zadania.html), stan na dzień 06.04.2006.

Tabela 22. Biblioteki w roku 2006 w województwie śląskim na tle kraju.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Biblioteki publiczne łącznie z filiami (placówka)	839	8.542
Księgozbiór w bibliotekach i placówkach bibliotecznych (wolumin):		
• na 1.000 ludności	3.647	3.554
Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (tys. osoba)	5.288	3.783,4
w tym: wieś	2.654	2.184
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1.000 ludności (osoba)	215	184
Wypożyczenia księgozbioru z bibliotek publicznych (wolumin):		
• na 1 czytelnika	20,3	19,14
w tym: wieś	21,8	20,3
• na 1.000 ludności	4.357	3.525

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego 2007, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Województwo śląskie to znaczący ośrodek teatralny i muzyczny, w którym funkcjonuje 25 teatrów i instytucji muzycznych, posiadających łącznie 10.256 miejsc na widowni. To blisko 14,5% miejsc w skali całego kraju (więcej miejsc dla widzów teatralnych i muzycznych posiada jedynie województwo mazowieckie).

Dostępność do tych instytucji, mierzona liczbą miejsc na widowni na tysiąc mieszkańców, lokuje jednak województwo dopiero na 11. miejscu w kraju z wartością ponad 2,2 miejsca.

Wśród teatrów i instytucji muzycznych przeważają teatry dramatyczne (m.in. Teatr Śląski im. St. Wyspiańskiego w Katowicach, Teatr Zagłębia w Sosnowcu, Teatr Nowy w Zabrzu, Teatr Polski w Bielsku-Białej, Teatr im. A. Mickiewicza w Częstochowie). Funkcjonują trzy teatry lalkowe: Śląski Teatr Lalki i Aktora „Ateneum” w Katowicach, Teatr Lalek „Banialuka” im. Jerzego Zitzmana w Bielsku-Białej, Teatr Dzieci Zagłębia im. Jana Dormana w Będzinie, trzy teatry muzyczne: Teatr Rozrywki w Chorzowie, Gliwicki Teatr

Muzyczny, Opera Śląska w Bytomiu. W Bytomiu działa również „Śląski Teatr Tańca”. Organizatorami wszystkich wymienionych instytucji są samorządy.

Województwo śląskie jest znaczącym ośrodkiem muzycznym. Instytucje ujmowane w statystyce to Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Katowicach (NOSPR), Filharmonia Częstochowska, Filharmonia Śląska w Katowicach (jako jedyna w kraju posiada trzy stałe zespoły: orkiestrę symfoniczną, orkiestrę kameralną i chór), Filharmonia Zabrzeńska oraz Opera Śląska w Bytomiu. Koncerty organizuje także Instytucja Upowszechniania i Promocji Muzyki „Silesia”. Statystyka daje jednak obraz bardzo niepełny. Pod względem liczby przedstawień i koncertów wg siedziby województwo znajduje się na drugim miejscu. Pomimo tak znacznej liczby wydarzeń teatralnych i muzycznych niewielka jest liczba imprez przypadających na 10 tysięcy mieszkańców - wynosi 10,2. Liczba osób oglądających spektakle w teatrach i słuchających koncertów podawana w statystyce w roku 2006 wynosiła 1.200.698 osób. Więcej widzów i słuchaczy było jedynie na terenie województwa mazowieckiego.

Region uchodzi za jeden z wiodących w kraju i liczących się w świecie ośrodków plastycznych. Działalność wystawiennicza pokazująca sztukę współczesną prowadzona jest przede wszystkim przez 25 galerii i salonów sztuki. Stanowi to 8,5% wszystkich krajowych galerii i salonów sztuki (w Polsce jest ich 293 - na każde województwo przypada więc średnio 18,3 galerii). Do ważnych ośrodków galeryjnych zaliczane są m.in.: Biura Wystaw Artystycznych w Katowicach i Bielsku-Białej, Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie, Galeria „Kronika” w Bytomiu, Galeria Fotografii B&B w Bielsku-Białej, oraz cztery galerie zlokalizowane na terenie Katowic: Galeria Związku Polskich Artystów Fotografików, Galerie Górnośląskiego Centrum Kultury, Galeria Związku Polskich Artystów Plastyków oraz nowopowstała Galeria Rondo Sztuki. W zakresie prezentacji sztuk plastycznych i fotografii aktywnie działają również muzea, organizując liczne wystawy tymczasowe. W gromadzeniu zbiorów sztuki współczesnej specjalizuje się m.in. Muzeum Górnośląskie w Bytomiu.

Galerie w roku 2006 zaprosiły na 345 wystaw, co stanowi 9,42% wystaw w skali kraju i lokuje województwo na czwartej pozycji wśród pozostałych.

Najpoważniejszą rolę w ochronie i popularyzowaniu dziedzictwa kulturowego regionu pełnią muzea, m.in. Muzeum Śląskie i Muzeum Historii Katowic w Katowicach, Muzeum Zagłębia w Będzinie, Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu wraz ze Skansenem Górniczym „Królowa Luiza”, Muzeum w Bielsku-Białej (z oddziałami: Muzeum Juliana Fałata w Bystrej Śląskiej, Muzeum Techniki i Włókiennictwa oraz „Dom Tkacza”), Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Muzeum Literatury im Władysława Reymonta w Bielsku-Białej, Muzeum Produkcji Zapałek w Częstochowie (unikat na skalę europejską), Muzeum Częstochowskie wraz ze Skansenem Archeologicznym (zabytki kultury łużyckiej), Muzeum Chleba w Radzionkowie (jedyna tego typu placówka w Polsce), Muzeum Zamkowe w Pszczynie, Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie oraz Muzeum Skarbiec przy Klasztorze o. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie (arsenał z bogatymi i cennymi zbiorami narodowego dziedzictwa kulturowego). Większość muzeów i ich oddziałów zlokalizowanych jest na terenie subregionu środkowego. Swoją siedzibę mają tam 32 placówki, a więc ponad 56% tego typu obiektów w województwie. Na terenie subregionów północnego, zachodniego oraz południowego znajduje się odpowiednio: 5, 13 oraz 16 muzeów wraz z oddziałami. Więcej niż jedno muzeum znajduje się w gminach: Chorzów, Częstochowa, Gliwice, Ustroń i Zabrze (po dwa muzea lub oddziały muzeów w każdej z gmin), Pszczyna i Tarnowskie Góry (po trzy muzea lub oddziały muzeów w każdej z gmin) oraz w Bielsku-Białej i Katowicach (po cztery muzea lub oddziały muzeów w każdej z gmin). Muzea ujęte w statystyce zorganizowały w 2006 roku 492 wystawy, z czego 351 stanowiły wystawy własne, a 141 - wystawy pochodzące z innych województw. Wysoką lokatę zajmuje również liczba imprez oświatowych w muzeach wynosząca 7.062 (trzecie miejsce w kraju).

Muzea w województwie śląskim odwiedziło w 2006 roku 843.117 osób, co stanowi 4,68% ogółu zwiedzających polskie muzea. Średnio na każde 1.000 ludności województwa śląskiego tylko 180 osób zdecydowało się na wizytę w muzeum w ciągu całego roku.

Województwo śląskie charakteryzuje się jedną z największych liczb bibliotek w kraju. W regionie znajduje się 839 bibliotek i filii, co stanowi 9,82% ogółu placówek bibliotecznych w kraju (w Polsce jest ich 8.542). Średnio na każde województwo przypada po 533,9 bibliotek i filii - liczba ta jest więc dużo niższa od liczby bibliotek i filii zlokalizowanych na terenie województwa śląskiego. Województwo posiada także największą w skali kraju liczbę bibliotek o księgozbiorze liczącym powyżej 50 tysięcy woluminów. Placówki biblioteczne

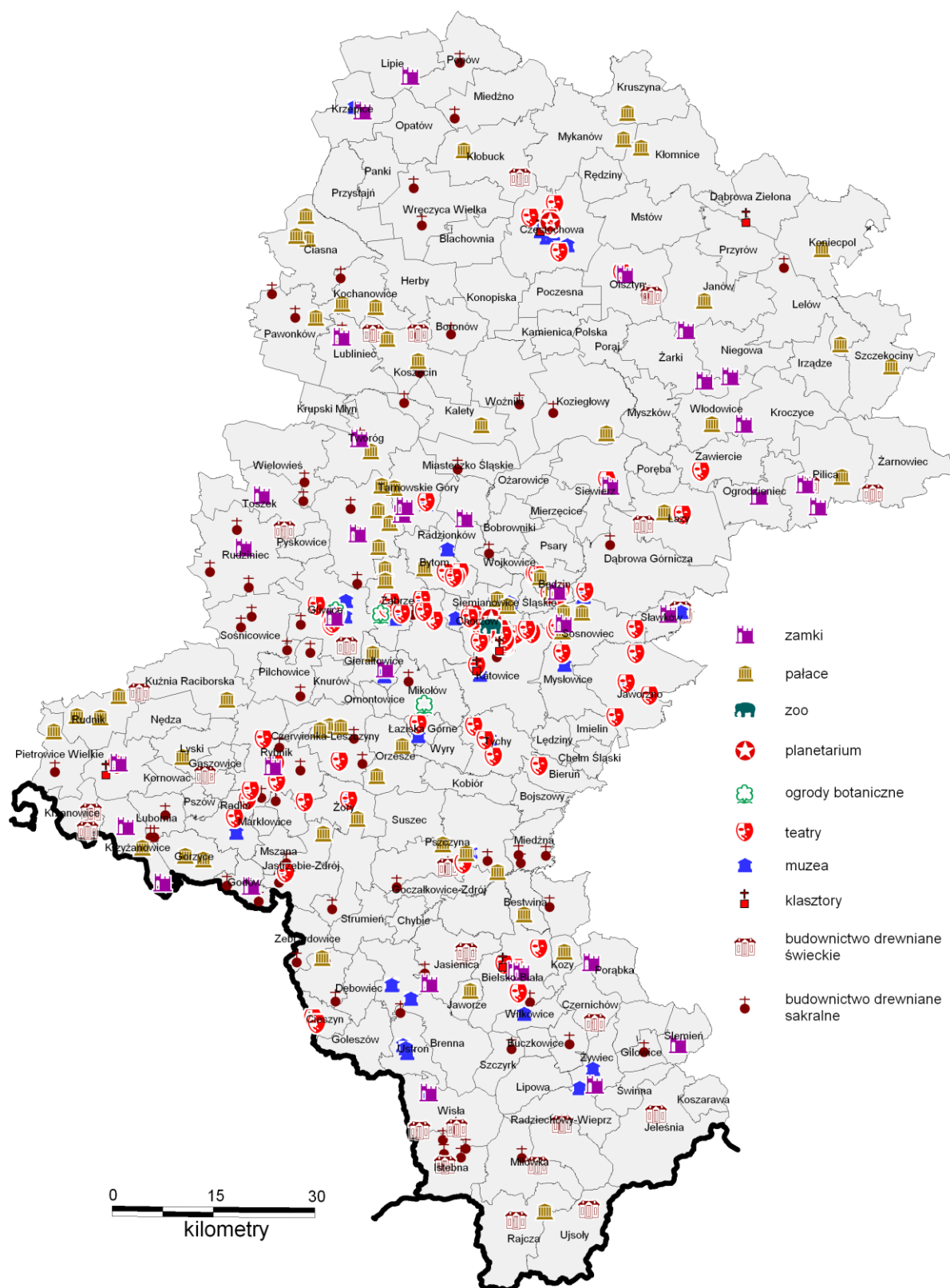
są jednak mocno obciążone - na jedną bibliotekę i filię przypada średnio 5.574,5 mieszkańca. W 839 bibliotekach i filiach województwa zatrudnionych jest 2.183 pracowników. Na każdą placówkę przypada średnio jedynie 2,6 pracownika (obciążenie jednego pracownika to 460,35 czytelników i 9.335,7 wypożyczeń), co i tak czyni śląskie liderem w liczbie pracowników na każdą bibliotekę w kraju.

Biblioteki województwa posiadają największy księgozbiór w Polsce liczący 17.027 054 woluminów. Stanowi to 12,56% księgozbioru zgromadzonego w polskich bibliotekach publicznych, jednakże ze względu na duże zagęszczenie ludności liczba woluminów w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców jest tylko nieznacznie wyższa od średniej krajowej i wynosi 3.640,5. Wynik ten klasyfikuje region dopiero na 9 miejscu wśród pozostałych województw. Jeszcze gorzej kształtuje się w województwie wartość współczynnika obrazującego liczbę woluminów przypadającą na każdego czytelnika (wynosi ona 16,9 egzemplarzy).

W subregionach województwa występują duże rozbieżności w rozmieszczeniu księgozbioru. Największy księgozbiór, liczący 10.596.831 woluminów, a więc 62,23% zbiorów zgromadzonych na terenie województwa, znajduje się w subregionie środkowym. Składa się na to przede wszystkim księgozbiór najstarszej i największej księżnicy naukowej regionu - Biblioteki Śląskiej. Najmniejsze zbiory zgromadzone są w bibliotekach subregionu północnego (1.640.513 woluminów, co stanowi 9,63% zbiorów wojewódzkich). Natomiast już wielkość zgromadzonych w bibliotekach publicznych księgozbiorów na 1000 ludności najwyższa jest w subregionie zachodnim i wynosi 4.846 woluminów. Na drugim miejscu znajduje się subregion środkowy 4.528 woluminów, następnie południowy 4.148 woluminów. Najniższy zgromadzony księgozbiór występuje w subregionie północnym, gdzie na 1.000 mieszkańców dostępnych jest 3.120 woluminów. Przekłada się to również na liczbę czytelników na 1.000 ludności, których najwięcej odnotowuje się w subregionie zachodnim (227,45 osób), następnie środkowym (220,09 osób), południowym (212,83 osób) i najmniej w północnym (174,54 osób).

Województwo śląskie poszczycić się może najwyższą w Polsce liczbą czytelników i wypożyczeń. W 2006 roku 1.004,950 czytelników (liczba ta stanowi 14,3% ogółu czytelników w kraju - wartość najwyższą w Polsce) wypożyczyło 20.379,837 woluminów. Liczba wypożyczeń w województwie przypadająca na jednego czytelnika wynosiła w 2006 roku 20,27 i jest wyższa od średniej krajowej wynoszącej 19,13

Atrakcje kulturalne i turystyczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i bazy danych Biura Planowania Przestrzennego w Częstochowie.

Tabela 23. Instytucje kultury w roku 2006 w województwie śląskim na tle kraju.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Teatry i instytucje muzyczne (placówka)	25	187
Liczba przedstawień i koncertów ogółem (impreza):	4.762	47.383
• na 1.000 ludności (impreza)	1,0	1,2
Miejsca w teatrach i instytucjach muzycznych (miejsce):	10.256	70.611
• na 1.000 ludności (miejsce)	2,2	1,9
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych ogółem (osoba):	1.262,3	9.601,0
• na 1.000 ludności (osoba)	269,9	252
Muzea (placówka)	57	703
Zwiedzający muzea i wystawy w ciągu roku (tys. osób):	843,1	18.191,0
• na 1.000 ludności (osoba)	180,3	477
Kina stałe ogółem (obiekt)	57	513
Miejsca na widowni w kinach stałych na 1.000 ludności (miejsce)	7,5	6,1
Widzowie w kinach na 1.000 ludności (osoba)	932,0	849

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Mały Rocznik Statystyczny Polski, GUS Warszawa 2007.

Województwo śląskie ma dobrze rozwiniętą sieć kin – liczba tego typu obiektów większa jest jedynie w województwie mazowieckim. W 57 kinach stałych znajdują się 133 sale kinowe, a w nich 34 828 miejsc (drugie miejsce w kraju). W województwie znajduje się aż 8 kompleksów kinowych typu „multiplex” oraz 2 kina przystosowane do oglądania filmów w technologii trójwymiarowej IMAX.

Województwo śląskie obejmuje swym zasięgiem jeden z najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo obszarów południowej Polski: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Pogórze Śląskie oraz Beskid Zachodni. Atrakcyjność Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej podnoszą dodatkowo ruiny zamków i strażnic piastowskich ze Szlaku Orlich Gniazd z XIV i XV wieku. Najlepiej zachowane i największe ruiny gotycko-renesansowego zamku „Ogrodzieniec” znajdują się w Podzamczu. W obrębie województwa śląskiego znajduje się Klasztor oo. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, stanowiący centrum kultu religijnego o zasięgu światowym. Co roku słynny klasztor odwiedza 3-4 mln osób, w tym 70 tys. turystów zagranicznych.

Na południu województwa znajduje się jedno z najlepiej zagospodarowanych górskich regionów kraju – Beskidy. Turystyczny charakter Beskidów znajdujących się w obrębie województwa (Beskid Śląski, Żywiecki, Mały) tworzą góry i zbiorniki wodne, stwarzając bardzo dobre warunki do wypoczynku i rekreacji w różnych formach. Obszar ten poszczycić się może rozwiniętą bazą turystyczną, skupioną w największych beskidzkich centrach wypoczynkowych: Ustroniu, Wiśle, Szczyrku i Żywcu. Ponadto przygraniczne położenie stwarza możliwość korzystania z licznych atrakcji turystycznych Czech i Słowacji.

Do atrakcji turystycznych w środkowej części województwa zaliczyć należy zabytki dawnej techniki oraz wiele zabytków architektury i budownictwa. Jedną z największych atrakcji Górnego Śląska jest 600-metrowa „Sztolnia Czarnego Pstrąga” w Tarnowskich Górach, a także szereg zabytków techniki w Zabrze, Rybniku, Bytomiu, Rudzie Śląskiej, Gliwicach (Radiostacja), Katowicach (kolonie robotnicze) oraz Browar Książęcy w Tychach. Na obszarze województwa zachowały się liczne rezydencje ziemiańskie, pałace i dwory z XVIII i końca XIX wieku. Do najciekawszych tego typu obiektów należą: zamek w Pszczynie, pałac w Brynku, Zameczek Myśliwski w Promnicach, pałac w Nakle, zespół pałacowo-parkowy w Pławniowicach oraz Pałac Kawalera w Świerklańcu. W samym centrum regionu znajduje się Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku. Ten ogromny kompleks przyrodniczo-rekreacyjny jest swoistą enklawą krajobrazową z licznymi atrakcjami, wesołym miasteczkiem, ogrodem zoologicznym, planetarium, obserwatorium astronomicznym, skansenem, oraz Stadionem Śląskim. Park powstał na powierzchni ponad 500 ha nieużytków przemysłowych. Rocznie odwiedza go 12-15 mln ludzi z kraju i zagranicy. Do znanych i często odwiedzanych zaliczyć należy również sanktuarium w Piekarach Śląskich oraz liczne miejsca kultu religijnego (szlak sakralnej architektury drewnianej).

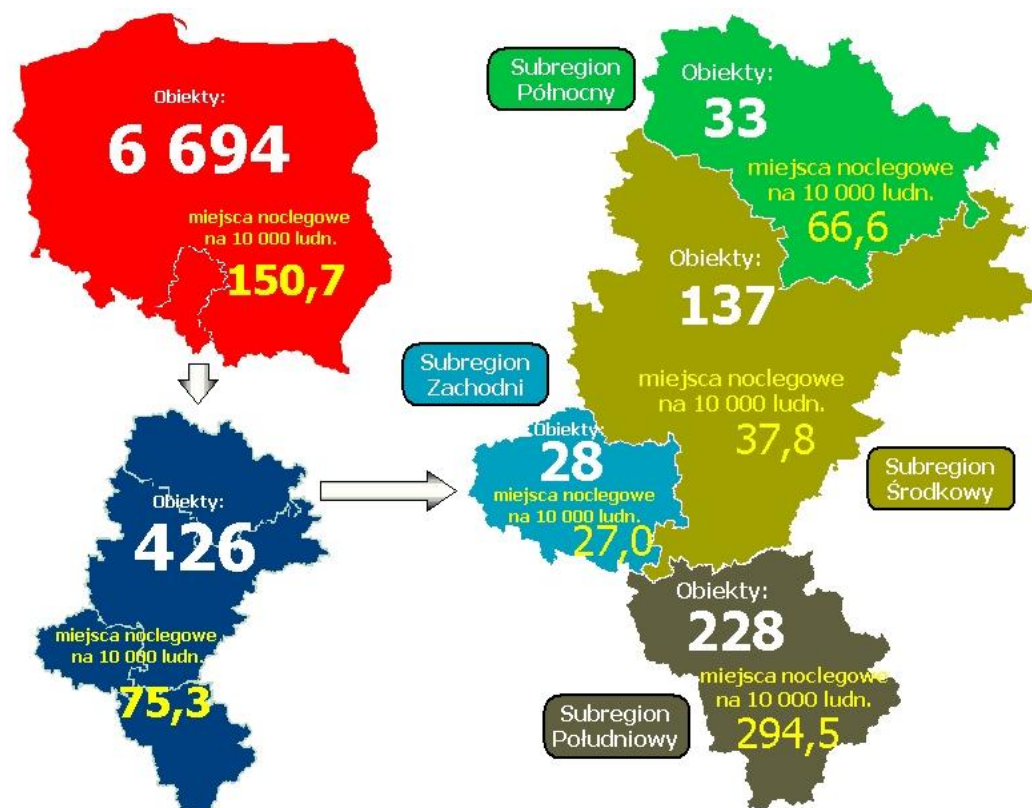
Województwo śląskie oferuje ponad 35,2 tys. miejsc noclegowych. Bazę turystyczną stanowi 426 skategoryzowanych obiektów noclegowych (6,4% krajowej bazy noclegowej). Najliczniejszą bazą turystyczną dysponuje subregion południowy (228 obiektów z 294,5 miejsc noclegowych na 10 tys. ludności), tj. 54% regionalnej bazy noclegowej i 54,3% miejsc noclegowych dostępnych w regionie, następnie subregion środkowy (137 obiektów z 37,8 miejscami noclegowymi na 10 tys. ludności), tj. 32,1% bazy noclegowej i 30,7% miejsc noclegowych. Tylko 7,7% turystycznej bazy noclegowej i 10,2% miejsc przypada na subregion północny (33 obiekty na 66,6 miejsc noclegowych na 10 tys. ludności), a 6,6% bazy i 5% miejsc noclegowych przypada na subregion zachodni (28 obiektów z 27,0 miejscami noclegowymi na 10 tys. ludności). Średnio w województwie śląskim w 2006 roku stopień wykorzystania turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania wyniósł 35,99%. Liczba miejsc noclegowych od roku 2000 zmniejszyła się o 16,6%, natomiast wzrosła liczba udzielonych noclegów o 8,3%, wzrost odnotowano także w stosunku do korzystających z noclegów (22,3%).

Tabela 24. Baza noclegowa w województwie śląskim w roku 2006 na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Baza noclegowa turystyki (obiekt)	426	6.694
• w tym: hotele	112	1.295
Miejsca noclegowe ogółem (miejsc)	35.2	574,6
• w tym: hotele	12.278	133.753
Miejsca noclegowe na 1.000.tys. ludności (miejsc)	7,53	15,07
• w tym: hotele, motele, pensjonaty	2,71	3,91
Korzystający z noclegów (tys. osób)	1.579,0	17.512,1
• turyści zagraniczni	273,7	4.313,6
w tym: hotele	815,9	9.406,0
• turyści zagraniczni	224,5	3.460,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Rysunek 5. Obiekty i miejsca noclegowe w podziale na subregiony (2006 rok).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Do największych żeglarskich akwenów województwa należy zespół sztucznych jezior na rzece Sole (Jeziora: Żywieckie i Międzybrodzkie), a także zbiorniki: „Przeczyce” koło Siewierza, „Rybnik” na rzece Rudzie, „Pogoria” w Dąbrowie Górniczej, „Poraj” i „Blachownia” w pobliżu Częstochowy oraz Jezioro Pławniowickie koło Gliwic. Na południu regionu na żeglarzy czekają stacje wodne pobliskiego Jeziora Żywieckiego, na którym rozgrywane są regaty. Miejscem startów szybowników i paralotniarzy jest, usypana jako element elektrowni wodnej, góra Żar z górską kolejką szynową.

Prognoza rozwoju turystyki dla województwa śląskiego na lata 2004–2013 wskazuje m.in. na utrzymanie przez Katowice pozycji lidera w regionie w roli gospodarza imprez, targów i wystaw o znaczeniu międzynarodowym. Władze miejskie coraz częściej będą starały się o środki z Unii Europejskiej przeznaczone na odnowę zespołów architektonicznych. Zabytkowa architektura drewniana zarazem sakralna jak i świecka dalej pozostanie celem turystów zainteresowanych poznawaniem regionu. Przypuszcza się, że nowe segmenty rynków zagranicznych także będą zainteresowane poznaniem zabytków architektury drewnianej. Z kolei duże szanse na rozwój i intensyfikację targów, giełd, wystaw o znaczeniu regionalnym i przygranicznym pojawiają się w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. Przypuszcza się, że nieznacznie wzrośnie zainteresowanie sportami powietrznymi (głównie paralotniarstwem i lotnictwem sportowym). Z kolei jazda samochodami terenowymi w najbliższych latach zyska na popularności z uwagi m.in. na trendy w motoryzacji, jak również uprawiany wśród młodzieży na sztucznych obiektach – buldering. Wzrost zainteresowania przewiduje się również dla liczby osób uprawiających survival i dla turystyki żeglarskiej, która będzie popularna wśród wszystkich segmentów wiekowych, a szczególnie wśród osób młodych. Nadal podstawowym segmentem korzystającym z infrastruktury dla turystyki pieszej (noclegi w obiektach na szlakach, poszukiwanie tanich ofert i stosunkowo duża częstotliwość przyjazdów) będą studenci i młodzież ucząca się.

Uważa się, że poprawa dostępności komunikacyjnej oraz udrożnienie układu komunikacyjnego w województwie w znaczący sposób przyczyni się do wzrostu ruchu turystycznego generowanego w regionie. W wyniku podniesienia poziomu wykształcenia zwiększy się udział w ofercie kulturalnej i rozrywkowej.

W analizie intensywności działalności kulturalnej oraz stanu infrastruktury turystycznej i towarzyszącej, które składają się na ocenę w obszarze infrastruktura społeczna ¹¹. Województwo śląskie i małopolskie uzyskały najwyższą ocenę infrastruktury społecznej, jednakże chociaż w roku 2005 i 2006 wyższą wartość wskaźników osiągało województwo małopolskie to już w latach 2007 i 2008 ocena ta uległa zmianie na korzyść województwa śląskiego.

1.4. WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA.

Współpraca terytorialna województwa śląskiego realizowana jest poprzez współpracę międzyregionalną, transnarodową i transgraniczną, jak również współpracę wewnątrzregionalną. O ile na początku współpraca ta koncentrowała się przede wszystkim na pozyskaniu doświadczeń w zakresie kształtowania samorządu w regionach, czy pozyskiwania funduszy europejskich, to obecnie w kontaktach międzyregionalnych dominuje wzajemna wymiana doświadczeń dotycząca kultury, turystyki czy gospodarki oraz wzajemna promocja.

Priorytety Samorządu Województwa Śląskiego opracowane w ramach współpracy zagranicznej koncentrują się wokół: wszechstronnego rozwoju Województwa Śląskiego, funkcjonowania jako regionu europejskiego, pozyskiwania wiedzy i doświadczeń w zarządzaniu regionem korzystając z doświadczeń regionów państw Unii Europejskiej o podobnej strukturze gospodarki i potencjale ludnościowym, wspierania środowisk

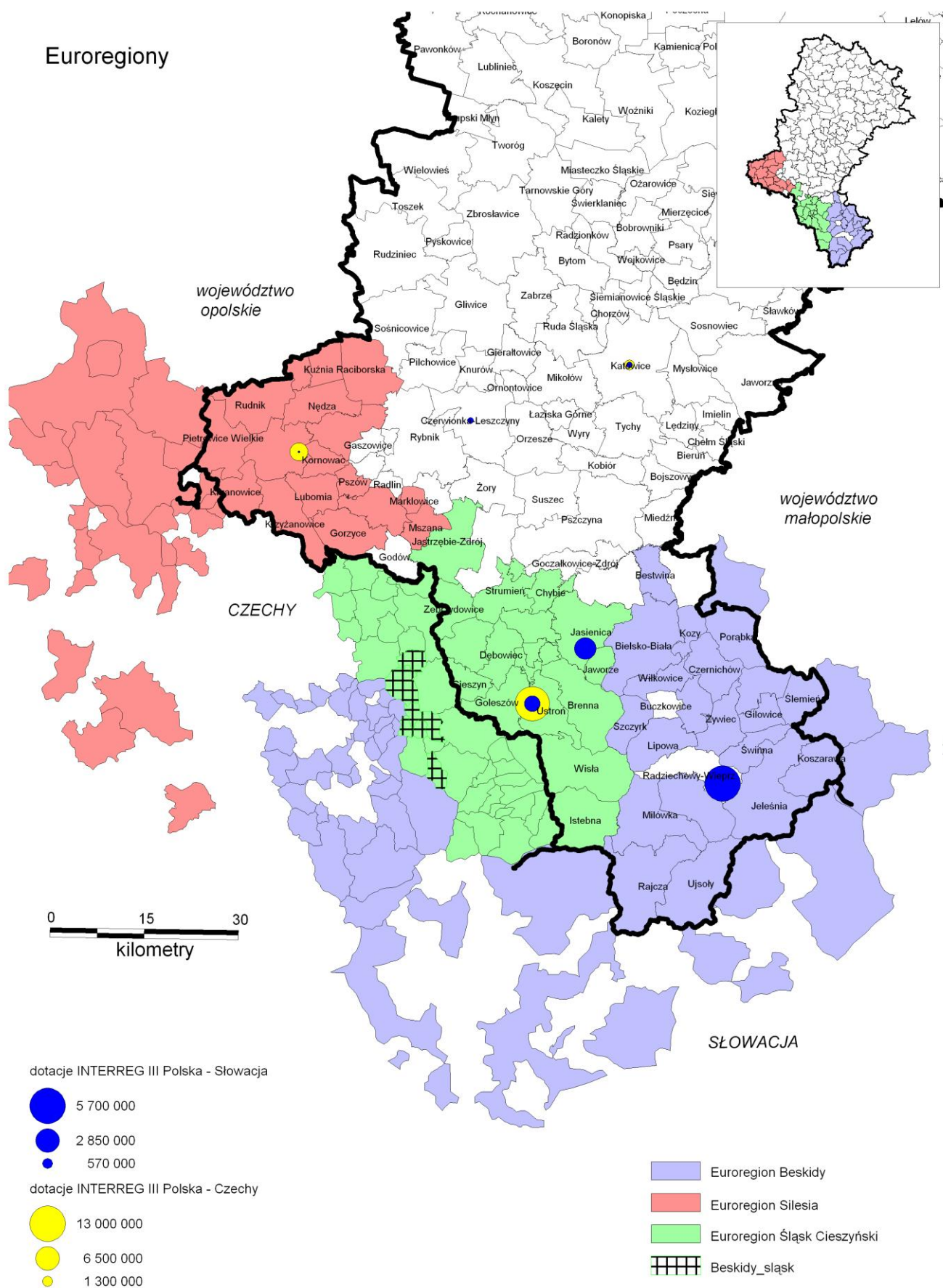
¹¹ Raport „Analiza atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski” przygotowany przez IBnGR

polonijnych poza granicami kraju, wspierania kontaktów międzynarodowych na poziomie samorządów lokalnych (gminy, powiaty), promocji Województwa Śląskiego.

Realizując współpracę międzyregionalną województwo zawarło porozumienia z następującymi regionami partnerskimi: Regionem Nord-Pas de Calais (Francja), Krajem Związkowym Północna Nadrenia - Westfalia (Niemcy), Obwodem Lwowskim (Ukraina), Krajem Morawsko-Śląskim (Czechy), Obwodem Czerniowieckim (Ukraina), Regionem Walii (Wielka Brytania), Samorządowym Krajem Żylińskim (Słowacja), Krajem Związkowym Styrii (Austria), Autonomicznym Regionem Asturii (Hiszpania), Regionem Zachodniej Gotalandii (Szwecja) - w oparciu o list intencyjny, Departamentem Dolnego Renu (Francja), Okręgiem Suczawa (Rumunia), Województwem Borsod-Abauj-Zemplen (Węgry), Regionem Walonii (Belgia) - w oparciu o umowę Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z Rządem Walonii oraz Rządem Wspólnoty Francuskiej Belgii, Obwodem Donieckim (Ukraina).

Aktywność Samorządu Województwa Śląskiego w dziedzinie współpracy międzynarodowej obejmuje w szczególności: realizację zawartych porozumień z regionami partnerskimi krajów Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej oraz wybranych krajów UE, a także współpracę z instytucjami unijnymi poprzez utworzone w 2002 roku Biuro Regionalne Województwa Śląskiego w Brukseli. Na obszarze województwa realizowany jest Program Współpracy Transgranicznej Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska 2007-2013, czy Rzeczpospolita Polska-Republika Słowacka, a także Europa Środkowa i Region Morza Bałtyckiego. W ramach Programu dla Europy Środkowej w latach 2007-2013 województwo śląskie jest partnerem w realizacji projektu "TRITIA-Europa" i ma promować określane tą nazwą pogranicze czesko-polsko-słowackie jako region atrakcyjny gospodarczo, inwestycyjnie i turystycznie. Województwo jest także obszarem włączonym do współpracy międzyregionalnej w ramach Programu Operacyjnego Interreg IV C. W ramach Programu realizowany jest m.in. Projekt „Post Re-Convert”, który zakłada stworzenie międzyregionalnej platformy wymiany doświadczeń w zakresie realizacji strategii lizbońskiej, czyli m.in. w takich dziedzinach, jak: atrakcyjność przemysłowa, innowacyjność, ochrona środowiska i odnawialne źródła energii oraz społeczeństwo informacyjne. Innym projektem realizowanym w ramach tego programu jest projekt STARLAMP, który przewiduje wsparcie polityki regionalnej oraz wymianę doświadczeń w zakresie rewitalizacji terenów poprzemysłowych oraz ich ponownego wykorzystania dla celów gospodarczych, ochrony środowiska bądź zachowania dziedzictwa kulturowego w ramach europejskiej sieci współpracy.

Na obszarze województwa utworzone zostały z inicjatywy władz lokalnych trzy euroregiony: Silesia, Śląsk Cieszyński i Beskidy, które podejmują współpracę przede wszystkim w dziedzinie kultury i turystyki. Intensyfikacja współpracy ma też miejsce w ramach międzynarodowych organizacji, takich, jak Zgromadzenie Regionów Europy (ARE) i Komitet Regionów (COR). Nowym kierunkiem we współpracy międzynarodowej województwa śląskiego jest członkostwo i działanie w strukturze Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) o nazwie: "Sieć Regionów dla Zdrowia" (RHN).

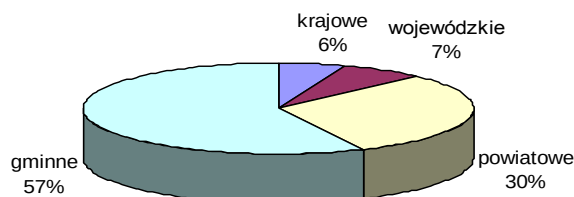
Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego i Banku Danych Regionalnych GUS.

1.5. ROZWÓJ PRZESTRZENI PUBLICZNYCH I MIESZKALNICTWA.

Jednym z istotnych czynników wpływających na zagadnienia jakości przestrzeni oraz determinujących rozwój mieszkalnictwa jest infrastruktura.

Region w stosunku do reszty kraju posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną. Przecina go ponad 20,2 tys. km dróg publicznych o twardej nawierzchni (5,5% dróg krajowych), co daje najwyższy wskaźnik gęstości w kraju 163,9 km/100 km² powierzchni, przy średniej krajowej wynoszącej 81,7 km/100 km². Z ogólnej liczby 6.084,1 km powiatowych dróg publicznych regionu o twardej nawierzchni połowa przypada na subregion środkowy (3.079,1 km), 19,1% należy do subregionu północnego, a 18,7% znajduje się w subregionie południowym. Podobnie przedstawia się sytuacja w długości dróg gminnych województwa. Na region środkowy przypada 43,6% gminnych dróg publicznych regionu, 28% stanowią drogi subregionu południowego, 14,4% subregionu północnego. Najkrótszą długość powiatowych i gminnych dróg publicznych o twardej nawierzchni posiada subregion zachodni (11,5% dróg powiatowych województwa i 14,0% dróg gminnych).

Wykres 23. Drogi o nawierzchni twardej wg lokalizacji w województwie śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tabela 25. Drogi publiczne w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Drogi publiczne o twardej nawierzchni (tys. km):	20,2	255.542,5
• miejskie	9,2	51,0
• zamiejskie	11,0	205,0
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ulepszonej (tys. km):	18,5	229,3
• krajowe	1,1	18,4
• wojewódzkie	1,4	28,4
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ulepszonej w drogach o twardej nawierzchni ulepszonej ogółem (%):		
• krajowe	6,0	8,0
• wojewódzkie	7,7	12,4
Drogi publiczne miejskie o twardej nawierzchni ulepszonej w drogach miejskich o nawierzchni ulepszonej ogółem (%):		
• krajowe	6,6	8,0
• wojewódzkie	6,1	12,4
• powiatowe	29,0	48,0
• gminne	58,3	32,0
Drogi publiczne zamiejskie o twardej nawierzchni ulepszonej w drogach zamiejskich o nawierzchni ulepszonej ogółem (%):		
• krajowe	5,5	7,8

• wojewódzkie	9,12	13,3
• powiatowe	36,0	53
• gminne	50,0	26
Gęstość dróg publicznych o twardej nawierzchni (km/100 km ²)	163,9	81,7

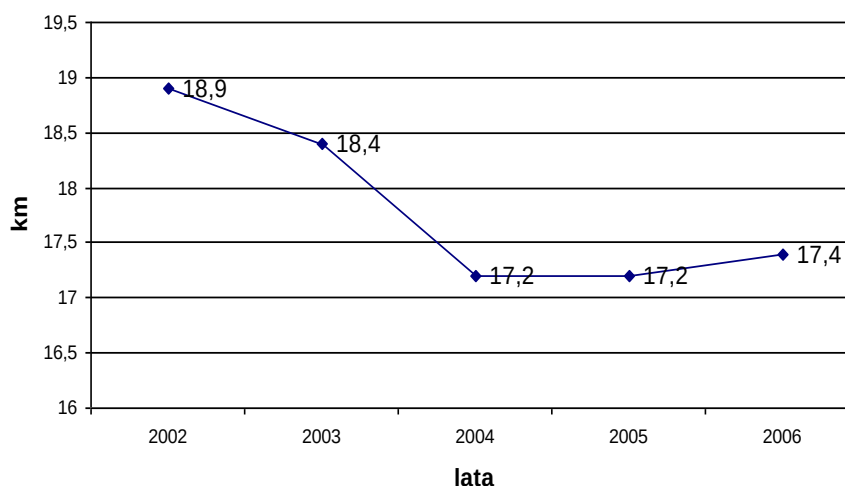
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice, Bank Danych Regionalnych GUS.

Największe natężenie ruchu przekraczające 30 tys. pojazdów na dobę występuje na drogach krajowych i wojewódzkich w wielu miastach aglomeracji górnośląskiej. Wypadki drogowe oraz rosnące zatłoczenie miast wymuszają poszukiwanie nowych systemów transportu alternatywnego do samochodowego (transport lotniczy, żegluga śródlądowa, transport szynowy). Przewozy pasażerów transportem samochodowym zarobkowym w komunikacji krajowej w 2006 r. wyniosły 67.059,7 tys. osób, a średnia odległość przewozu 1 pasażera to 31,0km. Z kolei przewozy ładunków samochodowym transportem zarobkowym w komunikacji krajowej osiągnęły w 2006 roku wielkość 14.763,0 tys. ton, a średnia odległość przewozu 1 tony ładunku wyniosła 113,5km. W komunikacji międzynarodowej powyższe wartości kształtowały się następująco: przewozy pasażerów (427,1 tys. osób), średnia odległość przewozu jednego pasażera 1.357,7 km, przewieziono 4.130,7 tys. ton ładunków, na odległość 949,2km.

Sieć połączeń komunikacyjnych w regionie należy do najlepiej zorganizowanych w kraju. Rozwinięta jest sieć linii autobusowych i tramwajowych. W regionie działa ponad 1.303 krajowych linii regularnej komunikacji autobusowej, których łączna długość wynosi ok. 60 tys. km i 40 linii międzynarodowych o długości 61 tys. km. W 2006 roku województwo śląskie pod względem liczby przewiezionych pasażerów (643 mln osób) było na drugiej pozycji po województwie mazowieckim (894 mln osób). Liczba przewiezionych pasażerów stanowiła 16% ogółu osób przewiezionych w kraju. W województwie śląskim tabor komunikacji miejskiej liczy 1.845 autobusów (16,1% autobusów w kraju), 406 tramwajów (11,2%) i 21 trolejbusów (12,2%).

Obok sieci drogowej znaczącą rolę w infrastrukturze województwa odgrywa sieć linii kolejowych. Województwo posiada najgęściej w kraju rozwiniętą sieć eksploatowanych linii kolejowych normalnotorowych, należącą do najdłuższych w kraju (11% krajowych linii kolejowych normalnotorowych eksploatowanych) oraz wysoki stopień jej elektryfikacji. Daje to 17,4km na 100 km² i jest prawie 2,8-krotnie większa od średniej krajowej wynoszącej 6,3 km/100 km² (województwo opolskie 9,0 km/100 km² – drugie miejsce). Ponad 80% sieci kolejowej w województwie jest zelektryfikowana. Gęstość eksploatowanych linii kolejowych normalnotorowych wynosi 17,4 km/100 km².

Wykres 24. Linie kolejowe w województwie śląskim na 100km².

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tabela 26. Infrastruktura transportowa w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Linie kolejowe eksploatowane ogółem (km/100km ²)	17,4	6,5
• normalnotorowe	17,4	6,3
Samochody osobowe zarejestrowane na 1.000 ludności (pojazd)	346,4	351,1
Autobusy miejskie na 1000 ludności (pojazd)	2,0	2,2
Ofiary śmiertelne – wskaźniki:		
• wypadki ogółem	6.179	46.876
• ofiary śmiertelne	427	5.243
• ofiary śmiertelne na 100 tys. ludności (osoba)	9,1	13,8
• ofiary śmiertelne na 100 tys. pojazdów (osoba)	21,3	29,1

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice, Transport – wyniki działalności w 2006 roku, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

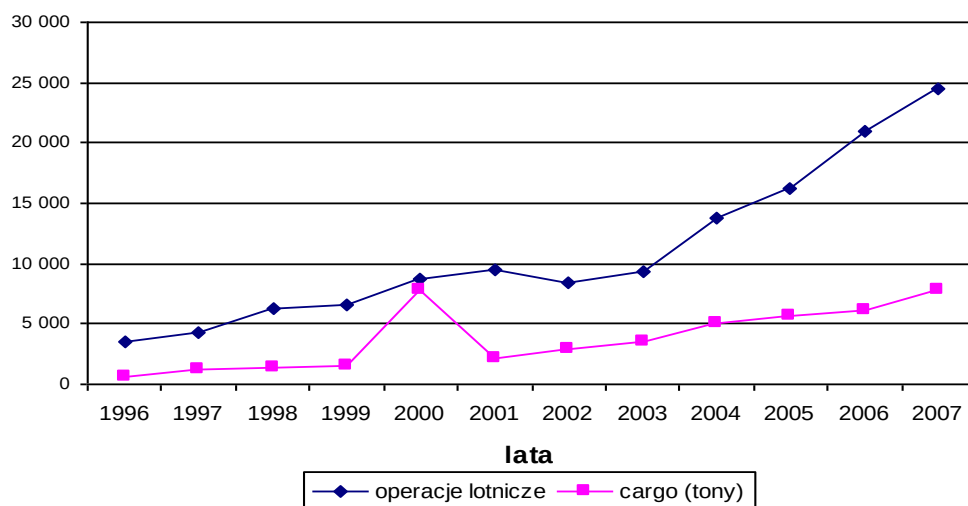
Region dysponuje bezpośrednim połączeniem kolejowym z Pragą, Bratysławą, Wiedniem, Berlinem, Kijowem, Frankfurt, Drezniem, Budapesztem i Lwowem. W województwie zlokalizowana jest jedna z największych stacji rozrządowych w Europie – Tarnowskie Góry – oraz terminal kontenerowy w Gliwicach Sośnicy (realizujący przewozy kombinowane kontenerów, nadwozi wymiennych i naczep samochodowych), a także jedna z największych w kraju rozrządowych stacji kolejowych Zabrzeg-Czarnolesie (Czechowice-Dziedzice). Umożliwia to sprawne i szybkie transportowanie towarów do krajów Europy Zachodniej.

Istotnym elementem układu kolejowego na terenie regionu jest zakończenie szerokiego toru linii hutniczo-szerokotorowej (LHS), jedyną tego typu linię w Polsce, dającą możliwość bezpośredniej wymiany towarowej z Ukrainą i pozostałymi krajami Wspólnoty Niepodległych Państw. Połączenie z torem normalnym umożliwia szybki przeładunek towarów i bezpośrednie połączenie z krajami Dalekiego Wschodu. W Sławkowie na 140ha leżących przy zakończeniu tzw. szerokiego toru kolejowego powstaje Międzynarodowe Centrum Logistyczne, miejsce dystrybucji towarów z Dalekiego Wschodu do Europy Zachodniej.

Województwo śląskie posiada międzynarodowe połączenia lotnicze, realizowane z położonego w odległości 34 km od Katowic Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice Airport” w Pyrzowicach. Gwałtowny wzrost ruchu pasażerskiego, spowodowany wejściem Polski do Unii Europejskiej i pojawieniem się na polskim niebie niskokosztowych przewoźników lotniczych, wymusił zintensyfikowanie prac nad rozbudową infrastruktury MPL Katowice. Jednym z ważnych elementów było poprawienie dojazdu do portu z centrum konurbacji górnośląskiej. W związku z powyższym w listopadzie 2006 roku oddano do użytku drogę ekspresową S1. Połączyła ona port lotniczy w Pyrzowicach z węzłem drogowym w Podwarpiu i zapewniła szybki dojazd do lotniska. Największą z wszystkich inwestycji, realizowanych przez ponad 16 lat funkcjonowania Górnośląskiego Towarzystwa Lotniczego S.A., jest oddany oficjalnie do użytku w lipcu 2007 r. Terminal Pasażerski B. Dzięki niemu na pyrzowickim lotnisku może zostać rocznie odprawionych w komfortowych warunkach do 3,6 mln pasażerów. Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice Airport cały czas się rozwija. W niedalekiej przyszłości planowana jest kolejna rozbudowa płyt postojowych, budowa trzeciego terminalu pasażerskiego oraz nowej drogi startowej. Całkowity ruch pasażerski w 2007 roku wyniósł 1.995,914 osób, w tym samym roku przewieziono natomiast 7.795 ton ładunku. Porównując dane z 2006 roku liczba lotów na lotnisku w Pyrzowicach wyniosła 21.014 (7% lotów w całej Polsce), co uplasowało lotnisko na 4. pozycji po portach lotniczych w Warszawie, Krakowie i Gdańsku. Ogółem przewieziono 1.446 tys. osób (3. miejsce w kraju), co stanowiło 9,5% ruchu pasażerskiego w kraju. Aż 97% ogółu ruchu pasażerskiego stanowił ruch zagraniczny. Pod względem przeładunku towarów 6.113 ton (11% ton towarów w kraju) Pyrzowice zajmowały 2. pozycję po lotnisku w Warszawie.

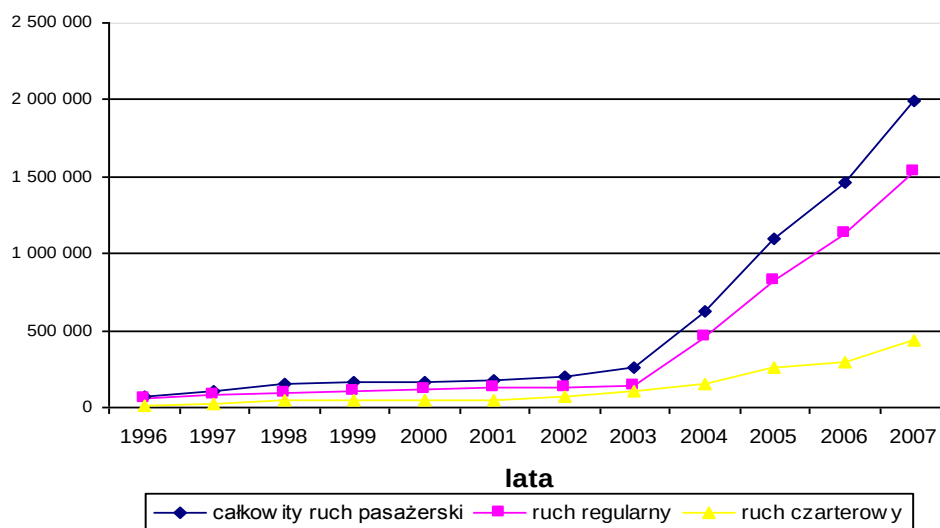
W 2006 roku z Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice (MPL Katowice Airport) operowało 5 linii regularnych – niskokosztowe: WizzAir i Centralwings oraz tradycyjne: Lufthansa, Air France i PLL LOT, a także 24 linie czarterowe. Udział linii niskokosztowych w całkowitym ruchu pasażerskim wyniósł 62,5%, 15% stanowiły linie tradycyjne oraz 20% linie czarterowe.

Wykres 25. Operacje lotnicze i cargo na lotnisku w Pyrzowicach.

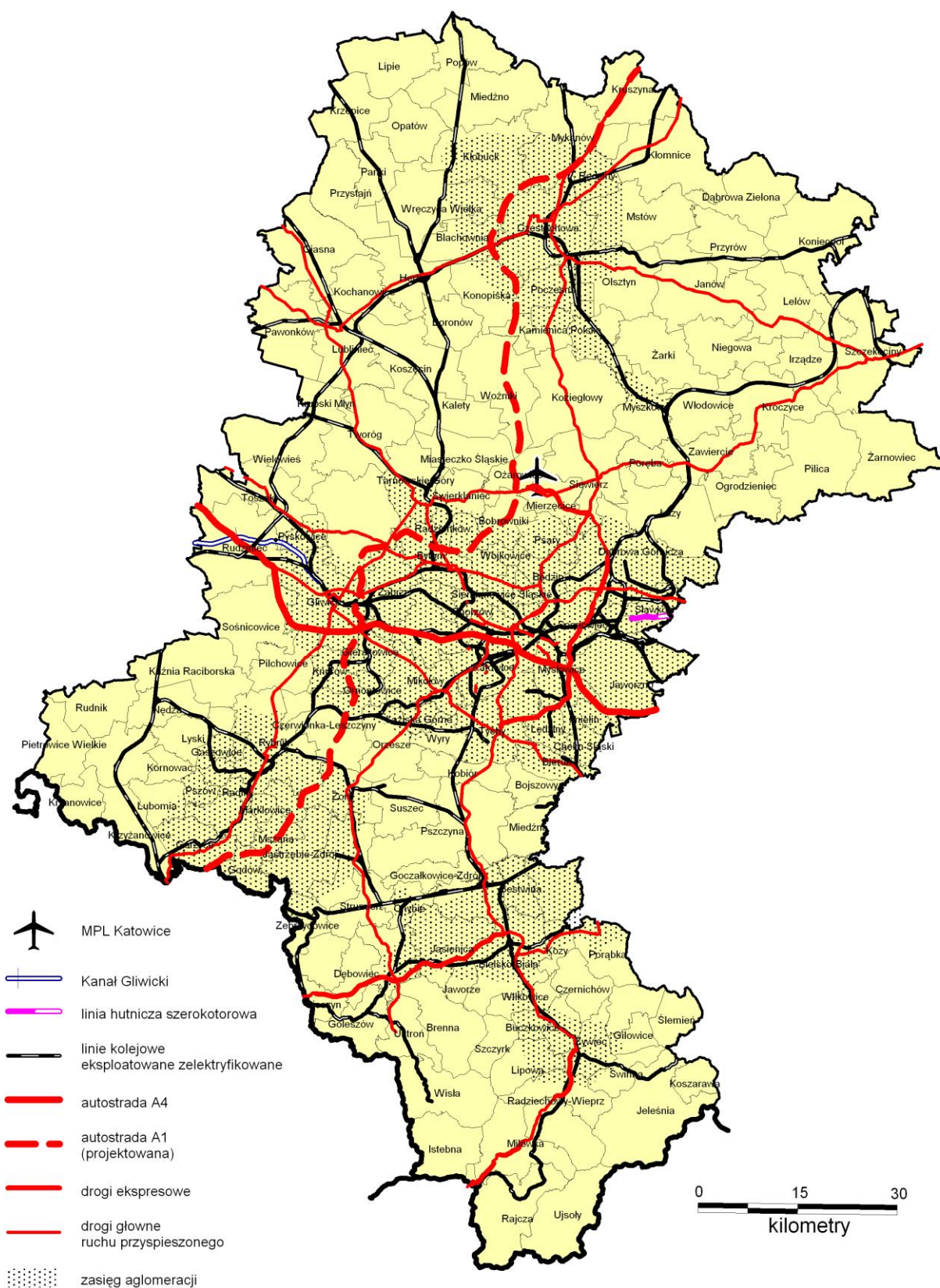
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych na stronie internetowej Katowice Airport (http://www.katowice-airport.com/index.html?page=statystyki_roczne).

Wykres 26. Ruch pasażerski na lotnisku w Pyrzowicach.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych na stronie internetowej Katowice Airport (http://www.katowice-airport.com/index.html?page=statystyki_roczne).

System transportowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Nieznaczna część towarów województwa przewożona jest drogami wodnymi. Jedyną drogą wodną na terenie województwa jest 41,2-kilometrowy Kanał Gliwicki, łączący port rzeczny w Gliwicach z rzeką Odrą. Za jego pośrednictwem dopłynąć można do zespołu portowego Szczecin-Świnoujście, uzyskując tym samym dostęp do Morza Bałtyckiego, a poprzez powiązania kanałami żeglugi śródlądowej w Niemczech – Łabę i Ren – do wielu portów Europy Zachodniej. Z uwagi na przestarzałe urządzenia i budowle hydrotechniczne zdolność przewozowa (6 mln ton rocznie) wykorzystywana jest zaledwie w 50%. W 2006 roku w województwie śląskim przewieziono 643 ton ładunków żegluga śródlądową, co stanowiło 14,5% przewozów w kraju. Przy Kanale Gliwickim funkcjonuje Wolny Obszar Celny, posiadający pomieszczenia magazynowe, place składowe, stacje obsługi kontenerów, bocznicę kolejową. Jednym z większych jego atutów to lokalizacja (stacje kolejowe, port śródlądowy, dostęp do dróg krajowych i międzynarodowej trasy A4), położenie na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych umożliwia realizację zleceń transportowych za pomocą transportu samochodowego, kolejowego i wodnego.

Rozbudowana sieć drogowa i kolejowa, rozwijający się transport rzeczny i lotniczy dają województwu śląskiemu znaczącą pozycję w skali kraju oraz stanowią jednocześnie ogromną szansę dla rozwoju regionu. Przyciągnęło to do regionu wiele międzynarodowych firm transportowych i spedycyjnych. Usługi tego typu świadczą zarówno PKP, PKS, jak również Hartwig, Atlantico-Trans, Periba, Olech, Rentrans, Transbud Masiwa czy Deltatrans i szereg innych firm. W ciągu ostatnich lat swoje oddziały założyły tu największe firmy kurierskie: DHL, TNT i UPS.

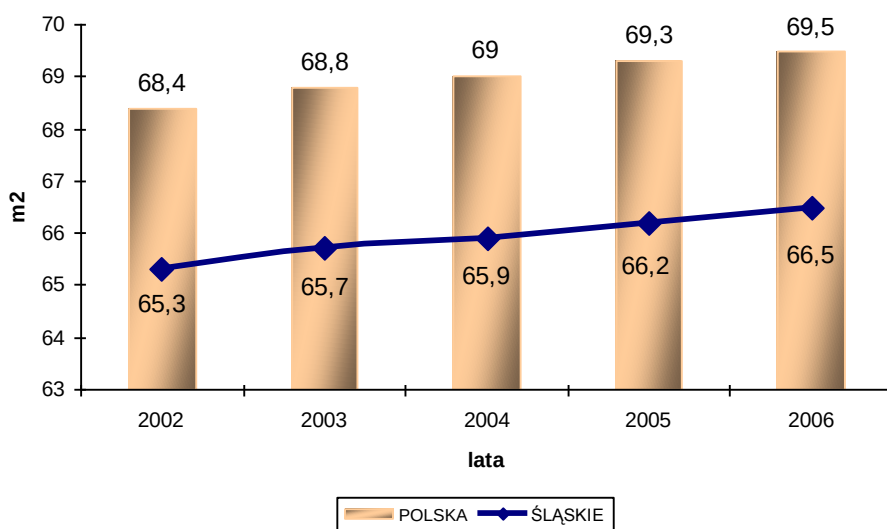
W 2006 roku zamieszkane zasoby mieszkaniowe województwa śląskiego wynosiły 1.679,9 tys. mieszkań, z tego w miastach znajdowało się 81,7% zasobów (1.373 tys. mieszkań), a na terenach wiejskich 18,3% (307 tys.). Wskaźnik zasobów mieszkaniowych na 1.000 ludności w województwie był wyższy niż w kraju i wynosił 359,8 mieszkania, w kraju odpowiednio (337,7 mieszkań). Najwyższy wskaźnik zasobów mieszkaniowych na 1.000 ludności był w subregionie środkowym (375,4 m-k) i północnym (352,7 m-k), najniższy w zachodnim (319,8 m-k) oraz południowym (336,4 m-k).

Tabela 27. Zasoby mieszkaniowe w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Zasoby mieszkaniowe zamieszkane ogółem (tys. mieszkań):	1.679,9	12.876,7
• miasto	1.372,9	8.656
• wieś	307	4.220,7
Zasoby mieszkaniowe na 1.000 ludności (mieszkanie)	359,8	337,7
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu (izba):	3,61	3,69
• miasto	3,44	3,50
• wieś	4,39	4,09
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²):	66,5	69,5
• miasto	61,1	61,7
• wieś	90,5	85,6
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²):	23,9	23,5
• miasto	22,9	22,8
• wieś	27,7	24,5
Liczba osób na 1 mieszkanie (osoba):	2,78	2,96
• miasto	2,67	2,70
• wieś	3,27	3,50
Liczba osób na 1 izbę (osoba):	0,77	0,80
• miasto	0,78	0,77
• wieś	0,74	0,85
Mieszkania oddane do użytku w 2006 r. ogółem (mieszkanie) w tys.	8,3	115,4
• na 1.000 ludności (mieszkań)	3,0	1,8

Źródło: *Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice 2007, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS Warszawa 2007, Gospodarka mieszkaniowa w 2006 roku, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.*

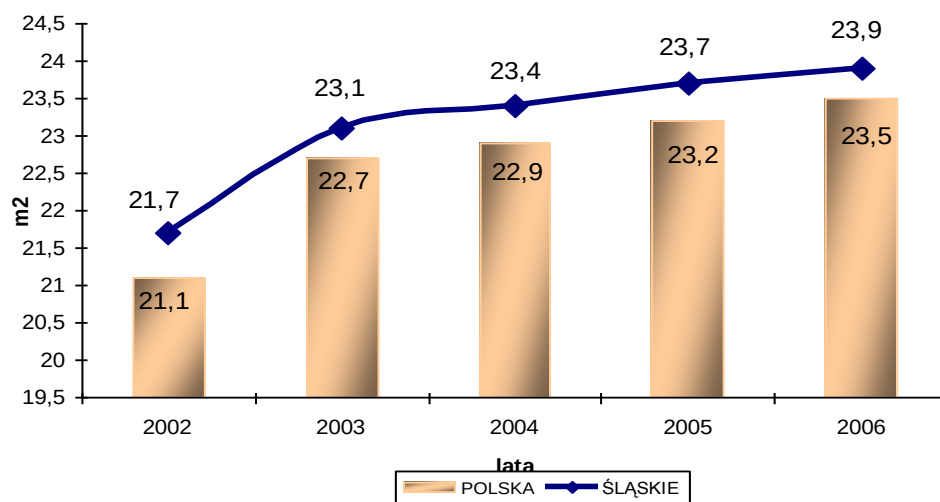
Wykres 27. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Przeciętna powierzchnia mieszkania w województwie jest niższa niż w kraju i wynosi 66,5 m² (kraj 69,5 m²), w miastach wynosi 61,1 m², (w kraju 61,7 m²). Region posiada lepsze niż średnio w kraju warunki mieszkaniowe. Średnie zagęszczenie mieszkań w regionie wynosi 2,78 osoby na mieszkanie (w miastach 2,67 os.) oraz 0,77 osoby na 1 izbę (w miastach 0,78 os.) i jest niższe niż w kraju – 2,96 osoby na mieszkanie i 0,80 osoby na izbę. Najlepsze warunki mieszkaniowe, jeżeli chodzi o przeciętną liczbę izb w mieszkaniach, występują w subregionie zachodnim (4,04 izby na 1 mieszkanie) i południowym (3,99 izby), najgorsze w środkowym (3,45 izby), a następnie północnym (3,62 izby). Najmniejszą liczbę osób na 1 mieszkanie posiadał subregion środkowy (2,66 osoby) i północny (2,83 osób), trochę więcej, bo 2,97 osoby, przypadało w subregionie południowym, najwięcej w zachodnim (3,13 osoby na mieszkanie). W zagęszczeniu izb mieszkalnych najgorsza sytuacja występowała w subregionie północnym (0,78 osób na izbę). W środkowym i zachodnim na 1 izbę przypadało po 0,77 osoby, a w południowym (0,74 osoby). Przeciętna powierzchnia jednego mieszkania najwyższa jest w subregionie południowym (77,9 m²) i zachodnim (75,5 m²), w północnym wynosi ona 71,1 m², najniższa jest w środkowym (61,6 m²).

Wykres 288. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Miejskie zasoby mieszkaniowe województwa charakteryzują się niższym niż średnio w kraju odsetkiem wyposażenia w podstawowe (standardowe) instalacje użytkowe i sanitarne, za wyjątkiem sieci wodociągowej. Korzystniej od średniej krajowej przedstawiają się jednak warunki mieszkaniowe na wsi województwa śląskiego. We wszystkich wyszczególnionych urządzeniach przewyższają poziom warunków mieszkaniowych wsi innych regionów kraju. Standard wyposażenia mieszkań w miastach województwa śląskiego jest wyższy niż na terenach wiejskich województwa we wszystkich podstawowych urządzeniach.

Tabela 28. Warunki mieszkaniowe w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Mieszkania zamieszkane wyposażone w instalacje (%):		
- wodociąg ogółem:	99,1	98,5
• miasto	99,1	98,5
• wieś	94,5	88,3
- ustęp spłukiwany ogółem:	93,1	94,4
• miasto	93,1	94,4
• wieś	85,0	73,7
- łazienkę ogółem:	91,4	92,0
• miasto	91,4	93,0
• wieś	86,4	75,0
- gaz sieciowy ogółem:	71,1	73,9
• miasto	71,1	73,9
• wieś	28,9	17,9
- centralne ogrzewanie ogółem:	79,3	84,3
• miasto	79,3	84,3
• wieś	77,6	63,7

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice 2007, Gospodarka mieszkaniowa w 2006 roku, GUS Warszawa 2007.

Ogólny stan techniczny budynków w województwie śląskim jest bardzo zróżnicowany i wynika z okresu ich budowy, przeprowadzonych konserwacji i remontów (konieczność dociepleń i usunięcia elementów zawierających azbest, np. z dachów gospodarstw wiejskich czy elewacji budynków spółdzielczych), jak również negatywnego oddziaływania środowiska przemysłowego. Stan zasobów mieszkaniowych jest o wiele gorszy od średniej krajowej. Ważnym problemem województwa jest konieczność dokonywania wyburzeń substancji mieszkaniowej w związku ze złym stanem technicznym, eksploatacją górnictw, a także

koniecznością przebudowy układu komunikacyjnego. W 2006 r. liczba oddanych mieszkań wynosiła 8,3 tys. (z tego 66% w miastach).

Liczba oddawanych mieszkań w województwie na 1.000 ludności jest jednym z najniższych wskaźników (po województwie opolskim 1,3 m i świętokrzyskim 1,3 m) w kraju (3,0 m²) i wynosi dla województwa 1,3 mieszkania, co daje 14. pozycję w kraju. Najwięcej mieszkań na 1.000 mieszkańców oddanych zostało w subregionie południowym (3,3 m²) i północnym (2,4 m²). Najmniej natomiast w środkowym (tylko 1,4 m²) i zachodnim (1,6 m²). Liczba oddanych izb na 1.000 ludności największa była w subregionie południowym (16,4 izb) i północnym (12,4 izby), najmniejsza w środkowym (6,6 izby) i zachodnim (9,0 izb). Największą powierzchnię użytkową mieszkań oddanych do użytku ogółem w 2006 roku przekazano w subregionie środkowym 481,0 tys. m² i południowym 265,7 tys. m², najniższą z kolei w subregionie zachodnim 150,6 tys. m² i północnym 171,0 tys. m². Największa powierzchnia mieszkań oddanych do użytkowania na 1.000 ludności była w podregionie południowym (410,0 m²), następnie w północnym (319,1 m²), zachodnim (235,5 m²), a najmniejsza w środkowym (168,5 m²). Z ogólnej powierzchni mieszkań oddanych do użytku w budownictwie spółdzielczym regionu największy odsetek powierzchni przypadał na subregion środkowy 82,6% i północny 17%. W przeważającej części (85,5% powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w województwie należała do budownictwa indywidualnego, tylko 1,23% przypadało na budownictwo spółdzielcze. Najwięcej mieszkań indywidualnych oddano do użytkowania w podregionie środkowym (40,3%), południowym (28%), północnym (16,3%) i zachodnim (15,12%). Największą powierzchnię użytkową mieszkań oddanych do użytku w zasobach indywidualnych województwa zanotowano w subregionie środkowym 41,4% i południowym 26,2%. Z powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytku przeznaczonej na sprzedaż (10% powierzchni użytkowej województwa) aż 66% powierzchni oddanej zostało w subregionie środkowym. W ogólnej powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytku w 2006 r. we wszystkich subregionach zdecydowanie największa powierzchnia przypadała na budownictwo indywidualne (subregion północny 89,2%, południowy 90,3%, zachodni 95% i środkowy 79%).

Sytuacja województwa śląskiego w zakresie bezpieczeństwa powszechnego jest bardzo zła co wynika z wysokiej przestępczości charakteryzującej obszary silnie zurbanizowane. W 2008 roku wartość wskaźnika charakteryzującego bezpieczeństwo była najniższa spośród wszystkich województw, jest to wynik szczególnie niekorzystny biorąc pod uwagę atrakcyjność inwestycji, a także miejsca zamieszkania.

1.6. ROZWÓJ REGIONALNYCH USŁUG PUBLICZNYCH I SPOŁECZNYCH.

Poziom wykształcenia mieszkańców województwa śląskiego przedstawia się niekorzystnie na tle innych zurbanizowanych województw. W 2006 roku współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych wyniósł 98,83%, dla gimnazjów 101,81%. Dla szkół zasadniczych zawodowych współczynnik skolaryzacji wyniósł 14,4%, dla liceów ogólnokształcących 49,6%, a w szkołach policealnych 20,7%. Biorąc pod uwagę szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły zasadnicze zawodowe, ogólnokształcące, licea profilowane, technika, szkoły policealne i szkoły wyższe w województwie śląskim znajduje się 3.219 placówek, co stanowi 10,04% liczby placówek krajowych (ogółem w Polsce 32.051 szkół). We wszystkich typach szkół województwa nauką objętych było 878.546 tys. uczniów, co stanowiło 11,18% uczniów w kraju. Największy odsetek w województwie śląskim stanowili uczniowie szkół podstawowych 30,72%, następnie szkół wyższych 23,13%, gimnazjów 18,93%, szkół ogólnokształcących 9,1%, techników 8,2%, szkół policealnych 5,14%, zasadniczych szkół zawodowych 2,6% i liceów profilowanych 2,1%. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych 40,5% uczęszczało do liceów ogólnokształcących, 13% do zasadniczych szkół zawodowych, a 0,4% stanowili uczniowie specjalistycznych szkół przysposabiających do pracy, 1,8% uczniowie szkół artystycznych, 34,7% stanowili uczniowie techników, a 9,6% liceów profilowanych. Największą bazą szkolnictwa cechuje się subregion środkowy.

Tutaj znajduje się przeważnie ponad połowa szkół wszystkich poziomów nauczania (podstawowych 48,9%, gimnazjów 52,6%, zasadniczych zawodowych 57,14%, ogólnokształcących 61,7%, liceów profilowanych 64,85%, techników 66,05%, szkół policealnych 59,3% i 63,64% szkół wyższych). Najmniejszą liczbę szkół podstawowych (14,5% tego typu szkół regionu), gimnazjalnych (13,64%) oraz szkół wyższych (2,27%) posiada subregion zachodni, z kolei najmniejszą liczbę szkół zasadniczych (9,74%), ogólnokształcących (10,64%), zawodowych (9,74%) oraz policealnych (9,81%) cechuje subregion północny. Największe

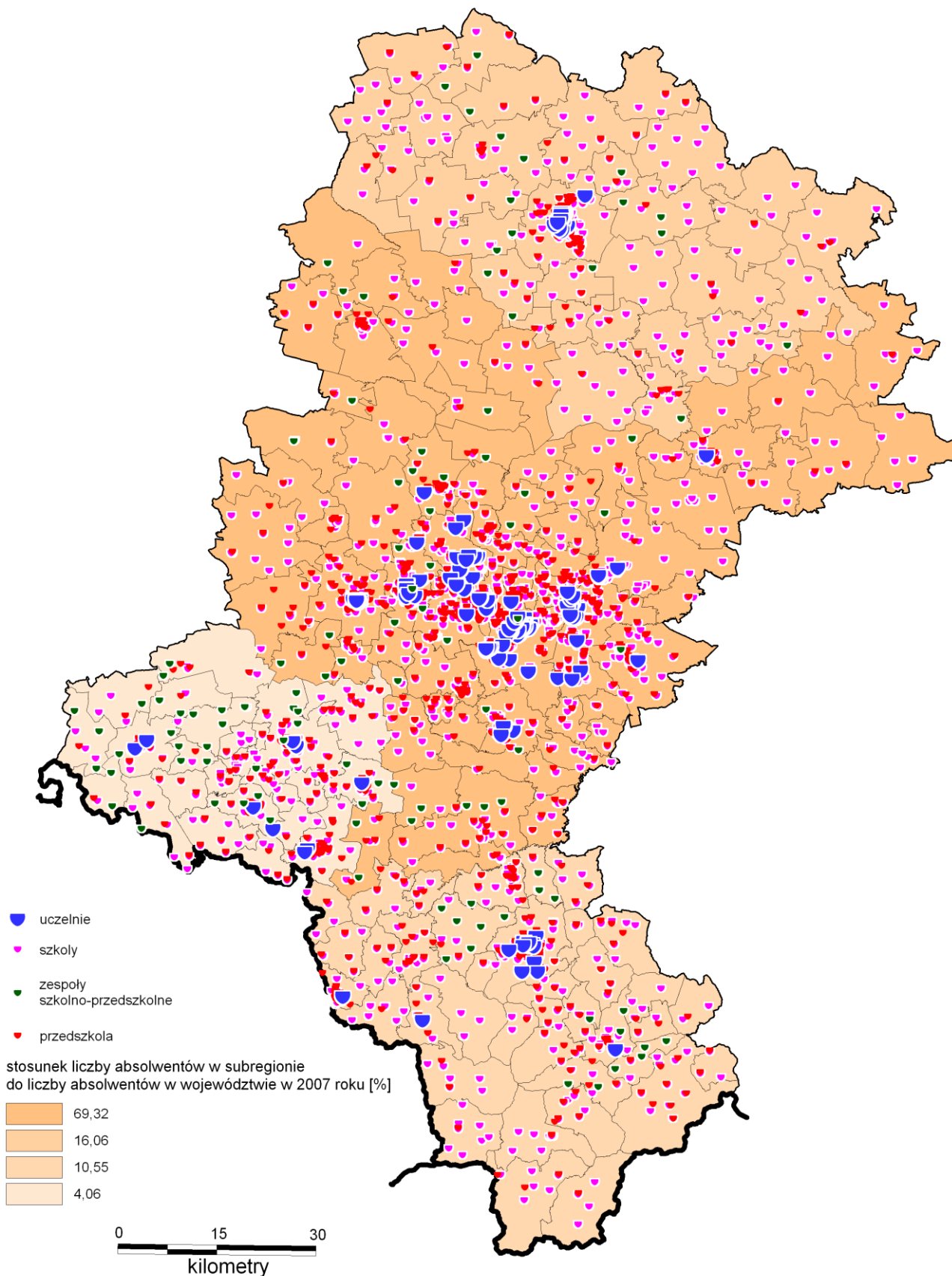
obciążenie szkół podstawowych i gimnazjów obserwuje się w regionie centralnym. Z kolei najwięcej studentów na jedną szkołę wyższą przypada w regionie zachodnim. Biorąc pod uwagę tendencje demograficzne i starzenie się społeczeństwa w przyszłości obciążenie szkół będzie coraz mniejsze.

Tabela 29. Edukacja w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Liczba uczniów na 1 oddział (uczeń):		
• w szkołach podstawowych	21	20
• w gimnazjach	25	24
• w zasadniczych szkołach zawodowych	26	27
• w liceach ogólnokształcących	29	29
• w liceach profilowanych	27	27
• w technikach	28	27
• w szkołach policealnych	22	23
Licea ogólnokształcące (bez specjalnych) wyposażone w pracownię komputerowe (%)	126	120
Liczba uczniów na 1 komputer w liceach ogólnokształcących (bez specjalnych) (uczeń)	14,52	14,06
Liczba uczniów na 1 komputer przyłączony do Internetu w liceach ogólnokształcących (bez specjalnych) (uczeń)*	11	12
Studenci na 1 nauczyciela w szkołach wyższych (osoba)	20	20
Liczba studentów na 10 tys. ludności (osoba)	435	506
Dzieci w przedszkolach (osoba):		
• na 1 przedszkole	84	87
• na 1 oddział	23	23
• na 1.000 dzieci w wieku 3-6 lat	614	584

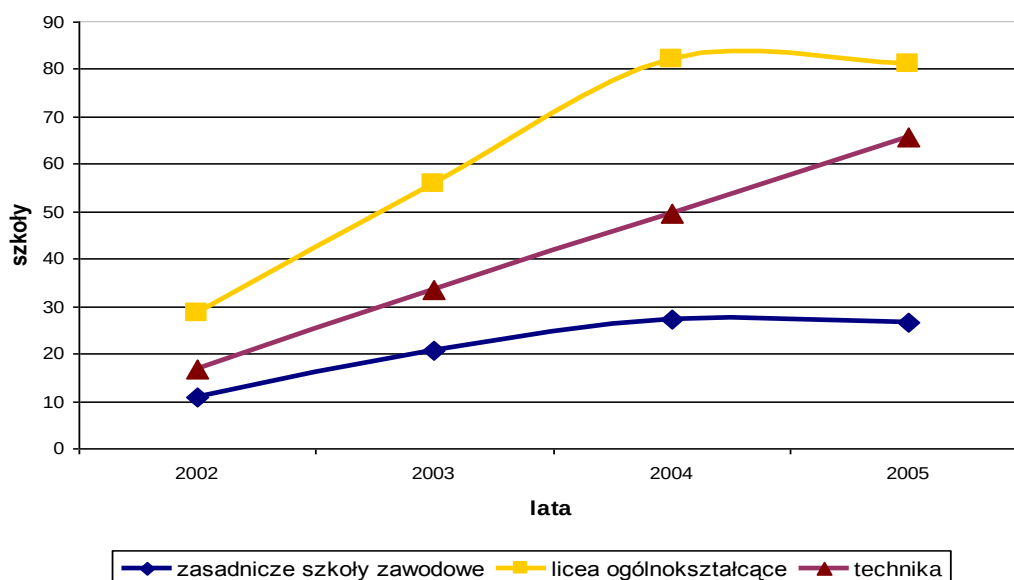
Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

Oświata

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Wykres 299. Liczba uczniów w szkołach województwa śląskiego.

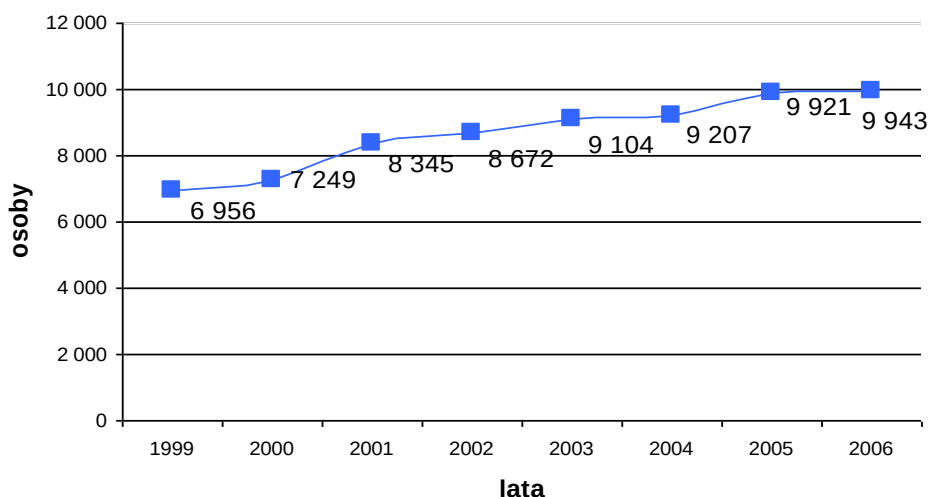

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego 2007.

W ostatnich kilku latach nastąpiła korzystna zmiana w systemie kształcenia uczniów. Nastąpił spadek uczącej się młodzieży w zasadniczych szkołach zawodowych na korzyść szkolnictwa technicznego, jednocześnie można było zaobserwować spadek liczby uczniów w liceach ogólnokształcących.

Województwo śląskie jest jednym z największych w kraju ośrodkiem naukowym i akademickim. Ośrodki akademickie i naukowe zatrudniały w 2006 roku 9.431 nauczycieli akademickich (tj. 10,11% akademickiej kadry krajowej). Stawia to województwo na 3. miejscu w kraju, po województwie mazowieckim i małopolskim.

Wykres 300. Nauczyciele akademicki w województwie śląskim.

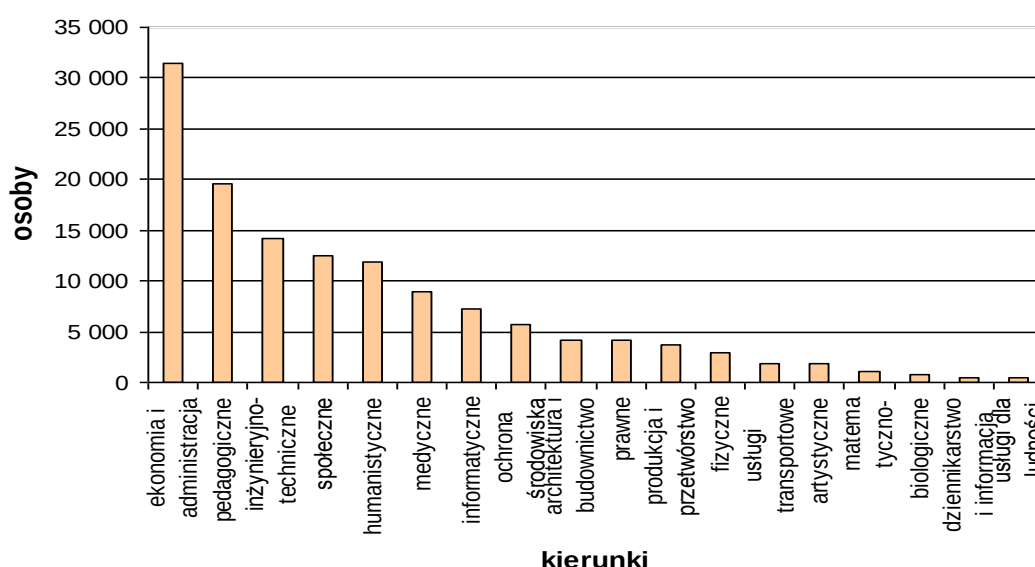
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Największymi uczelniami państwowymi w województwie śląskim są: Uniwersytet Śląski w Katowicach, Politechnika Śląska w Gliwicach, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Akademia Muzyczna im. K. Szymanowskiego w Katowicach, Politechnika Częstochowska, Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Akademia Jana Długosza w Częstochowie.

Poza tym w województwie śląskim istnieje 13 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, największy to UTW Uniwersytetu Śląskiego, który został powołany w roku akademickim 1982/83 i Gliwicki UTW, który działa od listopada 2003 (pozostałe to: UTW Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Bytomski UTW, Górnośląski UTW przy Centrum Kształcenia Ustawicznego Ekonomistów im. L. Krzywickiego w Chorzowie, UTW w Jastrzębiu Zdroju, UTW w Sosnowcu, Rudzki UTW, UTW w Rybniku, UTW przy Wyższej Szkole Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, UTW w Zabrze Stowarzyszenie „Misericordia”, UTW w Częstochowie, Cieszyński UTW przy Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ w Katowicach).

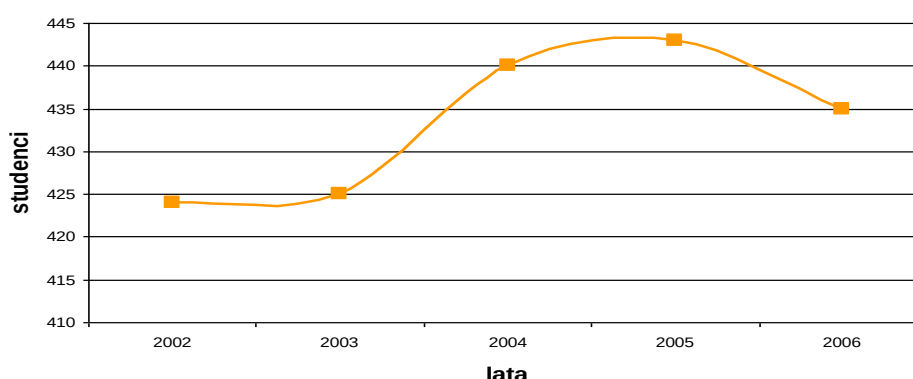
Na 44 wyższych uczelniach województwa o kierunkach politechnicznych, uniwersyteckich i specjalistycznych, a także w 27 filiach i wydziałach zamiejscowych stanowiących ok. 10% wyższych uczelni kraju kształciło się 193 tys. osób, tj. 10% studentów kraju, w tym systemem dziennym 43% ogółu studiujących w województwie.

Wykres 311. Studenci szkół publicznych wg kierunków studiów w województwie śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Wykres 322. Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności.

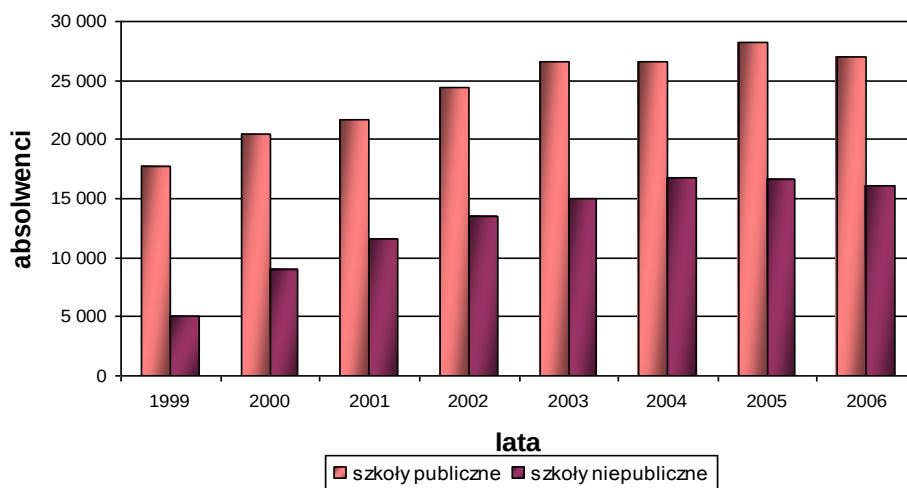

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Pomimo znacznego zwiększenia się w województwie w ostatnim okresie liczby studentów, wskaźnik liczby studentów na 10 tys. mieszkańców wynosi 435 osób i jest niższy od średniej krajowej (506 osoby) lokując województwo na 7. miejscu w kraju przed województwami: opolskim (353 osoby), lubuskim (361 osób), podkarpackim (362 osoby), kujawsko-pomorskim (419 osób), warmińsko-mazurskim (422 osoby) i świętokrzyskim (430 osób). Rocznie na rynek pracy województwa wchodzi ponad 40 tys. absolwentów

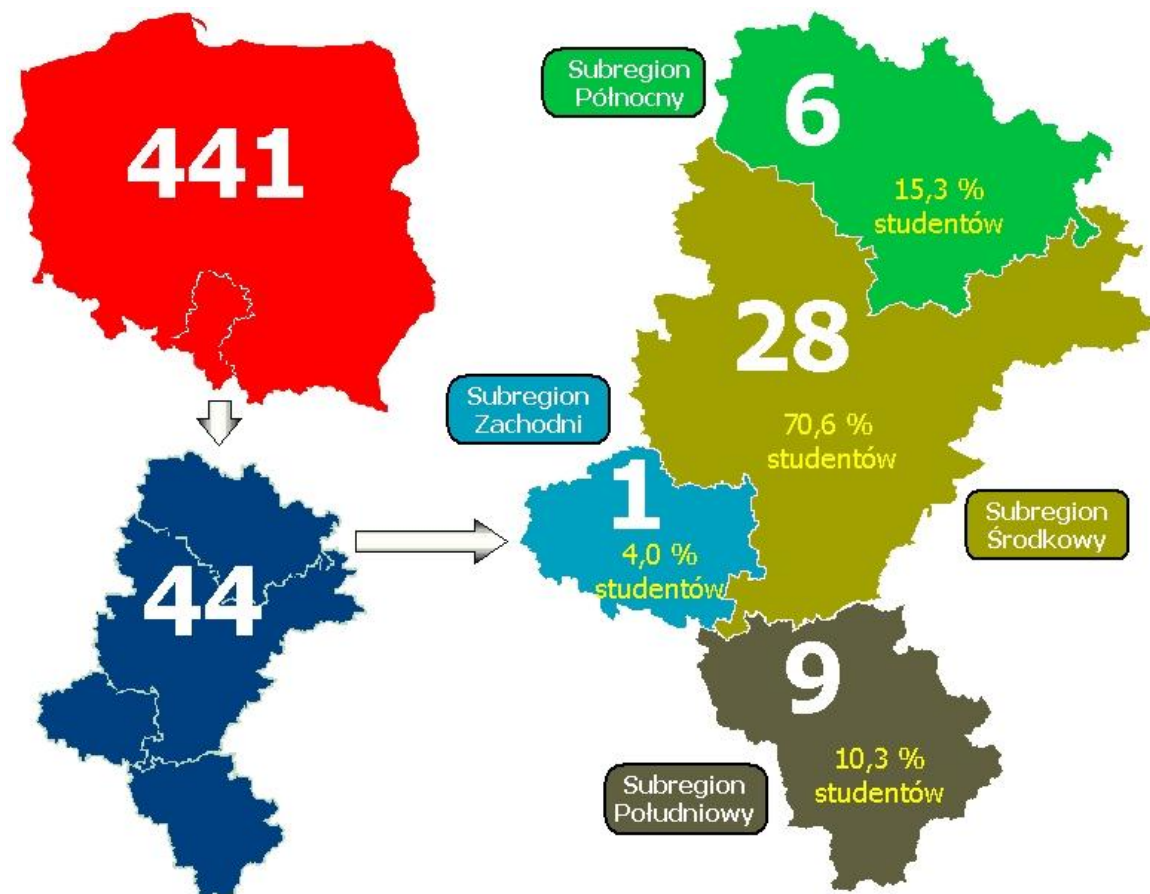
szkół wyższych (43,12 tys. osób w 2006 r., w tym – szkoły niepubliczne 16,1 tys. osób). Spośród wszystkich krajowych absolwentów szkół wyższych ponad 11% absolwentów uzyskało wykształcenie w województwie śląskim. Jednak od kilku lat obserwuje się w województwie pozytywną tendencję stopniowego wzrostu liczby studentów szkół wyższych. Baza szkolnictwa wyższego najsilniej rozwinięta jest w subregionie środkowym (28 szkół wyższych), tutaj również kształcą się najwięcej studentów (70,6% studentów województwa). W 9 szkołach wyższych subregionu południowego kształcą się 10,3% studiujących regionu, z kolei w 6 szkołach wyższych działających w subregionie północnym prawie 15,3% studiującej młodzieży województwa. Szkolnictwo wyższe najslabiej rozwinięte jest w subregionie zachodnim, gdzie studiuje tylko 4% studentów regionu.

Wykres 333. Absolwenci szkół publicznych i niepublicznych w woj. śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Rysunek 6. Liczba szkół wyższych w 2006 roku oraz procentowy udział studentów w subregionach do ogółu studentów w województwie śląskim.

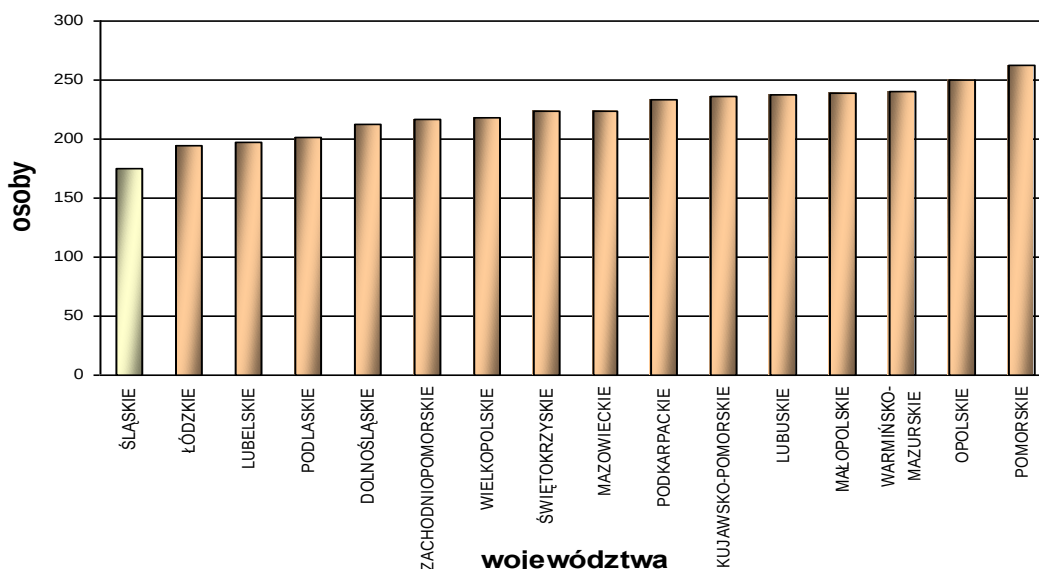

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR

Wśród większych uczelni niepaństwowych wymienić można: Górnośląską Wyższą Szkołę Handlową w Katowicach, Śląską Wyższą Szkołę Zarządzania im. gen. J. Ziętka w Katowicach, Wyższą Szkołę Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych, Międzynarodową Szkołę Bankowości i Finansów w Katowicach (mająca status niepublicznej placówki kształcenia ustawicznego), Wyższą Szkołę Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Wyższą Szkołę Ekonomii i Administracji w Bytomiu, Wyższą Szkołę Zarządzania i Marketingu w Sosnowcu, Wyższą Szkołę Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, Bielską Wyższą Szkołę Biznesu i Informatyki im. J. Tyszkiewicza, Akademię Polonijną w Częstochowie.

Stacjonarną opiekę zdrowotną wg stanu na 2006 tworzy w województwie 115 szpitali ogólnych (w tym 94 publiczne i 21 niepubliczne) dysponujących 26,6 tys. łóżek szpitalnych, tj. 15,1% bazy szpitalnej kraju, 5 szpitali psychiatrycznych, 23 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, 27 zakładów opiekuńczo-leczniczych, 3 szpitale uzdrowiskowe, 10 sanatoriów uzdrowiskowych, oraz 4 hospicja (55 łóżek). Nasycenie kadrą medyczną (lekarską oraz personelu średniego), jak również bazą materialną jest korzystniejsze niż przeciętnie w kraju. W województwie na 10 tys. mieszkańców przypada 57,0 łóżek (kraj 46,3 łóżek), co stawia województwo na 1. miejscu pośród pozostałych regionów kraju. Obłożenie jednego łóżka w szpitalach ogólnych wynosi w województwie 175 osób (kraj 216 osób). Najgorsza sytuacja w 2006 roku kształtowała się w subregionie północnym (42,0 łóżek na 10 tys. ludności) i zachodnim (43,9 łóżek). Najlepsza sytuacja występuje w subregionie środkowym, gdzie na 10 tys. ludności przypada 62,3 łóżek, zaś w południowym 59,2 łóżek.

Wykres 344. Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych w 2006 roku.

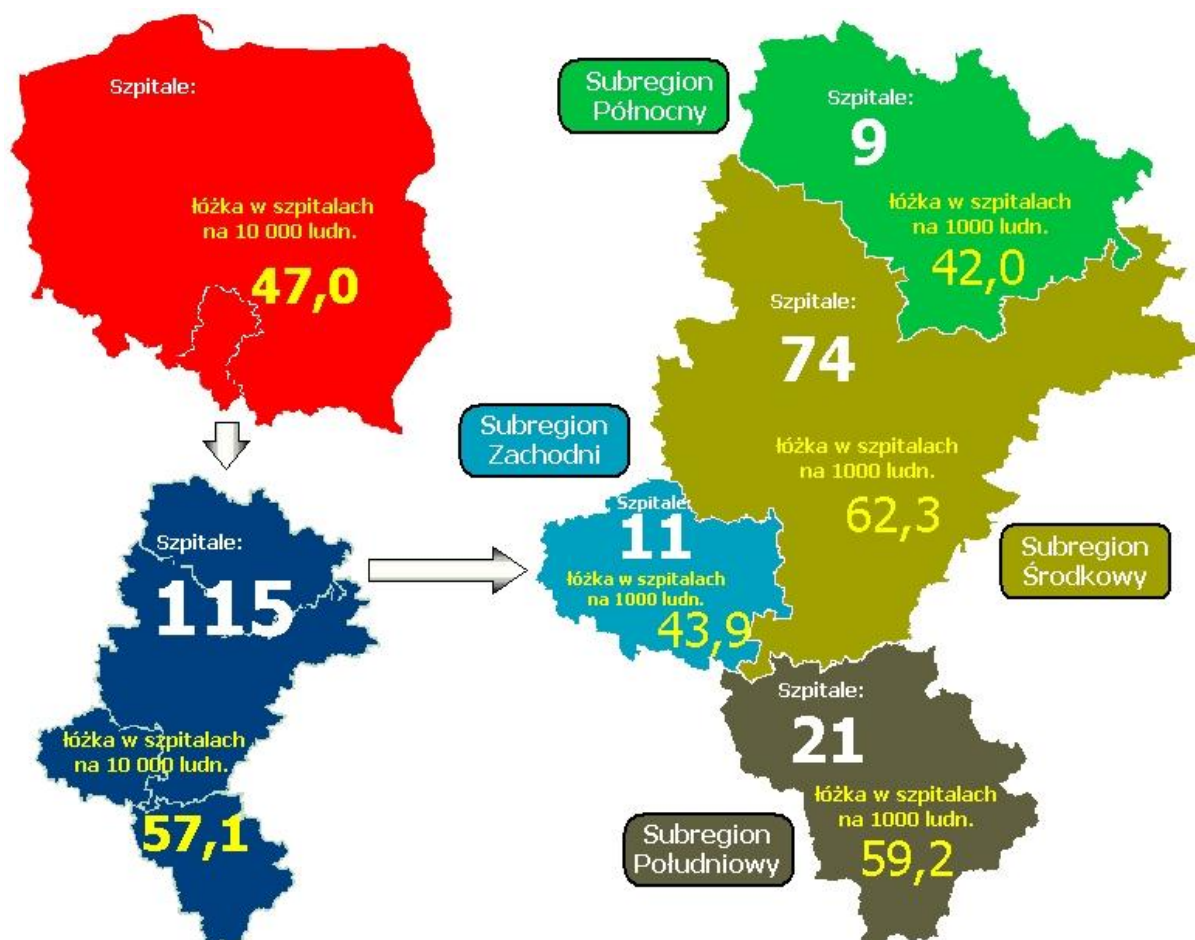
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tabela 30. Ochrona zdrowia w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności (łóżko)	57,0	46,3
Łóżka na 10 tys. ludności w oddziałach (łóżko):		
• chorób wewnętrznych	12,1	9,6
• chorób wewnętrznych kardiologicznych	2,2	2,0
• chirurgiczne	13,5	11,2
• pediatryczne	2,8	2,9
• położniczo - ginekologiczne	5,2	5,1
• onkologiczne	1,1	1,0
• intensywnej terapii	0,8	0,7
• chorób zakaźnych	0,6	1,1
• dermatologiczne	1,2	0,6
• neurologiczne	3,0	1,9
• psychiatryczne	1,2	1,2
• rehabilitacyjne	5,2	3,2
• gruźlicy i chorób płuc	2,8	2,3
• leczenia uzależnień	0,0	0,2
• dla przewlekle chorych i pielęgnacyjno - opiekuńcze	0,5	0,7
Liczba ludności na 1 łóżko w szpitalach ogólnych (miejsce)	175	216
Pracownicy medyczni na 10 tys. ludności (osoba):		
• lekarze	22,0	20,3
• lekarze stomatolodzy	3,1	3,2
• farmaceuci	5,5	5,9
• pielęgniarki	53,8	46,9
Leczeni w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności (osoba)	1.820,9	1.781,3
Porady udzielone w zakładach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej: na 1 mieszkańca ogółem (porada):		
• lekarskie	6,8	6,4
• stomatologiczne	0,7	0,7

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Rysunek 7. Liczba szpitali i łóżek w podziale na subregiony (2006 rok).

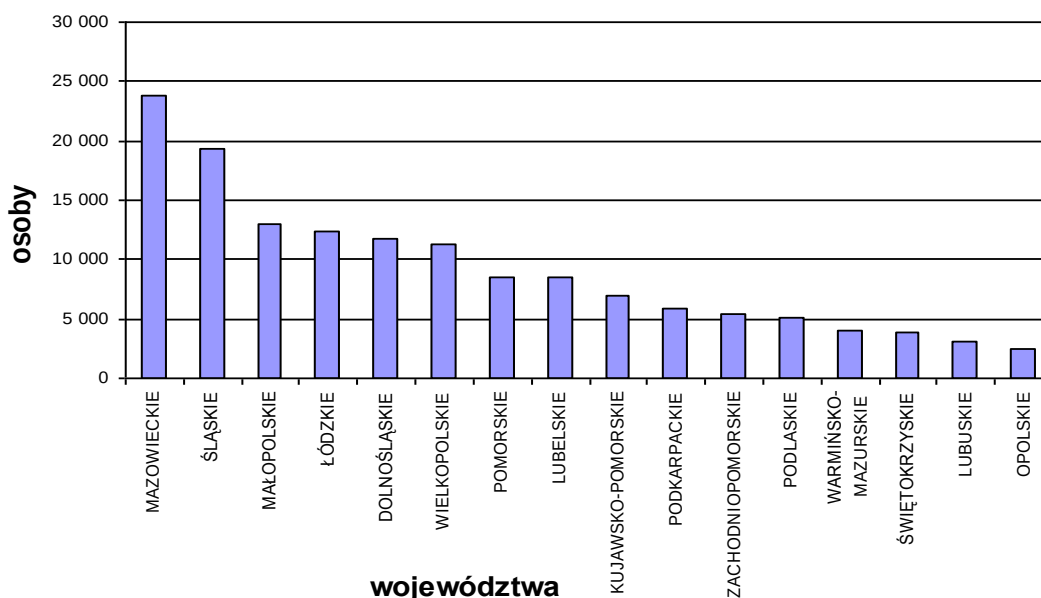

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR

Lepsza niż w kraju jest również dostępność do usług medycznych, co przejawia się w tym, że na 10 tys. ludności w województwie śląskim przypada 22 lekarzy (kraj 20,3 lekarzy), 3,1 lekarzy stomatologów (kraj 3,2 lekarzy) oraz 53,8 pielęgniarki (kraj 46,9 pielęgniarek). Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców zależy w znacznej mierze od występowania w regionie dużej uczelni medycznej i związanych z nią szpitali klinicznych.

Analiza danych o zatrudnieniu w służbie zdrowia wskazuje jednak na występowanie braków kadrowych. Najwięcej lekarzy brakuje w specjalnościach: anestezjologia i intensywna terapia, chirurgia ogólna, choroby wewnętrzne, medycyna ratunkowa, pediatria.

Wykres 355. Lekarze i lekarze dentyści w 2006 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tabela 31. Żłobki, zakłady pomocy społecznej i zdrowotnej w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Dzieci w żłobkach na 1.000 dzieci w wieku do lat 3 (osoba)	19	23
Miejsca w żłobkach (miejsce)	2.607	25.835
Domy i zakłady stacjonarnej pomocy społecznej (zakład)	132	1.255
• miejsca ogółem (tys. miejsc)	9,8	99,1
• miejsca na 10 tys. ludności (miejsce)	21,15	26
Osoby oczekujące na miejsce w domach i zakładach stacjonarnej pomocy społecznej (osoba)	1,24	6,7
Mieszkańcy domów i zakładów społecznych ogółem (osoba)	9,7	94,4
• na 10 tys. ludności (osoba)	21	25
Liczba ludności na 1 ambulatoryjny zakład opieki zdrowotnej (osoba)	1.669	1.762

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007.

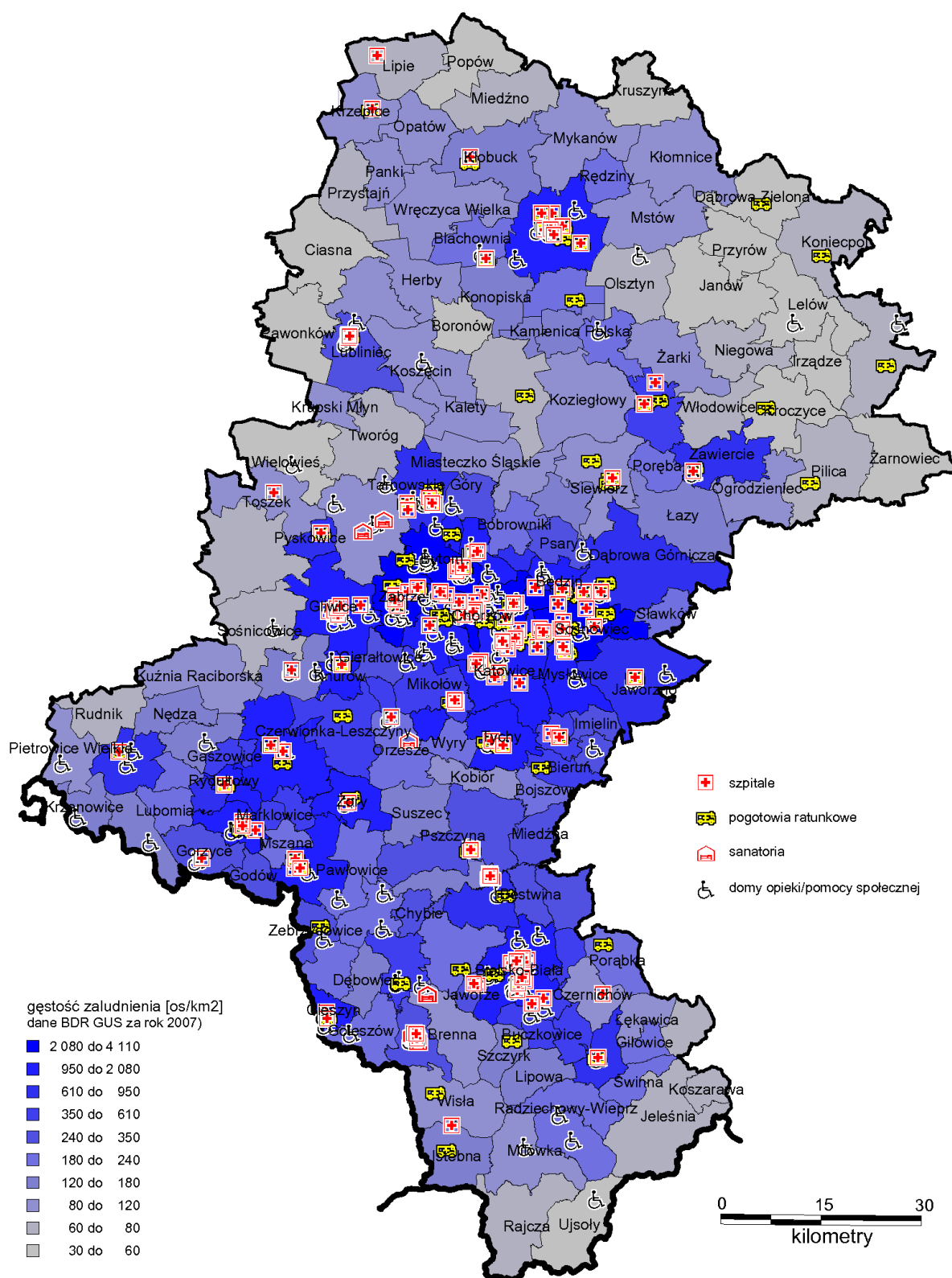
Województwo posiada również dobrze rozwiniętą sieć placówek leczenia otwartego (ambulatoryjna opieka zdrowotna), na którą składają się przychodnie, ośrodki zdrowia i praktyki lekarskie. W województwie funkcjonuje 1.927 zakładów opieki zdrowotnej (325 publiczne, 1.602 niepubliczne), przychodni, ośrodków zdrowia i poradni ośrodków zdrowia jest razem 305 oraz 871 praktyk lekarskich. W zakresie porad udzielonych na 1 mieszkańca w ramach publicznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, województwo śląskie zajmowało w 2006 roku drugie miejsce po województwie kujawsko-pomorskim. W roku 2006 na 1 mieszkańca udzielonych zostało średnio 6,9 porad lekarskich (kraj 6,4) i 0,7 stomatologicznych (kraj 0,7 porad). Na 1 ambulatoryjny zakład opieki zdrowotnej przypada w regionie 1.669 osób, co pod względem obciążenia placówek plasuje województwo na 9. pozycji w kraju (średnia krajowa wynosi 1.762 osób). Największe obciążenie 1 ambulatoryjnego zakładu opieki zdrowotnej występuje w subregionie zachodnim (1.878 osób) i środkowym (1.761 osoby). Najkorzystniejsza sytuacja kształtuje się w subregionie północnym (1.446 osoby) i południowym (1.377 osób).

Tabela 32. Liczba osób niepełnosprawnych w województwie śląskim na tle kraju

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Liczba osób niepełnosprawnych ogółem (tys. osób)	560,7	5.456,7
• miasto	443,1	3.213,1
• wieś	117,6	2.243,6
Liczba osób niepełnosprawnych ogółem (%)	11,8	14,3
• miasto	11,8	13,6
• wieś	11,9	15,3
Odsetek osób niepełnosprawnych (%)		
w wieku:		
• 0-15 lat	2,1	2,7
• 16-24 lat	2,7	3,2
• 25-44 lat	5,1	5,9
• 45-64 lat	21,5	25,7
• 65-74 lat	29,6	38,5
• powyżej 75 lat	39,3	48,3

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2002.

Usługi publiczne i społeczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Stan zdrowia społeczeństwa jest znacznie gorszy od przeciętnego w kraju. Trwające dziesiątki lat zakłócenia równowagi ekologicznej wpłynęły na zdrowie mieszkańców regionu, którzy płacą za to ceną skróconego okresu życia i zwiększoną w stosunku do innych regionów kraju zachorowalnością. Przeciętna długość życia mieszkańców tego regionu jest krótsza niż średnio w kraju i wynosi dla mężczyzn 70,5 lat (kraj 70,9 lata), a dla kobiet 78,8 lata (kraj 79,6 lat). Jeżeli chodzi o długość życia zarówno dla mężczyzn jak i kobiet, najkorzystniej sytuacja przedstawia się w województwie podkarpackim (72,6 lat dla mężczyzn, 80,8 lata dla kobiet). Zarówno dla mężczyzn jak i kobiet przeciętna długość trwania życia jest dłuższa w mieście niż na wsi. Długość trwania życia mężczyzn w mieście wyniosła w 2006 roku w województwie śląskim 71,9, natomiast kobiet 79,8. Na wsi wartości te wyniosły odpowiednio dla mężczyzn 70,1, a dla kobiet 78,5. Większy niż w innych regionach Polski jest stopień zachorowalności na choroby zawodowe, choroby układu krążenia, nowotwory, choroby dróg oddechowych, zwłaszcza u dzieci, wyższy jest udział rent i orzeczonego inwalidztwa.

W działaniach na rzecz polepszenia warunków życia ludności ważne miejsce zajmuje gospodarka komunalna, obejmując swym zasięgiem różnorodną działalność związaną bezpośrednio z codziennymi warunkami bytu ludności zamieszkanej w dużych aglomeracjach, jak również obszarach wiejskich. Występowanie infrastruktury komunalnej w województwie śląskim jest zróżnicowane. Różnice między gminami wiejskimi a miejskimi pod względem długości i gęstości sieci kanalizacyjnej są duże. Na koniec 2006 r. w województwie śląskim czynnych było 225 oczyszczalni komunalnych (mechaniczne, biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów) o przepustowości 1482,7 dam³/dobę, co stanowiło 7,5% wszystkich oczyszczalni tego typu w kraju.

Tabela 33. Sieć rozdzielcza w województwie śląskim na tle kraju ogółem.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Gęstość sieci wodociągowej (km/100km ²)	151,0	80,4
Gęstość sieci kanalizacyjnej (km/100km ²)	71,1	27,1
Gęstość sieci gazowej (km/100km ²)	114,0	34,1

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, GUS Warszawa 2007, Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego, US Katowice 2007, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS Warszawa 2007, Bank Danych Regionalnych GUS.

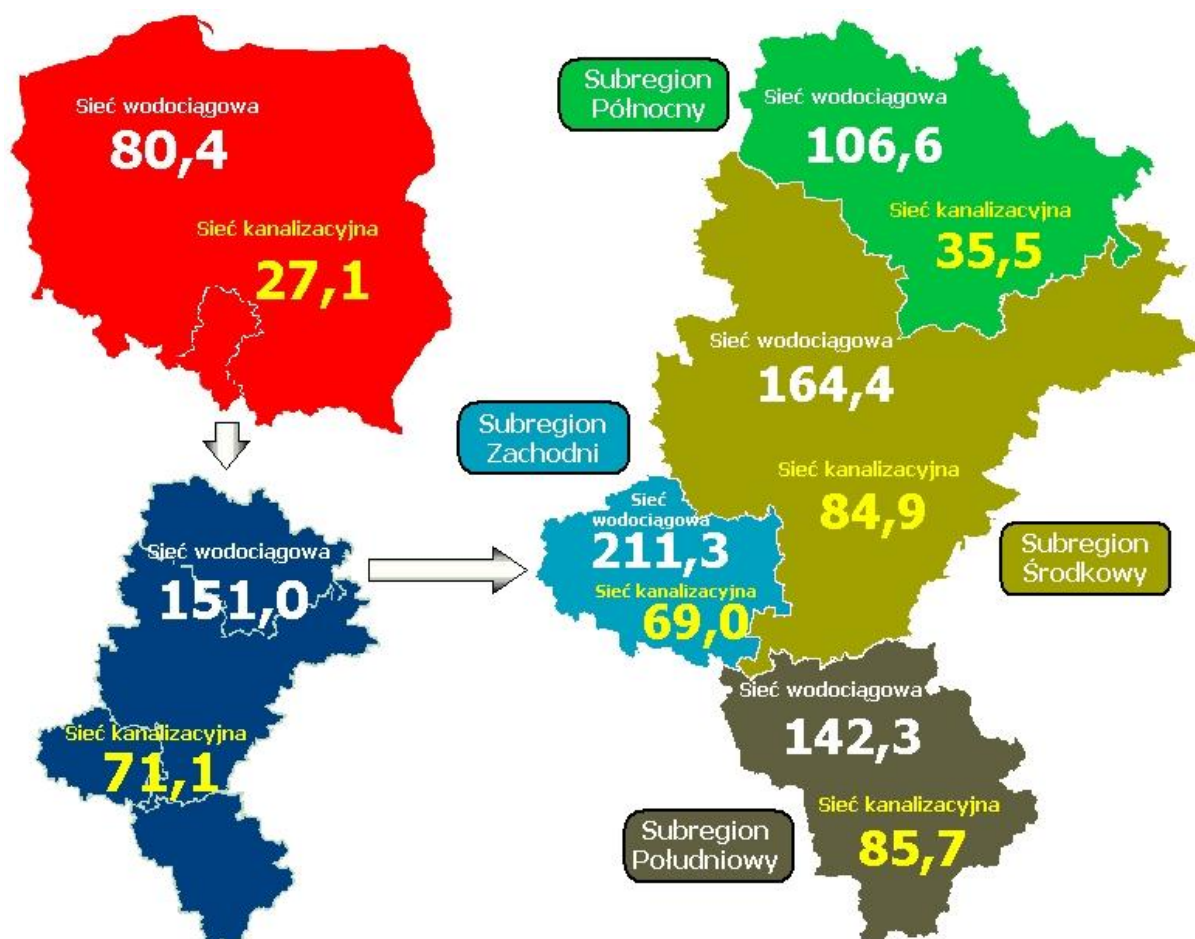
Województwo śląskie zajmuje pierwsze miejsce w Polsce pod względem gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz drugie pod względem sieci gazowej.¹² Wpłynęło na to głównie występowanie na terenie regionu wysoko zurbanizowanych obszarów, zlokalizowanych w środkowej części województwa.

Z sieci wodociągowej korzysta 93,1% ludności regionu. W miastach z sieci wodociągowej korzysta 97,0% ludności (kraj 86,3%), na wsi 78,7%, z sieci kanalizacyjnej 67,7% ludności ogółem, 80,3% ludności miast, 21,5% osób mieszkających na wsi (kraj 60%). W sieć wodociągową najlepiej wyposażony jest subregion zachodni, gdzie na 100 km² przypada 211,3 km sieci wodociągowej, oraz środkowy 164,4 km/100 km². Najniższą gęstość sieci posiada subregion północny 106,6 km/100 km², a następnie południowy 142,3 km/100 km².

Najlepiej w sieć kanalizacyjną wyposażony jest subregion południowy (85,7 km/100 km²), następnie środkowy (84,9 km/100 km²) i zachodni (69 km/100 km²), a najgorzej północny (35,5 km/100 km²).

¹² Sieć rozdzielcza (wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa) na 100 km² w 2006 roku.

Rysunek 8. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w km na km².

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnioroczne zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych wynosiło 145,3 hm³ (drugie miejsce po województwie mazowieckim – 193,7 hm³), z tego zużycie w miastach stanowiło 85%. Na 1 mieszkańca miasta zużycie wynosi 33,6 m³, na wsi 21,8 m³. W poszczególnych subregionach sytuacja przedstawia się następująco: największe zużycie wody w gospodarstwach domowych cechuje subregion środkowy 94,0 hm³ (ponad 5-krotnie wyższe niż w pozostałych trzech subregionach, z których najmniej zużywa subregion południowy 15,8 hm³). W pozostałych subregionach zużycie wody jest prawie identyczne i wynosi: w północnym 18,0 hm³, natomiast w zachodnim 17,5 hm³. Z kolei na 1 mieszkańca największe zużycie wody w 2006 roku było w subregionie północnym (33,5 m³ na osobę), następnie w centralnym 32,9 m³, zachodnim 27,4 m³ i południowym 24,5 m³.

Region zajmuje drugie miejsce w kraju zarówno w odbiorze energii elektrycznej (13,1 odbiorców w kraju) jak i w jej zużyciu po województwie mazowieckim (13,0% zużycia w kraju). Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych subregionu środkowego wynosi 2.210,6 GWh i 6-krotnie przewyższa zużycie energii elektrycznej w subregionie północnym (362,3 GWh), 5-krotnie w subregionie południowym (490,7 GWh) i 5-krotnie w subregionie zachodnim (477,4 GWh).

Średnioroczne zużycie gazu sieciowego wynosi w województwie 449,4 hm³ (w miastach 391,5 hm³, na wsi 57,9 hm³). W zużyciu gazu pierwsze miejsce zajmuje subregion środkowy 272,5 hm³, następnie południowy 91,0 hm³, północny 45,5 hm³, a tylko 40,3 hm³ zachodni.

Tylko 68,3% ludności województwa obsługiwana jest przez oczyszczalnie ścieków (kraj 61,4%), w miastach 80,6% (kraj 86,2%). Największy odsetek (73,7%) ludności korzystało z oczyszczalni ścieków w subregionie

środkowym oraz zachodnim (65,1%), nieco mniej w południowym (58,2%), a tylko połowa mieszkańców w subregionie północnym (55,7%). Gęstość rozdzielczej sieci kanalizacyjnej w województwie jest niska i na 100 km² wynosi 71,1 km. Ze ścieków odprowadzanych siecią kanalizacyjną (12,5% ścieków krajowych) 91,6% podlega oczyszczaniu (kraj 91,3%), nieoczyszczanych z kolei jest 8,4% (kraj 8,7%).

1.7. METROPOLIZACJA REGIONU

Proces metropolizacji kształtuje środowisko przestrzenne, społeczne i gospodarcze metropolii, a jego cechą jest przekształcenie historycznie ukształtowanej hierarchicznej organizacji terytorialnej w organizację sieciową o zasięgu europejskim. Charakterystyczne dla metropolii jest realizowanie na jej obszarze specyficznych funkcji o zasięgu krajowym i międzynarodowym (transportowej, nauki, badań i rozwoju, kontrolno-decyzyjnej, administracyjnej, turystycznej i przemysłowej).

W układzie przestrzennym województwa śląskiego zgodnie z Planem Zagospodarowania przestrzennego wyodrębnia się Aglomerację Górnośląską*, która stanowi centrum wiodącego obszaru metropolitalnego, o znaczeniu europejskim oraz:

- Aglomerację Bielską, którą tworzy miasto na prawach powiatu Bielsko-Biała, liczące 180 tys. mieszkańców i będące miastem węzłowym strefy trans granicznej. Aglomeracja wykazuje tendencje do rozwoju monocentrycznego z ośrodkiem w Bielsku-Białej oraz do wzrostu liczby mieszkańców, a także do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących Bielsko-Białą z Aglomeracją Górnośląską, z Republiką Czeską i Republiką Słowacką poprzez Cieszyn i Zwardoń oraz z Aglomeracją Krakowską.
- Aglomerację Częstochowską, którą tworzy miasto na prawach powiatu Częstochowa, liczące ok. 260 tys. mieszkańców. Aglomeracja wykazuje tendencje do rozwoju monocentrycznego z ośrodkiem w Częstochowie i do niewielkiego wzrostu liczby mieszkańców, a także do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących Częstochowę z Aglomeracją Górnośląską.
- Aglomerację Rybnicką, którą tworzą miasta na prawach powiatu: Rybnik, Jastrzębie Zdrój, Żory i Wodzisław Śląski oraz przyległe gminy miejskie: Pszów, Radlin i Rydułtowy. Aglomeracja liczy 420 tys. mieszkańców oraz wykazuje tendencje do rozwoju policentrycznego z ośrodkiem w Rybniku i do wzrostu liczby mieszkańców aglomeracji, a także do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących Aglomerację z Republiką Czeską i Aglomeracją Ostrawską poprzez Chałupki.

Aglomeracja Górnośląska to obszar o największej w kraju i jednej z większych w Europie koncentracji osadnictwa miejskiego- policentrycznej struktury przestrzennej, której wielki potencjał i jego efektywne wykorzystanie zależą od znalezienia równowagi pomiędzy konkurencją i współpracą między tworzącymi je miastami. W 2007 roku w Gliwicach podjęto decyzję o rejestracji Górnośląskiego Związku Metropolitalnego w formie związku międzygminnego, w skład którego weszła grupa miast na prawach powiatu: Bytom, Chorzów, Gliwice, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy i Zabrze.

Położenie na południu Polski, w centrum Europy stwarza dogodne warunki do jej rozwoju. W bliskim sąsiedztwie znajdują się stolice: Berlin, Bratysława, Budapeszt, Praga, Warszawa i Wiedeń. Aglomeracja Górnośląska wraz z aglomeracją krakowską i zagłębiem karwińsko-ostrawskim stanowi jeden z największych obszarów zurbanizowanych i najgęściej zaludnionych regionów Unii Europejskiej. Występują tutaj najwyższe

* pojęcie: Aglomeracja Górnośląska, Metropolia Górnośląska, Górnośląski Związek Metropolitalny, konurbacja górnośląska użyte w tekście służą do określenia tego samego obszaru (14 miast) będącego centrum środkowego obszaru polityki rozwoju (obszaru metropolitalnego) w województwie śląskim.

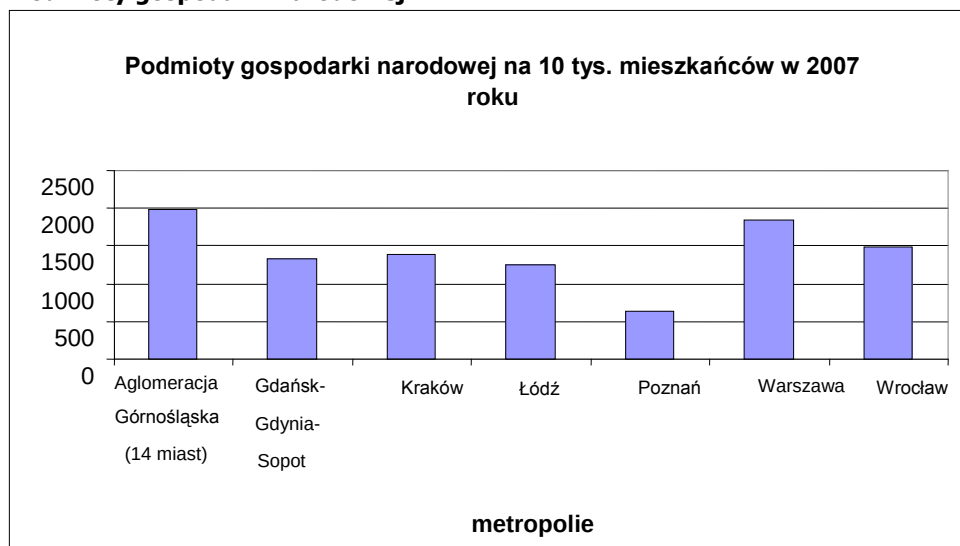
w kraju wskaźniki gęstości dróg i linii kolejowych, ponad 3.000 km dróg publicznych o twardej nawierzchni, na obszarze Aglomeracji Górnośląskiej krzyżują się ważne korytarze transportowe, polskie i europejskie, jest to: korytarz III dla relacji Berlin-Wrocław-Katowice-Kraków-Kijów, korytarz VI Sztokholm-Gdańsk-Katowice-Żilina, z odgałęzieniem VI B dla relacji Częstochowa-Ostrawa (Wiedeń-Wenecja). Szerokotorowa linia kolejowa LHS dochodząca do Sławkowa umożliwia połączenie z Europą Wschodnią i Azją, a Kanał Gliwicki i rzeka Odra zapewniają powiązania z Europą Zachodnią.

O atrakcyjności tego obszaru przesądza także bliskość międzynarodowych portów lotniczych: Katowice-Pyrzowice, Kraków-Balice, Mosnov pod Ostrawą, Wrocław-Strachowice.

Zarówno pod względem powierzchni jak i liczby ludności Aglomeracja Górnośląska zajmuje pierwsze miejsce wśród innych metropolii w kraju. Świadczy to o potencjale społecznym występującym na tym terenie. Udział obszaru metropolitalnego stanowi 0,4% powierzchni kraju, a liczba mieszkańców 5,2% ogółu mieszkańców Polski. Przeciętne wynagrodzenie brutto w roku 2007 na obszarze Aglomeracji Górnośląskiej wyniosło średnio 2.726,7 zł i stanowiło jedno z niższych wśród metropolii krajowych, jedynie w Łodzi wartość ta była niższa i wyniosła 2.698,09 zł. Dla porównania przeciętne wynagrodzenie brutto w samych Katowicach w tym roku wyniosło 3.727,38 zł i było niższe jedynie od wynagrodzenia jakie otrzymywali mieszkańcy Metropolii Warszawskiej (4.099,73 zł).

Na potencjał gospodarczy Górnośląskiego Związku Metropolitalnego składa się przede wszystkim najwyższa wśród pozostałych obszarów metropolitalnych kraju liczba podmiotów gospodarki na 10 000 mieszkańców, tj. 1.983, która była wyższa nawet od średniej Metropolii Warszawskiej (1.836 podmiotów). Pod względem produkcji sprzedanej przemysłu GZM zajął drugą pozycję z wartością 79.541,2 mln zł po Metropolii Warszawskiej (88.399,9 mln zł).

Wykres 366. Podmioty gospodarki narodowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznik Statystyczny Województw GUS 2008.

Atrakcyjność inwestycyjną Aglomeracji Górnośląskiej stanowi rozbudowana infrastruktura otoczenia biznesu, duża powierzchnia terenów inwestycyjnych, chłonny rynek zbytu, wykwalifikowana kadra pracownicza. Dobrze funkcjonuje Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Międzynarodowe Targi Katowickie, a także nowy organizator imprez wystawienniczych Expo Silesia.

Metropolia Górnośląska to także drugi pod względem wielkości ośrodek naukowy w kraju. Największymi uczelniami państwowymi regionu są: Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska, Śląski Uniwersytet Medyczny, Akademia Ekonomiczna, Akademia Muzyczna, Akademia Wychowania Fizycznego i Akademia Sztuk Pięknych. Standard życia mieszkańców Metropolii podnosi poczucie bezpieczeństwa jakie gwarantuje wysoka jakość świadczonych usług medycznych. W czołówce szpitali w kraju plasuje się Górnośląskie Centrum Medyczne z Kliniką Kardiologii w Katowicach oraz Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrze. Do najlepiej wyposażonych należą także Centrum Onkologii w Gliwicach, Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej w Piekarach Śląskich

i Centrum Leczenia Oparzeń w Siemianowicach Śląskich, które jest najważniejszą jednostką leczącą oparzenia w kraju. Znajduje się tutaj największa liczba zakładów opieki zdrowotnej (797) w porównaniu z pozostałymi Metropoliami.

Komunikację wewnątrz Metropolii Górnośląskiej zapewnia rozbudowana komunikacja autobusowa i tramwajowa, a także połączenia kolejowe, które umożliwiają przemieszczanie się na trasie Gliwice-Katowice-Sosnowiec-Dąbrowa Górnicza, Gliwice-Bytom-Katowice-Tychy, co usprawnia przejazd i sprawia, że konurbacja górnośląska może być traktowana jako jeden zintegrowany organizm miejski.

Czas wolny w Metropolii można spędzać korzystając z licznych zabytków kultury w ramach wytyczonego Szlaku Zabytków Techniki, a także na imprezach organizowanych na Stadionie Śląskim czy w hali widowiskowej „Spodek”, będącej symbolem miasta Katowice. Istotną funkcję w Metropolii pełni także Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku o powierzchni ponad 500 ha, a także rozległa powierzchnia terenów leśnych, która wynosi około 27 tys. ha. Na terenie aglomeracji organizowane są liczne imprezy kulturalne i gospodarcze o zasięgu międzynarodowym, m.in.: Międzynarodowy Konkurs Dyrygentów im. Grzegorza Fitelberga, Międzynarodowy Konkurs Wokalistyki Operowej im. Adama Didura, Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje”, Górnośląski Festiwal Sztuki Kameralnej, a także liczne projekty realizowane przez Śląski Teatr Tańca, Centrum Sztuki Współczesnej „Kronika”, czy Galerię Rondo Sztuki, ze względu na projekty gospodarcze można wskazać na organizację wystaw i targów np. przez MTK czy Silesia Expo.

W opracowanym Eksperskim Projekcie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033 wskazano Aglomerację Górnośląską jako jeden z dwóch obszarów problemowych w kraju. Pomimo ostatniego przyspieszenia rozwoju gospodarczego Aglomeracja Górnośląska dalej boryka się z problemami związanymi z restrukturyzacją tradycyjnego przemysłu. Efektem tego jest stosunkowo duże zróżnicowanie poziomu bezrobocia na tym obszarze, sięgające w niektórych miastach aglomeracji na początku 2009 roku powyżej 10%. Problemy społeczne i gospodarcze potęguje starzenie się społeczeństwa i rozwarstwienie ekonomiczne.

We wszystkich miastach aglomeracji zarówno przyrost naturalny jak i saldo migracji osiągają wartości ujemne. W 2007 roku dodatnie saldo migracji można było zaobserwować tylko na obszarze Metropolii Krakowskiej i Warszawskiej. Jednym z problemów społecznych występujących na terenie Aglomeracji Górnośląskiej jest mała liczba mieszkań, najniższa wśród innych metropolii w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, co potęguje zjawisko depopulacji. Obok problemów społecznych i gospodarczych pozostałością po tradycyjnym przemyśle są zjawiska zanieczyszczenia poszczególnych komponentów środowiska, które kierunkują w pewnym sensie rozwój obszaru metropolitalnego i wpływają na jego atrakcyjność dla nowych mieszkańców.

Niezbędna jest promocja nowego wizerunku przestrzeni Aglomeracji Górnośląskiej, a także zintegrowanie działań wielu ośrodków władzy w obrębie metropolii.

Zgodnie z Eksperskim Projektem KPZK do roku 2033 system osadniczy kraju dalej będzie miał charakter policentryczny, a duże miasta-główne ośrodki miejskie Polski zdobędą wyższą, w porównaniu z obecną, pozycję konkurencyjną w skali europejskiej. Niestety przewidywany wzrost liczby mieszkańców poszczególnych metropolii nie dotyczy Aglomeracji Górnośląskiej i Łodzi, co może w przyszłości zaważyć na możliwościach rozwojowych tego obszaru.

Największe miasta Polski, takie jak Warszawa, Kraków, Aglomeracja Górnośląska, Wrocław, Poznań, Łódź, Gdańsk/Gdynia będą współpracować w ramach Centralnego Sześciokąta. Ułatwi to rozwój funkcji metropolitalnych, zlokalizowanych w kilku ośrodkach, funkcji konkurencyjnych w stosunku do funkcji pełnionych przez duże miasta innych krajów europejskich, przy jednoczesnym ograniczeniu wzrostu kosztów zewnętrznych (transportowych, środowiskowych, społecznych) charakterystycznych dla intensywnie zagospodarowanych, wielomilionowych aglomeracji miejskich. Procesy metropolizacji będą przyspieszać w kolejnych latach zjawiska globalizacji.

ANEKS:

2. PROGNOZY TENDENCJI UWARUNKOWAŃ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Opierając się na analizach oraz prognozach dotyczących kształtowania się rozwoju w obszarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym w skali krajowej oraz europejskiej, jak również zjawisk o zasięgu globalnym, do głównych uwarunkowań mogących wpływać na intensywność procesów rozwoju województwa zaliczyć można:

- **zmiany demograficzne i społeczne**, w których prognozowanymi tendencjami są:
 - zmniejszenie liczby ludności,
 - postępujący proces starzenia się społeczeństwa,
 - spadek dzietności,
 - wydłużenie przeciętnej długości życia,
 - wzrost świadomości i dbałości o stan zdrowia,
 - poprawa standardu życia,
 - wzrost migracji powrotnych (reemigracja) oraz napływ migrantów z innych krajów, w tym spoza UE z krajów Europy Wschodniej i Azji,
 - wzrost aktywności zawodowej,
 - silny wzrostowy trend do uzyskiwania wysokiego wykształcenia,
 - wzrost mobilności przestrzennej ludności,
 - wzrost uczestnictwa w kulturze zarówno masowej jak i wysokiej.
- **zmiany technologiczne**, w których prognozowanymi tendencjami są:
 - rozwój nowych technologii, w tym biotechnologii, technologii dla energetyki, ochrony środowiska, informacyjnych i telekomunikacyjnych, technologii produkcji i przetwarzania materiałów, transportu i infrastruktury transportowej, inżynierii medycznych,
 - napływ nowych technologii i unowocześnianie przemysłu zarówno w nowo uruchamianych przedsiębiorstwach, jak i w ich otoczeniu m.in. w wyniku nowych inwestycji,
 - powszechny dostęp do usług świadczonych drogą elektroniczną,
 - powszechne wykorzystanie rozwiązań takich jak: telefonia mobilna trzeciej lub czwartej generacji, naziemna telewizja i radiofonia cyfrowa (DTTV/DTR) czy wielokanałowy, szerokopasmowy dostęp do Internetu,
 - wzrost zagrożenia bezpieczeństwa w sieci,
 - podniesienie innowacyjności gospodarki,
 - wzrost eksportu produktów wysokiej techniki,
 - postępująca automatyzacja i komputeryzacja procesów technologicznych w zakresie produkcji wyrobów dotychczas wytwarzanych przy znacznych kosztach środowiskowych,
 - delokalizacja, czyli przenoszenia produkcji (szczególnie opartej na prostym montażu) z Polski do innych krajów,
 - kreowanie nowych form pracy,
 - rosnące zapotrzebowanie na osoby z wyższym wykształceniem technicznym.
- **zmiany klimatyczne i środowiskowe**, w których prognozowanymi tendencjami są:
 - pogłębiające się dysproporcje w warunkach mieszkaniowych i wpływ zmian środowiskowych na decyzje mieszkaniowe,
 - zwiększenie deficytu wody,
 - zwiększenie częstotliwości gwałtownych zdarzeń pogodowych (np. huragany, powodzie),
 - rosnąca ilość odpadów komunalnych i niebezpiecznych,
 - rozwój systemów selektywnego zbierania i segregacji odpadów komunalnych oraz odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów,
 - spadek udziału węgla w wytwarzaniu energii pierwotnej,

- wzrost udziału energii z odnawialnych źródeł energii,
 - wzrost powierzchni gospodarstw ekologicznych,
 - zmniejszanie się powierzchni gruntów zdegradowanych i zdewastowanych,
 - wzrost lesistości,
 - zmniejszanie się ilości produkowanych ścieków, jak i ilości ścieków nieoczyszczonych,
 - zmniejszanie się zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego,
 - rozwój technologii ochrony środowiska,
 - intensyfikacja działań w kierunku poprawy stanu środowiska.
- **metropolizacja**, w której prognozowanymi tendencjami są:
- utrzymanie policentrycznej struktury układu przestrzennego zagospodarowania kraju, przy większej przestrzennej koncentracji oraz integracja systemu osadniczego,
 - krystalizacja sieci największych miast Polski, tj. Warszawy, Krakowa, Aglomeracji Górnośląskiej, Wrocławia, Poznania, Łodzi i Gdańska,
 - podniesienie atrakcyjności ośrodków miejskich, stanowiących miejsca docelowe migracji wewnętrznych,
 - wzrost znaczenia powiązań międzynarodowych oraz działania w sieci,
 - koncentracja osadnictwa i działalności gospodarczej w strefach podmiejskich dużych miast pozytywnie wpływająca na procesy metropolizacji na obszarach funkcjonalnych miast,
 - obszary metropolitalne pozostaną głównymi strefami docelowymi zagranicznych inwestycji w Polsce,
 - postępująca specjalizacja funkcjonalna małych miejscowości w strefach otaczających duże miasta, na obszarach metropolitalnych, przy czym rozwój znacznej ich części będzie związany z pełnieniem funkcji mieszkaniowych,
 - znaczny spadek liczby pasażerów miejskiego transportu publicznego,
 - zmiany w podziale zadań przewozowych odbijające się niekorzystnie na miastach, gdzie powstanie presja na rozbudowę układu drogowego i parkingowego w zatłoczonych obszarach śródmiejskich oraz trasach dojazdowych.
- **integracja i spójność terytorialna**, w których prognozowanymi tendencjami są:
- obniżenie kosztów transakcyjnych w wymianie towarowej i sektorze bankowym w związku z wprowadzaniem EURO,
 - wzrost znaczenia współpracy terytorialnej, w tym z krajami spoza UE, jako kluczowy czynnik tworzenia spójności terytorialnej,
 - upowszechnienie zintegrowanych koncepcji polityki spójności,
 - wzrost udziału środków wsparcia przyznawanych według klucza tematycznego a nie terytorialnego, co umożliwi tworzenie sieci współpracy miast czy regionów, w zależności od podejmowanego obszaru współpracy,
 - włączenie Polski w sieć kolei wysokiej prędkości powodujące wzrost dostępności przestrzennej głównych ośrodków gospodarczych Europy,
 - spadek przewozów w zamiejskim transporcie kolejowym i autobusowym,
 - budowa spójnego systemu autostrad i dróg ekspresowych obsługującego główne korytarze transportowe (w tym międzynarodowe) i zapewniającego powiązania pomiędzy największymi miastami w Polsce,
 - wzrost roli regionalnych portów lotniczych, w tym międzynarodowych i lotnisk lokalnych.
- **globalizacja** w której prognozowanymi tendencjami są:
- zwiększenie podatności gospodarek krajowych i regionalnych na zmiany koniunktury na rynkach światowych,
 - pogłębiające się dysproporcje w poziomie bogactwa – pogłębianie dysproporcji rozwojowych,
 - podniesienie atrakcyjności i dostępności turystycznej i inwestycyjnej,
 - wzrost inwestycji gospodarczych,
 - wzrost roli korporacji transnarodowych,
 - znaczny wzrost kontaktów gospodarczych,
 - wzrost znaczenia miast jako ośrodków kreacji nauki i kultury,

- wzrost udziału dużych miast w gospodarce globalnej
- rozwój kultury masowej o zasięgu globalnym,
- globalizacja wydarzeń kulturalnych,
- rosnące znaczenie nauki i wiedzy w procesach rozwoju gospodarczego,
- szczególnie szybki wzrost liczby pasażerów i lotów w lotnictwie cywilnym,
- zwiększający się odsetek towarów wysoko przetworzonych, wymagających przewozów w kontenerach.

W oparciu o zidentyfikowane prognozy trendów rozwojowych oraz prognozowane zmiany w poszczególnych obszarach diagnozy można sformułować scenariusze rozwoju dla województwa śląskiego.

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Środowisko naturalne	• spadek zanieczyszczenia powietrza, emisji pyłów i gazów, • zwiększenie udziału wód I i II klasy wśród zasobów wodnych, • spadek zużycia wody i ilości odprowadzanych ścieków, • rozwój czystych technologii prośrodowiskowych i ich wykorzystania, w tym zwiększenie udziału OZE, • zwiększenie lesistości, • zmniejszanie powierzchni terenów zdegradowanych i zdewastowanych, • zwiększenie powierzchni obszarów chronionych, • rozwój infrastruktury komunalnej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, • rozbudowa infrastruktury umożliwiającej efektywne przeciwdziałanie powodziom, • rozwój i wdrożenie technologii ograniczających uciążliwość hałasu, • rozbudowa infrastruktury gospodarki odpadami, w tym wzrost stopnia segregacji oraz ich ponownego wykorzystania.	• spadek zanieczyszczenia powietrza, emisji pyłów i gazów, • zwiększenie udziału wód I i II klasy wśród zasobów wodnych, • wzrost emisji gazów cieplarnianych, • stopniowe zmniejszanie powierzchni terenów zdegradowanych i zdewastowanych, • zwiększenie powierzchni gospodarstw ekologicznych, • wzrost liczby oczyszczalni ścieków oraz dostępności sieci wodno-kanalizacyjnej.	• wzrost emisji gazów cieplarnianych, • wzrost ilości odpadów niebezpiecznych i komunalnych, • wzrost zanieczyszczenia wód, • zwiększenie zużycia wody i ilości odprowadzanych ścieków, • brak postępów w rozwoju czystych technologii prośrodowiskowych, • zmniejszenie udziału lesistości w powierzchni kraju, • utrzymywanie się powierzchni terenów zdegradowanych i zdewastowanych na niezmienionym poziomie, • niesprawny system przeciwpowodziowy, • niski poziom rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej, • system gospodarki odpadami oparty w dominującym stopniu na składowiskach śmieci.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	• wielkość zasobów finansowych funduszy przeznaczanych na inwestycje prośrodowiskowe oraz wzmocnienie efektywności ich wykorzystania na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym,		

	- wsparcie instytucjonalne ośrodków naukowo-badawczych tworzące warunki do implementacji nowych technologii, - świadomość społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, - promocja polityki finansowania badań w ośrodkach badawczo-rozwojowych służących osiągnięciu priorytetów ochrony środowiska, - preferencje w obszarze prawnym dla technologii prośrodowiskowych.
--	---

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Rozwój technologiczny	- rozwój nowych technologii, w tym biotechnologii, technologii dla energetyki, ochrony środowiska, technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, technologii produkcji i przetwarzania materiałów, transportu i infrastruktury transportowej, inżynierii medycznych, - powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu oraz telefonii mobilnej trzeciej lub czwartej generacji, - rozpowszechnienie usług elektronicznych, - wzrost eksportu produktów wysokiej techniki, - wzrost liczby innowacyjnych przedsiębiorstw, - wzrost automatyzacji i komputeryzacji procesów technologicznych.	- rozwój technologii dla energetyki ochrony środowiska oraz inżynierii medycznej, - wzrost dostępności do szerokopasmowego Internetu oraz telefonii mobilnej 3 lub 4 generacji, - wzrost automatyzacji i komputeryzacji procesów technologicznych, - ograniczony rozwój usług elektronicznych.	- postępujące zjawisko delokalizacji produkcji opartej na prostym montażu, - spadek liczby innowacyjnych przedsiębiorstw, - spadek liczby prowadzonych badań naukowych i wdrożeń nowych technologii, - przewaga sektorów przemysłu pracochłonnego i kapitałochłonnego nad sektorem gospodarki opartej na wiedzy.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	- wysokie nakłady na B+R, - realizacja inwestycji w oparciu o zasadę partnerstwa publiczno-prywatnego w dziedzinie ICT, - poziom kształcenia kadr w zakresie kierunków technicznych, - regulacje prawne w kierunku umożliwienia rozwoju technologicznego, - efektywność wykorzystania środków pochodzących z funduszy unijnych, - współpraca przemysłu, biznesu i ośrodków akademickich, - stopień kompetencji w zakresie wykorzystania ICT, - rozwój możliwości finansowe podmiotów publicznych i prywatnych na badania i rozwój technologii, - intensywność współpracy krajowych i zagranicznych ośrodków badawczych oraz kontaktów z przedsiębiorstwami w zakresie transferu wiedzy.		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Kultura i turystyka	• postępujący proces globalizacji w obszarze turystyki, • wzrost liczby turystów zagranicznych, w szczególności turystyki kulturalnej, • rozwój i budowa nowych obiektów kultury wysokiej, • organizacja licznych imprez o charakterze międzynarodowym – wystaw, koncertów, sympozjów.	• postępujący proces globalizacji w zakresie podróży i turystyki, • zmienna dynamika krajowego ruchu turystycznego, w tym w zakresie turystyki biznesowej, • rozwój i budowa nowych obiektów kultury wysokiej, • wzrost liczby turystów zagranicznych, • wzrost znaczenia turystyki kulturalnej, • organizacja imprez o randze krajowej i regionalnej, • modernizacja obiektów kultury wysokiej.	• spadek ilości przyjazdów w celach służbowych i turystycznych, • zmniejszenie krajowego ruchu turystycznego, • spadek liczby imprez kulturalnych o zasięgu międzynarodowym.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	• konkurencyjność tanich linii lotniczych, • poziom zamożności społeczeństwa, • zróżnicowanie oferty turystycznej i kulturalnej, • promocja przyjazdów do Polski, • jakość środowiska naturalnego, • dostępności infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i kulturalnej, • poprawa jakości środowiska naturalnego, • kondycja gospodarki, • wizerunek Polski w zakresie atrakcyjności turystycznej i kulturowej.		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Współpraca terytorialna	• aktywny udział w sieci współpracy miast i regionów, • tworzenie Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej, • wzrost wartości dodanej w wymiarze gospodarczym i społeczno-kulturowym, • rozwój współpracy międzyregionalnej transgranicznej i międzynarodowej.	• rozwijanie kontaktów między europejskimi miastami i regionami w oparciu o istniejące sieci powiązań, • ograniczona aktywność na polu współpracy naukowej, • rozwój współpracy międzyregionalnej transgranicznej i międzynarodowej.	• ograniczenie kontaktów między miastami i regionami, • marginalizacja naukowej, kulturalnej i gospodarczej współpracy międzynarodowej.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	• koordynacja działań w ramach prowadzonych polityk na wszystkich poziomach władzy publicznej, • doskonalenie ram prawnych i instytucjonalnych dla współpracy terytorialnej, • wielkość nakładów finansowych w ramach programów z zakresu współpracy		

	terytorialnej, • wsparcie podmiotów publicznych dla rozwoju współpracy naukowej, kulturalnej i gospodarczej.
--	---

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Rozwój przestrzeni publicznych i mieszkalnictwa	- wzrost dostępności przestrzennej głównych ośrodków gospodarczych kraju, - poszerzenie kontaktów gospodarczych, - spójny system autostrad i dróg ekspresowych, - poprawa warunków zamieszkania i standardów zasobów mieszkaniowych, - wzrost ruchu pasażerskiego i towarowego w transporcie lotniczym, - rozwój transportu intermodalnego, - wzrost znaczenia komunikacji publicznej, - rozbudowa i integracja kluczowych elementów układu transportowego, - stworzenie zintegrowanych węzłów przesiadkowych powiązanych z systemem informacji dla podróżnych.	- wzrost znaczenia transportu indywidualnego, - zmniejszenie udziału transportu publicznego, w tym kolejowego i autobusowego w całości przewozów pasażerskich, - wzrost specjalizacji małych miejscowości pod względem funkcji mieszkaniowych skupionych wokół dużych ośrodków miejskich, - poprawa warunków zamieszkania i standardów zasobów mieszkaniowych, - wzrost ruchu pasażerskiego i towarowego w transporcie lotniczym, - rozwój transportu intermodalnego.	- dynamiczny wzrost znaczenia transportu indywidualnego, - zmniejszenie udziału transportu publicznego, w tym kolejowego i autobusowego w całości przewozów pasażerskich, - przeciążenie istniejącej drogowej sieci komunikacyjnej, - pogorszenie warunków zamieszkania i standardów zasobów mieszkaniowych, - marginalizacja obszaru Polski w zakresie międzynarodowych kontaktów gospodarczych.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	- integracja działań samorządów wszystkich szczebli umożliwiająca zapewnienie optymalnego standardu usług transportu publicznego, - kompleksowość planowania i podejmowanych działań przez państwo, władze lokalne i regionalne oraz obywateli w obszarze kształtowania przestrzeni i zasobów mieszkaniowych, - efektywność zarządzania siecią komunikacyjną i transportową, - skuteczność planowania przestrzennego w samorządach lokalnych, - poziom zamożności społeczeństwa, - mobilność przestrzenna mieszkańców, - postępowanie tendencji metropolizacyjnych.		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Rozwój regionalnych usług publicznych i społecznych	- wysoka aktywność zawodowa ludności, - wzrost przyrostu naturalnego, - poprawa dostępności do	- poprawa warunków zamieszkania - dostosowanie liczby przedszkoli i szkół podstawowych do	- spadek dostępności do usług lecznictwa zamkniętego, - pogłębianie się zjawisk patologii społecznych,

	- usług lecznictwa zamkniętego, - wzrost poziomu zdrowotności, - korzystne warunki zamieszkania, - poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego, w tym przebywania w miejscach publicznych, - wzrost udziału osób z wykształceniem wyższym, - wzrost przeciętnej długości trwania życia - zmniejszenie poziomu przestępczości, - spadek bezrobocia przy jednoczesnym ograniczeniu liczby osób długotrwale bezrobotnych, - poprawa stanu technicznego i rozbudowa infrastruktury usług publicznych.	potrzeb, - wzrost udziału osób z wykształceniem wyższym, - utrzymywanie się podziałów między miastem a wsią w dostępie do usług publicznych, - wzrost poziomu bezrobocia, - poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego, - poprawa dostępności do usług lecznictwa zamkniętego, - wydłużenie przeciętnej długości życia, - wzrost aktywności zawodowej ludności, - nieznaczny wzrost dzietności - wzrost mobilności przestrzennej ludności.	- utrzymywanie się podziałów między miastem a wsią w dostępie do usług publicznych, - dynamiczny wzrost bezrobocia, - utrzymujący się niski poziom zdrowotności społeczeństwa, pogorszenie stanu zdrowia, - utrzymujący się niski poziom aktywności zawodowej, - ujemny przyrost naturalny, - wzrost poziomu emigracji, - systematycznie pogarszający się stan techniczny istniejącej infrastruktury usług publicznych.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	- skuteczność polityki społecznej, - aspiracje edukacyjne i poziom wykształcenia społeczeństwa, - efektywność finansowania usług publicznych, - skuteczność polityki prorodzinnej, - konkurencyjność regionalnej gospodarki, - dostosowanie programów nauczania do potrzeb rynku pracy, - efektywność restrukturyzacji służby zdrowia, - poziom zamożności społeczeństwa, - stopień dostępności do wysokiej jakości usług medycznych, - jakość środowiska naturalnego, - jakość usług publicznych i społecznych, w tym prowadzenie skutecznej polityki prorodzinnej, - preferowany styl życia.		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Metropolizacja	- zwiększenie spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej, - poprawa jakości zagospodarowania przestrzeni miejskich, - poprawa jakości połączeń komunikacyjnych, - wysoka pozycja konkurencyjna ośrodków miejskich w przestrzeni	- zwiększanie powierzchni miast, - wzrost połączeń komunikacyjnych i kontaktów gospodarczych między obszarami metropolitalnymi przestrzeni europejskiej, - wzrost specjalizacji	- postępujący proces suburbanizacji, - marginalizacja krajowych ośrodków miejskich, - pogłębianie nierówności między poziomem rozwoju miast i wsi, - przeciążenie istniejącego systemu

	europejskiej, • zwiększenie ilości kierunków połączeń lotniczych, • spójny system autostrad i dróg ekspresowych, • poprawa dostępności ośrodków rozwoju gospodarczego jak i lokalnych centrów aktywności gospodarczej, • wzrost bezpieczeństwa i płynności ruchu drogowego poprzez rozwój szybkiego bezkolizyjnego transportu, • wysoka jakość dróg ekspresowych i autostrad tworzących spójną sieć połączeń między dużymi miastami, • modernizacja i poprawa parametrów linii kolejowych, • poprawa jakości i dostępności komunikacji publicznej.	małych miejscowości pod względem funkcji mieszkaniowych skupionych wokół dużych ośrodków miejskich, • wzrost znaczenia połączeń lotniczych w ruchu pasażerskim i transportowym, • częściowa rozbudowa oraz modernizacja dróg ekspresowych i autostrad, nie zaspokajająca potrzeb komunikacyjnych kraju, • poprawa jakości transportu publicznego.	transportu publicznego, • wzrost międzyregionalnych nierówności, • zahamowanie rozwoju regionalnego portu lotniczego, • zaprzestanie modernizacji linii kolejowych, • utrzymywanie się słabej jakości i braku spójności sieci dróg ekspresowych i autostrad, • ograniczenie dostępu do transportu publicznego.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	• kompleksowość planowania i podejmowanych działań przez państwo, władze lokalne i regionalne w zakresie transportu publicznego, • włączenie Polski w transeuropejską sieć transportową (TEN-T), w tym w zakresie kolei szybkiej prędkości, • wysokie nakłady na rozwój infrastruktury transportowej, • tempo realizacji inwestycji budowy sieci infrastruktury transportowej, • atrakcyjność inwestycyjna obszarów metropolitalnych, • efektywność systemu zarządzania przestrzenią miejską, • rozwój rynków pracy, • mobilność przestrzenna społeczeństwa, • liczba pracowników wysoko wykwalifikowanych.		

ANEKS:

3. ZGODNOŚĆ Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

W procesie aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego nie można pominąć dokumentów strategicznych wyższego rzędu, takich jak: Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Karta Lipska nt. Zrównoważonych Miast Europejskich, Agenda Terytorialna Unii Europejskiej, Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 wraz z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020, Projekt Strategii Rozwoju Nauki w Polsce do 2015 roku, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności), Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013, Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025. Należy również pamiętać, że na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015 oraz Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020 powstały dokumenty takie jak: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2003-2013, Program Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015, Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego, Kompleksowy program gospodarki odpadami niebezpiecznymi w regionie Polski południowej, Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Województwa Śląskiego na lata 2000-2015, Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego, Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004-2013, Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020. Wspomniane dokumenty stanowią podstawę realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020. Ponadto jako główny instrument realizacyjny Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020 przygotowany został Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.

Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju)

Nadrzędny wieloletni dokument strategiczny określający cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny zapewnić ten rozwój. Uwzględnia najważniejsze trendy rozwoju światowej gospodarki, jak również cele wyznaczone w odnowionej Strategii Lizbońskiej. Dokument został opracowany w sposób uwzględniający równowagę pomiędzy celami społecznymi, gospodarczymi, a wymogami środowiskowymi.

Umożliwia integrację polityki spójności z innymi politykami współfinansowanymi z funduszy europejskich. Jej zadaniem jest wykorzystanie obecności Polski w Unii Europejskiej, jak również wykorzystanie wszystkich atutów i zasobów jakie posiada nasz kraj, w celu jego modernizacji i rozwoju. Rolą SRK jest koordynacja reform instytucjonalno-regulacyjnych z działaniami finansowanymi ze środków UE, aby poprzez efekt synergii osiągnąć możliwie najwyższy efekt prorozwojowy. Priorytety i cele Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 zostały uwzględnione przy opracowaniu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Karta Lipska nt. Zrównoważonych Miast Europejskich

Jest to dokument państw członkowskich Unii Europejskiej, który tworzy ramy do współpracy w zakresie polityki rozwoju miejskiego, określając wspólne zasady i strategie w tym obszarze przy uwzględnieniu aspektów historycznych, gospodarczych, społecznych i ekologicznych miast europejskich. Karta Lipska zaleca w jak największym stopniu wykorzystać zintegrowane podejście do rozwoju miast, które będzie przejawiać się przede wszystkim w tworzeniu wysokiej jakości przestrzeni publicznych, modernizacji infrastruktury, zwiększeniu efektywności energetycznej, prowadzeniu aktywnej polityki edukacyjnej i promowaniu innowacyjności. Ponadto zwraca uwagę na problem dzielnic kryzysowych w kontekście miasta jako całości i zaleca utrwalenie urbanistycznych strategii oceny, wzmocnienie polityki w zakresie gospodarki lokalnej i lokalnego rynku pracy, prowadzenie aktywnej edukacji dzieci i młodzieży oraz promowanie skutecznego i

niedrogiego transportu. Cele Karty Lipskiej zostały uwzględnione w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Agenda Terytorialna Unii Europejskiej

Dokument ukierunkowany jest na wzmocnienie spójności terytorialnej w celu budowy bardziej konkurencyjnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów. W odpowiedzi na znaczące wyzwania terytorialne przed jakimi stoi Europa, Agenda wyznacza następujące priorytety: rozwój policentryczny w oparciu o sieć współpracy pomiędzy regionami miejskimi i miastami, partnerstwo i nowe formy zarządzania terytorialnego pomiędzy obszarami miejskimi, a obszarami wiejskimi, wsparcie dla regionalnych klastrów konkurencyjności, a także promocję innowacyjności, rozbudowę sieci transeuropejskich, transeuropejskie zarządzanie ryzykiem z uwzględnieniem efektów zmian klimatycznych, traktowanie dziedzictwa kulturowego oraz obszarów o wysokich walorach ekologicznych jako wartości dodanej dla rozwoju. Priorytety Agendy zostały uwzględnione w procesie projektowania Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności)

NSRO są dokumentem określającym cele, zadania, instrumenty realizacji celów, system ich realizacji oraz ramy finansowe polityki spójności w Polsce. Celem tej polityki jest zapewnienie harmonijnego rozwoju całej Unii Europejskiej, polegającego na zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych pomiędzy poszczególnymi regionami i w efekcie uzyskania spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej UE. NSRO uwzględniają zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 oraz Krajowego Programu Reform na lata 2005-2008 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej, a jednocześnie stanowią podstawę, na bazie której opracowywane są Regionalne Programy Operacyjne poszczególnych województw. NSRO określa kierunki wsparcia ze środków dostępnych w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności. Priorytety i cele Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia zostały uwzględnione przy opracowaniu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Projekt Strategii Rozwoju Nauki w Polsce do 2015 roku

Dokument ten określa kierunki rozwoju nauki w Polsce do roku 2015, przy założeniu że działalność badawczo-rozwojowa stanowi podstawę rozwoju kraju, wzrostu innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki. Strategia ma charakter ramowy, wyznaczający ogólne cele i priorytety rozwojowe, a realizowana ma być na zasadach współpracy pomiędzy rządem, samorządami oraz innymi partnerami społecznymi.

Wśród celów Strategii znalazły się wzrost poziomu polskiej nauki i jej wkładu w światową naukę, lepsze wykorzystanie potencjału nauki dla edukacji narodowej, kultury i wzrostu poziomu cywilizacyjnego kraju, wzrost innowacyjności gospodarki oraz ściślejsze zespolenie z Europejskim Obszarem Badawczym. W wyniku realizacji powyższej Strategii polska gospodarka powinna przejść transformację do gospodarki opartej na wiedzy. Odbywać się to będzie przede wszystkim poprzez unowocześnienie tych dziedzin nauki, które stanowią nośniki takiej gospodarki czyli nauki biologiczne, nauki technologiczne oraz technologie informacyjne.

Powyższe cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców,

Kierunek działań A.1.1: Poprawa jakości kształcenia,

Cel strategiczny A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka,

Kierunek działań A.3.1: Wspieranie wdrożeń nowych technologii i rozwój sektora B+R,

Cel strategiczny C.3: Silny ośrodek nauki i kultury,

Kierunek działania C.3.1: Tworzenie warunków rozwoju nauki i wzmocnienie potencjału uczelni wyższych oraz ośrodków badawczych.

Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Dokument ten określa priorytety i kierunki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce uwzględniające Strategiczne Wytyczne Wspólnoty w zakresie obszarów wiejskich. Jego realizacja opiera się na koncepcji wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Wśród priorytetów jakie wyznaczone zostały w Planie są zwiększenie potencjału ludzkiego, lepsze przygotowanie zawodowe, poprawa jakości i wydajności produkcji rolnej i leśnej, poprawa współpracy i koncentracji zaopatrzenia i przetwórstwa, poprawa infrastruktury obszarów wiejskich, ochrona środowiska, różnorodności biologicznej, zwiększenie lesistości, poprawa poziomu życia, lepszy dostęp do usług, wspieranie przedsiębiorczości tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, aktywizacja społeczności lokalnych, partnerstwo.

Powyższe priorytety zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka,

Kierunek działań A.3.3: Unowocześnienie rolnictwa i wsparcie przeobrażeń gospodarczych na terenach wiejskich,

Cel strategiczny B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni,

Kierunek działań B.3.5: Kształtowanie ośrodków wiejskich.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004–2013 (oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020)

Dokumenty strategiczne z zakresu kultury tworzą ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury i kreują nowocześnie pojmowaną politykę kulturalną państwa. Główny cel, jakim jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce stanowi kluczowe wyzwanie polityki państwa na najbliższe lata w wielu dziedzinach. Kultura, rozwijana także w celu niwelowania dysproporcji rozwojowych pomiędzy różnymi regionami, przyczyniać się będzie niewątpliwie do poprawy spójności społecznej. Tym samym zwiększane będą równocześnie warunki dostępu do uczestnictwa w różnych przejawach i aktywnościach kultury. Wybrane jako priorytetowe dziedziny: dbałość o rozwój sztuki współczesnej, rozwój czytelnictwa i wzrost znaczenia książki, wspieranie roli szkół artystycznych w kształtowaniu kadr współczesnej kultury, rozwój instytucji kultury pełniących ważne funkcje w przekazie kulturowym czy wreszcie troska o kulturowe dziedzictwo narodowe – są zogniskowane na sprawach najważniejszych dla ciągłości i zmiany kultury polskiej w nadchodzących latach.

Powyższe priorytety i cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny C.3: Silny ośrodek nauki i kultury,

Kierunek działań C.3.2: Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych,

Kierunek działań C.3.3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu.

Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013

Projekt Strategii Polityki Społecznej podlegał szerokim konsultacjom społecznym. Dokument ten stanowi podstawę kształtowania systemu polityki społecznej państwa, zgodnego z założeniami Europejskiego Modelu Społecznego Unii Europejskiej i Rady Europy, który opiera się na realizacji dwóch głównych celów tj. pełnego zatrudnienia i spójności społecznej.

Głównym celem Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013 jest zbudowanie zintegrowanego systemu polityki państwa prowadzącej do ułatwienia wszystkim obywatelom równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przy zapewnieniu demokratycznego współuczestnictwa obywateli. Właściwie zaprojektowana i wdrażana polityka społeczna stanowi inwestycję, która służy wszystkim obywatelom.

Działania zwiększające integrację społeczną sprzyjają wzrostowi aktywności społecznej oraz stanowią czynnik zwiększający potencjał rozwoju.

Powyższe cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa,

Kierunek działań B.1.2: Upowszechnienie oraz promocja aktywnego i zdrowego stylu życia,

Kierunek działań B.1.3: Podniesienie skuteczności polityki społecznej.

Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025

Dokument ten określa zasady prowadzenia narodowej polityki w dziedzinie transportu, koncentrując się na formułowaniu celów rozwojowych oraz sposobów ich osiągnięcia, tak w układzie zintegrowanym, jak i dla poszczególnych gałęzi transportu. Właściwa infrastruktura oraz odpowiedni poziom usług z zakresu transportu to jeden z istotnych czynników rozwoju, dlatego wśród zadań jakie są stawiane do realizacji do roku 2025 wymienić można: unowocześnienie podstawowej sieci transportowej i zapewnienie wysokiej jakości usług transportowych, restrukturyzacja i prywatyzacja przedsiębiorstw transportowych oraz liberalizacja rynków transportowych, stworzenie systemu współpracy rządu z samorządami w dziedzinie transportu, zapewnienie bezpieczeństwa w transporcie. W rezultacie za podstawowy cel polityki transportowej przyjęto poprawę jakości systemu transportowego i jego rozbudowę zgodną z zasadami zrównoważonego rozwoju. Polityka ta uwzględniać będzie aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenne i środowiskowe.

Powyższe priorytety i cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni,

Kierunek działań B.3.4: Rozwój i modernizacja komunikacji publicznej obszarów miejskich,

Cel strategiczny C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej,

Kierunek działań C.1.2: Rozbudowa i integracja systemu transportowego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Plan ujmuje identyfikowane problemy rozwoju w kategoriach strategicznych, jako bariery, ograniczenia oraz konflikty, wymagające w XXI wieku polityki ich przełamywania i redukcji. Jednocześnie dokument ujawnia możliwości i rezerwy tkwiące w dotychczasowym zagospodarowaniu. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego ma w okresie najbliższych kilkunastu lat odegrać zasadniczą rolę w sterowaniu przyszłością regionu tak by w optymalny sposób wykorzystywać istniejące zasoby i szanse, zapewniając przez to województwu długotrwały, zrównoważony rozwój. Taka wizja przyszłości przestrzeni województwa śląskiego ma być osiągalna poprzez realizację sześciu głównych celów, tj. dynamizacji i restrukturyzacji przestrzeni województwa, wzmocnienia funkcji węzłów sieci osadniczej, ochronę zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych, rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury, stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią oraz rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego. Plan ułatwia koordynację strategii i rozlicznych zamierzeń pod kątem czasu i miejsca ich realizacji oraz koordynuje działania administracji publicznej. Cele Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego są zgodne z celami i kierunkami działań zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013

Jest to jeden z 16 regionalnych programów operacyjnych, stanowiących główny instrument realizacji polityki regionalnej państwa. Przygotowany został w oparciu o ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności, Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dotyczące gospodarczej, społecznej i terytorialnej spójności oraz Narodową Strategię Spójności 2007-2013 (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy

i zatrudnienie). RPO został oparty na celach dokumentów wyższego rzędu, tj. Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020 – z jednej strony oraz NSRO 2007-2013 i Krajowego Programu Reform na lata 2005-2008 – z drugiej. Za główny cel RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 przyjęte zostało stymulowanie dynamicznego rozwoju regionu przy wzmocnieniu jego społecznej, gospodarczej i przestrzennej spójności. Rozwój jest tu rozumiany bardzo szeroko i odbywać ma się na wielu komplementarnych płaszczyznach (gospodarczej, społecznej, środowiskowej oraz infra-technicznej). Priorytety RPO jako najważniejszego dokumentu służącego realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego są w pełni spójne z zawartymi w niej celami i kierunkami działań.

Tabela 34. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa ze Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Priorytety Strategii Rozwoju Kraju	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki			X				X		X
2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej		X	X	X	X	X	X		X
3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	X		X						X
4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa				X		X			
5. Rozwój obszarów wiejskich			X		X	X			
6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej						X	X	X	

Tabela 35. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Cele Planu Zagospodarowania Przestrzennego	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
I. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa			X		X	X	X		
II. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej			X			X	X		
III. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych					X	X			
IV. Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury		X	X	X	X	X	X		X
V. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią		X	X				X		X
VI. Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego							X	X	X

Tabela 36. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Cele szczegółowe RPO WS	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
1.Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki opartej na wiedzy	X		X						X
2.Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie	X	X							
3.Wzrost konkurencyjności turystycznej regionu					X	X	X	X	
4.Wzrost znaczenia kultury jako czynnika rozwoju społeczno - gospodarczego									X
5.Ochrona oraz poprawa jakości środowiska					X	X			
6.Wzrost konkurencyjności przestrzeni miejskiej województwa			X		X	X	X		
7.Ukształtowanie efektywnego i zintegrowanego systemu transportowego						X	X		

Cele Strategii Rozwoju Województwa Cele szczegółowe RPO WS	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
8.Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa o wysokich kwalifikacjach zawodowych, poszukiwanych na rynku pracy	X		X	X					X
9.Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu				X					

SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ

Aglomeracja – układ osadniczy skupiony wokół głównego ośrodka wielkomiejskiego stanowiący, koncentrację ściśle powiązanych ze sobą działalności, dla których korzyści odnoszone z lokalizacji w gęsto zaludnionych zurbanizowanych obszarach, wynikają z powiązań funkcjonalnych i efektów zewnętrznych ekonomii skali. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego w województwie śląskim wyróżniamy: Aglomerację Górnośląską, Aglomerację Rybnicką, Aglomerację Bielską oraz Aglomerację Częstochowską; -[1]

Alians – sojusz między dwoma albo kilkoma organizacjami;

Antropopresja – oddziaływanie człowieka na środowisko przyrodnicze;

Balneologia – dziedzina medycyny uzdrowiskowej zajmująca się badaniem leczniczych właściwości kąpeli i wód mineralnych i wykorzystaniu ich w leczeniu chorób;

Beneficjent – osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizująca projekty finansowane z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu;

Biogeny – pierwiastki chemiczne niezbędne do prawidłowego funkcjonowania organizmów żywych;

Biomasa – ciężar materii zawartej w organizmach;

Biologia molekularna – nauka zajmująca się biologią na poziomie cząsteczkowym, drobinowym;

Bioróżnorodność – zróżnicowanie organizmów żywych, które występują na Ziemi oraz bliższych biogeograficznych jednostek;

Biosystem – synteza związków organicznych, dokonująca się w organizmie żywym pod wpływem enzymów; -[2]

Biotechnologia – wg Konwencji o różnorodności biologicznej ONZ oznacza zastosowanie technologiczne, które używa systemów biologicznych, organizmów żywych lub ich składników, żeby wytwarzać lub modyfikować produkty lub procesy w określonym zastosowaniu;

Cenzus – zespół warunków uprawniających do korzystania z określonych praw i przywilejów;

Czyste technologie węgla CCS – technologia dla przechwytywania i składowania CO₂;

Delimitacja – określenie i wytyczenie granicy;

Delokalizacja – przenoszenie produkcji szczególnie opartej na prostym montażu do innych krajów; -[3]

Digitalizacja – wprowadzenie w postaci danych cyfrowych drukowanych lub rękopiśmiennych materiałów bibliotecznych metodą skanowania;

Dywersyfikacja – rozszerzanie asortymentu produkcji poprzez np. wprowadzenie nowych, jak dotąd niewytwarzanych wyrobów lub usług, realizowanych z wykorzystaniem dotychczasowych lub odmiennych technologii;

Euroregion – forma współpracy transgranicznej pomiędzy regionami państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących oraz regionami ich sąsiadów;

Energia pierwotna – suma energii zawartej w pierwotnych nośnikach energii; -[4]

Foresight technologiczny – proces prowadzony w celu przedstawienia wizji i scenariuszy przyszłych tendencji rozwoju technologicznego regionu, bazujący na swoistym antycypowaniu przyszłości, a nie wyłącznie prognozowaniu na podstawie założenia kontynuacji istniejących tendencji w zależności od zmiany zidentyfikowanych czynników; -[5]

Funkcjonalny obszar miejski – zgodnie z klasyfikacją ESPON: funkcjonalny obszar miejski składający się z miejskiego rdzenia i sąsiadującej z nim zintegrowanej strefy gospodarczej;

Georóżnorodność – naturalne zróżnicowanie powierzchni Ziemi, obejmujące formy i systemy geologiczne, geomorfologiczne, glebowe i wód powierzchniowych, powstałe w wyniku procesów naturalnych, miejscami o różnym wpływie antropogenicznym; -[6]

Globalizacja - jest to proces poszerzenia i pogłębienia się współzależności między krajami i regionami w skutek rosnących przepływów międzynarodowych oraz działalności korporacji transnarodowych, co prowadzi do jakościowo nowych powiązań między firmami, rynkami i gospodarkami, charakteryzujący się przede wszystkim nasileniem się mobilizacji i przepływu dóbr, kapitałów i siły roboczej w skali ogólnosiwiatowej, rozwój transportu, komunikacji, telekomunikacji oraz szybki przepływ informacji w mediach;

Infrastruktura – w danym układzie osadniczym podstawowa struktura usług i urządzeń (ogólny kapitał społeczny) koniecznych dla bezpośredniego wsparcia działalności produkcyjnej. Obejmuje ona: usługi publiczne, transport, telekomunikację, przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, publiczne urządzenia ochrony środowiska, urządzenia dla rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego. Oprócz infrastruktury tradycyjnej – zwanej też „twardą” (drogi i autostrady, koleje, zapory itp.), uważanej za warunek konieczny, ale nie wystarczający dla rozwoju regionalnego i w związku z tym mającej znaczenie malejące; wyróżnia się infrastrukturę zwaną „miękką”, której znaczenie współcześnie wzrasta, a która obejmuje przekazywanie informacji, edukację i kształcenie, jakość środowiska, oferty kulturalne oraz ogólnie inwestycje niematerialne; -[1]

Infostruktura – sieć przepływu informacji, umożliwiającą intensywną komunikację, w tym wirtualną z całym światem;

Inkubator technologiczny – wyodrębniony organizacyjnie i oparty na nieruchomości ośrodek, łączący ofertę lokalową z usługami wspierającymi rozwój małych firm; -[12]

Inżynieria genetyczna – dziedzina polegająca na ingerencji w materiał genetyczny w celu uzyskania dziedzicznych zmian w komórkach lub całych organizmach;

Inżynieria medyczna – nauka wiedzy obejmująca zasady postępowania inżynierskiego stosowane w medycynie;

Klaster – przestrzennie skoncentrowany zespół przedsiębiorstw, organizacji i instytucji powiązanych siecią pionowych i poziomych zależności, często o charakterze nieformalnym, który poprzez nagromadzenie szczególnych zasobów pozwala osiągnąć tym organizacjom trwałą przewagę konkurencyjną;

Kogeneracja – proces technologiczny jednoczesnego wytwarzania energii i użytkowej energii cieplnej w elektrociepłowni;

Kongestia – przeciążenie, zatłoczenie na szlakach komunikacyjnych;

Konurbacja – zespół miast i osiedli przemysłowych powiązanych ze sobą gospodarczo i komunikacyjnie, w którym brak ośrodka dominującego, typ aglomeracji;

Metropolia – wielkomiejska aglomeracja będąca ośrodkiem dynamiki gospodarczej, technologicznej i kulturalnej zarówno w regionie, jak i w skali europejskiej; -[1]

Metropolizacja – przekształcanie się przestrzeni miejskich polegające na zmianie relacji między miastem centralnym i jego bezpośrednim otoczeniem w taki sposób, że powiązania między ośrodkami otoczenia stają się silniejsze niż ich powiązania z miastem centralnym oraz na nieciągłym sposobie użytkowania obszarów zurbanizowanych; -[1]

Monitoring – podsystem zbierania i selekcjonowania informacji;

Nanotechnologia – dziedzina nauki i inżynierii materiałowej zajmująca się sposobem tworzenia rozmaitych struktur o rozmiarach nanometrycznych, zatem na poziomie pojedynczych atomów i cząsteczek;

Obszar metropolitalny – zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego: obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, -[1]

Odpady niebezpieczne – odpady, które ze względu na swoje pochodzenie, skład chemiczny, biologiczny, inne właściwości lub okoliczności stanowią zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz środowiska naturalnego;

Park and Ride – system integracji i substytucji różnych środków transportu zbiorowego i indywidualnego, w tym węzłów przesiadkowych (parkuj i jedź);

Park technologiczny – instrument polityki rozwoju regionalnego, obejmujący zorganizowane w sieci organizacje o kompetencjach naukowych (biura pozostające w związku z wyższymi uczelniami, laboratoria naukowe i pracownie), których głównym celem jest wytwarzanie zaawansowanych technologii i świadczenie usług na rzecz przedsiębiorstw w regionie (transfer technologii do przemysłu). Parki technologiczne znajdują się zwykle w podmiejskim otoczeniu dużych aglomeracji miejskich, charakteryzującym się wysokimi walorami środowiska; -[1]

Poligeneracja – proces energetyczny, w którym obok energii elektrycznej wytwarzane są przynajmniej dwa inne produkty jak np. ciepło, chłód;

Przedsięwzięcie – środki będące grupami projektów i zadań za pomocą których możliwe będzie zdynamizowanie przeobrażeń regionu, podejmowanie działań dla uruchomienia strategicznych kierunków rozwoju województwa;

Przemysły kultury – rynkowe prowadzenie działalności kulturalnej, obejmującej produkcję i twórczość, dystrybucję i przekaz, rejestrację i ochronę oraz uczestnictwo w kulturze. W węższym znaczeniu przemysły kultury to branże przemysłowe nastawione na wytwarzanie różnych dóbr i usług kulturalnych; -[7]

Region – część obszaru kraju wyodrębniana dla celów planistycznych i charakteryzująca się określonymi właściwościami geograficzno-przyrodniczymi, gospodarczo-społecznymi lub historyczno-kulturowymi, obszar wydzielony pod względem administracyjnym – województwo; -[1]

Rekultywacja – przywracanie terenom zniszczonym po eksploatacji zwykle górniczej, przemysłowej lub leśnej, ich pierwotnego kształtu i doprowadzenie ich do stanu umożliwiającego racjonalne wykorzystanie w gospodarce, w przemyśle; -[2]

Retencja – czasowe zatrzymanie wody opadowej na obszarze zlewni: w zbiornikach wodnych, ciekach, lodowcach, śniegu i bagnach oraz w gruncie; -[8]

Restrukturyzacja – działania, których celem jest zmiana struktury, zwłaszcza systemu gospodarczego;

Rewitalizacja – działanie skoncentrowane na ożywieniu zdegradowanych obszarów miast, (np. poprzemysłowych), którego celem jest znalezienie dla nich nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym obszary zmieniają swoją funkcję;

Sekwestracja dwutlenku węgla – oddzielenie, wyłapanie, dwutlenku węgla ze spalin, w celu ograniczenia emisji;

Sieci szerokopasmowe – podstawowe narzędzie umożliwiające szybki dostęp oraz wymianę złożonych treści multimedialnych i szerokiej gamy usług przy użyciu przewodowych i bezprzewodowych sieci dostępowych; -[9]

Subregion – wyodrębniający się pod względem geograficznym, etnograficznym, geograficznym, wyznaczony w dokumencie obszar polityki rozwoju – północny, środkowy, zachodni oraz południowy;

Suburbanizacja – określa proces dekoncentracji ludności, polegający na odpływie ludności z obszarów centralnych aglomeracji na ich peryferie i na obszary bardziej oddalone; -[1]

Stopień urbanizacji – ocena stanu umiastowienia jednostki terytorialnej dokonywana w oparciu o wielorakie kryteria, na przykład prawne, fizjonomiczne, ekonomiczne, infrastrukturalne, socjalne, kulturalne i wielkościowe. Stopień urbanizacji województwa śląskiego określa się procentowym wskaźnikiem liczby mieszkańców miast w stosunku do ogółu mieszkańców województwa śląskiego; -[1]

Technopolia – koncentracja w pewnych obszarach technologicznie innowacyjnych działalności związanych z przemysłem, zdolnych do generowania naukowych synergii i ekonomicznej produktywności; -[10]

Termomodernizacja - obniżenie energochłonności istniejących budynków;

Urbanizacja – wzrost liczby ośrodków miejskich na jakimś obszarze, ich powiększenie się i rozwój wiążący się z koncentracją handlu i wytwórczości oraz napływem ludności; wzrost ich roli i znaczenia dla danego regionu; -[2]

Wiktyimizacja – działanie powodujące, że dana osoba staje się ofiarą przemocy.

SŁOWNIK UŻYWANYCH SKRÓTÓW:

ARE (*Assembly of European Regions*) – Zgromadzenie Regionów Europy;

B+R – Badania i Rozwój;

BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności;

BDR – Bank Danych Regionalnych;

COR (*Committee of the Regions*) – Komitet Regionów;

ESPON (*European Spatial Planning Observation Network*) – Europejska Sieć Obserwatoriów Planowania Przestrzennego;

Eurostat – Europejski Urząd Statystyczny;

EWT – Europejska Współpraca Terytorialna;

GERD (*Gross Domestic Expenditure on R&D*) – suma nakładów wewnętrznych poniesionych w danym roku na działalność B+R przez wszystkie jednostki prowadzące tę działalność w danym kraju;

GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad;

GTL S.A. – Górnośląskie Towarzystwo Lotnicze S.A.;

GUS – Główny Urząd Statystyczny;

GZM – Górnośląski Związek Metropolitalny;

IEA (*International Energy Agency*) – Międzynarodowa Agencja Energii;

IBnGR – Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową;

ICT (*Information and Communication Technologies*) – technologie informatyczne i telekomunikacyjne;

ISDN (*Integrated Services Digital Network*) – sieć cyfrowa z integracją usług cyfrowych;

JST – jednostki samorządu terytorialnego;

KSSE - Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.;

KPZK – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju;

LHS – Linia Hutnicza Szerokotorowa;

MEGA (*Metropolitan European Growth Areas*) – zgodnie z ESPON: Europejskie Metropolitalne Obszary Wzrostu;

MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej;

MPL Katowice Airport – Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice Airport;

MŚP – Małe i Średnie Przedsiębiorstwa;

NGO (*Non-Governmental Organization*) – organizacje pozarządowe;

NUTS (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics*) – jednolita kategoryzacja jednostek terytorialnych państw członkowskich Unii Europejskiej;

NOSPR – Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia;
NSRO – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia;
NTS – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych: dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach, z czego 3 określono jako poziomy regionalne, a 2 określono jako poziomy lokalne. Skrót NTS używany jest w Polsce w celu odróżnienia od nazwy analogicznych jednostek NUTS używanych w krajach Unii Europejskiej;
ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych;
OZE – Odnawialne Źródła Energii;
PAN – Polska Akademia Nauk;
PeUP – Platforma Elektroniczna Usług Publicznych;
PKB – Produkt Krajowy Brutto;
RHN (*Regions for Health Network*) – Sieć Regionów dla Zdrowia;
RIS Silesia – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego;
ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej;
RPO – Regionalny Program Operacyjny;
RSIP – Regionalny System Informacji Przestrzennej;
PM 2,5 i PM 10 – pył zawieszony drobnoziarnisty o średnicy cząstek mniejszych niż 2,5 mikrometra i 10 mikrometrów;
POIG – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka;
POIis – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko;
SEKAP – System Elektronicznej Komunikacji Administracji Publicznej;
SRK – Strategia Rozwoju Kraju;
SWOT (*Strengths Weaknesses Opportunities Threats*) – metoda analizy strategicznej, sprowadzająca się do uporządkowania posiadanej informacji o danej sprawie na następujące grupy: mocne i silne strony oraz na szanse i zagrożenia;
ŚZGiP – Śląski Związek Gmin i Powiatów;
TEN-T (*Trans European Network for Transport*) – Transeuropejska Sieć Transportowa;
UE – Unia Europejska;
UNWTO (*United Nations World Tourism Organization*) – Światowa Organizacja Turystyki;
UTW – Uniwersytet Trzeciego Wieku;
WHO (*World Health Organization*) – Światowa Organizacja Zdrowia;
WIOŚ – Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska;
WUP – Wojewódzki Urząd Pracy.

Źródło:

- [1] Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, Katowice 21 czerwca 2004 r.
- [2] Słownik Współczesnego Języka Polskiego, Wyd. WILGA, Warszawa 1998 r.
- [3] Ekspercki projekt koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju do roku 2033, Zespół Ekspertów Naukowych do spraw Zagospodarowania Przestrzennego Kraju, powołany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa grudzień 2008 r.
- [4] Główny Urząd Statystyczny w Warszawie,
http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-152.htm, z dnia 19 marca 2009 r.
- [5] Priorytetowe Technologie dla Zrównoważonego Rozwoju Województwa Śląskiego. Część 3 Branżowe Scenariusze Rozwoju Technologicznego Województwa Śląskiego, Główny Instytut Górnictwa Katowice 2008 r.
- [6] Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie,
http://www.pgi.gov.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=193&Itemid=2, z dnia 19 marca 2009 r.

- [7] Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Toruniu,
<http://www.woak.torun.pl/index.php?aid=116316131145546edf7fe6d>, z dnia 18 marca 2009 r.
- [8] Słownik języka polskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN <http://www.pwn.pl/>, z dnia 18 marca 2009 r.
- [9] Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego,
<http://www.si.podkarpackie.pl/Spoleczenstwo/K6/index.aspx>, z dnia 19 marca 2009 r.
- [10] Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, <http://www.pwsz.konin.edu.pl/ins-eko/budner/W.4.pdf>, z dnia 20 marca 2009 r.
- [11] Portal gospodarczy Spedycje.pl
http://www.spedycje.pl/wiadomosci/6622/krysztal_dla_najwiekszych_inwestorow_gre_nfield.html, z dnia 20 marca 2009 r.
- [12] Ministerstwo Gospodarki
<http://www.mg.gov.pl/Gospodarka/Innowacyjnosc/Instrumenty+wsparcia+innowacyjnosci+przedsiębiorców/Sieci+i+instytucje+wspierające+innowacyjne+przedsiębiorstwa/Inkubatory+Technologiczne.htm>, z dnia 20 marca 2009 r.

SPIS WYKRESÓW I RYSUNKÓW

Wykres 1. Prognoza struktury wiekowej ludności województwa w latach 2008-2035.....	6
Wykres 2. Prognoza ludności w województwie śląskim w latach 2008-2035.	9
Wykres 3. Stopa bezrobocia w województwie śląskim.	15
Wykres 4. Stopa bezrobocia na koniec miesiąca w woj. śląskim.....	15
Wykres 5. Stopa bezrobocia na koniec IV kwartału 2008 wg wykształcenia.....	18
Wykres 6. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy (31.12.2008).	19
Wykres 7. Produkt Krajowy Brutto.	20
Wykres 8. Procentowy udział podregionów w PKB województwa śląskiego w roku 2006 (województwo=100%).	20
Wykres 9. Udział województw w tworzeniu PKB kraju.	21
Wykres 10. Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca.....	21
Wykres 11. Dynamika i potencjał rozwoju regionów.	23
Wykres 12. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności województw (wg danych za rok 2007).	26
Wykres 13. Grunty zdegradowane i zdevastowane wymagające rekultywacji.	108
Wykres 14. Powierzchnia składowania odpadów w województwie śląskim.....	114
Wykres 15. Łączna powierzchnia użytków rolnych w województwie śląskim.	120
Wykres 16. Podmioty gospodarcze w województwie śląskim. Sektor prywatny.	126
Wykres 17. Jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe w 2006 r.	127
Wykres 18. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w 2005 roku.....	128
Wykres 19. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w latach 2002-2005.	128
Wykres 20. Nakłady wewnętrzne na działalność B+R wg województw w latach 1997-2007 w tys. zł.	130
Wykres 21. Nakłady na działalność innowacyjną wg. źródeł finansowania.	131
Wykres 22. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru z wyłączeniem zabytków będących wielkoobszarowymi założeniami miejskimi lub wiejskimi, nieruchomych przeniesionych do skansenów oraz nieistniejących, wpisanych nadal do rejestru zabytków w województwie śląskim w roku 2006 według ich rodzaju.	133
Wykres 23. Drogi o nawierzchni twardej wg lokalizacji w województwie śląskim.....	142
Wykres 24. Linie kolejowe w województwie śląskim na 100km ²	143
Wykres 25. Operacje lotnicze i cargo na lotnisku w Pyrzowicach.....	145
Wykres 26. Ruch pasażerski na lotnisku w Pyrzowicach.	145
Wykres 27. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania.	148
Wykres 28. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę.....	149
Wykres 29. Liczba uczniów w szkołach województwa śląskiego.	153
Wykres 30. Nauczyciele akademicy w województwie śląskim.	153
Wykres 31. Studenci szkół publicznych wg kierunków studiów w województwie śląskim.	154
Wykres 32. Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności.	154
Wykres 33. Absolwenci szkół publicznych i niepublicznych w woj. śląskim.....	155
Wykres 34. Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych w 2006 roku.	157
Wykres 35. Lekarze i lekarze dentyści w 2006 roku.	159
Wykres 36. Podmioty gospodarki narodowej.	165

Rysunek 1. Wskaźnik produktywności.	13
Rysunek 2. Produkt Krajowy Brutto w podziale na subregiony w 2006 roku.....	22
Rysunek 3. Schemat funkcjonowania systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii	95
Rysunek 4. Ilość odpadów przemysłowych w podziale na subregiony (2006 rok).	112
Rysunek 5. Obiekty i miejsca noclegowe w podziale na subregiony (2006 rok).	138
Rysunek 6. Liczba szkół wyższych w 2006 roku oraz procentowy udział studentów w subregionach do ogółu studentów w województwie śląskim.....	156
Rysunek 7. Liczba szpitali i łóżek w podziale na subregiony (2006 rok).	158
Rysunek 8. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w km na km ²	163

Tabela 1. Podstawowe dane demograficzne w roku 2007 w województwie śląskim na tle kraju.....	9
Tabela 2. Struktura zatrudnienia w województwie śląskim na tle kraju ogółem.....	11
Tabela 3. Aktywność zawodowa ludności w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2006 roku.	13
Tabela 4. Pracujący wg sektorów oraz stopa bezrobocia w województwie na tle kraju w 2006 roku.	14
Tabela 5. Bezrobocie w województwie śląskim na tle kraju. Stan na 31.12.2008 r.	18
Tabela 6. Regionalne czynniki konkurencyjności województwa śląskiego (wg danych za 2007 rok).	27
Tabela 7. Atrakcyjność Inwestycyjna województw 2008.....	29
Tabela 8. Atrakcyjność województw – zestawienie wyników z lat 2005-2008.....	29
Tabela 9. Wybrane wskaźniki spójności społeczno-gospodarczo-terytorialnej województwa śląskiego	30
Tabela 10. Szacunkowa wielkość funduszy unijnych dla województwa śląskiego na lata 2007-2015.	100
Tabela 11. Szacunkowa wartość projektów kluczowych infrastrukturalnych realizowanych na terenie województwa śląskiego w ramach programów operacyjnych PO IiS i PO IG	100
Tabela 12. Lista wskaźników do monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego	102
Tabela 13. Źródło danych oraz pożądaný kierunek zmian monitorowanych wielkości	104
Tabela 14. Emisja zanieczyszczeń w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.....	108
Tabela 15. Gospodarka w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.....	113
Tabela 16. Gospodarka ściekami w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.	114
Tabela 17. Grunty leśne i obszary chronione w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.	119
Tabela 18. Tereny rolnicze w 2006 roku w województwie śląskim na tle kraju.....	122
Tabela 19. Gospodarka województwa śląskiego na tle kraju w 2006 roku.	124
Tabela 20. Podstawowe dane dotyczące działalności B+R w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2006 roku.....	129
Tabela 21. Infrastruktura telefoniczna w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.	131
Tabela 22. Biblioteki w roku 2006 w województwie śląskim na tle kraju.	133
Tabela 23. Instytucje kultury w roku 2006 w województwie śląskim na tle kraju.	137
Tabela 24. Baza noclegowa w województwie śląskim w roku 2006 na tle kraju ogółem.....	138
Tabela 25. Drogi publiczne w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2006 roku.....	142
Tabela 26. Infrastruktura transportowa w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.	144
Tabela 27. Zasoby mieszkaniowe w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.	147
Tabela 28. Warunki mieszkaniowe w województwie śląskim w 2006 roku na tle kraju ogółem.....	149
Tabela 29. Edukacja w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.....	151
Tabela 30. Ochrona zdrowia w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.	157
Tabela 31. Żłobki, zakłady pomocy społecznej i zdrowotnej w województwie śląskim na tle kraju w 2006 roku.....	159
Tabela 32. Liczba osób niepełnosprawnych w województwie śląskim na tle kraju	160
Tabela 33. Sieć rozdzielcza w województwie śląskim na tle kraju ogółem.....	162
Tabela 34. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa ze Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.	180
Tabela 35. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.	181
Tabela 36. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.....	182